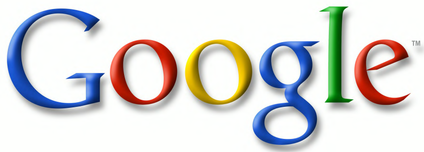

Google

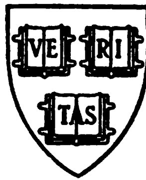

Stavanger museums aarsberetning for ...

Stavanger museum

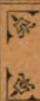
HARVARD UNIVERSITY

LIBRARY

OF THE

Museum of Comparative Zoölogy

STAVANGER MUSEUM

AARSBERETNING

FOR

1894

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI
1895

STAVANGER MUSEUMS

AARSBERETNING

FOR

1894

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI
1895

Indhold.

Pag.

Aarsberetning 9

Tor Helliesen: Bidrag til kundskaben om Norges **coleopterfauna (V)** 29

O. A. Hoffstad: Nogle nye voksesteder for fanerogamer og **karkryptogamer** i Stavanger amt 45

Tor Helliesen: Fortegnelse over Oldsager indkomne til **Stavanger** museum i 1894 53

Direktionen.

Skoleinspektør Olsen, formand.
Adjunkt Bahr, viceformand.
Konsul Lars Berentsen.
Grosserer Knud Knudsen.
Konsul Hans L. Falck.
Skibsmægler Andr. Buch.

Sekretær:
Kand. real. Tor Helliesen.

Kasserer:
Kand. real. Tor Helliesen.

Konservator:
Kand. real. Tor Helliesen.

Præparanter:
J. Sørensen.
Marie Vatne.

Fortegnelse

over

medlemmerne af Stavanger museum i 1894.

Aanensen, O. A., Bankchef.
Aarre, R., Kjøbmand.
Andersen, Jens S., Kjøbmand.
Arentz, H. S., Agent.
Arentz, V., Telegrafist.
Baade, Ingvar, Kjøbmand.
Baade, Johan, —
Bahr, H., Adjunkt.
Berentsen, E. jr., Fuldmægtig.
Berentsen, L., Konsul.
Berg, Gabr., Skibsreder.
Bergesen, Provst.
Bergesen, Sigval, Konsul.
Berner, Jens, Skibsreder.
Bertelsen, K. S., Grosserer.
Birkedal, O. E., Økonom.
Buch, Andreas, Skibsreder.
Bull, J. L., Kjøbmand.
Bull, Sognepræst.
Buvig, Fiskeriinspektør.
Daae, Jess, O. R. Sagfører.
Dahle, Sekretær.
Eckhoff, W. A., Overlærer.
Eyde, Skifteforvalter.
Falck, Hans L., Konsul.
Falck, Chr., —
Finne, H., Byfoged.

Floor, Johs., Boghandler.
Greve, J., Kjøbmand.
Grude, J., Meierimester.
Gundersen, G., Grosserer.
Gundersen, S. Ruud, Agent.
Gabrielsen, Helmich, Stud. jur.
Gausland, J., Kjøbmand.
Haabeth, Arne, Grosserer.
Hansen, B., Uhrmager.
Hansen, H. G. B. S., Ejer af den lith. anstalt.
Helliesen, Tor, Konservator.
Hellstrøm, G., Guldsmed.
Hjorth, Edw., Kaptein.
Holdt, Hans, Konsul.
Holst, J. W., Grosserer.
Isachsen, I. S., Skibsreder.
Jonasen, Gabr. A., Agent.
Kielland, C. Kr., Bogtrykker.
Knoph, H., Apotheker.
Knudsen, K., Skibsreder.
Knudsen, O., Skibsreder.
Kristensen, Sognepræst.
Lange, E., Læge.
Langberg, M., Overlærer.
Lintrup, Chr., Krigskommissær.
Lorange, Joh., Driftsbestyrer.
Monsen, M. G., Grosserer.
Oftedahl, Chr., Lærer.
Oftedal, L., Pastor.
Olsen, A. J., Skoleinspektør.
Olsen, Kornelius, Grosserer.
Oppen, Amtmand.
Pedersen, C. H., Veritasagent.
Poulsson, P. H., Gartner.
Ring, Josefine, Skolebestyrerinde.
Rønneberg, E., Grosserer.
Salicath, Politimester.

Schouw, Joh. C., Kjøbmand.
Seglem, J. P. O., Agent.
Storm, Fr., Kaptein.
Strøm, H. M., Sorenskriver.
Sømme, Andreas, Skibsreder.
Søyland, T., Kjøbmand.
Thiis, C. Houge, Grosserer.
Thorsen, Hans, Bestyrer.
Vemmestad, J., Læge.
Vatne, Thore, Præparant.
Wiig, M., Skibskaptein.
Wyller, Læge.
Zimmer, H., Stadsfysikus.
Øyen, Postmester.

Stavanger museums aarsberetning for 1894.

I henhold til lovenes § 5 skal undertegnede direktion herved aflægge for den ærede generalforsamling sin beretning om museets virksomhed i det forløbne aar.

Museet har ligesom ifjor været aabent for publikum hver søndag fra kl. 11½ til kl. 1½ og hver torsdag fra kl. 12—1 samt i tidsrummet fra 8de april til 1ste oktober tillige hver søndagseftermiddag fra kl. 5—6.

Den nye smukke bygning tilligemed dennes heldige beliggenhed ser ud til at have øvet adskillig indflydelse paa besøget, da dette iaar har været større end nogensinde tidligere.

Museets samlinger har staaet til fri benyttelse for byens og landdistrikternes skoler, hvilke ogsaa har benyttet dem flittigt.

Ved henvendelse til konservator eller præparanten har der tillige været anledning for enhver til at faa bese samlingerne udenfor de ovennævnte faste aabningstimer.

Museets indtægter har iaar været væsentlig de samme som ifjor. Af staten har vi faaet kr. 4000 til museets drift og af Stavanger brændevinssamlag et bidrag af kr. 3500, for hvilket vi herved aflægger vor forbindtligste tak. I kontingent, indvundne renter, entrepenge og diverse andre indtægter er der indkommet kr. 1377,53, altsaa tilsammen kr. 8877,53. De samlede udgifter beløber sig til kr. 8762,99. Forøvrigt henvises til efterfølgende extrakt af museets regnskab, der fremlægges i revideret stand.

Til afbetaling paa museets gjæld fik vi iaar et bidrag paa kr. 7000 af Stavanger brændevinssamlag, for hvilket vi herved aflægger vor forbindtligste tak. For nærværende er vor gjæld paa bygningen kr. 30800.

Paa bygningen har vi iaar havt endel reparationer. Den største var sænkningen af den ydre stentrappe. Denne var nemlig bygget saa høj, at vandet under regnveir drev over tærskelen og ind i vestibulen. Alle vinduer er bleven kittede mellem murværket og vindueskarmen, og endelig har vi havt endel reparationer paa kuppelen, som desværre endnu er læk.

I museets park er der udført forskjelligt vedligeholdelsesarbejde, bestaaende i lugning, beskjæring af bedene og græsplænerne. Desuden har vi maattet opsætte et simpelt gjærde mod Kannikgaden. Da det er noksaa simpelt, haaber vi, at det med tiden bliver ombyttet med et for stedet mere passende. Nogen beplantning er ikke foretaget, da vi staar i den tro, at byselskabet helst vil paatage sig dette arbejde.

Af udgravninger har vi iaar foretaget en, nemlig i en haug ved Obrestad fyr. Da haugen laa paa statens grund, maatte vi søge fyrdirektøren om tilladelse til udgravningen. Men haugen indeholdt ingen oldsager. Derimod har musæet iaar indkjøbt et par broncelure, fundne i Refvemsmyren i nærheden af Stavanger. Da saadanne ikke tidligere har været fundne i landet, maa de saaledes ansees for museets sjeldneste gjenstande.

I sommer opsagde Thore Vatne sin post som præparant, paa grund af sin høje alder, efter at have staaet som præparant i 13 aar. I hans sted blev antaget støberiarbejder og billedskjærer J. Sørensen, der tiltraadte sin stilling ved oktober flyttetid.

Byens dagblade har ogsaa iaar velvillig indtaget museets avertissementer om aabningstiderne gratis, hvorfor direktionen herved bringer dem sin forbindtligste tak.

Foruden ledelsen og udførelse af det almindelige præpareringsarbejde har konservator været optaget med ordningen af museets samlinger. Han har i aarets løb gjennemgaaet den norske og udenlandske fuglesamling, hele pattedyrsamlingen

og skeletsamlingen samt bragt museets fiskeriafdeling iorden. Denne har iaar faaet en værdifuld forøgelse, idet der er indkjøbt 43 gibsafstøbninger af vore almindeligste og nyttigste fiskesorter. Foruden at have ført museets korrespondance, der iaar har beløbet sig til ca. 170 breve, har konservator ogsaa varetaget museets bibliothek. Museets literære byttefor bindelse er i aarets løb forøget med følgende 22 nye:

Der naturwissenschaftliche Verein für Schwaben und Neuburg, Augsburg.
Magyar nemzeti museum, Budapest.
La société entomologique de Belgique, Bruxelles.
Der naturhistorische Verein, Bonn.
American Academy of arts and sciences, Boston.
Die naturwissenschaftliche Gesellschaft, Chemnitz.
The Royal society, Edinburg.
Kgl. Vetenskaps- och Vitterhets Samhälle, Gøteborg.
Die naturhistorische Gesellschaft, Hannover.
Le musée Teyler, Haarlem.
Der naturhistorisch-medicinische Verein, Heidelberg.
Geografiska föreningen i Finland, Helsingfors.
Government Central Museum, Madras.
Der naturwissenschaftliche Verein, Magdeburg.
La societa toscana di scienze naturali, Pisa.
Sciencias naturaes, Porto.
Der naturwissenschaftliche Verein, Regensburg.
Museo nacional, San José, C. R.
Essex Institute, Salem U. S. A.
Kansas academy of science, Topeka. Kas. U. S. A.
Der naturwissenschaftliche Verein des Harzes, Wernigerode.
Die naturforschende Gesellschaft, Zürich.

Samlingerne har vokset jævnt. Af større ting kan nævnes en lama, en gemse, en sort panther, en stenbuk fra Sinai og en stor havørn fra Hylen i Ryfylke. Den etnografiske samling har iaar faaet en værdifuld forøgelse, idet hr. theplantagebestyrer Bahr fra Indien har skjænket os en smuk og

fuldstændig samling af modeller af indisk husgeraad samt enkelte smukke etnografiske sager fra Indien og nabolandene.

De forskjellige afdelingers tilvækst i det forløbne aar vil sees af nedenstaaende fortegnelse:

A. Den naturhistoriske afdeling.

I 1894 er udstoppet og udstillet:

a. Pattedyr.

En ung mandrilhun (Cynocephalus mormon Ill.) fra Guinea.
Sort panther (Felis pardus v. melas Peron) fra Java.
Ocelot (Felis pardalis Lin.) Central Amerika.
En flyvende hund (Pteropus sp.) Madagascar.
Præriehund (Arctomys ludovicianus Ow.) N. Amerika.
Et par lemæn (Myodus lemnus Pal.) Voss.
Palmeekorn (Sciurus palmarum Bris.) Indien.
Dovendyr (Choloepus didactylus Ill.) Guiana.
Lama (Anchenia lama Brandt) Anderne.
Gemse (Capella rupicapra Erxl.) Alperne.
Stenbuk (Capra beden Forsk.) fra Sinai.
Navlesvin (Dicotyles torquatus Cuv.) Venezuela.

b. Norske fugle.

Gjøg, ung (Cuculus canorus Lin.) Stavanger.
Fossekal (Cinclus aquaticus Bechst.) Hardanger.
Lapspurv (Plectrophanes lapponicus Lin.) Jæderen.
Halemejse (Oritus caudatus Lin.) Hardanger.
Skjære (Pica caudata Ray.) Jæderen.
Blaakraage (Corvus frugilegus Lin.) Ogne.
Sidensvans (Ampelis garrulus Lin.) Stavanger.
Havørn (Haliaëtus albicilla Lin.) Hylen, Ryfylke.
Hønsehøg (Astur palumbarius Lin.) Suldal.
Høgugle (Surnia ulula Lin.) Stavanger.
Lirype (Lagopus albus Gml.) Hardanger.
Fjeldrype (Lagopus alpinus Nils.) Ryfylke.
Vibe, dununge (Vanellus cristatus Lin.) Stavanger.

Heilo, albino (Charadrius pluviatis Lin.) Klep, Jæderen.
Sandløber (Calidris arenaria Lin.) Jæderen.
Grønbenet sumphøne (Stagnicola chloropus) Egersund.
Topskarv (Graculus cristatus Gray) Jæderen.
Liden Sangsvane (Cygnus Bewickii Yarr.) Jæderen.
Svartand (Oedemia nigra Lin.) Stavanger.
Edderfugl (Somateria mollissima Lin.) Jæderen.
Tyvjo (Catarrhacta parasitica Lin.) Jæderen.
Tretaaet maage (Rissa tridactyla Lin.) Stavanger.
Almindelig maage (Larus canus Lin.) Stavanger.
Graamaage (Larus argentatus Brün.) Stavanger.
Sildemaage (Larus fuscus Lin.) Stavanger.
Havbag (Larus marinus Lin.) Sanne, Jæderen.

c. *Udenlandske fugle.*

Dværgpapegøie (Psittacula cana Gml.) Madagascar.
Loripapegøie (Trichoglossus novæ-hollandiæ Gml.) Australien.
Honningsuger (Nectarinia violacea) Cap Town.
Honningsuger (Nectarinia chalybea) Cap Town.
Basilenterus flaveolus Bair, Brasilien.
Linerle (Budytes viridis) Indien.
Skjægmejse (Parus biarmicus Lin.) Europa.
Orangefugl (Euplectes franciscana Isert.) Afrika.
Munk (Dermophrys rubronigra Hoyds.) Indien.
Astrild (Estrilda phoenicoptera) Afrika.
Zebrafinke (Estrilda castanotis Gould) Australien.
Finke (Spizella monticola Gml.) N. Amerika.
Kapspurv (Passer capensis) Cap Town.
Myiozetetes texensis Giv., Guatemala.
Copurus colonus Viel., Brasilien.
Varsler (Telephonus gutturalis) Cap Town.
Trochalopteron rufogulare, Cap Town.
Pirol (Oriolus kundoo) Indien.
Alpekraage (Frigelus pyrrhocorax Lin.) Alperne.
Himalayakraage (Frigelus himalayanus) Himalaya.
Vibe (Sarciophorus pectoralis) Victoria.
Maage (Bruchigavia Jamesonii) Victoria.

Stormmaage (Puffinus chlororhynchus Less.) Madagascar.
And (Nettapus coromandelianus) Indien.

d. Skeletter.

Skeletter er opstillet af:

Sort panther (Felis pardus v. melas Peron) Java.
Grindehval (Globicephalus melas Trail.) Nordland.

B. Den historisk-antikvariske afdeling.

a. Den ethnografiske samling.

Bedemaskine af drevet kobber, fra Thibet.
En mindre bedemaskine af kobber, fra Thibet.
Pung med fyrstaal og fængstof, fra Thibet.
Stor kniv, kaldet kukeri, fra Nepal, med brynekniv og fyrstaal.
Hinduisk offerkniv fra Bengalen.
Hinduisk spyd fra Bengalen.
Stridsøks fra Santallandet.
Et par fodsmykker for Santalkvinder, Santallandet.
Hinduisk rosenkrans.
Spadserstok af ibenholt fra Ceylon.
Udskaaret skrin af bambus fra Madras.
Væske af sorte plantefrø prydet med røde frø af Abrus precatorius.
Pengepung af jute fra Assam.
Vifte af straa fra Indien.

Ovenstaaende sager tilligemed 33 modeller i messing af hinduisk husgeraad er gave af hr. Bahr, bestyrer af den Santalmissionen tilhørende theplantage.

Pengepung af rødt tøi med perlebesætning fra Madagascar.
6 udskaarne træskeer tra Røldal.
Kinesiske mynter sammenbundet til en kaarde, fra Kina.

b. Oldsamlingen.

Oldsamlingen er forøget med 35 nummere, alle fundne i Stavanger amt. En fortegnelse over disse findes indtaget senere i aarsberetningen.

Fortegnelse over gaver
indkomne til museet i 1894.

Stuert Isachsen: Et stykke marmor fra Talgø.

Kapt. H. Andreassen: En fisk (pansermalle) fra Uruguay, et skjoldsjøpindsvin fra Santos, et fossilt hvalben fra Brasilien.

Frøken Elida Juell, Sandnæs: 9 danske sølvmynter.

Tandlæge Birkedal: En flaske med vanskabt laxeyngel.

Boghandler Floor: Rygraden paa en torsk.

Skoleelev Ole Gausland: Endel kinesiske mynter sammenbundne til en kaarde.

Stationsmester Olsen, Sandnæs: En ottearmet blæksprut.

P. Ramsland: En dansk sølvtoskilling.

Skoleelev A. Minsaas: En pung fra Madagascar.

J. E. Knoph: En stenøks funden paa Idsømarken.

Godsejer Hiorth, Ogne: To blaakraager.

Hans Arentz: En flyndre (Rhombus punctatus) og en fløjfjæsing.

Havnefoged Michaelsen: En fløjfjæsing.

Enkefru Lønning: En gammel rok.

Stadsfysikus Zimmer: En motella tricirrata.

Konsul Sigval Bergesen: Salpeterstene fra Pisagua.

Peder Halvorsen: En libelle.

Amtmand Oppen: En zebrafinke, en amadinfinke.

K. S. Bertelsen: En fingerring af bronce.

Chr. Lintrup: To gamle Norgeskarter af Pontoppidan fra 1795.

Kapt. Gunnar Haave: En muldvarpsiris, en tyrkisk mynt.

Dr. Vemmestad: En astrild.

Frøken H. Langballes arvinger: Et speil, en taburet, et lommeuhr og 4 par kinesiske kopper.

A. Hattaland, Klep: En lys heilo.

Peder Iversen Fister: En ravperle.

Thormod Paulsen Fister: En gjennemboret bryne.

Fru Lintrup: En havbag.

Stavanger Preserving Co.: En sothøne og en grønbenet sumphøne.

Kapt. O. Pedersen: To store skjæl.

Cand. mag. Joh. Hansen: En lang brynesten.

Lauritz Horpestad: En stokand.

Børge Pedersen: Et strengeinstrument (Valia) fra Madagascar.

Skolebestyrer Høie: En gammel bog.

Fru Jørgensen: En tretaaet maage.

Børge Eriksen: En ung troldkrabbe.

B. O. Melberg: En sneugle.

Ole O. Engelsvold: Et haandsnellehjul.

Lærer Haugstad: En alkekonge.

Opkjøber Venneberg: Endel lemæn.

Lærer Apold, Odde: En fossekal, en halemejse og en lirype.

Skolebestyrer Aas, Sandnæs: En laplandsspurv.

Plantagebestyrer Bahr, Indien: 14 ethnografiske gjenstande fra Indien og 33 modeller i messing af indisk husgeraad.

Fortegnelse

over de til museets bibliothek i 1894 indkomne skrifter.

Adelaide. *The Royal Society of South Australia.*
Transactions vol. XVII, p. II. 1892—93.

Albany, U. S. A. *University of the State of New York.*
New York State Museum Annual Report 44—46, 1890—92.

Augsburg. *Der naturwissenschaftliche Verein für Schwaben und Neuberg.*
31 Bericht 1894.

Belfast. *The Belfast Natural History & Philosophical Society.*
Report and Proceedings for the session 1892—93.
— *Belfast Naturalists Field Club.*
Annual Report and Proceedings, series II, vol. IX, p. I.

Bergen. *Bergens museum.*
Aarbog for 1893.
— *Selskabet for de norske fiskeriers fremme.*
Norsk fiskeritidende 12 aarg. (1893) h. 4; 13 aarg. (1894) h. 1—3.
— *Vestlandske kunstindustrimuseum.*
Beretning om museets virksomhed i 1893.

Berlin. *Die königl. preussische Academie der Wissenschaften.*
Mathematische und naturwissenschaftliche Mittheilungen h. VIII—X (1893); h. I—VIII (1894).
— *Das königl. Museum für Naturkunde.*
Separataftryk fra forskjellige tidsskrifter.
— *Die Gesellschaft der naturforschende Freunde.*
Sitzungsbericht Jahrg. 1893, no. 9—10; Jahrg. 1894, no. 1—4.

Bern. *Die schweizerische naturforschende Gesellschaft.*
Actes 76e session 1893, Lausanne.
Compte rendu 76e session 1893, Genève.

Bonn. *Der naturhistorische Verein.*
Verhandlungen 50 Jahrg.; Fünfte Folge: 10 Jahrg. h. II.
—„— 51 Jahrg.; Sechste Folge: 1 Jahrg. h. I.

Boston, Mass. *American Academy of Arts and Sciences.*
Proceedings, new series, vol. XX.

Bremen. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Abhandlungen. Bd. XIII, h. I.
Franz Buchenau: Ueber Einheitlichkeit der botanischen Kunstausdrücke.

Brünn. *Der naturforschende Verein.*
Verhandlungen. Bd. XXXI, 1892.
XI Bericht der meteorologischen Commission.

Bruxelles. *La société Belge de microscopie.*
Bulletin, 20 année, 1893—94, no. I—X.
Annales tome XVIII, fas. I.

— *La société entomologique de Belgique.*
Annales tome 38, VII—XI.

Budapest. *Magyar nemzeti Museum.*
Természetrajzi füzetek, vol. XVI—XVII.

Chemnitz. *Die naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
12 Bericht 1889—92.

Chur. *Die naturforschende Gesellschaft Graubündens.*
Jahresbericht, neue Folge, Bd. XXXVII.

Cincinnati, U. S. A. *Cincinnati Museum Association.*
13 Annual Report 1893.
Fourth annual Exhibition of the Cincinnati Art Club.

Danzig. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Schriften Bd. 8, h. 3, 4.

Dorpat. *Die Naturforscher-Gesellschaft bei der Universität.*
Sitzungsbericht Bd. 10, h. 2, 1893.

Edinburgh. *The Royal Society.*
Proceedings vol. XIX, sess. 1891—92.

Emden. *Die naturforschende Gesellschaft.*
78 Jahresbericht 1892—93.

Frankfurt a. M. *Die Senckenbergische naturforschende Gesellschaft.*
Bericht 1894.

Frankfurt a. O. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
„Helios", 11 Jahrg., 1893, no. 6—12.
— 12 Jahrg., 1894, no. 1—5.
Societatum Litteræ, 7 Jahrg., 1893, no. 8—12.
— — 8 Jahrg., 1894, no. 1—8.

St. Gallen. *Die St. Gallische naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
Bericht 1891—92.

Graz. *Die naturwissenschaftliche Verein für Steiermark.*
Mittheilungen Jahrg. 1891—93.

Greifswald. *Der naturwissenschaftliche Verein für Neu Vor-Pommern und Rügen.*
Mittheilungen 25 Jahrg. 1893.

Güstrow. *Der Verein der Freunde der Naturgeschichte in Mecklenburg.*
Archiv 47 Jahrg., I, II Abtheilung, 1893.

Göteborg. *Kungl. Vetenskaps- og Vitterhets samhälle.*
Handlingar h. XXVI—XXIX.

Haarlem. *Le musée Teyler.*
Archives série II, vol. IV, p. 1, 2.

Halifax, N. S. *Nova Scotian Institute of Science.*
Proceedings and Transactions, sec. series vol. 1, p. 3.

Halle a. S. *Die Kaiserl. Leopoldinisch-carolinische deutsche Academie der Naturforscher.*
Leopoldina h. 29. Jahrg. 1893.

Hannover. *Die naturhistorische Gesellschaft.*
42 und 43 Jahresbericht.

Heidelberg. *Der naturhistorisch-medicinische Verein.*
Verhandlungen, neue Folge, Bd. 5, h. 1—2. 1893.

Helsingfors. *Geografiska föreningen i Finland.*
Vetenskapliga meddelanden I. 1892—93.

Innsbrück. *Der naturwissenschaftlich-medizinische Verein.*
Berichte XXI Jahrg. 1892—93.

Kassel. *Der Verein für Naturkunde.*
XXXIX Bericht. 1892—94.

Kiel. *Des Schleswig-Holsteinisches Museums vaterländischer Alterthümer.*
40 Bericht.

Kolozsvárt. *Der Siebenbürgische Museumsverein.*
Értesitö évol XVIII, f. II—III; évol XIX, f. I—II.

Kristiania. *Det statistiske centralbureau.*
Norges officielle statistik. 3dje række
no. 183. Tabeller vedkommende Norges fiskerier i 1892.
- 184. Tabeller vedkommende Norges kriminalstatistik i 1890.
- 185. Beretning om sundhedstilstanden og medicinalforholdene i 1891.
- 186. Den civile retspleie i 1891.
- 187. Beretning om de norske jernbaners drift i 1892—93.
- 188. Tabeller vedkommende Norges kriminalstatistik i 1891.
- 189. Oversigt over sindssygeasylernes virksomhed i 1892.
- 190. Tabeller vedk. skiftevæsenet i Norge i 1891.
- 191. — - Norges handel i 1893.
- 192. — - — skibsfart i 1892.
- 193. — - — sparebanker i 1893.
- 194. Beretning om rigets distriktsfængsler i 1892.
- 195. — - skolevæsenets tilstand i 1890.
- 196. Statistik over Norges kommunale finantser i 1891.
- 197. Beretning om veterinærvæsenet i Norge i 1892.

Kristiania. *Det statistiske centralbureau.*

no. 198. Beretning om rigets strafarbeidsanstalter 1891—92.
- 199. Rekruteringsstatistik for den norske arme for 1893.
- 200. Den norske statstelegrafs statistik for 1893.
- 201. Tabeller vedk. Norges postvæsen i 1893.
- 202. Folketællingen i kongeriget Norge i januar 1891.
- 203. Tabeller vedk. Norges fiskerier i 1893.

Meddelelser fra det statistiske centralbureau.
Bd. 11, no. 10—12, 1893.
Bd. 12, no. 1—10, 1894.

Statistisk aarbog for kongeriget Norge, 13 aarg. 1893.
Atlas deutscher Meeresalgen, h. 1—2.

— *Statssekretariatet.*
Norsk lovtidende.

— *Atlanterhavsexpeditionen.*
Zoologi XXII. Ophiuroidea ved J. Grieg.

— *Den norske gradmaalingskommission.*
Vandstandsobservationer, h. V.
Prof. O. E. Schiøtz: Resultate der Pendelbeobachtungen im nördlichsten Norwegen 1893.

— *Det kgl. selskab for Norges Vel.*
Tidsskrift for det norske landbrug. 1ste aarg., 1894, h. 1—7.

— *Den norske historiske kildeskriftkommission.*
E. A. Thomle: Dombog for 1580.
Dr. Gustav Storm: Otte brudstykker af den ældre saga om Olav den hellige.

— *Videnskabsselskabet.*
Forhandlinger i 1893.

— *Universitetet.*
Aarsberetning for 1892—93.
Universitetsbibliothekets aarbog for 1892.

Kristiania. *Det norske meteorologiske institut.*
Jahrbuch für 1892.
Bulletin meteorologique du nord, année 1893.
Oversigt over luftens temperatur og nedbør i Norge i 1893.

— *Landbrugsdirektoriatet.*
Aarsberetning angaaende de offentlige foranstaltninger til landbrugets fremme i 1893.

— *Kirke- og Undervisningsdepartementet.*
Arkiv for nordisk filologi. Bd. 10, h. 1—4.

— *Departementet for det indre.*
Aarsberetning vedk. Norges fiskerier for 1894.
H. 1: Lofotfiskeriet i 1894. Beretning fra opsynschef C. Knap.
H. 2: Østlandsfisket i 1893—94 samt vaarsildfisket og det vestlandske vaartorskefiske i 1894. Ved opsynschef L. Buvig.

Kønigsberg. *Die physikalisch-ökonomische Gesellschaft.*
Schriften XXXIV Jahrg.

Linz a. D. *Museum Francisco-Carolinum.*
52 Bericht.

Liverpool. *The Liverpool Biological Seciety.*
Proceedings and Transactions. Session 1893—94.

Lund. *Universitetet.*
Acta Universitatis Lundensis tom. XXIX.
1sta och andra afdeling. 1892—93.

Madison, Wisc. *The Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Letters.*
Transactions vol. IX, p. II.

Madras, Ind. *Government Central Museum.*
Report for 1892—93, 1893—94.
Edgar Thurston: History of the coinage of the Territories of the East India Company in the Indian Peninsula.

Madras, Ind. *Government Central Museum.*

Edgar Thurston: Catalogue of the coins in the Madras Museum.

—:— Catalogue of the Batrachia, Salentia and Apoda of South India.

—:— Guide of the Natural History and Mineral Galleries.

Bulletin 1. E. Thurston: Pearl and chank fisheries of the gulf of Manes.

— 2. —:— Note on tours along the Malabar coast.

Magdeburg. *Der naturwissenschaftliche Verein.*

Jahresbericht und Abhandlungen 1893—94.

Festschrift zur Feier des 25 jährigen Stiftungstages des naturwissenschaftlichen Verein zu Magdeburg.

Marburg, Hes. *Die Gesellschaft zur Beförderung der gesammten Naturwissenschaften.*

Sitzungsberichte. Jarhg. 1893.

Milwaukee, U. S. A. *The Public Museum.*

11 Annual Report. 1893.

New York. *American Museum of Natural History.*

Annual Report for the year 1893.

Bulletin vol. V. 1893.

Nürnberg. *Die naturhistorische Gesellschaft.*

Abhandlungen Bd. X, h. II.

Ottawa, Can. *Geological and Natural History Survey.*

Rapport annuel vol. V., p. 1, 2. 1890—91.

Cartes acc. le rappport annuel vol. V.

Paris. *Feuille des Jeunes Naturalistes.*

Serie III. 24 année, no. 279—290.

Pisa. *La società toscana di scienze naturali.*

Atti, Processi verbali vol. IX.

Porto. *Siencias naturales.*
Annales 1894.

Prag. *Die königl. Bøhm. Gesellschaft der Wissenschaften.*
Jahresbericht für 1893.
Sitzungsberichte, math.-naturwiss. Classe, 1893.

Regensburg. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Berichte, h. IV. 1892—93.

Salem, Mass. U. S. A. *Essex Institute.*
Bulletin vol. 25, no. 1—12, 1893.
— vol. 26, no. 1—3, 1894.

San José de C. R. *Museo nacional.*
Dr. Anastasio Alfaro: Etnologia Centro-Americana.
Carlos Emery: Estudias sobre las Hormingas de Costa Rica.

Stockholm. *Entomologiska föreningen.*
Entomologisk tidsskrift, 14de årg., 1893, h. 1—4.

— *Kgl. Svenska Vetenskapsakademien.*
Akademiens handlingar. Bd. 25, h. 1—2, 1892.
Öfversigt af akademiens handlingar. Årg. 50, 1893.
Bihang til — — Bd. 19, 1893—94, afd. I—IV.
E. Ähr: Carl Linnés brefvexling.

Sydney. *The Australian Museum.*
Report for the year 1893.

Topeka, Kas. *Kansas Academy of Science.*
Transactions vol. XII. 1889—90.
—:— vol. XIII. 1891—92.

Toronto, Can. *The Canadian Institute.*
7 Annual Report. Ses. 1893—94.
Transactions vol. IV, p. 1, no. 7.

Tromsø. *Tromsø Museum.*
Aarsberetning for 1892.
Aarshefter XVI.

Trondhjem. *Trondhjems fiskeriselskab.*
Aarsberetning for 1893.

— *Det kgl. norske videnskabers selskab.*
Skrifter 1892.

Washington. *The Smithsonian Institution.*
Report 1891.

— *The United States National Museum.*
Annual Report 1892.
Proceedings vol. 15, 1892.
— vol. 16, 1893.
Bulletin 43. Allan: A monograph of the bats of N. America.
— 44. John Smith: Catalogue of the Lepidopterous sup. family Noctuidæ found in boreal America.
— 45. William Ashmead: Monograph of the North American Proctotrypidæ.
— 46. Charles H. Bollmann: The myriapoda of North America.

— *The Microscopical publishing Company.*
The microscope vol. 2, no. 1.

Wernigerode a. H. *Der naturwissenschaftliche Verein des Harzes.*
Schriften, 8 Jahrg. 1893.

Wien. *K. K. Naturisches Hoffmuseum.*
Jahresbericht für 1893.

Zürich. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Jahresschrift. 38 Jahrg., h. 1—4.
—:— 39 — h. 1—2.

Zürich-Hottingen. *Der internationale Entomologenverein.*
Societas entomologica. VIII Jahrg., no. 18—24.
— — IX — no. 1—18.

Ingeniør *Henrik Mohn:* Vore vandfalds udnytttelse og overføring ad elektrisk vei.

Claes Grill: Uppsatser i praktisk entomologi 1894.

Johan Bøgh: Bergens guldsmedes ældste dokumenter.

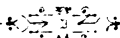
Adjunkt *Bahr:* Norsk jæger- og fiskerforenings tidsskrift. Aarg. 21—22.
Søyland: Om laxefiskeanlægget ved Aaensire;
— Beretning om Aaensires laxefiskeri i 1886;
Einar Aas: Sjæleliv og intelligens hos dyr, I. Pattedyr;
Aarsberetning no. 49 fra foreningen til dyrenes beskyttelse i Kristiania; Aarsberetning fra Stavanger amts forening til dyrenes beskyttelse i 1891.

I henhold til lovenes § 3 udtræder af direktionen 3 medlemmer, nemlig d'hrr. konsul Berentsen, konsul Hans L. Falck og skibsreder K. Knudsen.

Stavanger, i direktionen for Stavanger museum, den 12te juni 1895.

A. J. Olsen. Bahr. L. Berentsen. Hans L. Falck.
K. Knudsen. Andr. Buch.

Tor Helliesen.

Extrakt
af Stavanger museums regnskab for 1894.

Indtægt:

Beholdning fra forr. aar	Kr.	2 039,64
Statsbidrag	„	4 000,00
Stavanger brændevinssamlags bidrag	„	3 500,00
Kontingent	„	291,00
Entrepenge	„	559,60
Renter	„	127,30
Leie af kunstforeningen i 1 aar og 2½ md.	„	241,67
Diverse	„	157,96
	Kr.	10 917,17

Udgift:

Inventar	Kr.	43,06
Samlingerne	„	1 280,39
Lønninger	„	3 224,96
Indredning	„	270,85
Materialier	„	126,03
Spiritus og glas	„	376,66
Fragt og porto	„	166,52
Lys og brænde	„	241,28
Vagt	„	97,00
Bibliotheket	„	33,00
Assurance af samlingerne	„	118,50
Brandkontingent	„	164,62
Trykningsomkostninger	„	325,20
Reparation paa bygningen	„	138,12
Musæparken	„	126,79
Diverse	„	193,58
Renter	„	1 836,43
Beholdning	„	2 154,18
	Kr.	10 917,17

Stavanger den 31te december 1894.

Tor Helliesen,
kasserer.

Revideret:
Joh. C. Schouw. *C. H. Pedersen.*

Bidrag
til
kundskaben om Norges coleopterfauna
(V)

af

konservator Helliesen.

I dette bidrag har jeg behandlet de af mig fundne coleoptera, som henføres til Thomsons gruppe *Rhynchophori*.

Ved gjennemgaaelsen af mine insekter, hørende til denne gruppe, har jeg fundet 36 arter, der er nye for vort lands fauna.

Disses navne er i nedenstaaende fortegnelse fremhævet med federe typer og nummere, der danner en fortsættelse til mit bidrag IV i museets aarsberetning for 1893.

Af de for vor fauna nye arter maa jeg fremhæve to, nemlig *Othiorrhynchus desertus* Rosen. og *Sitona ononides* Sharp., der ikke tidligere er fundne inden den skandinaviske halvø.

Curculionidæ.

Otiorrhynchini.

250. **Otiorrhynchus atroapterus** De Geer.

Denne art forekommer meget almindelig paa Jæderens flyvesandsfelter, hvor den lever paa marehalmen. Ny for landets fauna.

251. **Otiorrhynchus ligneus** Oliv.

Et enkelt exemplar har jeg fundet ved Tønsberg. Ny for vor fauna.

O. scaber Lin.

Fundet paa Moss og ved Hærsjø i Romerike.

O. nodosus Fabr. = maurus Gyll.

Slægtens almindeligste art. Jeg har taget den i Hitterdal, Vestfjorddal, Mjøsvand, Gausta og i Valders.

O. blandus Gyll.

Denne art er væsentlig en kystform. Jeg har fundet den almindelig paa Tjømø, paa Rauø og ved Fredrikstad.

O. singularis Lin. = picipes Fab.

Almindelig i hele Stavanger amt.

O. sulcatus Fab.

Paa østlandet er denne art sjelden. Jeg har fundet et enkelt exemplar ved Drøbak.

O. rugifrons Gyll.

Sjelden. Et enkelt exemplar har jeg taget paa Tjømø.

O. ligustici Lin.

Fundet ved Drøbak, Tønsberg og paa Tjømø.

O. ovatus Lin.

Almindelig. Fundet ved Tønsberg, Holmestrand og Fredrikstad.

252. **Otiorrhynchus desertus** Rosenh.

Oblongo-ovatus, niger, opacus, parce griseo-pilosus, antennis pedibusque ferrugineis, rostro canaliculato capite fere longiore; prothorace latudine fere longiore, lateribus æqualiter rotundato, grosse granulato, medio carina abbreviata instructo; elytris ovalis, punctatostriatis, interstitiis fere planis, leviter rugulosis. Femoribus anticis dente valido, posticis denticulo minuto armatis. L. vix. 5 mm.

O. muscorum Grenier. Bestimm. Tab. der europäischen Col. IX, I, pag. 175.

Aflang ægformet, sort, mat, temmelig tyndt bedækket med lange graa haar. Følehorn og ben brunrøde, laarene bevæbnede med en tand.

Snuden er en smule længere end hovedet og svagt afsmalnende mod spidsen. Hovedet og snuden er grovt og lidt rynket punkteret, den sidste langs midten med en længdefure. Øjnene ovale, temmelig smaa og lidet udstaaende.

Brystetykket er omtrent lige langt som bredt, med jævnt og ikke stærkt afrundede sider, jævnt grovkornet, langs midten med en afkortet længdekjøl.

Vingedækkerne ovale, med stærkt afrundede skuldre, siderne jævnt afrundede, længdestriberne temmelig tæt punkterede, mellemrummene brede og næsten plane og fint rynket punkterede.

Laarene er bevæbnede med en tand. Forbenets tand er stor og lidt kløvet i spidsen. Bagbenets tand er ganske liden.

Af denne for vor fauna nye art har jeg fundet et par exemplarer ved Kristiania. Den er ikke tidligere iagttaget i Skandinavien.

Phyllobius piri Lin.

Fundet ved Grimstad af kand. Traaen.

Ph. argentatus Lin.

Almindelig ved Drøbak og Holmestrand.

Ph. maculicornis Germ.

Fundet ved Holmestrand og Vikersund.

Brachyderini.

Polydrusus mollis Stroem = micans F.

Forekommer almindelig ved Drøbak, Tønsberg, paa Tjømø og ved Vikersund.

P. flavipes De Geer.

Fundet ved Drøbak og Lillestrømmen.

P. cervinus Lin.

Forekommer paa Hankø, Rauø og ved Tønsberg.

253. **Polydrusus pilosus** Gredl. = binotatus Thoms.

Fundet i Telemarken, ved Vikersund og i Asker. Ny for landets fauna.

P. tereticollis De Geer = undatus F.

Almindelig ved Drøbak, Noresund, Mjøsvand og Tønsberg.

P. ruficornis Bonsd. = fulvicornis F.

Fundet ved Noresund og i Vestfjorddal.

Sciaphilus asperatus Bonsd. = muricatus F.

Taget i Hitterdal.

Strophosomus coryli Fab.

Fundet ved Grimstad af kand. Traaen.

Str. capitatus De Geer = obesus Marsh.

Fundet i Hitterdal, ved Tønsberg, paa Tjømø, Moss og Hærsjø i Romerike.

Str. faber Herbst.

Ved Grimstad fundet af kand. Traaen.

254. **Strophosomus lateralis** Payk. = limbatus F.

Af denne art, der er ny for vor fauna, har jeg fundet et exemplar paa Hankø og et par paa Jæderen. Ved Drøbak er den fundet af skolebestyrer Warloe.

Brachyderes incanus Lin.

Forekommer i Hitterdal.

255. **Sitona griseus** F.

Denne for vor fauna nye art forekommer almindelig mellem smaa salixarter paa Jæderens sandbakker.

256. **Sitona hispidulus** F.

Sjelden. Af denne art har jeg fundet et enkelt exemplar ved Stavanger. Ny for landets fauna.

S. flavescens Marsh.

Fundet ved Grimstad af Traaen.

257. **Sitona humeralis** Steph. = discoideus Gyll.

Ny for landets fauna. Ved Kristiania har jeg fundet et par exemplarer.

S. lineatus Lin.

Fundet ved Holmestrand og Vikersund.

258. **Sitona suturalis** Steph. = elegans Gyll.

Af denne ligeledes for vor fauna nye art har jeg taget et par exemplarer ved Kristiania.

259. **Sitona ononides** Sharp.

Oblongus, subtiliter punctatus, squamosus, antennis, tibiis femoribusque basi obscure ferrugineis, oculi depressi fronte plana, canaliculata, prothorace latitudine vix longiore, lateribus paulo rotundato, supra fusco-squamoso, albido-bilineato; elytris fusco-squamosis cinereo-maculatis, macula humeralis, lateribus corporeque subtus cinereo-squamosis. L. vix. 5 mm.

Bestim. Tab. Europäischen Coleopteren XIII, II, pag. 78.

Aflang, temmelig fint punkteret, tæt beklædt med graa og brune skjæl. Følehorn, laarenes rod og tibierne mørk rustrøde.

Hovedet kort, bredest over issen og derfra jævnt afsmalnende fortil. Øjnene ovale, lidet fremstaaende.

Hovedet er over øjnene smalere end over issen. Hovedet og snuden oventil flad, langs midten med en smal fure. Behaaringen ensartet, mangler opstaaende børster over øjnene.

Bryststykket lidt bredere end hovedet, lige lang som bred, bagtil næsten smalere end fortil, hvor det er lidt indsnøret. Siderne svagt rundede. Temmelig fint og tæt punkteret, bedækket med brunlige skjæl, samt paa hver side med en paa langs gaaende lysegraa skjællet, temmelig bred stribe.

Vingedækkerne omtrent $2^1/_2$ gang saa lange og omtr. $^1/_2$ gang saa brede som bryststykket. Siderne parallele. Fint punkterede, med let punkterede længdestriber. Mellemrummene plane. Skjælklædningen graalig brun, siderne, skuldrene samt endel smaa firkantede aflange pletter lysegraa.

Hele undersiden er graaskjællet, benene kort graahaarede.

Et exemplar af denne for vor fauna nye art har jeg fundet ved Lillestrømmen i Akershus.

S. sulcifrons Thunb.

Fundet ved Hærsjø i Romerike og ved Fredrikstad.

Trachyploeus bifoveolatus Beck.

Taget ved Drøbak og Hærsjø.

Cleonini.

260. **Cleonus fasciatus** Müll. = albidus F.

Ny for landets fauna. Et exemplar har jeg fundet paa Bastø ved Horten.

Tropiphorini.

Tropiphorus carinatus Müll. = mercurialis F.

Fundet ved Tønsberg.

Hylobiini.

Hylobius abietis Lin.

Almindelig ved Hærsjø paa Romerike og ved Moss.

H. piceus De Geer = pineti F.

Forekommer ved Tønsberg.

H. pinastri Gyll.

Et enkelt exemplar har jeg taget i Hitterdal.

Hyperini.

Hypera rumicis Lin.

Fundet ved Lillestrømmen og i Hitterdal.

H. arator Lin. = polygoni Lin.

Fundet ved Drøbak, Hærsjø, Fredrikstad samt i Asker.

H. plantaginis De Geer.

Taget ved Moss. Ved Drøbak er den fundet af Warloe.

261. **Hypera trilineata** Marsh.

Nogle faa exemplarer har jeg fundet ved Kristiania. Ny for vor fauna.

262. **Hypera viciæ** Gyll.

Ligeledes ny for faunaen. Et par exemplarer har jeg fundet ved Kristiania.

Limobius borealis Payk. = dissimilis Herbst.

Et exemplar har jeg taget paa Hvaløerne.

Erirrhinini.

Pissodes pini Lin.

Almindelig ved Drøbak, Moss, Hærsjø og i Telemarken.

263. **Pissodes validirostris** Gyll.

Ny for landets fauna. Jeg har taget den ved Kristiania. Ved Drøbak er den fundet af Warloe.

P. Gyllenhali Schønh.

Fundet ved Vikersund.

Grypidius equeseti F.

Forekommer ved Drøbak og Moss.

Notaris acridulus Lin.

Fundet ved Fredrikstad, Tønsberg og Hougsund.

N. æthiops F.

Taget ved Moss.

Brachonyx pineti Payk. = indigena Herbst.

Fundet ved Moss. Ved Drøbak taget af Warloe.

264. **Anoplus plantaris** Naez. = depilis Thoms.

Fundet ved Drøbak. Ny for landets fauna.

An. roboris Suffr. = plantaris Thoms.

Taget ved Drøbak, paa Tjømø, Hankø, i Telemarken og ved Vikersund.

Tanysphyrus lemnæ Payk.

Almindelig ved Lysaker.

265. **Bagous brevis** Gyll.

Denne for vor fauna nye art har jeg fundet ved Lillestrømmen.

266. **Bagous nigritarsis** Thoms.

Fundet ved Drøbak og Moss. Ny for landets fauna.

Cossonini.

267. **Cossonus linearis** F. = ferrugineus Clairv.

Ny for landets fauna. Fundet ved Drøbak af Warloe.

Eremotes planirostris Panz. = elongatus Gyll.

Fundet ved Fredrikstad.

268. **Rhyncolus lignarius** Marsh. = cylindrirostris Oliv.

Flere exemplarer taget i en ospestubbe ved Drøbak. Ny for Norges fauna.

Cryptorrhynchini.

Cryptorrhynchus lapathi Lin.

Fundet ved Drøbak, Vikersund, i Hitterdal og ved Hærsjø paa Romerike.

Ceutorrhynchini.

269. **Coeliodes ruber** Marsh.

Ny for landets fauna. Forekommer ganske almindelig paa eg i Stavanger amt.

C. rubicundus Herbst.

Fundet ved Noresund i Krødsherred.

C. quadrimaculatus Lin. = didymus.

Fundet ved Drøbak.

C. affinis Payk. = geranii Payk.

Fundet i Hitterdal, ved Fredrikstad, Tønsberg og i Vestfjorddalen.

Rhinoncus castor F.

Fundet almindelig i Hitterdal, Siljord og Vestfjorddal i Telemarken, ved Vikersund, Hærsjø, Drøbak, Moss og Tønsberg. Ved Grimstad er den taget af kand. Traaen.

Rh. pericarpius Lin.

Almindelig. Fundet ved Drøbak, Moss og Arendal. Ved Grimstad af Traaen.

Phytobius 4-tuberculatus F.

Fundet ved Grimstad af Traaen.

Ceuthorrynchidius floralis Payk.

Fundet ved Moss.

Ceuthorrynchus punctiger Gyll.

Taget ved Kristiania og Arendal.

C. erysimi F.

Forekommer ved Drøbak.

C. ericæ Gyll.

Fundet ved Moss.

Orobites cyaneus Lin.

Fundet ved Drøbak af Warloe.

Limnobaris T-album Lin.

Fundet i Siljord, ved Vikersund, Drøbak, Hougsund og Asker.

Tychiini.

Balaninus nucum L.

Fundet temmelig almindelig i Asker.

270. **Balaninus villosus** F.

Et exemplar har jeg fundet paa Tjømø, og et exemplar er taget ved Drøbak af Warloe. Ny for landets fauna.

Balanobius salicivorus Payk. = brassicæ F.

Almindelig ved Drøbak, Moss og Tønsberg.

Anthonomus varians Payk.

Fundet paa Bygdø ved Kristiania.

A. rubi Herbst.

Fundet ved Drøbak, Moss og Noresund.

Elleschus bipunctatus Lin.

Forekommer ved Moss.

Tychius quinquepunctatus Lin.

Fundet ved Drøbak, Moss og i Hitterdal.

271. **Tychius junceus** Reich.

Et par exemplarer har jeg taget ved Kristiania. Ny for landets fauna.

T. tomentosus Herbst.

Fundet paa Tjømø, ved Holmestrand og Vikersund.

T. picirostris F.

Fundet ved Drøbak, Hærsjø, Vikersund og i Hitterdal. Almindelig.

272. **Rhynchænus quercus** Lin.

Ny for landets fauna. Almindelig ved Stavanger paa unge egetræer.

Rh. testaceus Müll. = scutellaris F.

Fundet ved Drøbak og Noresund i Krødsherred.

Rh. rusci Herbst.

Fundet ved Vikersund og i Vestfjorddal i Telemarken.

Rh. populi F.

Taget ved Moss og Holmestrand.

Rh. salicis Lin.

Almindelig ved Drøbak, Hougsund, Moss og Tønsberg.

Rh. stigma Germ.

Ligeledes almindelig ved Drøbak, Moss, Tønsberg og Noresund i Krødsherred.

Rh. foliarum Müll. = saliceti F.

Taget ved Mjøsvand i Telemarken.

273. **Rhamphus pulicarius** Herbst. = flavicornis Clairv.

Ny for landets fauna. Forekommer paa birk ganske almindelig omkring Stavanger og enkelte steder paa Jæderen.

274. **Rhamphus subæneus** Illig. = æneus Boh.

Ny for landets fauna. Jeg har fundet den paa smaa salixarter voksende langs Jæderens sandstrande, men ikke hyppig.

275. **Gymnetron beccabungæ** Lin.

Et par exemplarer har jeg taget ved Drøbak. Ny for vor fauna.

G. veronicæ Germ.

Fundet paa Tjømø.

G. noctis Herbst.

Fundet ved Drøbak, Holmestrand og i Hitterdal.

Miarus campanulæ Lin.

Fundet ved Drøbak, Moss, Holmestrand og Hærsjø, almindelig.

Cionus scrophulariæ Lin.

Fundet ved Fredrikstad, paa Hankø, ved Tønsberg og i Hitterdal.

Magdalidini.

Magdalis violacea Lin.

Almindelig. Fundet ved Drøbak, Fredrikstad og paa Hankø, Tjømø, ved Tønsberg og Noresund.

M. ruficornis Lin. = pruni Lin.

Forekommer ved Tønsberg.

M. carbonaria Lin.

Fundet ved Tønsberg, Noresund og Mjøsvand.

276. **Magdalis cerasi** Lin.

Et par exemplarer har jeg fundet ved Tønsberg. Ny for landets fauna.

Apionini.

Apion craccæ Lin.

Forekommer i Hitterdal.

A. sabulatum Kirb.

Taget ved Drøbak.

A. confluens Kirby.

Fundet ved Drøbak.

A. facetum Gyll. = Sundevalli Boh.

Fundet ved Noresund, i Hitterdal og ved Hærsjø.

A. simile Kirby.

Fundet ved Kristiania og Drøbak.

A. viciæ Payk.

Taget ved Drøbak og i Hitterdal.

A. ononicola Bach. = Bohemani Thoms.

Forekommer ved Drøbak.

A. varipes Germ.

Fundet ved Drøbak og paa Tjømø.

A. apricans Herbst.

Fundet ved Drøbak, i Hitterdal og ved Tønsberg. Ved Grimstad er den fundet af kand. Traaen.

A. assimile Kirby.

Fundet ved Tønsberg, paa Tjømø og ved Vikersund.

A. trifolii Lin. = æstivum Germ.

Fundet ved Drøbak, i Hitterdal og ved Vikersund.

A. dichroum Bedel. = flavipes Payk.

Fundet ved Drøbak, Moss, Tønsberg og i Vestfjorddal.

A. virens Herbst.

Forekommer ved Drøbak.

277. **Apion Gyllenhali** Kirby.

Ny for landets fauna. Et par exemplarer har jeg fundet ved Kristiania.

A. ervi Kirby.

Fundet ved Drøbak og Hærsjø.

278. **Apion ononis** Kirby.

Et enkelt exemplar har jeg fundet ved Noresund i Krødsherred. Ny for landets fauna.

279. **Apion minimum** Herbst.

Ny for landets fauna. Nogle faa exemplarer har jeg taget paa Jæderen.

A. æthiops Herbst.

Fundet ved Drøbak.

A. loti Kirby.

Fundet ved Drøbak.

280. **Apion columbinum** Germ.

Ny for landets fauna. Et exemplar har jeg fundet ved Hærsjø paa Romerike.

A. Spencei Kirby. = intrusum Gyll.

Fundet ved Drøbak.

281. **Apion miniatum** Germ.

Ny for landets fauna. Jeg har fundet endel exemplarer paa Jæderen og i Ryfylke.

A. frumentarium Lin.

Fundet ved Drøbak. Ved Grimstad af Traaen.

A. tenellum Sahlb. = medianum Thoms.

Taget ved Drøbak, Vikersund og i Hitterdal.

A. aterrimum Lin. = marchicum Herbst.

Fundet ved Drøbak, Tønsberg og i Siljord.

282. **Apion affine** Kirby.

Fundet ved Kristiania, Drøbak, Tønsberg, paa Tjømø og i Siljord.

A. curtirostre Germ. = humile Germ.

Fundet ved Drøbak, Tønsberg, i Hitterdal og i Siljord. Ved Grimstad er den taget af Traaen.

Rhynchites betulæ Lin.

Forekommer ved Tønsberg og Moss, paa Tjømø, ved Vikersund og Noresund.

283. **Rhynchites tomentosus** Gyll. = uncinatus Thoms.

Denne for landets fauna nye art har jeg fundet paa Jæderen.

Rh. nanus Payk.

Fundet paa Tjømø og Modum.

Rh. cupreus Lin.

Forekommer paa Tjømø og ved Tønsberg.

Rhinomacer betulæ Lin.

Fundet ved Kongsberg.

Rh. populi Lin.

Taget paa Tjømø og ved Kongsberg.

Attelabus coryli Lin.

Fundet ved Drøbak og Tønsberg.

Anthribidæ.

Tropideres dorsalis Thunb.

Et par exemplarer har jeg fundet i Vestfjorddalen.

Platystomus albinus Lin.

Fundet ved Noresund.

Mylabridæ.

Mylabris atomaria Lin.

Fundet ved Hærsjø, Lillestrømmen, Fredrikstad, paa Tjømø og ved Vikersund.

Scotylidæ.

Hylastes ater Payk.

Taget ved Hærsjø, Vikersund og i Hitterdal. Ved Grimstad er den fundet af Traaen.

H. angustatus Herbst. = opacus Thoms.

Fundet paa Hankø.

284. **Hylastes glabratus** Zett.

Et exemplar af denne for vor fauna nye art har jeg fundet ved Kristiania.

Hylurgus piniperda Lin.

Fundet ved Drøbak og Hærsjø. Ved Grimstad af Traaen.

Scotylus Ratzeburgi Jans. = destructor Thoms.
Fundet i Vestfjorddalen og ved Noresund.

Crypturgus pusillus Gyll.
Fundet i Asker og paa Rauø ved Fredrikstad.

C. cinereus Herbst.
Taget ved Hærsjø.

285. **Pityophthorus Lichtensteini** Ratzeb.
Fundet ved Kongsberg. Ny for faunaen.

P. micrographus Lin.
Taget ved Kongsberg og Hærsjø.

Pityogenes chalcographus Lin.
Fundet ved Moss, Hærsjø og Kongsberg.

P. bidentatus Herbst. = bidens F.
Fundet i Asker, ved Hærsjø og Kongsberg.

Ips sexdentatus Boern. = stenographus Duft.
Almindelig ved Hærsjø.

I. typographus Lin.
Ligeledes almindelig ved Hærsjø.

I. laricis F.
Fundet ved Hærsjø og Moss.

I. suturalis Gyll. = nigritus Gyll.
Forekommer i Asker og ved Moss.

Dryocoetes autographus Ratzeb.
Fundet ved Hærsjø og ved Vikersund.

Nogle nye voksesteder

for

fanerogamer og karkryptogamer

i Stavanger Amt.

Af

O. A. Hoffstad,

cand. real.

I museets aarsberetning for 1891 meddelte jeg en fortegnelse over de karplanter, der indtil da var bemerkede i Stavanger amt, og angav deres omtrentlige udbredelse inden amtet. Til denne min „Stavanger amts flora" er nedenstaaende fortegnelse et supplement.

Endel af de nye voksestedsangivelser skyldes mine egne iagttagelser paa nogle botaniserture i sommer i den nordvestlige del af amtet. Men størstedelen skriver sig fra velvillige meddelelser, særlig fra de i indledningen til „Stavanger amts flora" nævnte damer, *frk. cand. pharm. Helga Eide* og *frk. Magda Hiorthøy*. Hertil kommer endel fund, gjorte af afdøde *stud. med. Harald Bahr;* en liste over disse er gjennem hr. konservator *Helliesen* velvillig tilstillet mig fra hr. adjunkt *Bahr*. Nogle faa oplysninger er hentede fra professor *Blytt's:* Nye bidrag til kundskaben om karplanternes udbredelse i Norge (Kristiania videnskabsselskabs forhandlinger for 1892, nr. 3).

Forkortelserne er de samme som i „Stavanger amts flora", og desuden følgende:

A. Bl. = prof. Blytt (i „Nye bidrag").
H. B. = stud. med. H. Bahr.
E. = frk. Helga Eide.
H. = frk. Hiorthøy.
! = O. A. Hoffstad.

De planter, hvis fund inden amtet ikke, saavidt mig bekjendt, tidligere har været offentliggjort, er merkede derved, at deres navne er satte med fede typer.

Sidetallet henviser til „Stavanger amts flora".

Pag. 27.

Asplenium trichomanes, L, *var. incisa,* M. & L. Nærstrand i fureskov paa vestsiden af Tvedtaasen sammen med hovedarten (A. Rasmussen if. A. Bl.)

Pag 29.

Selaginella spinulosa, A. Br. Arkevandet ved Haugesund (E.)

Efter *pinus silvestris* tilføies:

Picea excelsa, Lk. Sj.: Suldal; 3 expl. paa veien mellem Hustveit og Vikedal (if. Schübeler: Viridarium Norvegicum).

Pag. 30.

Potamogeton perfoliatus, L. Tvedtevand nær Akrehavn paa Karmøen (!).

Potamogeton crispus, L. Bør udgaa (if. A. Bl.)

Ruppia spiralis, L. Førresfjorden ved Haugesund (if. E.)

Zannichellia palustris, L., er en kollektiv art, der nu er delt i 3, hvoraf den i Nærland fundne er *z. polycarpa,* Nolte. Desuden findes

Zannichellia major, Boenn. Jæderen (Hartmans flora, sidste udgave, if. A. Bl.)

Juncus balticus, Willd. I flyvesanden ved Akrehavn (E.) !. Varieteten *inundatus* er før fundet paa Jæderen og ved Stavanger.

Pag. 31.

Carex vulpina, L., og *c. teretiuscula,* Good, er tidligere fundet paa Jæderen af Bryhn, den første ved Hobberstad, den anden ved Sande.

Pag. 32.

Scirpus rufus, Wbg. Akrehavn (E.) !.

Avena elatior, L., er ikke sj.; flere nye voksesteder er noterede, f. ex. Haugesund, Veavaag (E.) Udsire, Akrehavn (E.) !.

Pag. 33.

Catabrosa aquatica, P. B. Akrehavn (E.) !.

Triticum junceum, L. I flyvesanden ved Akrehavn, meget sparsomt (E.) !.

Pag. 34.

Lemna minor, L. Roth pr. Stvgr. og Høiland (H.)

Tulipa silvestris, L. I en gammel have (Magnus's) i Stavanger (H.)

Pag. 35.

Convallaria polygonatum, L. Ved Akrehavn (E.) !.

Orchis mascula, L. Thime (H.) I Stavanger findes den f. ex. paa Byhaugen temmelig talrig (H.)

Peristylis albidus, Lindl. Vaalandspiben ved Stavanger; Risanger i Skjold (H.)

Gymnadenia conopsea, R. Br., er ikke saa sjelden. Frk. Hiorthøy opgiver at have fundet den flere steder: Sandvik i Nærstrand, Vorenæsset i Skjold og i Vikedal.

Pag. 36.

Salix herbacea, L., fandt jeg ved Haugesund kun nogle faa meter over havet.

Alnus incana, D. C., gaar saa langt vest som til Skjold (if. H.)

Pag. 37.

Polygonum amphibium, L. Akre (E.) f. ex. i Tvedtevand (!).

Cerastium arvense, L. „Paradis" pr. Stavanger (if. H. B.)

Cerastium tetrandrum, Curt. Jæderrevet (H.)

Pag. 38.

Stellaria crassifolia, Ehrh. Akrehavn (E.) !.

Lepigonum marinum, Wahlb. Akrehavn (!). Voksestederne Vaalandspiben, fjeldet ved Jernbanestationen og Nymansveien hører til *scleranthus annuus.*

Melandrium pratense, Roehl. Maldeveien pr. Stvgr. (if. H. B.)

Agrostemma githago, L. Frøiland i Soggendal (desuden ved Flekkefjord og paa Hitterøen, alt if. H. B.)

Pag. 39.

Dianthus deltoides, L. Godal ved Stvgr. (H.) Kirkegaarden i Stvgr. (if. H. B.)

Aquilegia vulgaris, L. Beiteviken i Skjold, Haakonsvik i Vikedal, samt Aardal (H.)

Ranunculus repens, L., er udeglemt; den er alm.

Anm. *Aconitum septentrionale,* L., er meget alm. i Røldal if. H. og tør derfor kanske findes i de tilgrænsende dele af Stavanger amt.

Pag. 40.

Thalictrum minus, L. Paa Karmøen findes den ved flyvesanden i Akrehavn (E.) !.

Actæa spicata, L. Fiskaa paa Karmøen (E.) Tør have været bemerket i amtet tidligere, men jeg savner opgave derom.

Fumaria muralis, Sond. Ved Kopervik og Akrehavn paa Karmøen (!).

Draba verna, L. Haaland paa Jæderen (A. Landmark if. A. Bl.) Godal ved Stavanger samt Jæderrevet (H.)

Draba hirta, L. Jæderrevet (if. H.)

Subularia aquatica, L., fandt frk. Eide og jeg ved bredden af Tvedtevand nær Akrehavn, i selskab med litorella. Er muligens tidligere fundet i amtet.

Pag. 41.

Cardamine hirsuta, L. Stavanger: Hetland, kirkegaarden og Bækkelund (if. H.)

Arabis hirsuta, Scop. Voksestederne ved Stavanger tilhører *arabis thaliana,* L. (H.)

Arabis petræa, Lam. Førre ved Jøsendfjorden, Hjelmeland (Kaalaas if. A. Bl.)

Barbarea vulgaris, R. Br., er ogsaa ved Stavanger tem. alm.
Nasturtium palustre, D. C. Birkely paa Nærstrand (H.)

Pag. 42.

Sisymbrium sophia, L. Hillevaag (H.)
Hesperis matronalis, L. Stavanger: Paa en mark ved Ladegaardsveien (H.)
Hypericum perforatum, L. Skjold (if. H.)
Hypericum montanum, L. Stjernerøerne: Talgø (Traaen if. Bl.)

Pag. 43.

Mercurialis perennis, L. Kvalen pr. Haugesund !.
Callitriche stagnalis, Scop. Karmøen: Mellem Veavaag og Akrehavn (E.)
Callitriche autumnalis, L. Hannasdal ved Stavanger (if. H. B.)
Radiola linoides, Roth. Udsire (E) !. Ødegaardstjernet pr. Kopervik (E.) !.
Udeglemt er
Linum catharticum, L., der er alm.
Geranium pratense, L. Akrehavn og Udsire (E.) !.

Pag. 44.

Sedum rupestre, L. I nærheden af vaaningshusene paa Hindal ved Stavanger (H.)
Saxifraga aizoides, L. Denne fjeldplante fandt jeg omkring Tornæsvandet ved Haugesund. Dette vand ligger høist et par meter over havet og lige i nærheden af dette. Planten voksede her helt ned til bredden af vandet. Saaledes hører *saxifraga aizoides* til de fjeldplanter, der ligesom *bartsia alpina* og *salix herbacea* allerede i den sydlige del af Norge paa vestkysten gaar ned til havets nivaa.
Saxifraga cotyledon, L. Flere steder i Vikedal (H.)
Saxifraga sponhemica, Gmel. Stavanger: Forvildet paa kirkegaarden (A. Landmark if. A. Bl.)
Saxifraga tridactylites, L., er tidligere fundet ved Ogne paa Jæderen af Bryhn.

Pag. 46.

Trifolium minus, Sm. Værftet i Haugesund (if. B. Mosgren).

Pag. 47.

Ervum hirsutum, L. „Dreyersholmen“ skal være „Dreyersstykket“.

Circæa lutetiana, L. Stjernerøerne: Talgø (Traaen if. A. Bl.)

Pag. 48.

Hydrocotyle vulgaris, L. Udsire (E.) !, i stor mængde og næsten overalt paa øen. Ved en liden dam paa Urter (en øgruppe mellem Haugesund og Udsire) !.

Berula angustifolia, M. K. I en liden bæk, der løber gjennem flyvesanden i Akrehavn (E.) !. Er før fundet paa Jæderen af Bryhn.

Torilis anthriscus, Gmel. Stjernerøerne: Talgø (Traaen if. A. Bl.)

Følgende 2 skjermplanter er udeglemte:

Pastinaca sativa, L. Sandnes og bredden af Orrevand paa Jæderen. — Nærstrand (if. H. B.)

Levisticum officinale. Koch. Haar, Stangeland og Ogne paa Jæderen.

Pag. 49.

Lysimachia vulgaris, L. Skjold (H.) Kolnæs ved Førresfjorden pr. Haugesund (B. Mosgren).

Lysimachia nemorum, L. Jelse, i en li op af prestegaarden (if. H. B.)

Centunculus minimus, L. Denne høist uanselige plante fandt frk. Eide og jeg i sommer først ved det lille Ødegaardstjern nær Kopervik og senere paa Udsire, paa sidstnævnte sted dog meget sparsomt. Begge steder voksede den sammen med *radiola.*

Pag. 50.

Stenhammaria maritima, Rchb. Jæderrevet; Hodnesanden; i Lysefjorden helt ind til Lysebunden (H.) Sparsomt ved Akrehavn (E.) !.

Myosotis palustris, With. Kopervik (if. E.)

Myosotis collina, Hoffm., er ogsaa tidligere bemerket i amtet, nemlig i Ogne paa Jæderen (Bryhn if. Blytts flora.)
Hyoscyamus niger, L. Hvitingsø (talrig og generende, if. H.)
Verbascum thapsus, L. Haakonsvik i Vikedal (if. H.)

Pag. 51.
Veronica arvensis, L. Stavanger: Byhaugen og Godal (if. H.)
Veronica hederæfolia, L. Torvestad samt paa ballastkaien i Haugesund (if. E.)
Utricularia intermedia, Hayne, har Bryhn før fundet ved Østeraat pr. Stavanger.

Pag. 52.
Teucrium scorodonia, L. Aamodt i Soggendal (if. H. B.)
Lamium album, L. Hjelmeland (H.)
Lamium dissectum, With, og *l. amplexicaule,* L., er før fundet paa Jæderen og ved Stavanger, begge af Bryhn.
Glechoma hederacea, L. Bækkelunds Park i Stavanger (H).
Mentha aquatica, L. β, *subspicata,* Aresch. Stjernerøerne: Talgø (Traaen if. A. Bl.) Finnø: Landa (if. A. Bl.) Sole paa Jæderen (if. H. B.) Er tidligere fundet flere steder paa Jæderen af Bryhn.

Pag. 53.
Campanula latifolia, L. Ved Førresfjorden pr. Haugesund (f. ex. ved Aksnæs), if. K. Glette og E. Øverland i Nærstrand (if. H. B.) Er vistnok ogsaa tidligere bemerket i amtet.
Galium mollugo, L. „Jernbanetomterne“ skal være jernbanelinjen mellem Stavanger og Hillevaag.
Sherardia arvensis, L., er før fundet i Sande paa Jæderen af Bryhn.

Pag. 54.
Cirsium palustre, Scop., **var.** Af denne art vokser der mellem Kopervik og Akrehavn paa Karmøen en særegen afart i selskab med hovedarten. Den udmerker sig ved sine hvide blomster og derved, at kurvdækbladene i spidsen er af en lys farve (hos hovedarten er de mørkere i

spidsen). **Hertil kommer, at stængelen er af** en rent grøn farve (hos hovedarten rødlig), hvilket gjør, at den selv i blomsterløs tilstand med lethed skilles fra hovedarten. Den fortjener derfor vistnok at nævnes som en egen varietet (**cirsium palustre var. albicans,** *n. var.?)* Planten er først opdaget af frk. Eide og iaar af hende og mig indsamlet paa nævnte voksested.

Cirsium arvense, Scop. M. alm. i agrene ved Akrehavn, sammen med *lycopsis arvensis* (!).

Tussilago farfara, L. Fister (?). Hana ved Sandnes (if. H.)

Pag. 55.

Senecio aquaticus, Huds. Ved Mosevandet pr. Stavanger (if. H. B.)

Erigeron acris, L. Alm. paa Jæderrevet i meget smaa expl. (H.)

Matricaria discoidea, D. C., har spredt sig betydelig og findes nu paa mange steder ved Haugesund.

Bellis perennis, L., er m. alm. ved Stavanger, if. H. Ved fyret paa Udsire !.

Pag. 56.

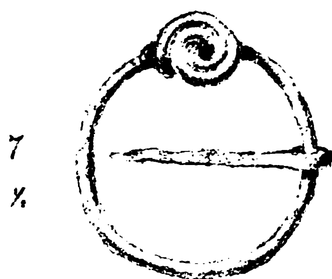
Cichorium intybus, L. Godal pr. Stvgr. (if. H. B.)

Mulgedium alpinum, Less. Ved Lonevandet, i den øvre ende af Bratlandsdalen (if. H. B.)

Sonchus oleraceus, L. Stavanger, som ugræs i haver (H.)

Sonchus asper, Vill. Birkely paa Nærstrand (H.)

7 ⅟₁

3 ⅟₁

1. ½

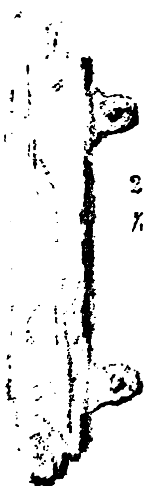

6. ⅟₁

5 ⅟₁

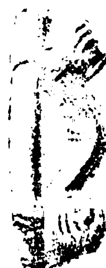

2 ⅟₁

4. ⅟₁

Tor Helliesen. autogr.

Fortegnelse over Oldsager

indkomne til Stavanger museum i 1894.

Af

konservator Helliesen.

---

1. *Spydspids* af *flint,* raat tilhugget. Siderne er temmelig flade og noget slebne. Den ene ende er spidst tildannet, men spidsen er afbrukket, den anden ende er but. Længden er nu 14,5 cm. Nær den butte ende er den 4,7 cm. bred og 1,5 cm. tyk. Fundet ved Bryne mølle i Time pgd., Jæderen. (1846.)

2. *Perle* af *rav* af regelmæssig form, 2 cm. i tværmaal og 1,3 cm. tyk, hullet er 0,4 cm. i tværmaal. Fundet i Fister, Ryfylke. Gave af gaardbruger Peder Iversen Fister. (1847.)

3. *Brynesten* af brun *skifer* med et hul i den ene ende, lig N. O. 425, 7,5 cm. lang. Fundet i Fister, Ryfylke. Gave af gaardbruger Tormod Poulsen Fister. (1848.)

4. *Brynesten* af *kvartsit,* 42 cm. lang, 3 cm. bred og 2,2 cm. tyk. Den ene ende har en 4 cm. bred, temmelig skarp, eg. Stenen har været benyttet som mærkesten, da den blev funden staaende lodret ned i jorden med et ca. 10 cm. langt stykke ragende op over samme. Fundet i Fister, Ryfylke. Gave af kand. mag. Johannes Hansen.

5. *Urne* af *ler* (pl. 1, fig. 1) af form som N. O. 377, men anderledes ornamenteret. Langs randen, et stykke under denne, løber to parallele snorlignende baand. Under disse er siden delt i ligestore lodrette felter, vexelvis furet paa-

langs og paatværs. 10,5 cm. høj, 14,5 cm. i tværmaal over randen og 9,8 cm. ved bunden. Funden i en haug paa gaarden Espedal i Høgsfjord, Ryfylke. (1850.)

6. Stykke af en *brynesten* af *kvartsit*, 11,5 cm. lang og 5,5 cm. bred. Fundet paa gaarden Øglænde, Time pgd., Jæderen. (1851.)

7. *Fingerring* af *bronce*, 2,2 cm. i tværmaal og ca. 0,4 cm. bred. Fundet paa Tjelde i Sole, Haaland pgd., Jæderen. Gave af grosserer Knud Bertelsen. (1852.)

8. *Fingerring* af *guld*, ydre tværmaal 2,5 cm., bredden 0,4 cm. og tykkelsen ca. 0,2 cm. Fundet paa gaarden Grødem, Hetland pgd., Jæderen. (1853.)

9. *Brynesten* af *kvartsit*, 26 cm. lang med et 14 cm. langt, tyndt og trindt haandtag. Fundet paa Rennesø, Ryfylke. (1854.)

10. *Øse* af *klæbersten*, meget plumpt og raat arbejdet. Øsen indvendig 11 cm. i tværmaal og 2,5 cm. tyk. Skaftet 12 cm. langt og 6 cm. tykt. Fundet ved Njaa i Time, Jæderen. (1855.)

11. *Spydspids* af *jern* fra yngre jernalder, 40 cm. lang og 5 cm. bred, lig N. O. 522, men bladet er fladere og noget mere langstrakt. Fundet i udkanten af en haug paa gaarden Kolstø, Avaldsnæs, Karmøen i Ryfylke. (1856.)

12. a. Brudstykker af et sammenbøjet, *enegget sværd* af *jern*. Bladet er 5,5 cm. bredt. (1857.)
    b. Nyreformet *kniv* af *jern*, 8,5 cm. lang, 3,2 cm. bred og 1 cm. tyk langs ryggen. (1858.)
    c. Stykke af en *hank* af *jern*, 9 cm. langt og 1 cm. tykt. (1859.)
    d. *Spydspids* af *jern* fra yngre jernalder, 13 cm. lang og 3 cm. bred. (1860.)
    e. *Fyrstaal* (pl. 1, fig. 2), 6 cm. langt og ca. 1 cm. tykt med kvadratisk tværsnit. Paa den ene side er der to tapper, ca. 4 cm. fra hverandre, sandsynlig til fæste

Tavan. lith. anst.

Tor Kielland autogr.

for et haandtag af træ. I hver tap sidder en tværstift. (1861.)

f. *Flint* til fyrstaalet. Langs den ene kant er en række mærker efter slag, saa stykket ser ogsaa ud som en liden skraber. Stykket er ca. 3 cm. langt og næsten lige bredt. (1862.)

g. Et stykke *flint* sandsynligvis ogsaa hørende til fyrstaalet, ca. 6 cm. langt og 5 cm. bredt. Langs den skarpeste kant er der en række fine mærker efter slag. (1863.)

h. En del stykker af en brændbar og meget let substands, der formodentlig er benyttet til at fænge ild (knusk?) (1864.)

No. 12 a—h er fundne under en liden helle paa den sydvestre side af samme haug paa gaarden Kolstø, hvor no. 11 blev fundet.

13. a. *Ornamentbeslag* (pl. 1, fig. 3) af forgyldt bronce i irsk stil fra yngre jernalder. Beslaget er cirkelrundt, 2,7 cm. i tværmaal. I det ophøjede midtparti sidder levninger efter en rød perle af rav. Omkring midtpartiet er et felt med baandslyng, og omkring dette gaar en ophøjet kant prydet med en perlestav. Paa undersiden er der levninger efter 4 stifter. (1865.)

b. *Bidselmundbid* (pl. 1, fig. 4) fra yngre jernalder, med ringe af forgyldt bronce, der er 3,4 cm. i tværmaal. Hver ring er inddelt i tre dele ved tre dyrehoveder, mellem hvis munde er fæstet en tredelt bøjle. Til den ene del er det stærkt forrustede og sammenbøjede bid af jern fæstet og til de andre to bøjler af jern til sæletøjet. (1866.)

c. To firkantede *syle* af *jern*, 4 cm. lange og 0,4 cm. tykke, samt et lidet stykke af et træskaft med et firkantet hul, 0,3 cm. i firkant. (1867.)

No. 13 a—c er fundne paa gaarden Refve, Klep pgd., Jæderen.

14\. a. *Synaal* af *bronce,* 5,2 cm. lang, øjet 0,5 cm. langt. (1868.)
b. To *maljer* af *bronce,* lig N. O. 271, 2,1 cm. bred. (1869.)
c. *Slangering* af *bronce,* 1,8 cm. i tværmaal og 0,2 cm. bred. (1870.)
d. *Hempe* af *bronce* (pl. 1, fig. 5) med udstaaende bulede flige, over disse 2 cm. bred; hempen er 0,8 cm. bred. (1871.)
e. Halvdelen af en *fingerring* af *sølv,* 1,8 cm. i tværmaal og lidt over 0,6 cm. bred. (1872).
f. Liden *krog* af *bronce* (pl. 1, fig. 6), 0,9 cm. lang, siddende i et 0,7 cm. langt stykke af et træskaft, der er forsynet med et beslag af bronce. (1873.)
g. Liden ringformet *spænde* af *bronce.* Ringen er knyttet sammen med en spiralformet knude. Ydre tværmaal er 3,1 cm., ringen ca. 2 mm. tyk. Naalen er lidt flad og afslidt i spidsen, 2,5 cm. lang. (1874.)
h. Et stykke af bøjlen til en liden *bøjlespænde* af *bronce,* 2,1 cm. langt. (1875.)
i. *Naal* af *bronce,* 4 cm. lang, afbrukket, saa det ikke kan sees, om det er en synaal eller spændenaal. (1876.)
j. Sex ringformede *perler* af *glas,* hvoraf 4 grønne og 2 blaa. Ydre tværmaal 1,3 cm. En af de grønne er tredelt, og i hullet sidder et lidet stykke af en stift af bronce. 1877.)
k. Tretten runde *perler* af *rav* fra 0,9 cm. til 1,7 cm. i tværmaal. (1878.)
l. En ca. 68 cm. lang, fin *guldtraad,* opkveilet i 8 omgange til en ring paa 2,7 cm. i tværmaal. (1879.)

No. 14 a—l er fundne i en haug paa gaarden Refve i Kleps pgd., Jæderen.

15\. To *lure* af støbt *bronce* fra broncealderen (pl. 2, fig. 1). Begge er ganske lige hinanden og har form som en vrid S. Hver lur bestaar af to stykker. Det første og tyndeste stykke er 68,5 cm. langt, og det tykkeste stykke, endestykket, er 96,5 cm. langt, altsaa hele luren 165 cm. lang. Lige bag mundstykket er røret 0,9 cm. i ydre tværmaal,

ved endeskiven er det 5,5 cm. i tværmaal. Godstykkelsen 0,2 cm. Røret tiltager jævnt i tykkelse fra den smale ende mod den vide. Den første, tynde del er næsten krummet som en halvcirkel med radius ca. 20 cm. Buens corde er ca. 37 cm. Den tykke del er ikke saa stærkt krummet og danner ikke nogen fuldstændig halvcirkel. Buens corde er ca. 66 cm. Begge deles krumningsplaner staar omtrent lodret paa hinanden. Røret er indvendig, saa langt man kan se ind ad den vide ende, besat med smaa længdelister, der er ca. 2 à 3 mm. lange og 1 mm. høje og som tilsyneladende staar uden orden.

Mundstykket (pl. 2, fig. 2) er 1,3 cm. langt eller dybt og ved mundingen forsynet med en 0,5 cm. bred krave, hvis ydre tværmaal er 3,5 cm. Lige bag mundstykket er røret prydet med en i røret støbt virre, der er 1 cm. bred. Lige bag denne sidder der 4 smaa hemper efter hinanden paa rørets indre bøjning, ordnede to og to. Det første stykke af luren er prydet med to med røret sammenstøbte baand, 2 cm. brede, der deler røret i 3 ligelange dele.

Det tynde stykke af luren stikker omtrent 2 cm. ind i det tykke. Begges rande er forsynet med en hempe, der dækker hinanden (pl. 2, fig. 3). Det tynde stykke er tillige forsynet med en smal trekantet forhøjning, der passer ind i en tilsvarende udskjæring paa det tykke stykke.

Det tykke endestykke er med 5 baand inddelt i 6 lige lange partier. Baandene, der er 1,3 cm. brede, er afvexlende concave og convexe. I ca. 3 cm. afstand fra den vide aabning er der en 0,9 cm. høj broncehempe. Denne tilligemed lurens øvrige hemper er stillet parallel med dens akse.

Luren ender med en flad cirkelrund skive, der er 14,5 cm. i tværmaal. Denne er paa forsiden prydet med 7 ligestore næsten halvkugleformede ophøjninger, 2,2 cm. i tværmaal, ordnede i en ring med ligestor afstand fra hverandre. Langs randen er der en ophøjet kant. Paa

bagsiden af skiven er der 3 smaa hemper, stillede i en afstand af 3,2 cm. fra skivens rand og parallelt med denne.

Lurene blev fundne i Revemsmyren paa gaardbruger Gabriel Børresen Revems ejendom i Haalands pgd. paa østsiden af Hafrsfjord ikke langt fra fjorden. Myren har en stor udstrækning med svag held mod Hafrsfjord og er omgivet af lave højdedrag. Dens tykkelse paa findestedet til den flade bund af fin lysegraa sand er 1,35 m. Det øverste lag af myren, ca. 50—60 cm. dybt, er græstorv og myrtorv. Fra denne dybde til bunden et ensartet lag brændtorv opfyldt af rødder, der almindelig er 2—3 cm. tykke, men enkelte er indtil 8 cm. tykke. I dette lag træffes ogsaa enkelte træstubber sandsynligvis af eg. Rødderne antages tilhøre hassel og eg. Hasselnødder findes. Det underste lag af torven er opblandet med fin hvidgraa sand.

Lurenes dele laa skilt fra hinanden. Det store stykke samt de to smaa laa i samme nivaa omtrent parallel med hverandre, ca. 13 cm. over sandbunden. Paa skraa over disse laa det andet store stykke med enderne nede, den vide ende omtrent 8 cm. over sandbunden. Omtrent 17 cm. ud fra denne ende fandtes den ene skive, staaende paa kant. (1880.)

STAVANGER MUSEUM

AARSBERETNING

FOR

1895

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI
1896

STAVANGER MUSEUMS

AARSBERETNING

FOR

1895

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI
1896.

Indhold.

Pag.

Aarsberetning 9

Henrik E. S. Bahr: Stavanger omegns fugle 29

Johannes Hanssen: Indberetning til Stavanger museum om udgravninger, foretagne paa Fister sommeren 1895 153

Tor Helliesen: Fortegnelse over oldsager indkomne til Stavanger museum i 1895 157

Direktionen.

Skoleinspektør Olsen, formand.
Adjunkt Bahr, viceformand.
Konsul Lars Berentsen.
Grosserer Knud Knudsen.
Konsul Hans L. Falck.
Skibsmægler Andr. Buch.

Sekretær:
Kand. real. Tor Helliesen.

Kasserer:
Kand. real. Tor Helliesen.

Konservator:
Kand. real. Tor Helliesen.

Præparanter:
J. Sørensen.
Marie Vatne.

Fortegnelse

over

medlemmerne af Stavanger museum i 1895.

Aanensen, O. A., Bankchef.
Aarre, R., Kjøbmand.
Andersen, Jens S., Kjøbmand.
Arentz, H. S., Agent.
Arentz, V., Telegrafist.
Baade, Ingvar, Kjøbmand.
Baade, Johan, —
Bahr, H., Adjunkt.
Berentsen, E. jr., Konsul.
Berg, Gabr., Skibsreder.
Bergesen, Provst.
Bergesen, Sigval, Konsul.
Berner, Jens, Skibsreder.
Bertelsen, K. S., Grosserer.
Birkedal, O. E., Økonom.
Buch, Andreas, Skibsreder.
Bull, J. L., Kjøbmand.
Bull, Sognepræst.
Buvig, Fiskeriinspektør.
Daae, Jess, O. R. Sagfører.
Dahle, Sekretær.
Eckhoff, W. A., Overlærer.
Eriksen, Skibsreder.
Eyde, Skifteforvalter.
Falck, Hans L., Konsul.
Falck, Chr., —
Finne, H., Byfoged.

Floor, Johs., Boghandler.
Greve, J., Kjøbmand.
Grude, J., Meierimester.
Gundersen, G., Grosserer.
Gundersen, S. Ruud, Agent.
Gabrielsen, Helmich, Stud. jur.
Gausland, J., Kjøbmand,
Haabeth, Arne, Grosserer.
Hansen, H. G. B. S., Ejer af den lith. anstalt.
Hansen, Fr., Konsul.
Helliesen, Tor, Konservator.
Hellstrøm, G., Guldsmed.
Hjorth, Edw., Kaptein.
Holdt, Hans, Konsul.
Holst, J. W., Grosserer.
Isachsen, I. S., Skibsreder.
Jonasen, Gabr. A., Agent.
Kielland, C. Kr., Bogtrykker.
Knoph, H., Apotheker.
Knudsen, K., Skibsreder.
Knudsen, O., —
Kristensen, Sognepræst.
Lange, E., Læge.
Langberg, M., Overlærer.
Lintrup, Chr., Krigskommissær.
Lorange, Joh., Driftsbestyrer.
Oftedahl, Chr., Lærer.
Olsen, A. J., Skoleinspektør.
Olsen, O. P., O. R. Sagfører.
Olsen, Kornelius, Grosserer.
Oppen, Amtmand.
Pedersen, C. H., Veritasagent.
Poulsson, P. H., Gartner.
Ring, Josefine, Skolebestyrerinde.
Rønneberg, E., Grosserer.
Salicath, Politimester.
Schouw, Joh. C., Kjøbmand.

Storm, Fr., Kaptein.
Strøm, H. M., Sorenskriver.
Sømme, Andreas, Skibsreder.
Søyland, T., Kjøbmand.
Thiis, C. Houge, Grosserer.
Thorsen, Hans, Bestyrer.
Vemmestad, J., Læge.
Vatne, Thore, Præparant.
Waage, Torbjørn, Grosserer.
Wiig, M., Skibskaptein.
Wyller, Læge.
Zimmer, H., Stadsfysikus.
Øyen, Postmester.

Stavanger museums
aarsberetning
for 1895.

I henhold til lovenes § 5 skal direktionen herved aflægge for den ærede generalforsamling sin beretning om museets virksomhed i det forløbne aar.

Museet har været aabent for publikum hver søndag fra kl. 11½ til kl. 1½ og torsdag fra kl. 12—1 samt i tidsrummet fra 7de april til 29de september tillige hver søndagseftermiddag fra kl. 5—6.

Besøget i disse aabningstimer har været godt. Størst har det været i sommermaanederne i søndagseftermiddagstimen. Antallet af de besøgende har været ca. 12 000.

Udenfor de faste aabningstider har der ogsaa været anledning for enhver til at faa bese museet og dets samlinger ved henvendelse til konservator eller præparanten.

For byens og landdistrikternes skoler har museets samlinger, ligesom tidligere, staaet til fri afbenyttelse.

Til museets drift har vi i det forløbne aar af staten faaet et bidrag paa kr. 4000 paa betingelse af, at et ligesaa stort beløb tilveiebringes paa anden maade. Af Stavanger brændevinssamlag har vi erholdt et bidrag paa kr. 3500, for hvilket vi herved aflægger vor forbindtligste tak. I Kontingent, entrepenge, renter og diverse indtægter er indkommet kr. 916,81. Til reparationer af bygningen har vi benyttet resten af byggefondet kr. 479,57, altsaa tilsammen kr. 8896,38. De samlede udgifter har været kr. 8937,84. Forøvrigt henvises til ekstrakten af museets regnskab, der fremlægges i revideret stand.

Til afbetaling paa gjælden, der hviler paa musæbygningen, fik vi iaar af Stavanger brændevinssamlag et bidrag paa kr. 7000, for hvilket vi herved bringer vor forbindtligste tak. For øieblikket er vor gjæld paa bygningen kr. 23 800. Iaar har vi indsendt et andragende til regjeringen om at erholde et statsbidrag paa kr. 10 000 til afbetaling paa musæbygningens gjæld.

Paa grund af samlingernes forøgelse har vi iaar maattet opføre 4 nye udstillingsskabe, nemlig et stort skab for antiloper, et skab for zebraen, et for mindre pattedyr og et skab i oldsamlingen til opbevarelse af museets gjenstande, der hører til broncealderen.

Arkæologiske undersøgelser er isommer for museets regning foretaget af cand. mag. Johs. Hansen. Undersøgelserne er foretaget i Fister i Ryfylke. En beretning om disse findes indtaget blandt aarsberetningens afhandlinger.

Byens dagblade har velvillig indtaget museets avertissementer om aabningstiderne gratis, hvorfor vi herved bringer dem vor forbindtligste tak.

Konservator har, foruden at lede og udføre præpareringsarbeider, været optaget med ordningen af museets oldsagssamling. Alle gjenstande hørende til stenalderen, broncealderen samt delvis jernalderen er omhyggelig rensede, etiquetterede og udstillede. Museets korrespondance har iaar beløbet sig til ca. 160 breve.

Museets literære bytteforbindelse er i aarets løb forøget med følgende 15 nye:

Die schweizerische entomologische Gesellschaft, Schaffhausen.
Das naturhistorisches Museum in Lübeck.
Finska fornminnesföreningen i Helsingfors.
Museum d'histoire naturelle, Paris.
The British Museum, London.
Die königl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen.
La société de physique et d'histoire naturelle de Genève.
Den naturhistoriske forening i Kjøbenhavn.
Die geografische Gesellschaft in Lübeck.

La société des naturalistes de Kiew.
The Newberry Library, Chicago.
Colorado College, Colorado Springs, Col., U. S. A.
The Academy of Natural Sciences of Philadelphia.
Museo civico di storia naturale di Genova.
Trondhjems fiskeriselskab, Trondhjem.

Samlingerne er iaar blevne forøgede med flere store, vakre dyreskind, der er indkjøbte fra Durban i Sydafrika ved frøken Inga Olsen Normann, saasom zebra, kuduantilope, sivbuk, hjorteantilope og vortesvin. Af Bergens museum har vi kjøbt et stenbukskind fra alperne, og af Kristiania universitets zool. samling et krokodilleskind fra Australien. Af hr. Hjalmar Thesen fra Cap har museet modtaget en smuk gave bestaaende af skeletter af buskmænd tilligemed stenredskaber fundne sammen med disse samt horn af bøffel og forskjellige antiloper. Samlingernes forøgelse vil sees af følgende korte oversigt:

A. Den naturhistoriske afdeling.

I 1895 er udstoppet og udstillet:

a. Pattedyr.

Flaggermus (Vesperugo pipistrellus) Stavanger.
Kuduantilope (Strepsiceros kudu Pal.) han, Syd Afrika.
Sivbuk (Cervicapra arundinum) han, Syd Afrika.
Hjorteantilope (Cervicapra melanipus) han, Syd Afrika.
Alpestenbuk (Capra ibex, Lin) han, Savoien.
Zebra (Equus Burchelli Fisch) Syd Afrika.
Amerikansk tapir (Tapirus americanus) Sydamerika.
Vortesvin (Phacochoerus æthiopicus) Syd Afrika.

b. Norske fugle.

Engpiplærke (Anthus pratensis) Jæderen.
Gjerdesmut (Troglydytes parvulus) Stavanger.
Hussvale (Chelidon urbica) Stavanger.
To hubrounger (Bubo maximus) Ryfylke.

Spurvehøg (Astur nisus) Jæderen.
Vandrix (Rallus aquaticus) Mosvandet.
Kystbrokfugl (Charadrius squatarola) Jæderen.
Smaaspove (Numenius phoeopus) Jæderen.
Rovmaage (Lestris parasitica) Jæderen.
Sangsvane (Cygnus musicus) Jæderen.
Fiskeand (Mergus merganser) Jæderen.
Lomvi (Uria troile) Hardanger.
Alkekonge (Mergulus alle) Hardanger.

c. Udenlandske fugle.

Skjægfugl (Xantholæma indica) Indien.
Spottefugl (Mimus lividus) Brasilien.
Finke (Euspiza luteola) Indien.
Munk (Dermophrys rubronigra) Indien.
Blodnæbvæver (Ploceus sanguinirostris) Afrika.
Kjærnebider (Spermophila hypoleucos) Brasilien.
Skrigefugl (Todirostrum cinereum) Brasilien.
Skrigefugl (Pachyrhamphus viridis) Brasilien.
Natteravn (Caprimulgus albicollis) Brasilien.
Gjøg (Piaya cayana) Brasilien.
Hakkespet (Sphropicus varius) Nord Amerika.
Nonnedue (Columba leuconota) Indien.
Vagtel (Coturnix communis) Indien.
Frankolinhøne (Francolinus vulgaris) Indien.
Himalayafasan (Lophaphorus impeyanus) hun, Indien.
Fasan (Phasianus Wallachii) han, Indien.
Bekkasin (Philohela minor) Nord Amerika.
Sneppe (Tringoides macularis) Nord Amerika.
And (Erismalura leucocephala) Indien.

d. Skeletter.

Skeletdele af 3 buskmænd.
Kranium af bjørnebabian (Cynocephalus porcarius) Cap.
Kranium og horn af capske bøffel (Bubalis caffer) Cap.
Kranium med horn af koantilope (Bubalis caama) Syd Afrika.

Kranium med horn af sivbuk (Cervicapra arundim)
Syd Afrika.

Kranium af kuduantilope (Strepsiceros kudu) Syd Afrika.

Kranium af zebra (Equus Burchelli) Syd Afrika.

Kranium af vortesvin (Phalochoerus æthiopicus) Syd Afrika.

Kranium af hjortesvin (Porcus babirussa) Celebes.

e. Krybdyr, fiske og lavere dyr.

Paa spiritus er udstillet 5 norske fiskearter, 8 udenlandske krybdyr samt 12 laverestaaende dyr.

B. Den historisk-antikvariske afdeling.

a. Den ethnografiske samling.

Skjold fra Basoko i Kongo.
Spyd fra Stanley falls, Kongo.
Matte fra Stanley falls (araberarbejde).
Rygskjold af bøffelhud fra Ubangifloden.
Lamba (toga af bast) fra Madagascars indland.
Valia (strengeinstrument) fra Madagascars indland.
Kastetræ fra Australien.
Tre armbaand fra Durban.
Vandpibe fra Orienten.
Simple lædersko fra Transvaal.
To høvdingestokke fra Natal.
En almindelig kafferstok fra Natal.
Stenkøller fra buskmændhuler i Syd Afrika.
Pudsesten og jernokkerstene (tegnesten) fra Syd Afrika.
Meisel af ben fra Syd Afrika.
Spydspidser af sten fra Syd Afrika.
To flade stene fra et ildsted, Syd Afrika.
To pile fra Samoa øerne.
Paraply fra Kina.
Æsker af flettet straa fra Italien.
Snushorn fra Røldal.
Tre øltanker fra Aal i Hallingdal.
Øltrøis fra Aal i Hallingdal.

Ølvange fra Aal i Hallingdal.
Ølkrus fra Ringebo i Gudbrandsdalen.
To grødspand fra østre Slidre i Valders.
Tre smørkander fra Nordfjord.
Tine af træ med udskaaret laag fra Lister og Mandals amt.

b. Oldsamlingen.

Samlingen er forøget med 26 gjenstande, hvoraf 22 er fundne i Stavanger amt.

Fortegnelse over gaver
indkomne til museet i 1895.

Foged Michelet: En kanarifugl.
Boghandler Gabrielsen: En alkekonge.
Lauritz Horpestad, Orre: En ugle, en spurvehøg og en ringgaas.
Søren Sætre: En alkekonge.
Prof. Collett: Endel annelider.
Peder Moluf: En oval spænde af bronce funden i Høgsfjord.
Missionspræst Walen: En lamba fra Madagascar.
Garver Eriksen: En kobbermynt.
Morten O. Aarsland, Varhaug: En stær.
Andreas S. Øverland, Nærstrand: En sjøstjerne.
Ellen Knudsen: En kop af klæbersten.
Uhrmager R. Rasmussen: En natsommerfugl.
Grosserer Gundersen: To gamle ovnsplader af jern.
Kapt. O. Nielsen, Skib „Vanadis“: Et ungt hjortesvin, en isfugl, to kranier af hjortesvin, tre konkylier, to natheirer samt fire krokodilleæg, alt fra Celebes.

Stud. jur. H. Gabrielsen: En panserulke.
Andreas Jensen: En hjærtemusling og en fjæsing.
Adjunkt Solem: En siil (Ammodytes lanceolatus).
Konsul Berentsen: En gammel dansk sølvmynt.
Kapt. John Johannesen, „Favorit“: Et glas med forskjellige smaadyr.
Jakob Knudsen, Kopervig: En vanskabt krabbeklo.
Kapt. Gunnar Haave: En guldpirol.
Johan Kværneland: En træbuk.
Kirkesanger Johannes Apold: Et jordfund fra yngre jernalder.
Kaptein Lange: En flaggermus.
Ludvig Svendsen Hareland: En gammel spænde af messing.
Tormod Glimme: Et stykke glansjern.
Jacob Sømme: Et stykke lava.
Olaf Ellingsen: En næshornstorbist.
Trygve Aarrestad: En flaske med sargassotang.
Johannes Hansen, En sothøne.
L. Hougstad: En kystbrokfugl, to islandske strandviber og en strandryle.
Sigurd Moe: En vandrix og en liden torbist.
Eilif Petersen: En rovmaage.
Fiskeriinspektør Buvig: Stingsild og forskjellige smaa crustacéer.
Hjalmar Thesen: Kranium af bjørnebavian, bøffel, koantilope, vildsvin og vortesvin. Horn af bøffel, vandbuk og sivbuk. Tænder af elefant og flodhest. Et stykke hvalhud med balaner. Kranier og forskjellige knokler af buskmænd, forskjellige redskaber af sten samt prøver af træsorter fra det sydlige Afrika.
Henrik Wiig: To pile fra Samoaøerne.
Inga Olsen Normann: Tre armbaand fra Durban.
Kapt. J. T. Querneland: Salpeterstene og en kolibrirede fra Chili.
Johan Helvig: En tornekrone fra Jerusalem.

Fortegnelse
over de til museets bibliothek i 1895 indkomne skrifter.

Adelaide. *The Royal Society of South Australia.*
Transactions vol. XVIII, XIX, p. I. 1893—94.

Albany. *New York State Museum.*
47 Annual Report of the Regents for 1893.

Belfast. *Natural History & Philosophical Society.*
Report and Proceedings for the session 1893—94.
— - — - - — 1894—95.

Bergen. *Bergens museum.*
Aarbog for 1893.
Guldberg og F. Nansen: On the development and structure of the Whale. Part I.

— *Selskabet for de norske fiskeriers fremme.*
Norsk fiskeritidende 13de aarg. (1894) h. 4.
— — 14de aarg. (1895) h. 1—4.
Aarsberetning for 1894.

— *Vestlandske kunstindustrimuseum.*
Beretning om museets virksomhed i 1894.

Berlin. *Die königl. preussische Academie der Wissenschaften.*
Mathematische und naturwissenschaftliche Mittheilungen h. IX, 1894; h. I—VII 1895.
Sitzungsberichte I—LIII, 1894; I—XXXVIII, 1895.

— *Die Gesellschaft naturforschender Freunde.*
Sitzungsbericht No. 1, 2, 4, 7. 1894.

— *Museum für Naturkunde.*
29 separataftryk fra forskjellige videnskabelige tidsskrifter.

Bern. *Die schweizerische naturforschende Gesellschaft.*
Verhandlungen, 77 Jahresversamml. Jahresbericht 1893—94. Compte rendu 1894. Genève.

Bonn. *Der naturhistorische Verein.*
Verhandlungen, 51 Jahrg.; Sechste Folge, Jahrg. I, h. 2.

Boston. *The American Academy of Arts and Sciences.*
Proceedings, new series, vol. XXI.

Bremen. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Abhandlungen. Bd. XIII, h. 2.
Beiträge zur nordwestdeutschen Volks- und Landeskunde, h. I.

Brünn. *Der naturforschende Verein.*
Verhandlungen. Bd. XXXII, XXXIII, 1893—1894.
XII und XIII Bericht der meteorologischen Commission.

Bruxelles. *La Société Belge de Microscopie.*
Bulletin, 21 année, 1894—95, no. I—IX.
Annales, tome XVIII, fasc. 2; tome XIX, fasc. 1—2.
— *Société Royale Malacologique de Belgique.*
Procès-verbaux des seances, tome XXII—XXIV.
— *La Société Entomologique de Belgique.*
Annales, tome 38, XII—XIII.

Budapest. *Magyar nemzeli Museum.*
Természetrajzi füzetek 1894, vol. XVII.
— — 1894, vol. XVIII, p. 3—4.
— Dr. Eugen von Daday de Deés: Die anatomischen Verhältnisse der Cypros dispar Chyz.

Chicago, Ill. *The Newberry Library.*
Report of the Trustees for 1892—94.

Chur. *Die naturforschende Gesellschaft Graubündens.*
Jahresbericht, neue Folge, Bd. XXXVIII, 1894—95.

Cincinnati. *Cincinnati Museum Association.*
14 Annual Report 1894.

Colorado Springs, Col. *Colorado College Studies.*
Fifth annual publication 1894.

2

Dorpat. *Die Naturforscher-Gesellschaft.*
Sitzungsberichte Bd. 10, h. 3, 1894.

Emden. *Die naturforschende Gesellschaft.*
79 Jahresbericht 1893—94.

Frankfurt a. M. *Die Senckenbergische naturforschende Gesellschaft.*
Bericht 1895.

Frankfurt a. O. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
„Helios", Jahrg. 12, 1894, no. 7—12.
— „ 13, 1895, no. 1—6.
Societatum Litteræ, Jahrg. 1894, no. 10—12.
— — „ 1895, no. 1—9.

St. Gallen. *Die St. Gallische naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
Bericht 1892—93.

Genève. *La Société de Physique et d'Histoire Naturelle.*
Compte rendu des séances, XI 1894.

Genova. *Museo civico di Storia Naturale.*
Annali, série 2, vol. XIV, XV.

Giessen. *Die oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.*
30 Bericht.

Greifswald. *Der naturwissenschaftliche Verein für Neu-Vorpommern.*
Mittheilungen 26 Jahrg. 1894.

Groningen. *Naturkundig Genootschap.*
Verslag 1893.

Güstrow. *Der Verein der Freunde der Naturgeschichte.*
Archiv 48, Jahrg. 1894.

Göttingen. *Die königl. Gesellschaft der Wissenschaften.*
Mathematisch-physikalische Klasse.
Nachrichten, h. 1—3. 1895.
— Geschäftliche Mittheilungen 1895, h. 1—2.

Haarlem. *Musée Teyler.*
Archives, serie II, vol. IV, p. 3, 4.

Halle a. S. *Naturforschende Gesellschaft.*
Abhandlungen. Bd. XIX, h. 1—4.

— *Die Kaiserl. Leopoldino-carolinische deutsche Academie der Naturforscher.*
Leopoldina, h. 30. 1894.

Hamburg. *Der Verein für naturwissenschaftliche Unterhaltung.*
Verhandlungen 1891—93. Bd. VIII.

Helsingfors. *Finska fornminnesföreningen.*
Tidsskrift XIV.
Finskt museum, månadsblad 1894, no. 4—12.

Heidelberg. *Der naturhistorisch-medicinische Verein.*
Verhandlungen, neue Folge, Bd. 5, h. 3.

Kassel. *Der Verein für Naturkunde.*
Abhandlungen u. Bericht XXX. 1894—95.

Kiel. *Der naturwissenschaftliche Verein für Schleswig-Holstein.*
Schriften Bd. X, h. 2.

Kiew. *La Société des Naturalistes.*
Memoires, tom. XIII, liv. 1 et 2; tom. XIV, liv. 1.

Kjøbenhavn. *Den naturhistoriske forening.*
Videnskabelige meddelelser for 1894.

Kolozsvárt. *La Société du Musée de Transylvanie.*
Ertesitö 1894, XIX evfol.
— 1895, XX „ füzet 1, 2.

Kristiania. *Departementet for kirke- og undervisningsvæsenet.*
Arkiv för nordisk filologi, ny føljd. Bd. 7, h. 1—4.
Norske stiftelser. Bd. 5.

— *Departementet for det indre.*
Temperaturmaalinger i Lofoten i 1891—92, udførte af marineløitnant Gade.
Aarsberetning vedk. Norges fiskerier for 1894, h. 3.
— — — — „ 1895, h. 1—2.

Kristiania. *Statssekretariatet.*
Norsk lovtidende.

— *Det statistiske centralbureau.*
Norges officielle statistik, 3dje række.
No. 204. Den civile retspleie i 1892.
„ 205. Fattigstatistik for aaret 1890.
„ 206. Beretning om amternes økonomiske tilstand i 1886—90.
„ 207. Tabeller vedk. skiftevæsenet i Norge i 1892.
„ 208. Beretning om de norske jernbaners drift i 1893—94.
„ 209. Oversigt over sindssygeasylernes virksomhed i 1893.
„ 210. Fattigstatistik for aaret 1891.
„ 211. Tabeller vedk. folkemængdens bevægelse i 1891—95.
„ 212. Beretning om skolevæsenets tilstand i Norge i 1891.
„ 213. Tabeller vedk. Norges skibsfart i aaret 1893.
„ 214. Beretning om rigets distriktsfængsler for 1893.
„ 215. Tabeller vedk. Norges sparebanker for 1894.
„ 216. — - — handel i 1894.
„ 217. Norges jordbrug og fædrift i 1886—90.
„ 218. Beretning om veterinærvæsenet og kjødkontrollen i 1893.
„ 219. Statistik vedk. valgmandsvalgene og storthingsvalgene 1815—1885.
„ 220. Beretning om rigets strafarbeidsanstalter for 1892—93.
„ 221. Tabeller vedkommende Norges postvæsen for aaret 1894.
„ 222. Beretning om sundhedstilstanden og medicinalforholdene i Norge i 1892.
„ 223. Fattigstatistik for aaret 1892.
„ 224. Beretning om skolevæsenets tilstand i 1892.

Kristiania. *Det statistiske centralbureau.*

No. 225. Tabeller vedk. Norges fiskerier i 1894.
„ 226. Den norske statstelegrafs statistik for 1894.
Meddelelser fra det statistiske centralbureau.
Bd. 13, no. 11, 1894.
Bd. 14, no. 1—10, 1895.
Statistisk aarbog for kongeriget Norge, 14de aarg. 1894.
Forhandlinger ved det i Kristiania d. 21de—24de august 1894 afholdte nordiske statistiske møde.

— *Det kgl. norske universitet.*
Universitetsbibliothekets aarbog for 1893 h. 2.
Universitetets aarsberetning for 1893—94.

— *Videnskabsselskabet.*
Forhandlinger i 1894.
Skrifter 1894: I. Mathematisk-naturvidenskabelige klasse.
— — II. Historisk-filosofiske klasse.

— *Den norske historiske kildeskriftskommission.*
Dr. Sophus Bugge: Norges indskrifter med de ældre runer, h. 3.
Dr. L. Daae og H. J. Huitfeldt-Kaas: Biskop Nils Glostrups visitatser i Oslo og Hamar stift 1617—1637.
H. J. Huitfeldt-Kaas: Nils Stubs optegnelsesbøger fra Oslo lagthing 1572—1580, h. 2.
—— Norske regnskaber og jordebøger fra det 16de aarhundrede. Bd. 2, h. 2.
Det arna-magnæanske haandskrift, 310 qvarto, udg. ved P. Groth.
Historisk-topografiske skrifter om Norge og norske landsdele, udg. ved Dr. G. Storm.

— *Foreningen til norske fortidsminders bevaring.*
50 aars jubilæumsskrift.

Kristiania. *Den norske kommission for den europæiske gradmaaling.*
Resultate der im Sommer 1894 im südlichstem Theile Norwegens ausgefürhten Pendelbeobachtungen von prof. O. E. Schiøtz.
Astronomische Beobachtungen.

— *Det kgl. selskab for Norges vel.*
Aarsberetning for det kgl. selskab for Norges vels underafdelinger for 1893 og 1894.
Tidsskrift for det norske landbrug. 1ste aarg., h. 8, 1894.
— - - — — 2den aarg., h. 1—7, 1895.

— *Norsk jæger- og fiskerforening.*
Tidsskrift, 24de aarg., h. 1—3. 1895.

Königsberg. *Die Altertumsgesellschaft Prussia.*
Sitzungsberichte Jahrg. 1893—95, h. 19.

— *Die physikalisch-ökonomische Gesellschaft.*
Schriften, 43 Jahrg. 1894.

Linz. *Museum Francisco-Carolinum.*
53 Jahres-Bericht.

Liverpool. *The Liverpool Biologial Society.*
Proceedings and transactions, vol. IX, ses. 1894—95.

London. *The British Museum (Natural History).*
Arthur Lister: A. monograph of the mycetozoa in the herbarium of the British Museum.
General guide to the British Museum (Natural History).
Guide to the galleries of Mammalia.
— - the Shell and Starfish galleries.
— - the galleries of Geology and Palæontology, p. I, II.
— - the collection of Fossil Fishes.
— - the Mineral gallery.
— - the British Fungi.

London. *The British Museum (Natural History).*
Guide to the Galleries of Reptiles and Fishes.
Index to collection of minerals.
Introduction to the study of minerals.
— - - — - meteorites.

Lund. *Universitetet.*
Acta Universitatis Lundensis, tom. XXX.
1sta och 2dra afdelingen.

Lübeck. *Das naturhistorische Museum.*
Jahresbericht für 1893.
— *Die geografische Gesellschaft.*
Mittheilungen, 2 Reihe, h. 7, 8.

Lüneburg. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Jahreshefte XIII. 1893—95.

Madras. *Madras Government Museum.*
Bulletin 3. Edgar Thurston: Rámesvarum Island and Fauna of the gulf of Manaar.
Administration Report for the year 1894—95.

Milwaukee, U. S. A. *Public Museum.*
12 Annual Report. 1894.

Minneapolis, Minn. *The Minnesota Academy of Natural Sciences.*
Occas. papers vol. I, no. 1. Preliminary notes on the Birds and Mammals, collected by the menage scientific expedition to the Phillipine Islands.

Münster. *Der westfälische Provinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst.*
22 Jahresbericht. 1893—94.

New-York. *The American Museum of Natural History.*
Bulletin, vol. VI. 1894.
Annual Report for the year 1894.

Nürnberg. *Die naturhistorische Gesellschaft.*
Abhandlungen, Bd. X, h. III.

Osnabrück. *Der naturwissenschaftlichc Verein.*
Zehnter Jahresbericht 1893—94.
Festschrift.

Ottawa. *Geological Survey of Canada.*
Maps 346—372, 379—90, 550—551.

Paris. *Feuille des jeunes naturalistes.*
55 année, III série, no. 291—302.
— *Museum d'histoire naturelle.*
Bulletin, année 1895, no. 1, 2, 3, 6.

Philapelphia. *University of Pennsylvania.*
Catalogue 1894—95.
— *The Academy of Natural Science.*
Proceedings 1890 p. I—III; 1894 p. I—III; 1895 p. I.

Pisa. *Societa toscana di scienze naturali.*
Atti, Processi verbali, vol. IX.

Porto. *Sciencias naturaes.*
Annaes, anno 11, no. 1—4.

Prag. *Die königl. böhmische Gesellschaft der Wissenschaften.*
(Mathematisch-naturwissenschaftliche Klasse).
Sitzungsbericht 1894.
Jahresbericht für das Jahr 1894.

Riga. *Der Naturforscher Verein.*
Korrespondenzblatt XXXVII.
Festschrift in Anlas seines 50 jähriges Bestehens.
Die Jubiläumsfeier am 27 März 1895.

San Francisco, Cal. *The California Academy of Sciences.*
Proceedings, second series, vol. IV. p. 1, 2

Schaffhausen. *Die schweizerische entomologische Gesellschaft.*
Mittheilungen, vol. IX, h. 1—4.

Stockholm. *Kongl. Vetenskapsakademien.*
Handlingar, ny følјd. Bd. 26.
Öfversigt af akademiens handlingar, 51 årg. 1894.
Bihang til — — Bd. 20 (1894—95), afd. I—IV.
Hjalmar Théel: Om Sveriges zoologiska hafstation Kristineberg.
— *Entomologiska föreningen.*
Entomologisk tidsskrift, årg. 15, 1894, h. 1—4.
— *Kgl. Vitterhets Historie och Antiquitetsakademien.*
Månadsblad, 15—18 årg.

Sydney. *Australian Museum.*
Report for the year 1894.
Records, vol. 11, no. 6.

Tromsø. *Museum.*
Aarshefter 17.
Aarsberetning for 1893.

Trondhjem. *Det kgl. norske videnskabers selskab.*
Skrifter 1893.
— *Trondhjems fiskeriselskab.*
Aarsberetning 1894—95.

Wernigerode. *Der naturwissenschaftliche Verein des Harzes.*
Schriften, 9 Jahrg. 1894.

Wien. *Das K. K. Naturhistorische Hoffmuseum.*
Jahresbericht für 1894.

Zürich. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Vierteljahrsschrift, 39 Jahrg., h. 3—4.
— 40 — h. 1—2.

Zürich-Hottingen. *Der internationale Entomologenverein.*
Societas entomologica. IX Jahrg. no. 19—24.
— — X — no. 1—19.

Charles Janet, Paris:

1. Transformation artificielle en Gypse du Calcaire friable des Fossils des Sables de Bracheux.
2. Sur les nerfs de antenne et les organes chordotonaux chez les Fourmis.
3. Sur le sustème glandulaire des Fourmis.
4. Sur les nids de la Vespa crabo.
5. Études sur les Fourmis (4e note).
   — - - — (5e note).
   — - - — (7e note).
6. Observations sur les Frelons.
7. Études sur les Fourmis, les Guêpes et les Abeilles (8—11 note).

Den norske nordhavsexpedition XVI. *H. Friele*: Molusca II.
O. A. L. Pihl: On Magnets.
Skolernes og universitetets erklæringer om skolekommissionens udkast til forslag til forandret ordning af den høiere almenskole.
Undersøgelser om sundhedstilstanden ved de høiere pige- og gutteskoler. Gave af Adjunkt *Bahr*.

I henhold til lovenes § 3 udtræder af direktionen 3 medlemmer, nemlig d'hrr. skolebestyrer Olsen, adjunkt Bahr og mægler Andr. Buch.

Stavanger den 6te mai 1896.

A. J. Olsen. **Bahr.** **Andr. Buch.**
Hans L. Falck. **K. Knudsen.**

Tor Helliesen.

Extrakt
af Stavanger museums regnskab for 1895.

Indtægt:

Beholdning fra forr. aar	kr.	2 154,18
Statsbidrag	-	4 000,00
Stavanger brændevinssamlag	-	3 500,00
Kontingent	-	272,00
Entrepenge	-	300,39
Renter	-	103,52
Leie af kunstforeningen	-	200,00
Diverse	-	40,90
Rest af byggefondet	-	479,57
	Kr.	11 050,56

Udgift:

Inventar	kr.	9,80
Samlingerne	-	1 298,16
Lønninger	-	3 499,83
Indredning	-	604,88
Materialier	-	192,72
Fragt & porto	-	87,50
Lys & brænde	-	230,21
Vagthold	-	95,50
Bibliotheket	-	97,25
Assurance af samlingerne	-	110,50
Brandkontingent	-	111,86
Trykningsomkostninger etc.	-	215,45
Reparation paa bygningen	-	518,71
Malning af søndre bryst, vinduer etc.	-	336,39
Musæparken	-	49,75
Diverse		204,14
Renter	-	1 275,19
Beholdning	-	2 112,72
	Kr.	11 050,56

Stavanger den 31te december 1895.

Tor Helliesen,
Kasserer.

Revideret:
Joh. C. Schouw. *C. H. Pedersen.*

Aves regionis Stavangriensis.

Stavanger Omegns Fugle.

Af

Adjunkt **Henrik E. S. Bahr.**

I tre Aarsberetninger fra Stavanger offentlige høiere Almenskole — for Aarene 1866, 1870 og 1887 — samt i en Avisartikel i „Stavanger Amtstidende“ og „Vestlandsposten“ for 2den November 1895 har jeg opregnet og i Korthed beskrevet de Fuglearter, som bevislig er paatrufne i vor i ornithologisk Henseende ret mærkelige Egn. Jeg har troet, at en samlet og ordnet Oversigt over denne Rigdom paa Arter i en enkelt Del af vort Land, der i det hele tæller 279 Arter, og hvoraf her kan paavises ikke mindre end 231, ikke vil være uden Interesse og finde passende Plads i et Skrift som dette, der udgives af Stavanger Museum, i hvis Oprettelse jeg har taget virksom Del, og af hvis Bestyrelse jeg hele Tiden har været Medlem. Enkelte Arter er sjeldne eller endog ny for Norges Fauna, og med Hensyn til disse har jeg, saavidt muligt, søgt at skaffe mig nøiagtig Underretning om deres Findested her i Egnen og Tiden, da de er fangede eller skudte og bragte til Byen. Jeg har brugt den Inddeling i Familier og anført Arterne i den Orden, hvori de forekommer i Professor *Robert Colletts „Mindre Meddelelser vedrørende Norges Fuglefauna i Aarene 1881—1892“*, hvilken interessante Afhandling jeg ogsaa har tilladt mig at benytte som Hjælpemiddel til Supplering af mine egne Iagttagelser. Ligeledes har jeg vort Museum og dets Konservator Hr. cand. real. *Tor Helliesen* at takke for mange værdifulde Oplysninger.

Ord. I. Passeres. Spurvefugle.

Fam. Turdidæ.

Turdus viscivorus, Lin.
Duetrost, Dobbelttrost.

Blot en eneste Gang er, saavidt vides, denne vor største Trosteart bemærket her ved Stavanger, nemlig 12te Febr. 1887, da et Individ blev skudt i nogle større Træplantninger ved Gaarden Stokke, omtrent 1/4 Mil fra Byen, og indsendt til Stavanger Museum. Langs Vestkysten er den yderst sparsom; sin fornemste Udbredelse har den i Landets lavere, sydøstlige Dele. *Turdus viscivorus*, Retz., Lath., Nilss.

Turdus musicus, Lin.
Maaltrost, Sangtrost.

Enkelte Individer af denne Art træffes ikke sjelden i de Trosteknipper, som hver Høst bringes til vor By, og dens Æg, som med Lethed kan adskilles fra dens nære Slægtninges, har jeg fundet i en Løvskov i Aardal i Ryfylke. Den forekommer dog langt sjeldnere end de 4 følgende Arter. *Turdus musicus*, Nilss., Lath., Bonap.

Turdus iliacus, Lin.
Rødving, Rødvingetrost.

Denne er den mindste af vore indenlandske Troste og tilhører Europas nordligste Egne. Hos os sees den om Høsten i stor Mængde ofte i Selskab med Graatroste og Solsorter og fanges hyppig i Snarer. En hvidspraglet Albino, som jeg for nogle Aar siden fandt i et Trosteknippe, opbevares paa Museet. *Turdus iliacus*, Retz., Nilss.

Turdus pilaris, Lin.
Graatrost, Skidtrast.

Meget almindelig hos os, hækker endog aarlig i Byens umiddelbare Nærhed, ja endog i selve Byens Haver og fanges om Høsten i stor Mængde i Snarer. Et stort Antal

overvintrer hos os, og man ser dem ofte i temmelig talrige Flokke sværme om paa vore snebare Marker. Af alle Trostearter synes denne at forekomme i størst Mængde paa den skandinaviske Halvø. *Turdus pilaris*, Nilss., Lath.

Turdus merula, Lin.
Sorttrost, Solsort.

Ogsaa denne Trost er saare almindelig saavel i de høiere Dele af Jæderen, hvor der findes Skov og Krat, som i Ryfylke, og hvert Aar ser vi den overvintrende i flere af de Haver og Træpartier, som ligger i og ved selve Byen. Her hører man allerede i Slutningen af Marts især om Aftenen, naar det er mildt, dens vakre, melodiske Sang, der har noget melankolsk ved sig, lyde fra Trætoppene. Jeg har engang fundet dens Rede paa et Stengjærde kort herfra. *Turdus merula*, Retz., Lath.

Turdus torquatus, Lin.
Ringtrost.

Ringtrosten holder sig om Sommeren mest tilfjelds, men jeg har dog truffet den hækkende paa et lidet Fjeldparti nær Stavanger, ligesom den ogsaa er seet om Sommeren paa Jottenuten, $^3/_4$ Mil herfra. Om Høsten kommer den ned i Dalene og fanges især, naar Aaret er rigt paa Rognebær *(Sorbus aucuparia)*, i temmelig stort Antal. Den ansees med Rette for den fedeste og delikateste af alle vore Troste. *Turdus torquatus*, Lath., Nilss.

Sidstnævnte 4 Trostearter fanges især i Oktober og November i stor Mængde saavel i Øvre-Jæderen som i Ryfylke i Snarer med Rognebær som Lokkemad og bringes til Byen, hvor de kjøbes under Navn af „Kramsfugl“ og er Gjenstand for en ikke saa ganske ubetydelig Handel, da de af de fleste ansees for noget af vort bedste Vildt. Bønderne kalder dem med et Fællesnavn „Stare“, men har dog særskilt Benævnelse for hver enkelt Art, saaledes kalder de Graatrostene „Skrallare“, Rødvingene „Pyttar“, Solsorten „Svinsvort“ osv.

Vore hermetiske Fabriker nedlægger dem i Tusindvis, naar Fangsten har været særdeles rig, hvilket væsentlig beror paa Rognebærrenes Mængde.

Oreocincla varia, Pall.
Japansk eller chinesisk Trost.

Af denne østasiatiske Form, der ifølge *Pallas* bebor de bjergfulde Trakter i det sydlige Sibirien, efter andre China og de bjergige Egne af Japan, blev et Individ i Oktober 1879 fanget i Snare i Sands Herred i Ryfylke og sammen med nogle af vore almindelige Troste sendt til Stavanger. Her blev det heldigvis opdaget som en Sjeldenhed og tilstillet mig, der bragte det til Museet, hvorved denne Raritet blev frelst fra Tilintetgjørelse og reddet for Videnskaben. Dette Exemplar er det eneste, som hidtil er fanget i Norge, og i Sverige er denne vakre Trost blot paatruffen en Gang, nemlig i November 1837, da et Individ blev dræbt i Jemtland og indsendt til det zoologiske Rigsmuseum i Stockholm, hvor det opbevares. Den er, saavidt jeg ved, aldrig seet i Danmark. Det er dog ikke usandsynligt, at den en sjelden Gang kan have vist sig hos os uden at have vakt nogen Opmærksomhed; thi enkelte Exemplarer har man faaet i flere andre Lande, saaledes er 5 Individer opbevarede alene fra Helgoland, denne i ornithologisk Henseende ganske mærkelige Ø, og i England har man erholdt næsten et Dusin Exemplarer, hvoraf der ved flere er bemærket, at de sandsynligvis har naaet England over Skandinavien. Den synes saaledes ligesom enkelte andre nordøstlige Arter af denne Slægt at have en Tendens til især om Høsten at streife ud over sin egentlige Udbredningskreds. *Turdus varius*, Pall., Sundev., Bonap.

Erithacus rubecula, Lin.
Rødstrubesanger, Rødkjælk.

Som Trækfugl kommer denne Sanger til os i Slutningen af Marts eller Begyndelsen af April og sees af og til i vore Haver, hvor enkelte ogsaa overvintrer. Dens almindeligste

Opholdssted er dog Krat og Skov især i Nærheden af Bække. I Ryfylke er den hyppig. *Lusciola rubecula*, Lin. *Sylvia rubecola*, Lath.

Saxicola oenanthe, Lin.
Stendulp, Stendilp.

Almindelig overalt i Nærheden af Byen og ud over Jæderen, hvor den især holder til paa Stengjærderne, i hvilke den lægger sine 6—7 lyseblaa uplettede Æg. Dens Ankomst til os er gjerne noget ud i April, i Aar først i Begyndelsen af Mai. En helt hvid Albino af denne Art holdt Sommeren 1892 til ved Sele paa Jæderen. *Saxicola oenanthe*, Nilss. *Motacilla oenanthe*, Lin., Retz.

Pratincola rubetra, Lin.
Buskskvæt.

Sees temmelig ofte paa kratbevoxede Marker og Enge og i vore unge Træplantninger. Som Trækfugl kommer den til os i de sidste Dage af April eller i Begyndelsen af Mai og forlader os i September. *Saxicola rubetra*, Lin.

Pratincola rubicola, Lin.
Sortstrubet Buskskvæt.

Ny for vor Fauna, et Exemplar blev 14de Marts 1890 skudt paa Jæderen, hvor den rimeligvis har overvintret. *Saxicola rubicola*, Lin. *Sylvia rubicola*, Lath.

Ruticilla phoenicurus, Lin.
Rødstjert.

Denne smukke Sanger er ikke sjelden hos os og opholder sig i Buske og Smaaskov helst i Nærheden af Vand. I Fjorddistrikterne har jeg ofte seet den. *Sylvia phoenicurus*, Lath.

Ruticilla tithys, Scop.
Sortbrystet Rødstjert.

Et Individ, en Hun, blev 15de November 1884 skudt paa Jæderen og afgivet til Stavanger Museum. Foruden dette er blot to Individer hidtil skudte her i Landet. *Lusciola tithys*, Scop. *Sylvia tithys*, Lath.

Fam. Sylviidæ.

Acrocephalus schoenobænus, Lin.
S i v s a n g e r.

26de Juni 1886 skjød Prof. *R. Collett* ved Skadsheim paa Jæderen et Par af disse Fugle, der havde bosat sig i en Samling *Arundo phragmites* midt i en stor Torvmyr. Redet, der indeholdt Æg, blev af Gaardens Beboere fundet nogle Dage senere, fæstet mellem 4 Rør. I Landets nordlige Dele ruger denne Art ikke sjelden, medens den forekommer yderst sparsomt i de sydlige Dele. *Calamoherpe schoenobænus*, Lin. *Sylvia schoenobænus*, Nilss.

Locustella nævia, Bodd.
G r æ s h o p p e s a n g e r.

Det første Exemplar af denne Art blev ifølge *R. Collett* skudt 19de Mai 1883 ved Haa paa Jæderen og indsendt til Stavanger Museum, hvor det blev præpareret og senere overladt til Universitetsmuseet, hvor det nu findes opstillet. Navnet har den faaet af sin Sang, der har nogen Lighed med Græshoppens Lyd. Den er sjelden her i Landet og vides ikke at være truffen indenfor Danmarks nuværende Grændser. I Sverige og Finland er den hidtil heller ikke funden. *Sylvia locustella*, Lath.

Phylloscopus trochilus, Lin.
L ø v s a n g e r.

Ikke sjelden i Haver, Lunde og Buske i Byens nærmeste Omgivelser, i Ryfylke almindelig. Som Trækfugl ankommer den gjerne i sidste Halvdel af April. *Sylvia trochilus*, Lath.

Phylloscopus collybita, Vieill.
G r a n s a n g e r.

21de April 1867 blev denne lille Sanger skudt ved Kværnevig langt ud mod Tungenæs, hvor der findes endel unge Lærketrær, uagtet dette Sted ligger lige ved Havet og i høi Grad er udsat for Vind og Veir. Langs Vestkysten skal den forresten ikke være sjelden endog i Løvskovene; men

saadanne Smaafugle bliver her meget lidet bemærkede og kun en yderst sjelden Gang skudte, da de ikke bringer Penge i Pungen. *Sylvia abietina*, Nilss.

Hypolais hypolais, Lin.
Bastardnattergal.

Denne fortræffelige Sangfugl kommer til os i Slutningen af Mai og er altsaa en af vore sildigste Trækfugle. Den melder strax sin Ankomst til Omegnens Haver og Løkker ved sin herlige, melodiske, ualmindelig afvexlende Sang, der uden Sammenligning er den bedste af alle indenlandske Sangeres og har forskaffet den Navnet Bastardnattergal, fordi den har en ikke ubetydelig Lighed med Nattergalens. I de senere Aar har denne Art i en paafaldende Grad tiltaget i Antal over hele Landet. *Sylvia hypolais*, Lath.

Sylvia hortensis, Gmel.
Havesanger.

Havesangeren findes ligesom følgende Art, hvor der er Træer og Buske, og er ikke sjelden i vore Haver. Den hækker helst i Torne- og Stikkelsbærbuske. I Almindelighed skjuler den sig blandt de tætteste Blade, naar den lader sin smukke Stemme høre. *Sylvia hortensis*, Bechst.

Sylvia atricapilla, Lin.
Munk, Sorthætte.

Ikke just almindelig, hækker ligesom foregaaende Art gjerne i piggede Buske saasom Hagtorn og Tornebuske. I Ryfylke kalder man den undertiden Huegunnar. Naar den synger, sidder den fordetmeste i Toppen af et høit Træ. Den hører ligesom Havesangeren til vore mest yndede Sangfugle. *Sylvia atricapilla*, Lath.

Sylvia sylvia, Lin.
Graasanger.

Af og til i Omegnens Haver; dens Æg, fundne her, har jeg havt i en Samling, jeg har skjænket Stavanger Museum. Naar den synger, sidder den oftest i Toppen af en Busk. *Sylvia cinerea*, Briss.

Fam. Regulidæ.

Regulus regulus, Lin.

Fuglekonge.

Om Sommeren ikke sjelden i Haverne i Omegnen og temmelig almindelig i Fjorddistrikterne, hvor jeg i Strands Herred har fundet dens Rede med de meget smaa vakre, rosenrøde, med stærkere Farve svagt vatrede Æg i en tæt Birkebusk. Under Vaartrækket viser de sig talrigt i Haverne paa det træløse Jæderen. Den er vor mindste Fugl — Europas allermindste er dens nære Slægtning den gulrødtoppede Fuglekonge: *Regulus ignicapillus*, Naum. — og gaar mod Nord idetmindste til Tromsø. *Regulus cristatus*, Willug., Koch.

Fam. Accentoridæ.

Accentor modularis, Lin.

Jernspurv, Blaairisk.

Træffes af og til i Omegnens Haver og Træplantninger, hvor den sandsynligvis ogsaa ruger; et Individ blev i Mai 1867 skudt ved Hillevaag nær Byen, og et andet overvintrende 1ste Febr. 1885 skudt paa Jæderen og indsendt til Stavgr. Museum. *Accentor modularis*, Koch.

Fam. Cinclidæ.

Cinclus cinclus, Lin,

Fossekal, Vandstær.

Almindelig saavel i Ryfylke som paa Jæderen, hvor den hyppig ruger. I 1885 saaes paa Jæderen udflyvende Unger 22de Mai, og Æggene maa her saaledes være lagte henimod Slutningen af April, og i et andet Rede 1890 paa Jæderen var første Æg lagt endog 22de April (R. Collett). *Cinclus aquaticus*, Bechst.

Fam. Troglodytidæ.

Troglodytes troglodytes, Lin.

Gjærdesmutte.

Meget hyppig hos os hele Aaret igjennem og forekommer langs Vestkysten ulige talrigere end i de østlige Dele.

Omtrent hver Gut kjender den her under Navnet „Per Smyger“ eller „Blodtap“. Selv i vor koldeste Aarstid lader den ofte sin smukke Stemme høre. *Troglodytes europæus*, Leach.

Fam. Certhiidæ.

Certhia familiaris, Lin.
Trækryber, Træpikker.

Ikke sjelden i Ryfylke, hvor jeg oftere har seet den, og om Høsten af og til i vore Haver, hvor den gjør megen Nytte ved at fortære mange for Træerne skadelige Insekter. Med stor Lethed klatrer den paa Træstammerne og er saa lidet sky, at man kan gaa tæt hen til den, uden at den flyver bort. *Certhia familiaris*, Nilss., Lath.

Fam. Sittidæ.

Sitta europæa, Lin.
Spetmeise, Nødvækker.

I vore Fjorddistrikter, især hvor der findes Nøddeskov, og hvor jeg har hørt den benævnet „Nøddeskreie“, forekommer denne Art baade Sommer og Vinter. Den hækker ogsaa her; i Strands Herred har jeg fundet dens Rede i et gammelt hult Egetræ. Den er lidet sky, og jeg har ofte ganske i Nærheden betragtet den, naar den om Høsten med sit haarde og spidse Næb hakker et stort Hul i den i en Sprække i et Træ fast indkilede Nød, hvorved den anvender hele sit Legemes Tyngde, og udplukker Kjærnen. Nedenunder Træet har jeg ofte fundet en stor Mængde udhulede Nødder. *Sitta europæa*, Retz., Nilss.

Fam. Paridæ.

Parus major, Lin.
Kjødmeise, Talgspik.

Den er vor almindeligste Meise og forekommer om Vinteren meget hyppig i Haverne i og ved Byen. Den flyver da meget ofte ind i Husene, især paa Lofterne, hvis der hænger Kjød eller Flesk, som den er meget glad i, og er let at fange. *Parus major*, Lath., Nilss.

Parus cæruleus, Lin.
Blaameise.

Ligesom de fleste Meiser tilbringer den Sommeren i Løvskovene og forekommer da i Ryfylke, hvor den dog neppe er hyppig. I de senere Aar har den oftere vist sig om Høsten i Byens Haver. *Parus cæruleus*, Lath., Nills.

Parus borealis, De Selys Longch.
Nordisk Meise.

Flere Individer seede, og to skudte Vinteren 1890—91 i Nærheden af Stavanger. Almindelig over hele Landet helst i Naaleskov, men undgaar let Opmærksomheden paa Grund af sin ubetydelige Størrelse. *Parus borealis*, Wallengr., Liljeb.

Parus palustris, Lin.
Sumpmeise, Hængetite.

Om Sommeren almindelig i Løvskov og Haver i Nærheden af Vand og Sumpe; man ser den ofte paa samme Steder som Kjødmeisen. I Ryfylke forekommer den hyppig. *Parus palustris*, Lath., Nilss.

Parus ater, Lin.
Sortmeise, Kulmeise.

Første Gang, jeg har seet denne Meise paa vor Kant, var i 1882, da et Exemplar blev fældet og bragt til Byen; senere er den imidlertid oftere paatruffen her i Nærheden. Her i Landet ruger den i Naaleskovene fra Hvaløerne op til Polarcirkelen. *Parus ater*, Nilss.

Lophophanes cristatus, Lin.
Topmeise.

Denne Meise lever i Naaleskovene, som den kun sjelden forlader. I Ryfylke, hvor der findes adskillig Furuskov, viser den sig af og til især om Høsten og Vinteren i Selskab med andre Meiser, men er neppe hyppig. *Parus cristatus*, Lin., Lath., Nilss.

Acredula caudata, Lin.

Halemeise.

Har i de senere Aar om Høsten ligesom Blaameisen oftere vist sig i Byens Haver. Den forekommer nok af og til i Ryfylke, hvor der er Skov, men er vist temmelig sjelden. *Parus caudatus*, Lin., Nilss.

Fam. Oriolidæ.

Oriolus galbula, Lin.

Guldpirol, Guldtrost.

I Slutningen af Februar 1870 under dyb Sne viste sig flere Dage i Rad om Morgenen i den Del af Kongsgaards Have, der er udlagt til offentlig Afbenyttelse og kaldes „Parken", i de ganske usædvanlig store og høie Hagtorntrær *(Cratægus oxyacantha)*, som findes der og endnu stod røde af Bær, en Fugl „af Størrelse som en Solsort, høigul med mørkere Vinger og Hale". Den blev oftere bemærket af flere, der var vante til at haandtere Geværet og vel kjendte med vore almindeligere Fugle. Uagtet den var meget sky, var det dog lykkedes et Par Gange at komme under Træet, hvori den sad og gjorde sig tilgode med de mange Bær, og saaledes kunde de nøie lægge Mærke til dens Farver. Ligeledes underrettede en af mine Bekjendte, der et Par af de første Dage i Marts samme Aar havde opholdt sig i Haugesund, mig om, at han i Nærheden af denne By havde bemærket „tre ham ubekjendte Fugle, gule af Farve, der var større end Gulspurve". Uagtet den hører til Sveriges og Danmarks sjeldneste Fugle, medens den i Finland forekommer i flere Skove, især i Birkeskove, der ligger nær Søstranden, og tidligere ikke er bemærket hos os, anser jeg det dog ikke for usandsynligt, at denne Raritet virkelig kan have vist sig paa vor Kant paa ovenanførte Tid, især da dog senere, 26de Oktober 1889, et ungt Individ af denne Art blev fanget i Snare ved Sandefjord. Jeg har troet at burde optegne dette Faktum her uden dog at vove at regne denne Art med blandt vor Omegns mange Fugle. *Coracias galbula*, Bechst., *Turdus oriolus*, Pall.

Fam. Muscicapidæ.

Muscicapa atricapilla, Lin.

Sort og hvid Fluesnapper.

Denne Fluesnapper synes for endel Aar siden at have været sjelden paa hele den skandinaviske Halvø; nu derimod

forekommer den talrigt i Skovene paa mange Steder baade i Sverige og Norge helt oppe i Finmarken. Som Trækfugl kommer den til os sidst i April eller først i Mai og sees da ikke sjelden i vore Haver og Træplantninger, men er neppe saa almindelig som følgende Art. Den opholder sig sædvanlig paa Træernes laveste Grene, hvorfra den gjør et Sving ud i Luften, naar den bliver var et forbiflyvende Insekt, som den behændigt snapper, og vender saa i Regelen tilbage til samme Gren. *Muscicapa atricapilla,* Retz., Nilss.

Muscicapa grisola, Lin.

Graa Fluesnapper.

Temmelig almindelig i Ryfylke. Sidder gjerne i den høieste Top af et Træ eller paa en tør Kvist, naar den er paa Jagt efter Insekter, som den fanger paa samme Maade som foregaaende. *Muscicapa grisola.* Retz., Nilss.

Fam. Laniidæ.

Lanius excubitor, Lin.

Stor Tornskade, Varsler.

Forekommer sparsomt overalt i Landet; i Novbr. 1866 fandt jeg den blandt „Kramsfugl", der i Gjæsdal var fangede i Snarer, og Vaaren 1886 blev et Par bemærket i en Have ved Gaarden Tjensvold, 1/4 Mil fra Stavanger. *Lanius excubitor,* Retz., Nilss.

Lanius collurio, Lin.

Rødrygget Tornskade.

Her er den vist meget sjelden; imidlertid har den hækket i Ryfylke, hvorfra jeg har faaet mig tilsendt dens Æg. Den holder sig især i den sydøstlige Del af Landet. *Lanius collurio,* Retz., Nilss.

Fam. Corvidæ.

Garrulus glandarius, Lin.

Nøddeskrige, Skovskjære.

Bringes om Høsten især enkelte Aar temmelig hyppig til Byen sammen med Kramsfugl. Den fanges nemlig ikke

sjelden i Trostesnarer, da den er meget glad i Rognebær og desuden søger at røve de i Snarerne hængende Fugle, hvorved den ofte selv bliver hængende. Kjødet er dog tørt og mindre velsmagende. *Corvus glandarius*, Lin., Retz.

Nucifraga caryocatactes, Lin.
Nøddekraake.

Enkelte Aar foretager denne Fugl, som holder sig i vor Halvøes mellemste Landskaber, ligesom Lemænen Udvandringer, hvori den i større eller mindre Flokke, ofte i utallige Skarer, næsten samtidig viser sig over en stor Del af Europa. En saadan foregik i 1844, da den i overordentlig Mængde oversvømmede næsten hele Nord- og Mellemeuropa, samt i den senere Tid i 1885 og især i 1887, da den i store Flokke ogsaa gjæstede vor Egn og var saa lidet sky, at man kunde betragte den ganske i Nærheden, ja at endog enkelte blev grebne med blotte Hænder. Mange blev skudte endog paa vore nærmeste Marker og bragte til Byen, og Stavgr. Museum eier Exemplarer fra begge disse sidste Udvandringer. Hvorfra disse talløse Skarer kommer, er ikke let at sige, nogle mener fra Sibirien, men det er vel høist uvist. Med Hensyn til Størrelse og Næbbets Længde og Tykkelse varierer denne Fugl noget, og af disse Uligheder har man villet danne to særskilte Arter, som *Brehm* kalder *Nucifraga macrorhynchus* og *Nucifr. brachyrhynchus*, men uden gyldig Grund, siger *Nilsson*. „Mangfoldigheden af *species* har ofte sin Grund i Fattigdommen paa *specimina*". *Caryocatactes guttatus*, Nilss.

Pica pica, Lin.
Skjære.

For endel Aar siden var Skjæren meget almindelig saavel i og ved Stavanger, hvor den byggede sit store Rede i de høie Træer, som ud over Jæderen, hvor den i Mangel af Træer endog undertiden anbragte Redet paa Hustagene. Men da den ikke alene fortærede en Mængde Bær og Frugter,

men ogsaa røvede Æg og Fugleunger og plyndrede de i Haverne udhængte Rugekasser, ja endog var fræk nok til midt paa Dagen at flyve ind i Gaardsrummene og stjæle Kyllinger og Andunger, stiftede vi efter mit Initiativ en Forening med det Formaal at *indskrænke* Antallet af disse listige Røvere. Resultatet var, at efter nogen Tids Forløb var ikke en Skjære at se i og ved Byen eller paa hele Jæderen. Nu, dette var jo ikke Meningen med den udsatte Præmie, men vi har her ikke seet eller hørt Tale om nogen Skade af deres totale Udryddelse. Tvertimod, i Ryfylke og de længere bortliggende Egne, hvor jeg hver Sommer har seet adskillige Familier bosatte, er man hjertelig kjed af dem og vil gjerne blive dem kvit. Imidlertid har i de sidste Par Aar enkelte begyndt at vise sig i vor Omegn og har hækket i nogle Træplantninger ganske nær Byen. Skade, at denne virkelig smukke og intelligente Fugl, der baade Sommer og Vinter holder sig nær Menneskenes Boliger, skal være saa lidet agtet, ja at man endog skal maatte føre Krig mod den paa Grund af den Fortræd, den gjør overalt, hvor den forekommer. *Pica caudata*, Lin. *Corvus pica*, Lin., Lath., Nilss.

Corvus cornix, Lin.
Graakrage, Krage, Kraake.

Yderst almindelig hele Aaret igjennem og streifer om Vinteren tildels i store Flokke omkring overalt paa Markerne lige ved selve Byen. Ogsaa paa vore Øer og Holmer har den sit Tilhold om Sommeren, og jeg har paa Hvidingsøerne fundet mangt et Rede af Edderfugl og Maager med uddrukne Æg, som skyldes denne graadige Røver. For at sætte en Stopper for dens altfor stærke Formerelse satte vi en Pris ogsaa paa denne Fugls Hoved, og uagtet i Løbet af nogle Aar flere tusinde blev dræbte, havde vi dog nok igjen, og Formindskelsen var ikke synderlig iøinefaldende; for Tiden er der ikke den ringeste Forskjel mellem før og nu. Paa to Klippeøer, som ligger en god Mil fra Stavanger, Horje og Alsten, har Kragerne fra hele Omegnen om Vinteren sit

Nattekvarter, og naar man sent om Aftenen nærmer sig disse Øer og gjør lidt Støi, flyver Krageflokkene op med et tordenlignende Bulder paa Grund af deres store Mængde. Den *sorte* Krage (*Corvus corone*, Lin.) er blot en Varietet af den graa. *Corvus cornix*, Retz., Lath., Nilss.

Corvus frugilegus, Lin.
Blaakrage.

I de senere Aar har denne Krage ofte vist sig hos os ikke alene om Vaaren, da jeg undertiden har seet den i store Flokke nær Byen, men ogsaa om Høsten og Vinteren; saaledes var den i hele Januar 1884 hyppig paa Jæderen. Et Exemplar, skudt 14de Januar 1887, opbevares paa Stavanger Museum. Ifjor havde en Koloni nedsat sig i en Træplantning tæt ved Byen og begyndt Anlægget af 8 Reder, hvoraf de to var færdige og uden Tvivl fuldt belagte med Æg; thi hver Gang jeg nærmede mig det ene af de to høie Træer, hvori Rederne fandtes, fløi Fuglen, der vist allerede havde begyndt Rugningen, ud, medens Magen skrigende holdt sig i Nærheden. Men Rederne blev, trods Advarsler i Aviserne, røvede, og Fuglene forsvandt. I Vaar i Slutningen af Marts ankom imidlertid en liden Flok, som bosatte sig i Ledaals Have, hvor den byggede 9 Reder. Da denne Koloni har faaet ruge i Fred og Ro, er der al Sandsynlighed for, at vi i Fremtiden hvert Aar kan faa Besøg af disse Fugle. *Corvus frugilegus*, Retz., Lath., Nilss.

Corvus corax, Lin.
Ravn, Korp.

Vaar og Sommer ser vi ikke stort til denne glubske, rovgjerrige Fugl, da har den sit Tilhold i de høiere liggende bjergige Dele af Øvre-Jæderen og i Ryfylkes Fjeldtrakter, hvor den ruger. Høst og Vinter derimod foretager den enkeltvis eller parvis Udflugter til de lavere liggende Egne og besøger da det flade Jæderen og vor Omegn samt gjæster ogsaa de større Øer ved Kysten. Da den anretter Skade ikke alene paa det madnyttige Fuglevildt, saasom unge Ænder,

Ryper, Aarfugl osv., og stjæler deres Æg, men ogsaa angriber Harer, Lam, ja endog voxne Faar, især hvis den forstaar, at der mangler dem noget, udsatte vi en Præmie ogsaa paa denne Kragefugl; men ikke ret mange var de Ravne, der dræbtes og bragtes til Byen, da denne listige og sky Fugl ikke let lader Jægeren komme sig paa Skudhold. *Corvus corax*, Retz., Nilss.

Corvus monedula, Lin.

Kaje.

I min Ungdom havde et Par af disse Fugle bygget Rede i Domkirken; men da Æggene blev røvede, forsvandt de gamle, og siden har ikke denne Art, mig bekjendt, hækket paa vor Kant. Men vi ser dem dog hvert Aar, dels om Vaaren sammen med Kragerne, dels Høst og Vinter undertiden endog i stort Antal. Navnlig Vinteren 1866 saa jeg en Flok paa omtrent 100 Individer sværme om i længere Tid paa Markerne lige ved Byen. 1869 traf jeg Kajer tidligt i Februar ved Hillevaag. Samtlige disse Skarer har sandsynligvis overvintret her paa Vestlandet. *Corvus monedula*, Retz., Lath., Nilss.

Fam. Ampelididæ.

Ampelis garrulus, Lin.

Sidensvands.

Først sent om Høsten indfinder denne smukke Fugl, en af Europas vakreste, sig hos os, dog ikke hvert Aar, men undertiden i temmelig stor Mængde. Navnlig var Høsten 1866 overordentlig rig paa Sidensvandse; i November saa jeg dem stadig blandt Kramsfugl, der i Øvre-Jæderen var fangede i Snarer, hvori de let bliver hængende, da Rognebær er deres kjæreste Føde. I Aar bragtes 14de Februar 3 Individer til Museet. Man var længe i Uvidenhed om denne Fugls Rugested, nu har man fundet dette ogsaa indenfor Norges Grændser. *Bombycilla garrula*, Vieill., Nilss.

Fam. Hirundinidæ.

Hirundo rustica, Lin.
Ladesvale, Hussvale.

Som Trækfugl kommer denne Svale temmelig sent til os, i Regelen i Begyndelsen af Mai. Vi ser den gjerne først sværme omkring ved Bredevandet, som ligger indenfor Byens Grændser, og under Træerne i Kongsgaards Have. Sit Rede bygger den inde i Husene, i Lader, Stalde, Forstuer under Taget ved Bjelker, Lægter osv. Den er meget almindelig hos os og forlader os temmelig sent; enkelte Aar har jeg seet den i stor Mængde i Midten af Oktober sidde paa Telegraftraadene, og i 1866 viste en enkelt sig her endog i Begyndelsen af November. *Hirundo rustica*, Retz., Nilss.

Chelidon urbica, Lin.
Tagsvale.

I Levevis ligner den Ladesvalen, men er neppe saa hyppig her. Redet fæstes udenpaa Husene under Taglisterne, paa Bjelkehovederne o. s. v., og findes ikke sjelden indenfor Byens Grændser i Udkanterne, hvor der er Marker i Nærheden. *Hirundo urbica*, Lin., Retz., Nilss.

Cotile riparia, Lin.
Sandsvale, Strandsvale.

Denne vor mindste Svale holder sig næsten altid i Nærheden af Vand i Jord- og Sandskrænter oftest afsides fra Menneskenes Boliger. Ved Sandnæs hækker den hyppig i de store Sandgruber, hvoraf man tager Veifyld. Om Høsten har jeg ofte seet den lig de andre Svaler kredse om Bredevandet; i Begyndelsen af September flytter den bort. *Hirundo riparia*, Lin., Retz., Nilss.

Fam. Fringillidæ.

Fringilla coelebs, Lin.
Bogfinke.

Meget almindelig hos os baade i Haver og overalt, hvor der er Trær, og allevegne velkommen, da den virker

oplivende ved sit muntre Væsen og sin vakre, kvikke Sang. Vi træffer den ikke sjelden midt om Vinteren, selv om det er meget koldt. Den lægger ofte to Kuld om Aaret, og man vil have gjort den Iagttagelse, at næsten blot Hanner findes i det første Kuld, og Hunner i det sidste. Æggene ruges i 14 Dage. *Fringilla coelebs*, Retz., Lath., Nilss.

Fringilla montifringilla, Lin.

Bjergfinke.

Bjergfinkens egentlige Hjem er Birkeregionen paa Fjeldene; men om Høsten og Vinteren streifer den om og besøger da ogsaa vore Egne i Selskab med Bogfinker og Troste og fortærer en Mængde Rognebær. Redet ligger sædvanlig paa Grenene af en lavere Birk og ligner Bogfinkens. *Fringilla montifringilla*, Retz., Lath.

Carduelis carduelis, Lin.

Stilits.

Denne vakre og for sin høie, fyldige og behagelige Sang yndede Fugl, der af vor Almue kaldes „Stikkelit", er meget almindelig hos os og tilbringer ofte Vinteren her. Sit Navn har den faaet af Lokketonen, der lyder som „Stiglit". I Skove, især i Løvskov, saavelsom i Haver bygger Stilitsen sit Rede paa Grenene i en Trækrone. Med Kanariefuglen frembringer den frugtbart Afkom. De Unger siges at blive bedst, som fødes af en Kanariehun med en Stilitshan. De er ofte udmærket smukke og synger sædvanlig meget godt. *Fringilla carduelis*, Lin., Retz., Nils., Lath.

Spinus spinus, Lin.

Sisik.

Om Sommeren opholder denne lille muntre Fugl sig parvis i Naaleskovene, om Høsten og Vinteren stryger den om i store Skarer. Den er ikke sjelden hos os, hvor der findes Træer, og hækker helst i Naaletræer. Ved Parring med

Kanariefuglen avler den Bastarder og er en yndet Burfugl. *Fringilla spinus*, Lin., Retz., Nilss., Lath.

Passer domesticus, Lin.

Graaspurv.

Trænger stadig videre mod Nord og har i de senere Aar vist sig paa mangfoldige Steder ovenfor Polarkredsen, hvor den tidligere var ukjendt. Den er forresten udbredt over næsten hele Jorden og forekommer i stor Mængde hos os, hvor den hække under Tagstenene og hyppig tager de udhængte Rugekasser i Besiddelse. Skjønt vi pleier have en sand Overflod af disse skadelige Smaafugle hos os baade Sommer og Vinter, indtraf en Vaar for nogle Aar siden det Tilfælde, at en Graaspurv var sjelden at se i og ved Byen eller i Omegnen paa de Steder, hvor den ellers daglig pleiede at opholde sig i Mængde. Da man af og til fandt døde Graaspurve, kan dette Fænomen efter min Mening kun forklares ved, at en Farsot har herjet paa vor Kant blandt disse Skarer og ødelagt Tusinder af dem; thi Vinteren var ikke strengere end sædvanlig, og Mangel paa Føde er her aldrig for disse Fugle. Da den forplanter sig flere Gange om Aaret, har vi imidlertid faaet nok igjen af disse kjedsommelige og arrige Skrighalse. *Brunsorte* Varieteter har jeg oftere seet, *hvide* er sjeldnere. Stavgr. Museum eier dog en Albino, der er fældet i vor Egn, og en renhvid Graaspurv saaes 1869 oftere i en Havé tæt ved Byen. *Fringilla domestica*, Lin., Retz., Nilss., Lath.

Passer montanus, Lin.

Pilfinke.

Denne Art forekommer temmelig hyppig her i Omegnen og hække kolonivis i flere Haver rundt Byen, t. Ex. Bjergsted, Holmeegenæs, Hillevaag. Den er forresten meget udbredt her i Landet, især i Kysttrakterne, og synes aarlig at tiltage. Mod Nord gaar den høiere op end sin nære Slægtning Graaspurven. Selskabelig som den er, slaar om Høsten

en hel Del sig sammen og streifer om i Flokke ved Gaarde og Stæder. Den forplanter sig flere Gange om Aaret. *Fringilla montana,* Lin., Retz., Nilss., Lath.

Chloris chloris, Lin.

Grønirisk, Svenske.

Ruger temmelig jevnt i alle de sydlige Stifter op til Egnene om Trondhjemsfjorden, langs Vestkysten ligesaa hyppigt som i de indre Dele. Skovkanter og Busktrakter, især ung Naaleskov, som grændser til Marker, hvor den søger sin Næring, foretrækker den for store og høie Skove. I unge Plantninger ved Stavanger sees den ofte, og der hækker den aarlig. *Fringilla chloris,* Mey. *Loxia chloris,* Lin., Retz., Nilss.

Pyrrhula pyrrhula, Lin.

Dompap.

Sommeren tilbringer Dompapen i vore skovrige Fjeldegne, hvor den hækker; men Høst og Vinter kommer den ved Snefald og Kulde ned i Haverne endog i selve Byen. Enkelte Vintre er den meget hyppig her og findes endog temmelig langt ud paa Foraaret, da den ikke gjør liden Skade ved at afgnave Knopperne paa Frugttrær og andre Træsorter. Den fanges ikke sjelden i Snarer og bringes tiltorvs sammen med Kramsfugl; men dens Kjød er temmelig bittert. *Pyrrhula vulgaris,* Temm. *Loxia pyrrhula,* Lin., Retz., Nilss., Lath.

Coccothraustes coccothraustes, Lin.

Kirsebærfugl.

Efterhaanden som Træplantninger anlægges og voxer til i vor Omegn, tiltager ogsaa Smaafuglene saavel i Antal som i Arter, og hvor i min Barndom og Ungdom ingen Fuglestemme lød, høres nu Sang fra mange forskjellige Struber. Mange Arter Smaafugle følger med Træerne, Gransangeren er paatruffen ude ved Tungenæs nær det aabne Hav, og Kirsebærfuglen, en af Norges sjeldnere Fugle, er skudt paa flade Jæde-

ren. Stavanger Museum eier 2 Exempl. af denne sidstnævnte Art, det ene indsendt fra Skonevik 25de September 1882, det andet skudt 27de April 1886 ved Nærbø Jernbanestation paa Jæderen. Næringen bestaar i forskjellige Slags Frø og Kjerner, t. Ex. af Ask, Løn, Furu og Gran, Hampefrø, Kjerner i Rognebær m. m. Men naar Kirsebærrene modnes, er disse dens kjæreste Føde; dog fortærer den ikke selve Bærrene eller Kjødet, men lader dette falde ned og beholder Stenen, som den med sit tykke og stærke Næb med stor Behændighed kløver for at udtage Kjernen. Deraf Navnene „Kjernebider“ og „Kirsebærfugl“, Svenskerne kalder den „Stenknäck“. *Coccothraustes vulgaris*, Pall., Klein. *Loxia coccothraustes*, Lin., Nilss., Lath.

Pinicola enucleator, Lin.
Konglebit, Fjelddompap.

Denne Art tilhører de nordlige Skovtrakter af den skandinaviske Halvø og viser sig blot om Vinteren hos os, hvor den dog enkelte Aar er temmelig hyppig. Navnlig i November 1869 saa jeg den meget ofte blandt Kramsfugle, der var fangede i Snarer. Da den er særdeles glad i Rognebær, gaar den nemlig let i Trostesnarerne. Hannerne varierer stærkt i Farve; efter Alderen er Hovedfarven hos dem fra smudsig okkergul til høi pomerantsgul, fra smudsig rød til høi gulrød, fra karmin- til næsten purpurrød. Hunnerne er grøngule, undertiden mere i det graa, men aldrig røde. *Corythus enucleator*, Cuv., *Loxia enucleator*, Lin., Retz., Lath., Nilss.

Loxia curvirostra, Lin.
Grankorsnæb.

Enkelte af disse Fugle træffes om Høsten blandt Kramsfugle, der er fangede i Snarer; deres egentlige Opholdssted er dog Furu- og Granskovene saavel i Norge som i Sverige. I Oktober 1868 fangedes tæt ved Byen i et Rognebærtræ et Individ, der først blev indsat i et Træbur, som den strax søndergnavede med sit utrolig stærke Næb, og derpaa blev

4

anbragt sammen med en Stilits og en Kanariefugl i et Bur af Staaltraad. Den kom snart til at staa paa en god Fod med sine ny Kamerater og morede os meget ved at klatre op og ned i Buret ved Hjælp af Næbbet ligesom en Papagøie. Disse Fugles Forplantning er ikke bunden til nogen vis Aarstid, men man finder deres Reder saavel midt om Vinteren som midt om Sommeren. *Loxia curvirostra*, Mey., Nilss.

Loxia bifasciata, Brehm.

Hvidvinget Korsnæb, Baandkorsnæb.

Er i de senere Aar sporadisk begyndt at vise sig aarlig Høst og Vinter i de sydlige Lavlande; 28de Septbr. 1889 blev en Han og 2den Oktbr. samme Aar en Hun skudte paa Jæderen og bragte til Stavgr. Museum. Dette Aar foregik en Indvandring over en stor Del af Europa, der ogsaa berørte Norge, og de optraadte da paa enkelte Steder i vort Land endog i større Flokke. *Loxia leucoptera*, Gmel., Tem.

Cannabina cannabina, Lin.

Tornirisk, Irisk.

Ikke sjelden hos os og findes, hvor der er Trær og Buske, i Tornekrat, levende Hegn, Udkanter af Skove og i Haver. Den lægger sit Rede i Buske og Hækker. Ved Parring med Kanariefuglen frembringer den Bastarder. For sin vakre Sangs og Lærvilligheds Skyld hører den til de mest yndede Stuefugle. *Fringilla cannabina*, Lin., Retz., Nilss.

Cannabina flavirostris, Lin.

Gulnæbbet Irisk.

Saavel paa Jæderen som paa flere af vore Øer, Karmøen, Roth o. s. v. bemærkes denne Art Vaar og Høst, enkelte Aar endog i større Flokke, som undertiden overvintrer. Den ruger forresten langs hele Landets Vestkyst paa de fleste Steder fra Jæderen og idetmindste op til Tromsø. I Levevis og Forplantning har den Lighed med Tornirisken, men dens

Sang staar langt tilbage for dennes. En ufuldstændig, blegfarvet Albino, skudt ved Stavanger Vinteren 1883—84, opbevares paa vort Museum. *Fringilla flavirostris*, Lin., Nilss.

Cannabina linaria, Lin.

Graasisik, Moirisk.

Tilbringer Sommeren og forplanter sig hyppigst i de nordlige Trakter af vor Halvø, indenfor og i Nærheden af Polarcirkelen, og klækker i Mængde blandt det vestlige Norges Fjelde. Mod Vinterens Begyndelse forlader den disse og flytter til sydligere Egne, og da sees den ogsaa her hos os i Birke- og Oretræerne, hvis Frø den fortærer. *Fringilla linaria*, Lin., Retz., Nilss., Lath.

Emberiza miliaria, Lin.

Kornspurv.

I Juni og Juli 1867 blev denne Spurveart første Gang skudt her i Landet ved Gaardene Refve og Bø paa Jæderen. 3 Individer blev fældede, og flere bemærkedes. Om Sommeren Aaret efter saaes en hel Del ukjendte Fugle i og ved Agrene paa Næsheim, der var af Størrelse som Lærker og meget lignede disse. Dette har upaatvivlelig været Kornspurve. I de senere Aar er den truffet hækkende ved Gaardene Haar, Kvalbein, Kvasheim, Nærland og Næsheim, især ved Nærland, hvor flere Par har ruget aarlig paa Engene. Nordenfor Jæderen og Stavanger er kun et enkelt Par iagttaget i en Have i Surendalen indenfor Kristianssund, hvilket vel har været omstreifende Individer. I Skåne og Danmark findes denne Art i stor Mængde. *Emberiza miliaria*, Retz., Nilss., Lath.

Emberiza citrinella, Lin.

Gulspurv.

Meget hyppig hos os hele Aaret igjennem saavel i og ved Byen og udover Jæderen som i Ryfylke. Om Vinteren ser vi den overalt paa vore Marker, ved Husene og paa

Landeveiene for at opsamle det spildte Frø og Korn. *Emberiza citrinella*, Retz., Nilss., Lath.

Emberiza hortulana, Lin.

Hortulan.

Uagtet denne for sit velsmagende Kjød saa berømte Spurv endnu ikke er indbragt til vort Museum, findes dog dens Æg, indsendte fra Ryfylke, i flere herværende Samlinger, saa at dens Forekomst om Sommeren i vor Omegn er sikker nok. Den ruger fornemmelig i vort Lands sydlige og østlige Dele, hvor den i enkelte Trakter af Kristiania og Hamar Stifter er kun lidet sjeldnere end sin nære Slægtning Gulspurven. Om Høsten er Hortulanerne meget fede, og Kjødet ganske udmærket. De fanges derfor paa denne Aarstid i stor Mængde i Italien, Frankrige og især paa Cypern, hvorfra de, nedsyltede i Eddike og Krydderier, forsendes til Europas store Stæder. De gamle lækkermundede Romere fedede dem i mørke Kamre, oplyste med Lygter, saa at Fuglene, der ikke kunne skjelne mellem Dag og Nat, aad til enhver Tid af Døgnet og derved hurtig blev fede. *Emberiza hortulana*, Lath., Nilss.

Emberiza schoeniclus, Lin.

Sivspurv.

Af denne i Norge næsten fuldkommen alpinske Art eier Stavgr. Museum to Exemplarer fra Varhaug paa Jæderen, det ene, en Han, skudt 16de Januar 1884, altsaa overvintrende. I de vestlige Dele af Landet synes den kun at forekomme i ringe Antal og træffes blot undtagelsesvis selv under Trækket. *Emberiza schoeniclus*, Lath., Nilss.

Calcarius lapponicus, Lin.

Lapspurv.

15de Mai 1882 blev en Han af denne paa Vestlandet sjeldne Art paatruffen ved Kvalbein paa Jæderen. Den ruger almindelig i Finmarkens indre Dele, fornemmelig i Trakterne

om Varangerfjorden, sjeldnere paa Øerne. Paa Lavlandet er blot enkelte Individer trufne om Vaaren. I Stavgr. Museum findes et andet Exemplar fra Jæderen. *Emberiza lapponica*, Lin., Nilss.

Plectrophanes nivalis, Lin.

Snespurv, Titing.

Ingen Spurv er saa forskjellig af Farve efter Alder, Kjøn og Aarstider som denne. Den ruger almindelig paa alle Snefjelde, fornemmelig ovenfor Polarcirkelen, og her saavel paa Øerne som i det indre af Landet op til den russiske Grændse. Om Vinteren kommer den ned til os og træffes da enkelte Aar i store Flokke paa Jæderen, undertiden endog nær ved Byen, overalt synlige i lang Afstand paa Grund af Hannernes hvide Farve. Ved Sne og Frost kommer den ind til Gaardene og fanges da i Snarer. Kjødet er godt, naar det bliver behandlet paa rette Maade. *Emberiza nivalis*, Lin., Retz., Nilss.

Fam. Sturnidæ.

Sturnus vulgaris, Lin.

Stær, Stare.

Intetsteds i Norge findes saa mange Stær som her ved Stavanger; den er hos os en virkelig Husfugl, ja en Husven, hvis Ankomst vi altid hilser med Glæde. Og den kommer tidligt, i Aar 23de Februar, streifer saa en Tid omkring paa Markerne i Omegnen og indfinder sig gjerne i den første Halvdel af Marts ved sine respektive Rugesteder, der hos os altid er de udhængte Rugekasser og det smale Rum under Tagstenene paa Husene ofte midt inde i selve Byen. I Aar sang Stæren 5te Marts hyppig paa Tagene i vor By, og 14de Marts var et Par i fuldt Arbeide i min Rugekasse. Den synger især flittig under Æglægningen og i hele Rugetiden og har en mærkelig Evne til at efterligne andre Fugles Sang og forskjellige Pattedyrs Stemmer. Naar Ungerne er flyvedygtige,

i Regelen i Juni (i 1884 forlod de endog 30te Mai og i Aar 31te s. M. min Rugekasse), slaar flere Familier af disse selskabelige Fugle sig sammen og sværmer om i vor Omegn, hvilke om Høsten voxer til talløse Skarer, der overnatter i de høie Trær i og ved Byen. Før de sætter sig til Ro, slaar undertiden hele Sværme ned paa et Tag, hvorved der bliver Anledning til gode Skud; ved en saadan Leilighed fældede en af mine Jagtkamerater i min Nærværelse 70 — sytti — Stær i ét Skud. I gode Sommere ruger de ofte 2 Gange. De sidste Dage før Afreisen indfinder de sig atter ved sine Rugesteder og synger da hver Morgen sit Afskedskvad ligesom for at sige Fædrelandet Tak og Farvel, inden de tiltræder sin lange, farefulde Reise. I Slutningen af Oktober forlader de os, men adskillige overvintrer hvert Aar. *Hvide* Stær har jeg et Par Gange seet ved Stavanger og ved Sandnæs, Stavgr. Museum eier en saadan Albino, der er skudt paa Jæderen. *Sturnus vulgaris*, Retz., Nilss., Pall., Lath.

Fam. Alaudidæ.

Alauda arvensis, Lin.

Lærke, Sanglærke.

Denne vor utrætteligste og herligste Sangfugl kappes Aar om andet med Stæren og Viben om Prisen for tidligst Ankomst; i Aar hørtes 23de Februar dens jublende Triller fra Luften, medens samme Dag Stærens kvikke Melodier lød fra Tagene i Byens Omegn. Her gives en Mængde Lærker saavel ved Stavanger som paa de større flade Øer i Nærheden og over hele Jæderens Lavland, og de bidrager ved sin vakre Sang betydelig til at oplive disse mindre skjønne Egne. I Ryfylke har jeg aldrig seet en Lærke, hvor jeg er kjendt. Den forlader os gjerne i Slutningen af Oktober, dog har jeg ogsaa truffet adskillige af dem ud i November Maaned paa Markerne ikke langt fra Byen. Enkelte Individer overvintrer hvert Aar paa vore Kanter. Hos os drives heldigvis ingen Lærkejagt; i andre Lande, f. Ex. i Tyskland, foregaar den i stor Maalestok,

alene til Leipzig indførtes et Aar i en Maaned 404,304 fangede Lærker (Goetze). *Alauda arvensis*, Retz., Nils., Lath.,

Alauda arborea, Lin.

Trælærke.

Blot én Gang er denne Lærke, som fornemmelig er indskrænket til de lavere, sydøstlige Dele af Kristiania Stift, paatruffen hos os, nemlig 25de Januar 1885, da et Exemplar, en Hun, blev skudt paa Jæderen og afgivet til Stavgr. Museum. Dette har været et af de til Vestkysten en sjelden Gang fordrevne og overvintrende Individer. *Alauda arborea*, Gmel., Lath., Nilss.

Otocoris alpestris, Lin.

Bjerglærke.

Et Exemplar af denne Art blev Høsten 1882 skudt paa Jæderen og bragt til Stavgr. Museum, og saavel i 1890 som i 1891 har Univ. Mus. modtaget fra Jæderen adskillige overvintrende Individer af begge Kjøn, skudte fra December til Marts. Om Grændserne for Bjerglærkens oprindelige Udbredningskreds hersker der forskjellige Meninger. Prof. Nilsson antager, at dens egentlige Hjem er Nordamerika, hvor den blev paatruffen i Karolina omtrent 1730, og som, da Linné optog den i Systemet, var det eneste Sted, fra hvilket den var kjendt. Herfra har den efter hans Mening udbredt sig til Sibirien, hvorfra den, stadig trængende længer og længer mod Vest, endelig har naaet Skandinavien. Men allerede 1740—60 erholdt Klein et Exemplar fra Norge, rimeligvis fra Finmarken, hvor den nu ruger i ikke ringe Antal; dette synes at vise, at den ingenlunde, som paastaaet, i de senere Tider er indvandret i Landet (R. Collett). *Alauda alpestris*, Lin., Lath.

Fam. Motacillidæ.

Motacilla alba, Lin.

Linerle, Pyterle.

Som Trækfugl ankommer Linerlen til os først i April, enkelte Aar sidst i Marts, og sees da overalt i Byens Gader

og paa Tagene helst i Regnveir. Den er meget tryg og lader sig ikke let skræmme af de gaaende. Under Tagstenene, i Stengjærder, i hule Træer og under Trærødder lægger den sit kunstløse Rede. Overvintrende Individer bemærkes ikke sjelden ved Stavanger og paa Jæderen; et Aar traf jeg et Par daglig næsten hele Vinteren igjennem ved Bredevandet, hvoraf det ene Individ gik med hængende Vinge og blot kunde flyve yderst korte Strækninger ad Gangen. Det andet har vel været Magen, som ikke vilde forlade sin syge Ægtefælle. *Motacilla alba.* Retz., Lath., Nilss.

Motacilla lugubris, Temm.

Sortrygget Erle.

Har i de sidste Aar ikke saa ganske sjelden vist sig i vor Omegn, hvor jeg flere Gange har seet den, og blev 1885 skudt paa Askøen ved Stavanger og indsendt til vort Museum. 1890 blev den truffen rugende saavel her ved Byen som ved Gaarden Nærland paa Jæderen. Flere Exemplarer er bemærkede og skudte i denne sidstnævnte Landsdel, hvor enkelte ogsaa synes at overvintre. Nogle anser den for en Lokalvarietet af Linerlen. *Motacilla yarrellii*, Gould.

Motacilla flava, Lin.

Gulerle.

27de Mai 1871 bemærkedes et Par af disse Fugle ved Aarre paa Jæderen, og i Mai 1872 saa jeg ligeledes et Par tæt ved Stavanger, hvor de efter al Sandsynlighed hækkede. 1879 blev den truffen paa Jæderen med Unger, og et enkelt Exemplar skudt der i Juni 1884; i de senere Aar er den flere Gange fundet rugende paa Strandengene i dette flade Landskab umiddelbart i Havets Nærhed. I min Barndom og Ungdom saa vi aldrig denne Erle i eller ved Stavanger. *Motacilla flava*, Retz., Nilss., Lath.

Motacilla raii, Bonap.

Grønhovedet Erle.

Det eneste her i Landet fældede Individ af denne Art skjød Prof. R. Collett ved Gaarden Haar paa Jæderen den 14de Juni 1884. Det er opstillet paa Universitetsmuseet og er en Han i fuldt udviklet Vaardragt. En Hun eller noget Rede kunde han ikke opdage; men nogle Dage senere, den 21de Juni, traf han atter paa samme Plet et andet Individ, som ligeledes blev skudt, men som viste sig at være en normal Hun af den almindelige Gulerle *(Motacilla flava.)* Den havde øiensynlig ruget, og Professoren finder det ikke utænkeligt, at disse to Individer i Virkeligheden har udgjort et Par. Da nu den grønhovedede Erle af mange Ornithologer ansees for en Race eller Lokalvarietet af Gulerlen, synes denne Antagelse at være høist rimelig. I sin Udbredelse er denne Fugl hovedsagelig indskrænket til England og Skotland, i Irland er den i det hele sjelden, i Sverige og Danmark er den, saavidt vides, aldrig funden. *Budytes raii*, Bonap.

Motacilla melanope, Pall.

Langhalet Gulerle.

Af denne Raritet eier Stavgr. Museum et Exemplar, der for et Par Aar siden blev indsendt fra Haalandsosen i Ryfylke. Det er en Albino med svagt gulagtigt Anstrøg paa Undersiden. Da det var uskikket til Udstopning, blev det sat paa Spiritus og tjener til Bevis paa, at vi ogsaa kan regne denne Art med til Stavanger Omegns Fugle. Foruden dette er hidtil blot 2 Exemplarer paatrufne i Norge, begge skudte ved Bergen (1874 og 1881) paa en Aarstid, der lader formode, at de har overvintret ved Landets Vestkyst, sandsynligvis fordrevne fra de skotske Øer.

Anthus trivialis, Lin.

Træpiplærke.

Bebor især Skovene og tilhører fornemmelig Landets indre og nordlige Dele, hvor den gaar helt op indenfor

Polarkredsen. Dog forekommer den ogsaa hos os i Omegnens Lunde og Haver og er oftere bemærket i Ryfylke. Som Trækfugl kommer den i Regelen til os i Begyndelsen af Mai og forlader os igjen i September. Redet træffer man paa Marken blandt Græs og Lyng, under gamle Træstokke og Stubber eller under en Busk. *Anthus arboreus*, Bechst., Nilss., Temm.

Anthus obscurus, Lath.

Skjærpiplærke.

Denne Art forekommer paa Stene, Skjær og Holmer langs hele Kysten af Norge endog forbi Nordkap; i Landets indre Dele er den derimod ikke truffen. Den hækker hos os almindelig paa Øen Roth, ved Bø og flere Steder og overvintrer regelmæssig i Flokke. 15de Januar 1867 blev den skudt paa Sølyst, en liden Ø tæt ved Byen, og sees her jevnlig ved Strandbredderne især under Ebben for at søge Tanglopper. Den synes af Naturen at være bestemt til med sin Sang og Kvidren at oplive de nøgne og dystre Klipper, paa hvilke ingen anden Sangfugl trives. *Anthus rupestris*, Nilss., Faber, Brehm.

Anthus pratensis, Lin.

Engpiplærke, Graahybe.

Er en af de Trækfugle, som kommer tidlig til os, i Regelen i Marts, og forlader os først langt ud i November. Den findes overalt i Nærheden af Byen og over hele Jæderen i de store, lave Myrstrækninger, hvor den tillige i Mængde hækker. Jeg har ogsaa hyppig seet den i Ryfylkes høiere liggende Hedeegne. Naar man nærmer sig den, flyver den op med en fin, plistrende Lyd. Sit Rede lægger den paa en Tue blandt Græs og Lyng. *Anthus pratensis*, Bechst., Nilss., Temm.

Ord. II. Zygodactyli. Klatrefugle.

Fam. Picidæ.

Dendrocopus leuconotus, Bechst.

Hvidrygget Flagspet.

Tre Exemplarer af denne Art er i den senere Tid bragte til Stavanger, nemlig en Hun i Januar 1886 fra Ryfylke, og en Han og Hun i Januar 1887 fra Høgsfjord. Den ruger spredt i de lavere Dele af Kristiania og Hamar Stifter; i størst Antal synes den at forekomme i Trondhjems Stifts sydlige Dele, hvor den endog er den almindeligste af alle Flagspetter. I Sverige forekommer den sporadisk, i Danmark er den endnu ikke truffen. Sine 4—7 hvide, glindsende Æg lægger den i et gammelt, raaddent Træ, hvori den selv, ligesom de andre Hakkespetter har pikket Hul. *Picus leuconotus*, Bechst., Nilss., Cuv.

Dendrocopus major, Lin.

Stor Flagspet.

Tilhører fornemmelig Landets indre Dele uden dog at være saa ganske sjelden langs Vestkysten. Jeg har seet den nogle faa Gange paa Strand, og af og til viser den sig i Haver og Træplantninger i og ved Byen. Den er aldeles ikke sky og gjør megen Nytte ved at fortære en Mængde for Skove og Haver skadelige Insekter. Som sine Slægtninge hækker den i hule Træer. *Picus major*, Lin., Retz., Lath.

Dendrocopus minor, Lin.

Liden Flagspet.

Denne Art er ligeledes først i den senere Tid bragt til Stavanger, hvor den findes i Museets Samlinger. Den er sjelden langs hele Sydvestkysten; et Individ, skudt paa Storhaug tæt ved Byen, erholdt Museet i Januar 1883. Den ruger neppe paa vor Kant, men har forresten af alle Flagspetter den jevneste Udbredelse og forekommer i Regelen i de fleste

af Landets Egne fra de sydligste Dele op til den russiske Grændse. I Sverige træffes den temmelig hyppig, men i Danmark er den kun bemærket nogle faa Gange i Strøgtiden. Den hækker ligesom de foregaaende Arter i et hult Træ, som den ofte benytter flere Aar efter hinanden. *Picus minor*, Lin., Retz., Nilss.

Gecinus viridis, Lin.

Grønspet.

Grønspetten er denne Egns almindeligste Hakkespet; om Sommeren holder den til i Øvre-Jæderens og Ryfylkes Skove, hvor jeg har truffet den rugende, og ellers, hvor der findes Træer, om Høsten kommer den ned til os og er ikke sjelden i Haverne i og ved Byen. Den er mere Strøg- end Standfugl. Af Almuen bruges den som Middel mod Gulsot og er i stor Anseelse som Veirprofet, da man vil paastaa, at den skal spaa Veiret indtil tre Døgn i Forveien. Har den en lav, enstonig Lyd, bliver det smukt Veir, skriger den sit stærke „Gy, gy, gy, gy,“ kommer der Regn og Uveir, kommer den ind til Husene og skriger, bliver det endda værre. Ved Romernes Auspicier havde Grønspetten den første Rang. *Picus viridis*, Lin., Retz., Lath.

Gecinus canus, Gmel.

Graaspet.

Denne Art har ved et flygtigt Blik megen Lighed med Grønspetten, med hvilken den tidligere oftere er bleven forvexlet. Det første Individ af Arten, jeg har bemærket paa vor Kant, blev skudt Høsten 1872 paa Egenæs, tæt ved Byen, men senere er flere Exemplarer bragte til Stavanger, og den tør nok forekomme oftere her paa Vestlandet, end jeg tidligere har antaget. Den er temmelig hyppig udbredt i de sydlige Stifter op til Egnene om Trondhjemsfjorden, sparsommere nordenfor op til Polarcirkelen. I det sydlige Sverige træffes aldrig denne Art undtagen i strenge Vintre med megen Sne, det nordlige Rusland og Sibirien er dens egentlige

Hjem. I Danmark hører den til de sjeldnere Fugle. I Levevis, Egenskaber og Forplantning ligner den Grønspetten. *Picus norvegicus*, Lath. *Picus viridis norvegicus*, Briss., *Picus canus*, Gmel.

Picus martius, Lin.

Sortspet.

Blot ét Aar har jeg seet denne største europæiske Hakkespet paa vor Kant, nemlig i Nærheden af Strands Prestegaard, hvor et Par sværmede om mellem Træerne i nogle faa Dage, men derpaa forsvandt uden at sætte Bo. Den opholder sig i store bjergige Skove, helst i Naaleskov, og forlader næsten aldrig den Trakt, hvor den engang har valgt sig en Bolig. Hos os forekommer den helt op i Finmarken. Da alle Hakkespetter gjør megen Nytte ved at fortære en Mængde af de for Træerne skadelige Insekter, burde disse Fugle *aldrig* skydes; men da vi desværre endnu mangler almindelige Fredningsbestemmelser, fældes ogsaa disse fortvæk i Parrings- og Yngletiden og hele Aaret igjennem ligesom alt, hvad der kommer indenfor Skudhold. Nederlaget bliver saameget større i vore Dage, da Almuen hos os nu er rigelig forsynet med Godtkjøbsgeværer. *Picus martius*, Lath., Nilss.

Fam. Jyngidæ.

Jynx torquilla, Lin.

Vendehals.

Jeg havde faaet mig tilsendt flere Æg af denne Art, fundne i Ryfylke, da et Exemplar i 1885 blev skudt paa Storhoug, tæt ved Stavanger, og indbragt til vort Museum. Den ruger almindelig i Kristiania og Hamar Stifters lavere Dele og gaar mod Nord idetmindste op til Trondhjemsfjorden. En egen og besynderlig Vane, som har givet Fuglen dens norske og latinske Navn, bestaar i, at den forlænger Halsen, vrider Hovedet, saa at det kommer til at ligge bag paa Ryggen, og vrænger Øinene. Man mærker dette bedst, naar man holder Fuglen i Haanden. Ogsaa den flyvevoxne

Unge har samme Bevægelser; den vrider sig som en Orm, og dens graa Farve med det sorte, langsgaaende Baand, giver den nogen Lighed med Hugormen. De lange Fjær paa Hovedet kan Fuglen reise i Veiret til en Top. Ligesom Hakkespetterne gjør den Nytte ved at fortære skadelige Insekter. *Jynx torquilla*, Retz., Nilss., Lath.

Fam. Cuculidæ.

Cuculus canorus, Lin.

Gjøg, Gauk.

Blandt de Fugle, hvis Ankomst vi hvert Aar imødeser med Glæde, er Gjøgen en af de fornemste. Den kommer ogsaa i Selskab med vor skjønneste Aarstid i den første eller anden Uge af Mai, naar Marken er grøn, og Træerne staar i fuldt Udspring, og melder snart sin Nærværelse ved sin vel bekjendte Galen, som gjerne lyder fra et eller andet Yndlingstræ eller, hvor saadant ikke findes, fra en Sten eller et ophøiet Sted i vore Udmarker. Gjøgen er ikke sjelden hos os, høres selv i Byens Haver, og er enkelte Aar endog temmelig hyppig. Foruden i Skandinavien forekommer denne Art i næsten hele Europa og Asien; i Europa er den overalt Trækfugl. De gamle forlader os i Slutningen af Juli, de unge først i Begyndelsen af September. At den ikke bygger noget Rede og ikke selv ruger sine Æg, er noksom bekjendt. Derimod lægger den sine 4—6 smaa Æg i andre insektædende Smaafugles Reder, et i hvert, og overlader Udklækningen og Ungens Opfostring til Redets Eiere. Til Pleieforældre vælger den her gjerne Stendulpen, Buskskvætten, Linerlen og især Engpiplærken. Paa hvad Maade Gjøgehunnen anbringer sit Æg i det fremmede Rede, har man længe været i Uvished om. Efter nyere Iagttagelser værper den sit Æg paa Marken og bærer det derpaa med Næbbet ind i Redet. Paa anden Maade kan man heller ikke forklare, hvorledes et Gjøgeæg kan komme ind t. Ex. i en Gjærdesmuttes Rede, der oventil er lukket og blot paa den ene Side er forsynet

med en liden rund Aabning, hvorigjennem ingen Gjøg kan trænge ind. Fabelen om, at Gjøgen om Høsten bliver forvandlet til Høg, har jeg oftere hørt ogsaa paa denne Kant af Landet. *Cuculus canorus*, Retz.

Ord. III. Strisores. Skrigefugle.

Fam. Cypselidæ.

Cypselus apus, Lin.

Taarnsvale.

I den senere Tid ser vi denne Art hvert Aar kredse høit oppe i Luften eller over Bredevandet sammen med andre Svaler, fra hvilke den er let at adskille ved sine lange, sabelformig krummede Vinger og sin pilsnare Flugt. Der gives neppe nogen Fugl, der i Forhold til Størrelsen flyver hurtigere. Den hækker ogsaa hos os, og jeg har nu inden Stavanger Amts Grændser truffet den rugende i temmelig betydeligt Antal. Almindeligst er den i de østlige Stifter søndenfor Trondhjemsfjorden. Sit Rede bygger den under Tagstenene, i Murhuller og Aabninger paa Taarne, Kirker og andre høie Bygninger. Paa et ubetydeligt Underlag af Halm, tørre Blade o. s. v., sammenkittet med Fuglens klæbrige Spyt, som om det var overtrukket med Snegleslim, finder man i Regelen blot 2 aflange, hvide Æg. *Cypselus apus*, Illig. *Hirundo apus*, Lin., Retz., Nilss.

Fam. Caprimulgidæ.

Caprimulgus europæus, Lin.

Natteravn, Kvældknar.

Skjønt just ikke meget almindelig er Natteravnen dog heller ikke saa ganske sjelden her, navnlig i Ryfylke, hvor jeg stadig har seet den. Som Rugefugl holder den helst til

i de sydlige Stifter op til Trondhjemsfjorden. Til os kommer den først i Mai, undertiden endog lidt tidligere. Da den er en natlig Fugl, ser vi den kun om Aftenen især i smukke Mai- og Juniaftener, da den lader sin forunderlige surrende Sang høre. Den er en af de allernyttigste Fugle, da den udelukkende ernærer sig af Insekter, tildels meget skadelige, og behøver deraf en stor Mængde til sin Underholdning. Sit systematiske Navn: „*Caprimulgus*“ (Gjedemalker) har den faaet af den feilagtige Mening, at den skulde malke Gjeder, Kjør o. s. v. Den lægger to Æg paa den blotte Jord. *Caprimulgus europæus*, Retz., Nilss.

Fam. Upupidæ.

Upupa epops, Lin.

Hærfugl.

Af denne overalt her i Landet sparsomt optrædende Art, hvis rette Hjem er skov- og buskrige Trakter helst i Nærheden af sumpige Steder, er i de senere Aar flere Individer bemærkede og skudte paa det flade, skovløse Jæderen især under Høsttrækket, men ialfald et om Vaaren ved Vigrestad 10de April 1884, og et om Vinteren ved Thime 10de December 1884. I min Barndom og Ungdom saa vi aldrig disse Fugle paa vor Kant. Flere af disse Exemplarer opbevares paa Stavgr. Museum. Denne Fugl har undertiden givet Anledning til Spøgelseshistorier og er ei sjelden bleven anseet som Forbud paa Krig og Dyrtid. Deraf kommer det norske Navn: „Hærfugl“. Da Redets Underlag tildels bestaar af Kogjødsel, og Ungernes Udtømmelser bliver liggende paa Randen af Redet, er dette Aarsagen til den Stank, som følger med Fuglene, medens de ernærer Ungerne; deraf Talemaaden „at stinke som en Hærfugl.“ *Upupa epops*, Retz., Nilss., Lath.

Ord. IV. Pullastræ. Duefugle.

Fam. Columbidæ.

Columba palumbus, Lin.

Ringdue.

Skjønt denne vor største Due væsentligst i Norge har sit Tilhold i Naaleskov, ser vi den dog ikke sjelden hos os, hvor Løvskoven er saa langt overveiende, ja den er endog nu, da Klippeduen er uddød, her den hyppigst forekommende af alle vore vilde Duearter. Den hække ogsaa hos os; 1886 rugede den i en større Træplantning ved Gaarden Hindal paa Jæderen, ½ Mil fra vor By, og saaes Høsten og Vinteren udover med Unger, og i Soggendal i Stavanger Amt hækkede den ved Gaarden Bø, hvor jeg ofte hørte dens kurrende Lyd Sommeren 1894 fra et nærliggende Fjeldparti. Man var der bange for, at Røskatten, som jevnlig bemærkedes, hvor den havde sit Rede, skulde gribe forstyrrende ind i dens Forplantning. Stavanger Museum eier 2 Exemplarer, det ene skudt 19de Mai 1883 paa Nærstrand i Ryfylke, det andet skudt paa Jæderen 20de Oktober 1892. Det første Individ af denne Art, jeg har seet paa vor Kant, blev i Mai 1865 bragt mig fra Gjæsdal i Øvre-Jæderen; senere har jeg truffet paa flere, saa at det lader til, at det just er i de senere Aar, den har vundet sin største Udbredelse. *Columba palumbus*, Lath.

Columba oenas, Gmel.

Skovdue.

Denne vakre Due, som er almindelig her i Landet, er sjelden i vor Egn; jeg har blot seet den et Par Gange i Ryfylke, den ene Gang 3 sammen. Paa Museet findes et Exemplar, skudt i Birkrem 7de Mai 1883. Den er en af vore tidligere Trækfugle, dens Ankomst falder ofte i Slutningen af Marts. Efter Indbjergningen af Kornet indfinder den sig i store Skarer paa Agrene; jeg har ved Kristianssand seet talrige Flokke af disse Fugle, men sky og forsigtige, som de

er, var det meget vanskeligt at komme dem paa Skud. *Columba oenas,* Lath., Temm.

Columba livia, Lin.

Klippedue.

I min Barndom fandtes denne Dueart, der bebor en stor Del af Strandklipperne og de klippefulde Øer og Kyster i Middelhavet, Atlanterhavet og Nordsøen, i stor Mængde paa Rennesø, hvor den hækkede i de mod Søen vendende, steile Fjeldtrakter. Derfra besøgte den de nærliggende Øer: Mosterø, Kloster, Omø, ja endog Hundvaag nær Byen, hvor jeg undertiden traf den i temmelig store Flokke, samt Fastlandet. En Jæger her fra Byen kunde en Høst paa Rennesø i den korte Tid af 2 Dage paa de afslaaede Agre skyde 70—80 Individer, hvilke jeg fik Anledning til at se ved hans Tilbagekomst. I Oktober Maaned 1857 fik jeg mig tilsendt dens Æg, og i Slutningen af Juli 1868 blev en levende Klippedue bragt mig fra Klosterø, hvortil den var kommet fra det nærliggende Rennesø. Kristiania Museum eier 2 Exemplarer, skudte paa Rennesø 1866, og det sidste Exemplar, der med fuld Sikkerhed er undersøgt, blev skudt i Nærheden af Stavanger i Slutningen af December 1873. Senere bemærkedes kun ganske faa, og da ogsaa denne lille Rest for adskillige Aar siden er forsvunden, og den Koloni, der havde bosat sig i Birkrem, ikke paa lang Tid har ladet høre fra sig, er der desværre al Grund til Frygt for, at Klippeduen nu er uddød i vor Egn, og en interessant Art saaledes udslettet af Skandinaviens Fuglefauna. Aarsagen til denne stærke Formindskelse og paafølgende totale Udryddelse af disse Fugle maa efter anstillede Undersøgelser mindre tilskrives nogle ualmindelig strenge snefulde Vintre, end Menneskenes og især Høgenes Efterstræbelser. Disse sidste havde nemlig i nogle Aar huseret slemt paa Øen og anrettet stor Ødelæggelse saavel paa det tamme som vilde Fjærkræ. Det er uheldigt, at vort Museum ikke skal være i Besiddelse af noget Exemplar

af en Art, som ikke har existeret nogetsteds i hele Skandinavien uden netop i Stavanger nære Omegn*). *Columba livia*, Briss., Nilss.

Turtur turtur, Lin.
Turteldue.

Ogsaa denne mindste europæiske Art, der egentlig tilhører det sydlige Europas Skove, gjæster af og til vore træløse Trakter. Jeg har seet den i Strands Præstegaards Have, hvor den en Sommer for adskillige Aar siden daglig indfandt sig i en Uges Tid, senere er den flere Gange bemærket paa selve Byløkkerne, og endelig er den oftere paatruffen paa Jæderen, hvor flere Individer er skudte. Museet eier et Exemplar, skudt 31te Mai 1886 paa Tungenæs, Jæderens yderste nordlige Pynt, andre er skudte i dette Landskab i Oktober 1887, 21de Mai 1891, 26de Juni 1892, i Oktober 1892, hvor den mærkeligt nok ikke sjelden skal vise sig baade Vaar og Høst. At den har ruget i vort Land, har man endnu intet sikkert Bevis paa. Dens let kjendelige Lyd, som har givet den Navn, er et kurrende, ofte repeteret „Turrturr, turrturr.“ *Columba turtur*, Lin., Lath., Temm.

---

*) Men da som bekjendt vore tamme Duer nedstammer fra Klippeduen, turde det maaske dog være tvivlsomt, om disse paa Rennesø levende Duer er oprindelig vilde, eller om de, da Munkene paa Kloster holdt tamme Duer, ikke maaske kan være Afkom af forvildede tamme fra Klostertiden, der ved at vende tilbage til sin oprindelige Levevis efterhaanden har antaget sine Stamforældres Farve og Eiendommeligheder. Naar Dueslaget bliver trangt, jager Forældrene altid sine flyvedygtige Unger, naar de kan ernære sig selv, bort fra Hjemmet, og disse har da her søgt hen til det nærliggende Rennesø, der i de mange Huller og Revner i den steile utilgjængelige Fjeldvæg har skjænket dem ypperlige Skjulesteder og gode Rugepladse. Paa Hvidingsø har jeg seet nok af Exempler paa, at bevislig forvildede Duer gjennem ganske faa Generationer har lignet Klippeduen, og foruden at jeg under et Ophold der skjød adskillige saadanne herreløse Fugle, blev derfra et Aar tilsendt mig 4 levende Individer, der samtlige var blaagraa med to sorte Baand over de sammenlagte Vinger. Desværre blev disse en Nat alle dræbte af Rotter.

Ord. V. Gallinæ. Hønsefugle.

Fam. Pteroclidæ.

Syrrhaptes paradoxus, Pall.

Kirgisisk Steppehøne.

En mærkelig Art, som en sjelden Gang aflægger os et Besøg, men da tildels i stor Mængde. Dette sker under de Udvandringer fra deres Hjem Asien, som disse Fugle enkelte Aar foretager, under hvilke de i talløse Sværme oversvømmer en stor Del af Europa. Den første Indvandring i Norge fandt Sted i 1863, da endel viste sig i Landets sydlige og vestlige Dele fra Begyndelsen af Mai indtil Midten af August. Men en langt større Indvandring foregik i 1888; 21de Mai blev 2 Individer, Han og Hun, skudte af en Flok paa omtrent 80 Fugle ved Nærbø paa Jæderen, og andre Flokke saaes samme Dag ved Gaardene Kvalbein og Kvasheim. Senere viste de sig i større og mindre Skarer paa mange Steder saavel paa Jæderen som i Fjorddistrikterne i Ryfylke. Mange blev skudte, flere endog i Byens Nærhed, hvor jeg en Dag saa en liden Flok sværme om paa selve Byløkkerne. Midtsommers hørte vi ikke stort til dem, dog har jeg senere faaet paalidelig Underretning om, at man har truffet dem rugende i Udmarkerne ved Gaarden Haaland i Varhaug Herred, og at der udklækkedes Unger, sandsynligvis det eneste sikre Bevis paa, at denne Art har hækket i Norge. Men 25de Oktober blev ved Nærland truffet en Flok paa 20—30 Individer, hvoraf 3 blev skudte og solgte i Stavanger. Senere saaes disse Fugle af og til omtrent paa samme Sted hele Aaret udover, og endnu 3die Januar 1889 bemærkedes et enligt Individ, det sidste, som med Sikkerhed er iagttaget under denne Indvandring i Norge. En af disse Steppehøner blev i længere Tid holdt i Fangenskab paa Gaarden Ogne paa Jæderen.

Fam. Tetraonidæ.

Perdix perdix, Lin.

Raphøne.

Raphønsene er ikke indfødte i Norden. De skal være indførte i Sverige for henimod 400 Aar siden og have udbredt.

sig meget der, og derfra er de trængt ind i Kristianiaegnen, ja er endog gaaet over Dovrefjeld. Her ved Stavanger er i de senere Aar gjort flere Forplantningsforsøg med disse Fugle; først blev 7 Individer, der var fuldvoxne og komne fra Spanien, udslupne i de store Udmarker ved Mosevandet, og Aaret efter stødte jeg om Høsten paa to af dem, det ene ved Stokkevandet, og det andet helt ude ved Kværnevigen ikke langt fra Tungenæs, altsaa omtrent $^{3}/_{4}$ Mil fra det Sted, hvor de var udslupne. Saa blev en Kasse med Raphønsæg tilsendt os fra England, og 30 Æg lagte under en tam Høne, hvoraf 25 Unger udklækkedes, hvilke imidlertid alle omkom efter et Par Dages Forløb. Et nyt Forsøg blev gjort ved Gaarden Stokke, og et andet ved Østerraat i Høilands Herred, og paa begge Steder har man seet dem med Unger i de nærmest følgende Aar, og endelig fik vi i Midten af Marts 1882 elleve Individer fra England, hvoraf de fleste blev udslupne paa Finnø i Buknfjord, hvor ingen Ræv findes. Men da vi i de sidste Aar intet har hørt om disse Fugle, og intet Exemplar er blevet skudt, ialfald ikke bragt til vort Museum, er det desværre at befrygte, at alle disse Forsøg med denne Arts Overførelse til vor Egn er blevet resultatløse. I vore skovløse Trakter har vel disse Fugle ondt for at klare sig Vinteren over, især fordi her er Overflod paa deres værste Fiender: Katte, Ræve og flere Arter af Rovfugle. *Perdix cinerea*, Lath., Nilss.

Coturnix coturnix, Lin.

Vagtel.

Optræder enkelte Aar i vor Omegn, men ikke regelmæssigt, og jeg har da hørt dens „Slag“ paa flere af Markerne inde ved selve Byen. Et Aar (i Juni 1868) hækkede den endog i en Ager ved Hetlands Kirke, som ligger indenfor Bygrændsen; men de 11 Æg blev desværre senere røvede, uagtet de var stærkt rugede og uskikkede til Opbevaring. Vagtelen er den eneste Trækfugl blandt vore Hønsefugle og tilbringer Vinteren i Afrika; den lever ligesom Raphønsene i Enparring. *Perdix coturnix*, Lath.

Tetrao urogallus, Lin.
Tiur, Tir, Tere, Terfugl.

Paa Grund af de i vort Amt gjældende udvidede Fredningsbestemmelser er denne vore Skoves største og prægtigste Fugl nu i betydeligt Tiltagende og bringes ikke sjelden tiltorvs fra Jelse, Suldal, Saude og andre Egne af Ryfylke, hvor der findes Naaleskov, som er denne Arts fornemste Tilholdssted. Især gaar det ud over Hunnen, Røien, som synes at forekomme i et uforholdsmæssigt overveiende Antal. Derfor ser vi ikke sjelden hos os Afkom af Røi og Aarhane, de saakaldte Rakkelhaner, og Museet er i Besiddelse af et Par Exemplarer af slige Bastarder, der er skudte i Ryfylke. Tiuren forekommer over næsten hele den skandinaviske Halvø fra det nordlige Skaane til op imod Nordkap. *Tetrao urogallus*, Gmel., Lath., Retz., Nilss.

Tetrao tetrix, Lin.
Aarfugl, Orre.

Ogsaa denne vakre Skovfugl er nu tiltaget stærkt i Antal, siden vi fik udvidet Fredning for vort madnyttige Vildt, og findes i næsten alle vore Skove, især hvor der er Overflod af Birk, samt paa de træbevoxede Øer endog saa nær Byen som paa Sølyst, hvor man ofte har seet den om Vinteren. Den har hækket paa Jæderen ved Hindal, 1/2 Mil fra Stavanger. Vaar, Høst og Vinter bringes en Mængde af disse Fugle tiltorvs, dog sidste Aar et ringere Antal end sædvanligt, da nu Snarefangsten, som har været til betydelig Skade for vor Vildtstand, er forbudt overalt her i Amtet. Ifjor i Oktober fandt jeg i Kroen paa en Aarhane foruden endel Kræklinglyng *(Empetrum nigrum)* 24 — fire og tyve — ganske friske Egenødder af Størrelse som vore almindelige Hasselnødder, sandelig en god Appetit og en kraftig Fordøielse. *Tetrao tetrix*, Retz., Nilss.

Lagopus lagopus, Lin.
Dalrype, Lirype, Liarrype.

Forekommer her i Omegnen hyppig paa de høiere Fjelde saavel i Ryfylke som i de øvre Dele af Jæderen, hvor Birken

begynder at vise sig og danner Buske og lav Skov. Om Vinteren kommer den ofte ned til Bondegaardene, især under stærk Sne, og skydes i Mængde, da den i Regelen ikke er sky. I Strands Herred har jeg seet store Flokke af dem og skudt dem lige ned ved Søkanten, og de holdt sig der en Vinter indtil ud i April Maaned. Hver Høst og Vinter bringes en Mængde af disse Ryper til Stavanger, i Aar dog langt færre end sædvanlig; formodentlig har forrige Sommer været uheldig for deres Forplantning, for Rypernes Vedkommende er Snarefangsten nemlig ikke forbudt. *Lagopus subalpina*, Nilss.

Lagopus mutus, Mont.
Fjeldrype, Fjeldskarv.

Denne Rype træffes paa alle egentlige Fjelde eller saadanne Bjerge paa den skandinaviske Halvø, der stiger op over Trægrændsen. Den bebor saaledes om Sommeren Fjeldene fra den Trakt paa deres Sider, hvor Birken ophører, lige til deres med Sne, Sten eller Grus bedækkede Top, Hos os bringes den hver Vinter tiltorvs i Mængde sammen med Dalrypen, uden at man gjør nogen synderlig Forskjel mellem disse Arter, uagtet Dalrypen i Regelen er adskilligt større. Hannen er let kjendelig paa de sorte Tøiler. Ogsaa denne Art maa ifjor have havt en ugunstig Sommer. *Lagopus alpina*, Nilss.

Foruden med Raphønsene er ved Stavanger ogsaa gjort Forplantningsforsøg med to andre Arter at Hønsefugle: Fasanen (*Phasianus colchicus*, Lin.) og Grousen (*Lagopus scotica*, Lath.)

Først blev for flere Aar siden et Par Fasaner udslupne paa den ovenfor nævnte træbevoxede lille Ø Sølyst tæt ved Byen. De formerede sig, trivedes godt og dannede en liden Koloni paa Øen. Derfra foretog de mindre heldige Udflugter til de nærliggende Egne; saaledes blev en dræbt i en Kornbod paa Øen Hundvaag, en anden faldt i Søen og druknede, da den vilde sætte over til Fastlandet, og endelig gjorde Hubroen Ende paa Resten, saa at Arten efter nogle Aars Forløb uddøde. Saa blev i April 1881 2 Hanner og 5 Hunner

udsatte ved Gaarden Tvedt paa Nærstrand i Ryfylke. Ogsaa disse forplantede sig og saaes det følgende Aar med Unger; men da Terrænet, hvori de blev udslupne, manglede Buskads og Kratskov mellem de høie Træer, og Rævene og flere af de større Arter af Rovfugle jevnlig besøgte denne Egn, maatte den tiloversblevne lille Rest snart fortrække og skal senere have vist sig i en Skov omtrent en Mil fra Tvedts Udmarker. Siden har jeg intet hørt fra dem, saa at ogsaa dette Forsøg upaatvivlelig er mislykket.

Med Grousen eller den skotske Rype blev Forplantningsforsøget foretaget paa den Maade, at Æggene blev borttagne i et Ryperede, man havde fundet paa Njaaheiene i Øvre-Jæderen, og nogle Grouseæg lagte istedet. Disse blev udklækkede, og den følgende Vinter saa man blandt de hvide Rypeflokke paa Heien nogle mørkere Fugle, som tydelig viste sig at være Grouse. Senere skal man ogsaa have bemærket nogle saadanne, og en enkelt liden Flok af disse mørke Ryper skal endog en Vinter have vist sig i en Træplantning ved Gaarden Sanne i Nærheden af Hafsfjord, men nu for Tiden er intet Spor af dem at opdage. Ved gjentagne ihærdige Forsøg anser jeg det for høist sandsynligt, at det maatte kunne lykkes at faa dette nyttige Vildt forplantet i vor Egn, hvor hverken Klima, Vegetation eller Forholdene i det hele vilde lægge det Hindringer i Veien.

Ord. VI. Accipitres. Rovfugle.

Fam. Falconidæ.

Astur palumbarius, Lin.

Hønsehøg, Duehøg.

En fræk Røver, som om Sommeren helst holder til i Skovene, men Høst og Vinter indfinder sig ved de beboede Steder og angriber alt, hvad den kan overkomme, vildt og tamt, og har den engang faaet Vane paa et Dueslag eller en Hønsegaard, kan man være vis paa, at den daglig besøger

Stedet, saalænge der er noget Bytte at erholde. Vi har her flere Exempler paa, at den har forfulgt de flygtende Fugle ind igjennem aabentstaaende Døre og Vinduer i selve Vaaningshuset, men saa har det ogsaa flere Gange hændet, at den har maattet bøde med Livet for sin Dristighed. Naar den viser sig, forfølges den stadig af en Mængde Krager, der ved Skrig og Spektakel søger at jage den bort. Den er temmelig almindelig i vor Egn, og da den med Rette ansees for en yderst skadelig Rovfugl, er den ligesom Ørnene præmiebelønnet her i Landet. *Falco palumbarius*, Lin., Nilss.

Accipiter nisus, Lin.
Spurvehøg, Mushøg.

Ligesaa skadelig som Duehøgen er for vort større, nyttige Vildt og vort tamme Fjærkræ, er Spurvehøgen for Smaafuglene, og naar disse opdager den, forstummer strax deres Sang, og de flygter da i største Hast ind i de tætteste Buske eller ind under Tagstenene, ja endog ind i selve Husene. Men den lader sig ikke nøie blot med de mindre Fugle, t. Ex. Troste, Stær, Spurve osv., men har Dristighed nok til ogsaa at angribe de større, saasom Duer, Ryper, Aarfugl, ja man har endog seet den give sig i Kast med voxne Høns og indlade sig i Kamp med større Rovfugle. Ogsaa denne Art er temmelig hyppig Høst og Vinter i vor Omegn. *Falco nisus*, Lin., Wachtm., Nilss.

Pernis apivorus, Lin.
Hvepsehøg.

Denne Art tilhører især de østlige Lande i Europa, her i Norge har den sin fornemste Udbredelse i de sydøstlige Dele, hvor den ogsaa ruger. Stavgr. Museum har et Exemplar, skudt 16de Mai 1891 ved Haagenvig i Ryfylke, det eneste Individ, som med Sikkerhed vides fældet i vor Omegn. Sit Navn har den faaet af sine Næringsmidler, der væsentlig bestaar i stikkende Insekter, saasom Humler, Bier og Hvepse. *Falco apivorus*, Lin., Lath., Nilss.

Buteo buteo, Lin.

Musvaag, Ormehøg.

Som Trækfugl kommer denne Art i Regelen til os i den første Halvdel af April, men Stavgr. Museum eier et Exemplar, en Hun, der blev skudt 2den Marts 1887; dette har dog sandsynligvis overvintret i vor Egn. Den er ikke sjelden i vore Fjorddistrikter, jeg har oftere seet den paa Strand og i Aardal. Skjønt træg og dorsk er den en farlig Fiende for Vildtet i vore Skove, hvilket noksom kan sees af alle de Levninger af Hare- og Fugleunger, som findes rundt omkring det Træ, hvori den har sit Rede. Den Skade, den saaledes anretter paa Vildtstanden, overveier efter nyere Iagttagelser langt den Nytte, den gjør ved at fortære endel Jordrotter, Markmus, Orme osv., hvoraf den har sit Navn. *Buteo vulgaris*, Bechst., *Falco buteo*, Lin., Lath., Nilss.

Archibuteo lagopus, Gmel.

Fjeldvaag.

Et Individ kjendes fra Jæderen (18de Novbr. 1889), et andet blev i Oktober 1891 skudt tæt ved Stavanger, og et tredie i November samme Aar ihjelslaaet med Sten i Aardal. Om Sommeren har den sit Tilhold paa Fjeldene ovenfor Trægrændsen, fornemmelig indenfor Polarkredsen, Høst og Vaar streifer den omkring og sees da jevnlig i sydligere Trakter. *Buteo lagopus*, Brünn.

Milvus milvus, Lin.

Glente.

En sjelden Gjæst i vore Trakter ligesom i Landet i det hele; det eneste Sted, hvor den synes at forekomme aarligt, er Omegnen af Fredrikshald lige paa Grændsen mod Sverige. Den er forøvrigt mer eller mindre almindelig i næsten hele Europa med Undtagelse af de nordligste Dele. Vort Museum eier ingen Glente, men den har nogle faa Gange vist sig i Ryfylke, og jeg har ialfald en Gang seet den her paa Vestlandet

flyvende; den er nemlig i lang Afstand kjendelig paa sin gaffelformig udskaarne Hale. *Milvus regalis*, Briss., *Falco milvus*, Lin., Lath., Nilss.

Aquila chrysaëtos, Lin.

Kongeørn, Landørn.

I Sandhed en majestætisk Fugl, der paa Grund af sin høie Flugt, hvori den overgaar alle Europas Fugle, af de gamle blev kaldet Himmelens Fugl eller Jupiters Budbærer og var helliget denne Gud, ligesom Paafuglen Juno og Uglen Minerva. I min Ungdom færdedes mange Ørne i Omegnen af Stavanger; paa en Jagttur paa den nærliggende Hundvaagø saa jeg paa engang 7 Stykker sidde ved et Aadsel, en anden Gang 4 paa Jæderen ikke langt fra Byen paa et dræbt Faar. De havde sit Tilhold i Fjeldtrakterne i Øvre-Jæderen, men især i Ryfylkes Bjergegne, navnlig i Lyseheiene og Frafjord, hvorfra mange hvert Aar sendtes til Fogderne for at præmieres. Ogsaa Museet blev rigelig forsynet baade til eget Brug og til Udstopning for andre, og alle de Exemplarer, vi havde Befatning med, var overordentlig fede og viste, hvilken Ødelæggelse de havde anrettet paa Vildtet i Omegnen. Heller ikke det smaa Kvæg, navnlig Lammene og Kidderne, blev skaanet; en blev endog for faa Aar siden skudt paa en voxen Gjed, som den netop havde dræbt. I de sidste Aar er dog deres Antal betydelig formindsket, saaledes blev af Fogden i Ryfylke ifjor blot udbetalt Præmier for 7 dræbte Ørne, et meget lidet Antal mod tidligere, da der t. Ex. i Ryfylkes Fogderi i Tidsrummet fra 1ste Marts 1876 til 28de Februar 1877 blev udbetalt Præmier for 52, og i Jæderen og Dalene for 13 Individer, heri dog iberegnet nogle faa Fiskeørne. *Falco chrysaëtos*, Nills.

Foruden de almindelige Maader at fange Ørne paa, nemlig ved Skud paa Aate og i Rævesax, anvendtes for endel Aar siden ved Gaarden Varland i Strands Herred en Fangstmaade, som var saa eiendommelig, at jeg ikke kan nægte mig den Fornøielse at omtale den her. Jeg har Beretningen fra

en mig bekjendt, aldeles paalidelig og agtværdig Gaardbruger, en overmaade dygtig og ihærdig Jæger, som selv har vist mig Stedet, hvor Fangsten foregik, og i Aarenes Løb har dræbt en Mængde Ørne. Paa Toppen af en lavtliggende Aas eller rettere høi Bakke i hans Udmark, hvor en tæt ved Toppen liggende større Sten dannede en Aabning stor nok til, at en voxen Mand deri kunde skjule sig, lagde han et Aadsel, som i Regelen bestod af et nylig dræbt Faar, hvortil der som oftest var let Adgang, da Rævene huserede slemt i Omegnen. Dette maatte ligge saa nær Aabningen, at han magelig kunde naa det med sin Arm. Efterat han derpaa tidlig om Morgenen var krøben ind i denne Aabning, dækkede han sig oventil med Grene og Enerbuske og lod blot et lidet Hul tilbage, hvorigjennem han kunde udstrække sin Arm. Naar nu Ørnen efter speidende at have svunget sig rundt i Luften over Aadselet og uden at opdage nogen Fare slog ned paa det dræbte Faar, udstrakte han forsigtig sin ene Arm, greb med Haanden den med udbredte Vinger modstræbende Ørn i den ene Fod, trak den hen til sig og knækkede rask med sin anden Haand dens ene Vinge henved Spidsen, hvorpaa han lod den løbe. Paa denne Maade fangede han paa en Dag 4 Ørne, som spadserede omkring i Udmarken med knækkede Vinger, indtil han om Aftenen slog dem ihjel med en Stok. En Dag slog to Ørne paa engang ned paa Aadselet. Nu var gode Raad dyre; thi han vilde nødig lade nogen af dem undslippe. Han besluttede da at gjøre et Forsøg paa at fange dem begge, selv med Fare for at blive saaret af deres vældige Næb. Han passede sit Snit, udstrakte i Hast begge sine Arme gjennem Hullet, greb med hver Haand en af Ørnene i Foden, trak dem hen til sig, omfattede derpaa begge med den ene Haand og knækkede saa Vingen først paa den ene, som han strax slap, og dernæst paa den anden, som nu, da den fik Tid til at opdage Faren, med sit kraftige Næb søgte at værge sig mod sin Fiende. Det gik vel denne Gang godt, og han var virkelig saa heldig at faa dem begge; men han vovede siden ikke mere at indlade sig paa et saa farligt Foretagende.

Haliaëtos albicilla, Lin.
Havørn, Søørn.

Det ser nu ud til, at denne Art snart skal forsvinde fra vor Egn, hvor den tidligere ikke var sjelden; thi i de sidste 25 Aar er blot 3 af disse Ørne bragte til Stavanger, hvoraf de 2 er tilsendte vort Museum, den ene fra Hvidingsø for et halvt Snes Aar siden, den anden ifjor fra Hylen i Ryfylke. Den holder helst til i Bjergtrakter og i Skove, som findes i Nærheden af Indsøer, store Floder eller Havet. Paa Spidsen af utilgjængelige Klipper eller i høie Træer bygger den sit store, flade Rede, som bestaar af Kjepper og Kviste eller Tangrødder, indvendig beklædt med Mos og Halm. *Falco albicilla*, Lin., Lath., Nilss.

Falco gyrfalco, Lin.
Jagtfalk.

Uagtet denne Falks Glandsperiode for længe siden er forbi, anvendes den dog endnu paa sine Steder til Jagt paa mindre Pattedyr og større Fugle, navnlig af flere af de muhamedanske Folkeslag, for hvem Blodet ligesom hos Jøderne er urent, og som ikke maa æde „Kjød af det levende Dyr, hvis Blod er endnu i det“ (1 Mos. 9, 4), d. e. blot nyde Kjødet af slagtede Dyr, hvoraf Blodet er udflydt. Jagtfalken griber Byttet, og Jægeren iler til og slagter det. Denne raske, modige og kraftige Rovfugl bebor om Sommeren bjergige og vilde Trakter lige op i Finmarken; men om Høsten besøger den de lavere Egne og gjæster da hyppig Jæderen, hvor den fraadser i de talrige Skarer af Trækfugle, som opholder sig der, førend de forlader sit Fødeland. Det er dog især Ungfugle, som skydes, da Forældrene paa Rovfuglenes Vis fordriver Ungerne fra sit Jagtdistrikt, naar de er voxne nok til at kunne ernære sig selv. Vort Museum eier flere vakre Exemplarer fra Jæderen. Denne Falkeart kan blive meget gammel; saaledes skal en Jagtfalk i Slutningen af forrige Aarhundrede være bleven fanget helt nede ved Kap i Sydafrika, som om Halsen havde en Ring af Guld med en Inskription, som viste,

at den i Aaret 1610 havde tilhørt Kong Jakob I i England. *Falco gyrfalco*, Nilss.

Falco peregrinus, Tunst.
Vandringsfalk, Pilegrimsfalk.

Ruger spredt saavel i Landets indre Dele op til Sydvaranger og Vadsø som rundt Kysten op til Lofoten. Den bebor her bjergige Trakter med steile Klipper. 1866 blev et Exemplar skudt paa Jæderen, og Museet er i Besiddelse af 3 saadanne, samtlige fra vor Omegn. *Falco peregrinus*, Lath., Nilss., Pall.

Falco subbuteo, Lin.
Lærkefalk.

Overordentlig rask og kjæk; selv den hurtige Svale bliver i Flugten ofte dens Bytte. Den forekommer sparsomt overalt her i Landet, og blot to Individer er, mig bekjendt, bragte til Stavanger, det ene fanget paa Jæderen i en Stald, det andet skudt i September 1869 ligeledes paa Jæderen. *Falco subbuteo*, Lath., Nilss.

Falco æsalon, Tunst.
Dvergfalk.

Ruger sparsomt paa Jæderen, hvor den anbringer sit Rede paa Marken under en Sten eller paa Klippevægge. Om Høsten under Trækket er den særdeles hyppig her, og enkelte Individer overvintrer hos os; saaledes blev en af disse Falke skudt paa Jæderen 23de Januar 1892. Den er den mindste af alle skandinaviske Falkearter og lever især af Lærker, Finker, Spurve og andre Smaafugle. Men trods dens ringe Størrelse har den dog været anvendt til Jagt, og Pallas beretter, at Keiserinde Katharina II, der meget yndede Falkejagten, aarlig lod fange og dressere saadanne Falke; men om Høsten, naar Jagten var forbi, skjænkede hun dem atter Friheden. *Falco lithofalco*, Gmel., Nilss.

Tinnunculus tinnunculus, Lin.

Taarnfalk.

Er den hos os hyppigst forekommende af alle vore Falkearter og overvintrer ikke sjelden paa Jæderen, hvor flere Exemplarer i de senere Aar er skudte i December til Februar. Den hække ogsaa hos os saavel paa Jæderen som især i Ryfylke. Ligesom alle sine Slægtninge er den munter og livlig, har en let og hurtig Flugt og et skarpt Syn; dog formaar den ikke i Flugten at fange nogen Fugl, men styrter sig altid fra Luften ned paa sit Rov. Sit Navn har den faaet af, at den saa ofte har sit Tilhold i gamle Taarne, i hvis Huller og Revner endog midt inde i de største Stæder den hyppig bygger sit Rede. *Falco tinnunculus*, Lin., Lath., Retz., Nilss.

Circus cyaneus, Lin.

Blaa Sumphøg.

Denne Art ruger om end i ringe Antal i flere af vort Lands Fjeldmyrer, men er i vor Omegn blot paatruffen en Gang, nemlig 5te Oktober 1888 ved Gaarden Anda paa Jæderen, da den blev skudt og tilstillet Stavgr. Museum. *Circus strigiceps*, Nilss.

Circus swainsonii, Smith.

Steppehøg.

Af denne for vor Fauna ny Art er blot 3 omstreifende Individer i de seneste Aar fundne i Norge, hvoraf det ene 1ste Mai 1884 blev fanget paa et Skib udenfor Jæderens Kyst, hvortil det havde søgt Tilflugt, og bragt til Stavgr. Museum. Mærkeligt nok blev samme Aar i samme Maaned et Exemplar skudt ved Fredrikshald, det tredie er skudt paa Lister under Høsttrækket 2den Oktober 1888. I Sverige og Danmark er denne Art ogsaa meget sjelden. Den synes egentlig at have sit Hjem i Afrika, hvor den ruger i de fleste Landsdele fra Ægypten lige ned til Kap, og i Indien, hvor den er talrig i Vintermaanederne. *Circus pallidus*, Sykes.

Fam. Pandionidæ.

Pandion haliaëtos, Lin.

Fiskeørn, Fiskejon.

Uden nogetsteds at være talrig er denne Art jevnt udbredt i næsten alle Landets Dele. Som Trækfugl ankommer den til vor Egn i Midten eller Slutningen af April og sees da jevnlig i vore Fjorde eller ved vore Ferskvande. Dens væsentligste Næring er Fisk, som den fanger ved med beundringsværdig Hurtighed og Færdighed at styrte sig ned i Vandet. Redet lægger den ofte i Trær eller paa høie Klipper, men i vor Omegn bestandig paa lave Holmer og Stene i vore Ferskvande, t. Ex. i Stokkevandet ikke langt fra Byen, i Nore- og Bjorheimsvandet i Strands Herred, hvor jeg flere Aar efter hinanden har fundet den rugende. I et saadant høit, stærkt og oventil fladt bygget Rede har jeg engang fundet 2 Æg af saa ganske forskjelligt Udseende, at man ikke skulde tro, at de tilhørte samme Fugl. *Falco haliaëtos*, Nilss.

Fam. Strigidæ.

Surnia funerea, Lin.

Høgugle.

De første Exemplarer af denne Art, jeg har truffet paa, bragtes til Byen den 24de Oktober 1870 og 12te September 1881, begge skudte ved Tjensvold, 1/4 Mil fra Stavanger. Men i 1885 indsendtes ikke mindre end 4 eller 5 Stykker om Høsten fra vor Omegn til Museet, hvorfor det er sandsynligt, at denne Art ligesom Perleuglen hører til de Strøgfugle, som flere Aar sjelden eller aldeles ikke besøger en Landsdel, medens de et enkelt Aar optræder temmelig hyppigt. Den synes i det hele i vort Land at være sparsom undtagen i Finmarken. I Levevis har den megen Lighed med Falkene og ser ganske godt endogsaa midt paa lyse Dagen, da den ofte træffes jagende uden at besværes det mindste af Sollyset. *Strix funerea*, Lath., Tengm., Retz.

Glaucidium passerinum, Lin.
Spurveugle, Dvergugle.

Denne mindste europæiske Ugle blev 1881, 1883 og 1885 skudt ved Stavanger og indlemmet i vort Museums Fuglesamling. Den har sit Tilhold i Skovene, jager ligesom foregaaende Art midt paa lyse Dagen og lægger sit Rede i hule Trær. *Strix passerina*, Lin., Tengm., Nilss.

Nyctea scandiaca, Lin.
Sneugle, Lemænsgris.

Enkelte Aar optræder denne Ugle i vor Omegn og ikke mindst paa Jæderen i temmelig stor Mængde især om Høsten og Vinteren. Dette var navnlig Tilfældet i 1888, da mange blev skudte og tilsendte Stavanger Museum. Forresten bringer Bønderne den ikke sjelden til Fogderne i den feilagtige Mening, at den bliver præmiebelønnet. Navnet Lemænsgris har den faaet, fordi den forfølger disse Gnavere paa deres Vandring og fortærer en Mængde af dem. *Strix nyctea*, Lin., Retz., Nilss.

Bubo bubo, Lin.
Hubro, Bjergugle, Stenulv.

En meget slem Rovfugl, som om Sommeren har sit Tilhold i Ryfylkes og Øvre-Jæderens bjergfulde Trakter, hvorfra den Høst og Vinter under sine Streiftog besøger Øerne og flade Jæderen lige ud til Havkanten. Jeg har oftere truffet den der, omringet af skrigende Krager, som hader og forfølger den. Den skydes endog undertiden ganske nær ved Byen. Da den anretter stor Skade paa vort nyttige Vildt og derfor præmieres her i Amtet, bringes baade den og dens Unger hyppig til Stavanger, hyppigere end nogen anden Ugle nu for Tiden. Dens Graadighed er stor og gaar fornemmelig ud over Harer, Skovhøns og større Svømmefugle og Vadere, ja den er endog dristig nok til at angribe unge Hjorte- og Rens-

dyrkalve. Paa en Ø i Hafsfjord, hvor man havde udsat nogle Kaniner, der havde formeret sig stærkt, udryddede den en Høst i ganske kort Tid hele Kolonien. Den hækker af og til i høie Træer, men almindeligvis i Bjergkløfter. *Strix bubo*, Lin., Tengm., Lath., Nilss.

Syrnium aluco, Lin.
Katugle, Natugle.

For endel Aar siden var denne vor almindeligste Ugle og viste sig hver Høst og Vinter i Haverne og paa Husene i selve Byen, hvor man om Dagen saa den sidde ubevægelig, indtil den opdagedes af Skjærer og Krager, der ved Skrig og Støi nødte den til at fortrække og søge Skjul i Skorstenspiber og andre mørke Huller. Ved saadan Leilighed hændte det flere Gange, at den tumlede ned i Skorstenene, ja endog i Ovnene, naar Røret var stort nok. Om Aftenen hørte vi ofte dens stærke „Klyvit". Men nu for Tiden hører den til vore sjeldnere Ugler og er i de senere Aar blot 3 Gange bragt til Museet, nemlig 15de Januar 1880 fra Sandnæs, 8de Januar 1885 fra Jæderen og 10de Januar 1890 fra Høgsfjord. Den hækker i hule Træer, undertiden ogsaa i forladte Ravne- og Kragereder. *Strix aluco*, Retz., Nilss.

Asio otus, Lin.
Langøret Ugle, Hornugle.

Af denne her i Landet sparsomt forekommende Art er blot et Exemplar skudt i vor Omegn, nemlig 16de Februar 1885 ved Ramsvig nær Byen, og indsendt til Stavgr. Museum. I Sverige, navnlig i de sydlige Dele, hører den til de mindre sjeldne Uglearter, og i Danmark, hvortil adskillige om Vinteren trækker ned fra Norge og Sverige, træffes den ofte i Selskaber paa 10—16 eller endog flere Stykker. Den hækker sædvanlig i et gammelt forladt Krage-, Due- eller Ekornrede, sjelden i hule Træer eller Bjergkløfter. *Strix otus*, Lin., Lath., Nilss.

Asio accipitrinus, Pall.

Kortøret Ugle.

Sommeren tilbringer denne Ugleart fornemmelig i Vidieregionen paa Fjeldene paa vor Halvø saavel indenfor som udenfor Polarkredsen; men under Træktiderne Vaar og Høst besøger den Lavlandene og er da temmelig almindelig paa Jæderen. Saaledes er den skudt paa Jæderen i September 1868, ved Ledaal tæt ved Byen 7de Oktbr. 1869, paa Jæderen 7de Oktbr. 1892 osv. Sit Rede lægger den sædvanlig paa Marken paa en Tue o. d. blandt høit Græs. *Strix brachyotus*, Lath.

Nyctala tengmalmi, Gmel.

Perleugle.

Denne vakre lille Ugle opholder sig om Sommeren i store og vilde Skove i de nordlige Trakter af den skandinaviske Halvø, hvor den hækker. Som Strøgfugl foretager den enkelte Aar, t. Ex. 1881 og 1883, Høst og Vinter Udflugter til Kystegnene, forekommer da i temmelig stort Antal også paa Jæderen og viser sig ofte lige inde ved selve Byen. Den sidder aldrig høit, sædvanlig et Par Meter over Marken, og da den i høi Grad besværes af Dagslyset, kan man, naar man forsigtig og uden Støi nærmer sig den bagfra, let slaa den ihjel eller endog gribe den med blotte Hænder. Dette er flere Gange skeet her ved Stavanger. Den lægger sine 3—4 hvide rundagtige Æg i hule Træer. *Strix tengmalmi*, Gmel., Lath., Temm., Nilss.

Ord. VII. Grallæ. Vadefugle.

Fam. Rallidæ.

Rallus aquaticus, Lin.

Vandrixe.

Almindelig paa Jæderen, hvor den ogsaa ruger, enkelte Aar endog hyppig, saaledes 1869 ved Gaarden Tjensvold, 1/4 Mil fra Stavanger, hvor et Individ endog blev fanget

levende. Stavgr. Museum modtager aarligt Exemplarer saavel om Vaaren som om Høsten og Vinteren. Om Sommeren holder den sig blandt høit Græs, Siv og Buske paa fugtige Enge og ved Siden af Vand, hvor den paa Grund af sit skjulte Væsen ikke er let at opdage. Redet lægges blandt Græs og Rør ved Vandet sædvanlig paa en liden Tue. *Rallus aquaticus,* Lath.

Porzana porzana, Lin.
Smaaplettet Sumphøne.

Optræder undertiden ret talrig i vor Omegn; saaledes blev Høsten 1868 adskillige skudte for Hund, og en blev endog ihjelslaaet ved et Søhus i en Udkant af Byen. Den indsendes oftere til vort Museum fra Jæderen, hvor den hække
r, et Exemplar i 1889 endog i April. I et af Vandvæxter dannet og paa Vandet flydende eller blandt Græsset anbragt Rede lægger Hunnen 6—10 Æg. *Gallinula porzana,* Lath., Nilss.

Gallinula chloropus, Lin.
Grønbenet Sumphøne.

For endel Aar siden hækkede denne Sumphøne, som ogsaa kaldes den rødblissede, aarlig i Bredevandet, hvor vi havde den Fornøielse at se den og dens Unger svømme og dukke med stor Færdighed eller løbe om paa Nøkkerosernes brede Blade. Sit svømmende Rede anbragte den mellem de høie Vandplanter, som voxte ved Bredden *(Acorus calamus* og *Iris pseudacorus),* hvor det laa godt skjult. Men uagtet Jernbaneanlægget har fordrevet den fra dette Vand, ruger den vistnok fremdeles i Stavanger Omegn; saaledes iagttoges her et Exemplar 16de Mai 1882, og Høst og Vinter har vi flere Gange seet den i Bredevandet, indtil Frosten har jaget den bort. Et Aar tog den da sin Tilflugt til Stavanger Vaag, hvor man i længere Tid ofte saa den sidde paa Ankerkjættingerne eller spadsere paa Bryggerne eller de aabne Pladse nær Søen, hvor den tildels blev madet og viste sig meget tam. Stavgr. Museum har i de sidste Aar modtaget et Par Exemplarer

fra Jæderen; i Aar blev 20de Januar et Individ, en smuk, udfarvet Han, fanget levende ved Malde og indsendt til Museet. *Gallinula chloropus*, Lath., Nilss., Bonap.

Fulica atra, Lin.
Blishøne, Sothøne.

Vaaren 1838 skjød jeg paa Bredevandet en Blishøne, formentlig det første Exemplar, som bevislig er fældet her i Landet; thi da jeg om Sommeren besøgte Universitets-Museet og fortalte daværende Konservator, senere Professor Rasch, dette Faktum, erklærede han, at denne Art hidtil ikke var opgivet som indenlandsk. Siden viste den sig enkelte Gange i Vandene i Nærheden af Byen, og navnlig saa jeg et Aar to tidligt om Vaaren, der rimeligvis vilde have hække ved Bredevandet, hvis ikke en temmelig skarp Frost havde fordrevet dem derfra. Men i de sidste Aar er den truffet rugende i flere af Jæderens Vande, t. Ex. Høilandsvandet og Hegrevandet, og nu sidst i Tjensvoldstjernet nær Stavanger, hvor der ifjor fandtes 2 Reder, det ene med 7 Æg, og hvor man jevnlig saa den og dens Unger svømme og dukke. Ogsaa i Aar har man i dette Vand opdaget 2 Reder, der var paabegyndte i April; 5te Mai fandtes i det ene og 10de Mai i det andet af disse 8 Æg. Ifjor Høst saaes i længere Tid 3 Stykker, formentlig fra dette Tjern, svømmende og dukkende i Bredevandet, og et smukt Exemplar blev skudt ved Tjensvold og afgivet til vort Museum, som forresten er godt forsynet med Fugle af denne Art. I det tempererede Europa er den almindelig, men synes saaledes først i de senere Aar at have vundet nogen Udbredelse i vort Land. Paa Marken et Stykke fra Vandbredden blandt Rør og Siv sammenlægger den uden mindste Kunstfærdighed et stort Rede af tørre Vandplanter og lægger deri 7—10 Æg. *Fulica atra*, Retz., Nilss.

Crex crex, Lin.
Agerrixe.

Meget almindelig saavel i Ryfylke som paa Jæderen helt inde paa Byløkkerne, hvor vi især i Mai og Juni stadig hører

dens velbekjendte stærke Skrig. Den kommer gjerne til os i Begyndelsen af Mai, enkelte Aar dog i Slutningen af April (saaledes i 1878 27de April), i Aar hørtes den første Gang 12te Mai. I Høslaatten gaar mange, især af Ungerne, tilgrunde, da de „trykker stærkt" i det høie Græs og da let rammes af Ljaaen eller Slaamaskinen, og man kan vel deraf for en stor Del forklare sig denne Fugls ringe Formering om ikke Aftagen, trods de mange Æg, den aarlig lægger. Hos os gaar den i Almindelighed under Navnet „Agerhøne". *Gallinula crex*, Lath., Nilss.

Fam. Scolopacidæ.

Gallinago major, Gmel.

Dobbelt Bekkasin.

Forekommer ikke sjelden her paa vore Myrer og Moser, sumpige Enge og græsbevoxede Sider af Bække og Søer. Denne Art anstiller Leg om Vaaren næsten paa samme Maade som Aarfuglen. Legepladsen er sædvanlig et aabent og tørrere Sted ved Siden af en Mose eller Myr. Allerede mod Skumringen samles Fuglene der i større eller mindre Antal, og saasnart det bliver mørkere, begynder Legen. De lader derunder høre adskillige, med en vis Takt frembragte hvislende eller pibende Toner og deriblandt ogsaa en boblende Lyd, omtrent som naar Luftblærer stiger op af Vandet. Under Spillet jager de hverandre, flagrer med Vingerne og slaaes. Ved Midnat slutter Legen, men ved første Daggry begynder den paany og fortsættes, til det bliver lyst. St. Hansaften 1867 befandt jeg mig midt i en Flok af saadanne legende Fugle. Legepladsen var i Nærheden af Mosvandet, og Bekkasinernes Antal vistnok et Snes Stykker. Den følgende Nat blev 4 Individer skudte. Hunnen lægger sine 4 Æg paa en Tue i en sumpig Eng eller paa en Myr. Om Høsten er denne Fugl meget fed og tung; vore Jægere kjender den under Navnet „Tredækker". *Scolopax major*, Lin., Lath., Nilss.

Gallinago gallinago, Lin.

Enkelt Bekkasin, Myrsnipe.

Den almindeligste af hele Slægten i vor Omegn, hvor den hyppig forplanter sig og ikke sjelden overvintrer. I Parringstiden har den en egen brægende eller vrindskende Lyd, der har givet den mange Navne: Raagjeit, Mækregauk, Horsegauk, Skoddeføl, Hingstfugl, og som uden Tvivl frembringes ved Vingernes heftig flagrende Slag, ikke ved Hjælp af Næbbet eller Struben. Da den træffes næsten i alle vore Myrer, skydes den ofte for Hund og giver ligesom foregaaende Art et udmærket Kjød. *Scolopax gallinago*, Lin., Lath.

Gallinago gallinula, Lin.

Halvenkelt Bekkasin, Smaabekkasin.

Skjønt ikke saa talrig som foregaaende Art er denne vor mindste Bekkasin dog almindelig udbredt over Jæderen og forekommer paa de samme Lokaliteter og hyppig sammen med hin. Den træffes oftere overvintrende end nogen af de andre Arter. Mindst sky af hele Slægten „trykker" den saa stærkt for Hunden, at man næsten kan træde paa den; jeg har seet den i længere Tid ligge lige under Hundens Næse uden at flyve op. Paa Marken i en Myr lægger den 4 Æg. *Scolopax gallinula*, Lin., Lath., Retz.

Scolopax rusticula, Lin.

Rugde.

Ikke sjelden har jeg paa mine Jagtture truffet denne vor største Bekkasin paa det træløse Jæderen saavel om Vaaren som især om Høsten, og da jeg midt paa Sommeren har seet den i Ryfylkes Skovmyrer, er der ingen Tvivl om, at den ogsaa hækker hos os. Paa sidstnævnte Sted og i den saakaldte Gauselskov, $^3/_4$ Mil fra Stavanger, vil man tillige have bemærket de bekjendte, saakaldte „Rugdetræk", som bestaar i, at Fuglen i Skumringen og Dæmringen flere Gange flyver frem og tilbage over samme Trakt, hvilket især sker

om Vaaren i Parringstiden og giver Jægeren Anledning til at vise sin Færdighed i Flugtskud, hvorfor denne Jagt er en særdeles yndet Sport. Den efterstræbes desuden stærkt, da Kjødet medrette ansees for en stor Delikatesse. Overvintrende Individer er ikke sjeldne og fanges af og til under stærk Frost i selve Byens Gader i en saa udmagret Tilstand, at der neppe findes Kjød paa Benene. *Scolopax rusticula*, Retz., Nilss., Pall.

At Bekkasinernes Antal i vor Egn i det sidste Snes Aar er aftaget i den Grad, at man, hvor der tidligere var Anledning til en rig Jagt, nu maa være fornøiet med nogle faa Stykker, skyldes Udtapningen, Afgrøftningen og Opdyrkningen af de Lokaliteter, hvor de om Høsten havde sit fornemste Tilhold. Nogen hensynsløs Vaarjagt eller Redeplyndring har for disse Arters Vedkommende hos os ikke fundet Sted.

Tringa canutus, Lin.

Islandsk Strandvibe.

Om Høsten, især enkelte Aar, t. Ex. 1870, talrig paa Jæderens flade Strandbredder, hvor den da i Mængdevis skydes eller fanges, da den er meget lidet sky og derfor paa sine Steder kaldes „den dumme Sneppe“. Men ogsaa om Vaaren og Sommeren har man truffet den der, og enkelte Individer har vist sig ogsaa at kunne overvintre hos os. Den hækker paa Island, Grønland og i det nordlige Skandinavien. *Tringa islandica*, Lin., Lath.

Tringa subarquata, Güld.

Krumnæbbet Strandvibe.

Indfinder sig tidlig om Høsten hos os, undertiden i Begyndelsen af August, og viser sig paa Jæderen og Øerne her i Nærheden enten alene eller sammen med flere af sine Slægtninge. Jeg har ikke sjelden fundet den blandt de Knipper af smaa Vadere, som hver Høst bringes tiltorvs. Hvor den hos os hækker, er, saavidt jeg ved, endnu ikke bekjendt; men sandsynligvis er det især i de nordøstlige Trakter af Halvøen. *Tringa subarquata*, Nilss., Temm.

Tringa striata, Lin.
Fjærepist, Fjæremus.

Forekommer om Høsten ofte hos os i stor Mængde og træffes da stadig ved Strandbredderne paa Fjæren, hvoraf den har faaet sit Navn. Vinteren 1870 viste den sig i store Flokke ved Juletid i Nærheden af Haa Præstegaard langs Stranden og ved Elvemundingerne. Den tilhører egentlig de nordligste Trakter af vor Halvø, men det er ikke usandsynligt, at den ogsaa af og til ruger paa Jæderen. Da den er den mindst sky af alle sine Slægtninge og sædvanlig i Flok holder sig tæt sammen, kan man med et Skud nedlægge et temmelig stort Antal. Den fanges desuden tilligemed flere andre smaa Vadere paa Jæderen i Snarer af Hestetagl, der opstilles langs Strandkanten, og hvori de formelig bliver jagede paa den Maade, at en i nogen Afstand forsigtig driver hele Flokken foran sig. *Tringa maritima*, Brünn., Lath., Nilss.

Tringa minuta, Leisl.
Liden Strandvibe.

Denne lille Vader, der ikke er større end en Spurv, ruger hist og her i Finmarken saavel ved Søen som i de indre Dele langs Tanaelven, men som en østlig Form sees den overalt i Landet hyppigst under Træktiderne. Saaledes er den Vaar og Høst almindelig paa de fleste Steder rundt Kysten og forekommer ikke sjelden paa Jæderen, om Høsten undertiden i store Flokke. Enkelte Individer tilbringer ogsaa Sommeren der. *Tringa minuta*, Mey., Temm., Nilss.

Tringa temminckii, Leisl.
Temmincks Strandvibe.

Om Sommeren træffes af denne vor mindste Strandvibe yngre, ikke forplantningsdygtige Individer hist og her paa Jæderen, dog i det hele i ringe Antal. Den ruger almindelig i Østfinmarken. Under Høsttrækket forekommer den af og til paa Jæderen i August, men ganske sparsomt. *Tringa Temminckii*, Temm., Nilss., Degl., Brehm.

Tringa alpina, Lin.
Foranderlig Strandvibe.

Denne Art, der saavel i Norge som i Sverige er den almindeligste af hele Slægten, ruger talrigt over hele Jæderen. I Mai er Rederne fuldt belagte. Ogsaa paa Øerne i Nærheden af Stavanger ser vi dem ofte om Høsten i store Flokke paa Strandbredderne. Det er meget let at komme dem paa Skud, og man kan ofte nedlægge temmelig mange paa engang. Man fanger ogsaa en hel Del af dem i Snarer, da Kjødet er ret godt. *Tringa alpina*, Lath., Retz., Nilss.

Calidris arenaria, Lin.
Sandløber.

Oversomrende, ikke forplantningsdygtige Individer findes ifølge Prof. R. Collett i Juni og Juli paa Jæderens Strande, dels i smaa særskilte Flokke paa et Par indtil et Snes Stykker, dels i Selskab med foregaaende Art. Aars-Ungerne ankommer til Jæderen henimod Slutningen af August, og i Begyndelsen af September viser saavel gamle som unge sig talrigt. Sit egentlige Sommerophold har denne Art i Landets nordligste Dele. Paa en forraadnende Tanghob paa Solesanden, der vrimlede af Insekter og deres Larver, skjød en af mine Jagtkamerater 17 smaa Vadere i ét Skud, hvoraf flere tilhørte denne Art, mere end 10 lykkedes det ikke mig at nedlægge. *Calidris arenaria*, Illig. *Charadrius calidris*, Lin. *Tringa arenaria*, Lin., Bonap.

Machetes pugnax, Lin.
Brushane.

Anstiller om Vaaren sine berømte Kamplege, som har givet den Navnet „Kamphane“, paa Tuer og tørre Steder ogsaa i Jæderens Myrer og Sumpe, hvor man i Midten af Juni har fundet nyklækkede Unger. Om Høsten har jeg ofte truffet den der i smaa Selskaber og skudt flere af dem, da de er lidet sky. Trods sin besynderlige Stridslyst om Vaaren,

lever de om Høsten meget fredelig sammen. I Modsætning til de fleste øvrige Arter af Familien ruger Hunnen sine 3—4 Æg alene og besørger saagodtsom udelukkende Ungernes Opfostring. *Tringa pugnax,* Lin., Lath., Retz., Temm.

Numenius arquata, Lin.
Storspove, Helspove.

Ankommer til os i Regelen i Slutningen af Marts, i 1885 endog 6te Marts, men undertiden har vi ud i Mai sent om Aftenen og midt om Natten hørt Skriget af mange af disse Fugle, der i længere Tid holdt det flyvende over Byen og kunde høres i lang Afstand. Den er meget almindelig saavel paa Jæderens Myrstrækninger som paa Øerne i Nærheden og ruger hyppig hos os. Meget sky og forsigtig er den vanskelig at komme paa Skud. Den træffes ikke sjelden overvintrende; saaledes blev 1869 i Midten af December et Individ skudt paa Jæderen, og Bønderne paastod, at de i taaget og regnfuldt Veir ofte saa denne Art hele Vinteren igjennem. Kjødet især af de unge er meget godt. *Numenius arquata*, Lath., Nilss., Degl., Temm.

Numenius phoeopus, Lin.
Smaaspove, Halvspove.

Ruger almindelig paa Jæderen og paa samme Lokaliteter som foregaaende, begge Arter paa flere Steder om hinanden, Smaaspoven dog i ringere Antal, ligesom den ogsaa sjeldnere er at se hos vore Vildthandlere. Ligesom Storspoven er den meget sky og forsigtig. Dens Ankomst til os er i Marts eller April. *Scolopax phoeopus*, Lin., Retz., Nilss.

Limosa lapponica, Lin.
Rustrød Langnæbbe.

I mine Optegnelser finder jeg, at Høsten 1869 var usædvanlig rig paa Vadefugle af forskjelligt Slags, og at navnlig Langnæbber det Aar bragtes til Byen i Mængde. Et ungt Individ, det første jeg saa, blev i Midten af August skudt paa

Jæderen. 4de September skjød en Jæger herfra 7 Stykker, 6 Unger og en gammel, ved Gaardene Sømme og Sole, en Milvei fra Stavanger. 8de s. M. traf jeg atter 9, hvoriblandt flere gamle, og senere bragte Bønderne dem tiltorvs i Snesevis, fangede i Hestetaglsnarer paa den af mig ovenfor omtalte Maade. Da man havde seet dem hele Sommeren, mente nogle af Bønderne, at de havde hækket paa Jæderen; men det har vel været ikke forplantningsdygtige Individer, som enkeltvis eller i smaa Selskaber hist og her forekommer paa Jæderen omtrent hver Sommer. Saaledes havde i Juli 1892 en liden Flok i længere Tid sit Ophold ved Gaarden Nærland. Som saamange af vore Vadere er denne Art en arktisk Form, der tilbringer Sommeren og forplanter sig i Finmarken sandsynligvis i nogen Afstand fra Kysten og inde mod de russiske Grændselandskaber (R. Collett). Ved Ankomsten hertil er den lidet sky, men ud paa Høsten bliver den, paa Grund af de mange Efterstræbelser og den megen Knalden og Skyden overalt paa Jæderen i vore Dage, noksaa vanskelig at komme paa Skud. Da Kjødet er mindre velsmagende, prakker Opkjøberne den ind paa Folk under Navnet „Spove“, som har en bedre Klang. *Limosa rufa*, Briss., Temm., Nilss.

Recurvirostra avocetta, Lin.
Klyde.

Er med Sikkerhed blot to Gange skudt i Norge, ved Fredriksstad 1840 og paa Hedemarken 1846. Dog har sandsynligvis ogsaa i de senere Aar et og andet Individ fundet Vei til Landet. Den 9de Mai 1882 blev i Stranden ved Kvalbein paa Jæderen seet en Fugl, der var ukjendt af Beboerne, og hvis Beskrivelse neppe lader nogen Tvivl om, at det har været et (sandsynligvis fra Jylland fordrevet) Exemplar af denne Art (R. Collett). Jeg tør dog endnu ikke regne den med blandt Stavanger Omegns Fugle.

Totanus calidris, Lin.
Rødbenet Sneppe, Rødstilk.

Hos os ligesom næsten overalt i Landet den almindeligste af hele Slægten og hække hyppig over hele Jæderen,

endog i Myrerne i Nærheden af Byen, og paa Øerne, t. Ex. Hundvaag og Hvidingsø, hvor jeg ofte har fundet dens Rede. Den hører i Regelen til vore tidligere Trækfugle og indfinder sig undertiden i Slutningen af Marts (1882 27de Marts), men de fleste i Løbet af April. I Aar hørtes først dens stærke Skrig i vor Omegn i Begyndelsen af Mai. Ved sit muntre Væsen og sin Stemme bidrager den ikke lidet til at oplive vore sumpige og øde Egne. I Yngletiden er den meget tam eller rettere bekymret for sine Æg og Unger, ellers vanskelig nok at komme paa Skud. Enkelte Individer træffes overvintrende hos os; saaledes blev 3 Stykker observerede ved Nærbø 27de Januar 1884, og et Exemplar iagttaget 15de Januar 1890 ved Gaarden Nærland. I de senere Aar synes denne Sneppe at være aftaget i Antal; ialfald gjælder dette den nærmeste Omegn af Stavanger. *Totanus calidris,* Bechst., Nilss., Degl.

Totanus fuscus, Lin.
Sortgraa Sneppe.

En arktisk Form, som engang imellem besøger vor Egn. Saaledes skal 5te Mai 1890 ved Høilandsvandet paa Jæderen have vist sig 5 Individer af en Sneppeart, hvoraf det ene var næsten helt sort, og som muligens har tilhørt denne Art. Dette har formodentlig været et tilfældigt Besøg, da Vaartrækket sjelden eller aldrig berører Norges sydlige Dele, men denne Fugl sandsynligvis naar sine nordlige Rugesteder ad østlig Vei over Rusland og Østersølandene (R. Collett). Under Høsttrækket viser den sig ligeledes sjelden paa Jæderen; den er dog bemærket ved Sandnæs om Høsten og i August 1883 skudt ved Gaarden Kvalbein. Et og andet Individ tilbringer ogsaa Sommeren hos os; saaledes eier Stavanger Museum et Exemplar, skudt paa Jæderen 5te Juli 1881. *Totanus fuscus,* Bechst., Nilss., Degl.

Totanus glottis, Lin.
Glutsneppe.

Denne vakre, anseelige Sneppe tilhører mere de nordlige end de sydligere Dele af den skandinaviske Halvø, dog ruger den ogsaa ved Fjeldmyrerne paa de fleste af vort Lands sydlige Høifjelde. Det er ikke usandsynligt, at et og andet Par kan ruge ved de store Myrstrækninger paa Jæderen, da de undertiden er iagttagne der om Sommeren; men dette kan muligens have været yngre ikke forplantningsdygtige Individer. Noget Rede har man, saavidt jeg ved, hidtil ikke fundet. Om Høsten har jeg ofte seet og hørt den endog saa nær Byen som ved Mosevandet, og 1864 blev paa den Aarstid en skudt i vor Omegn, og 4de September 1869 et ungt Exemplar skudt paa Hundvaagø nær Stavanger. Yderst sky og forsigtig springer den hurtigt, flyver let, vader dybt, nikker ofte, naar den staar paa Marken, og flyver sædvanlig op paa meget langt Hold. *Scolopax glottis,* Lin., Retz.

Totanus ochropus, Lin.
Graabenet Sneppe.

Af en Rødvingetrosts Størrelse. Ruger sandsynligvis idetmindste til Nordlands Grændse; langs Vestkysten forekommer den yderst sparsomt, i August 1879 blev den skudt paa Jæderen. Den holder helst til ved Bredderne af Ferskvand enten enkelt, parvis eller familievis, altid spredt, og er meget forsigtig, sky og livlig. *Tringa ochropus,* Lin., Lath. *Totanus ochropus,* Nilss., Temm.

Totanus glareola, Gmel.
Grønbenet Sneppe.

Blot en Gang har jeg seet denne lille Sneppe skudt her i Nærheden af Byen, hvor den vist er meget sjelden. Selv under Høsttrækket viser den sig saagodtsom aldrig paa Jæderen, hvor dog de fleste Arter af vore Vadefugle pleier at opholde sig fra Slutningen af August til Slutningen af September.

Om Sommeren holder den sig paa Fjeldene i Landets mellemste Dele og ruger talrigt i Finmarken, som den sandsynligvis naar ad østlig Vei. I Levevis stemmer den mest overens med den rødbenede Sneppe. *Tringa glareola,* Lin., Lath.

Totanus hypoleucos, Lin.

Strandsnipe.

Meget almindelig ved stenede eller sandige Bredder af Elve, Bække og Indsøer baade paa Jæderen og i Ryfylke, hvor den hyppig hækker. Jeg har ofte seet den midt om Sommeren i Ryfylke, hvor Antallet af Vadere iust ikke er ret stort, og truffet den rugende der; i 1890 fandt Prof. Collett paa Jæderen allerede 23de Juni smaa Unger, saa at Æggene her er lagte i de sidste Dage af Mai. Den er munter og hurtig i sine Bevægelser, og især Ungfuglene svømmer og dukker med Lethed, naar de er i Fare. I Nærheden af Redet sætter den sig paa alleslags ophøiede Gjenstande, t. Ex. Stene, Gjærdestøre, Pæle, Buske, og bevæger Halen og Bagdelen op og ned ligesom Erlerne. *Tringa hypoleucos,* Lin., Retz., Lath.

Phalaropus hyperboreus, Lin.

Smalnæbbet Svømmesneppe.

En finmarkisk Form, der blot tilfældigt besøger Jæderen, hvor den, saavidt jeg ved, blot en Gang er skudt, nemlig 23de September 1877. I Legemsbygning ligner den Strandviberne, men ved sine lappede Fødder danner den Overgangen til Svømmefuglene. I Sverige forekommer den om Sommeren i de nordlige Dele, og Danmark besøger den kun under Høsttrækket. Paa Island er den ret almindelig og gaar temmelig langt ind i Landet; man ser den undertiden der svømmende i de varme Kildebasiner, hvis Vand er saa hedt, at man neppe kan holde Haanden deri. Denne Fugl er aldeles ikke sky; i Yngletiden holder Han og Hun trofast sammen og viser megen Hengivenhed saavel for hinanden indbyrdes som for Ungerne. Parringen foregaar i Vandet. *Phalaropus hyperboreus,* Lath., Temm., Bonap.

Crymophilus fulicarius, Lin.

Brednæbbet Svømmesneppe.

Denne lille Fugl, der er af Stærens Størrelse, besøger sparsomt og uden at ruge hos os de skandinaviske Kyster. Vaartrækket synes ikke at berøre Norge, men allerede i August er de oftere, men neppe hvert Aar, bemærkede i Sommerdragt i Østfinmarken. I August 1878 blev et Individ, som opbevares paa vort Museum, skudt ved Gaarden Kvalbein paa Jæderen. Trækket gaar utvivlsomt østligere. Baade i Sverige og Danmark hører den til de sjeldneste Fugle. I Levevis ligner den foregaaende Art. Naar Havet er roligt, svømmer den i større eller mindre Selskaber undertiden i flere Miles Afstand fra Stranden; men selv om det er oprørt af Storm, ser man den ikke sjelden paa Bølgerne. Den svømmer med stor Lethed og nikker da stadig med Hovedet. Føden bestaar af Vandinsekter og smaa Krebsdyr. *Phalaropus platyrhinchus*, Temm., Faber.

Fam. Charadriidæ.

Charadrius pluvialis, Lin.

Heilo, Helun.

Ankommer tidligt til os, i Regelen i Midten eller Slutningen af Marts, enkelte Aar dog ogsaa i Begyndelsen af Maaneden, saaledes 1883 4de Marts, og ifølge Beretning fra Jæderen viste den sig iaar der ligeledes den 4de s. M. Den hækker over hele Jæderen, saavel i de høiere som i de lavere liggende Dele, samt paa Øerne i vor Omegn, og jeg har truffet den rugende ved Ullenhaug, altsaa temmelig nær Byen. Ud paa Høsten i September og Oktober samler de sig i store Flokke, der holder til i næsten alle Jæderens Udmarker, hvor Terrænet er gunstigt, og i Regnveir ofte sees paa selve Byløkkerne og giver vore Jægere Anledning til en rig og særdeles yndet Jagt, for mig altid den interessanteste og mest lønnende af al Jagt uden Hund. Da Kjødet er godt, bringer ogsaa Bønderne dem tiltorvs i Mængdevis, saasandt disse Fugle har

havt et gunstigt Aar. I Slutningen af Oktober forlader de os, dog er et og andet Individ fundet overvintrende paa Jæderen, saaledes i Januar 1882, i Februar 1883 og i Februar 1885. Stavanger Museum har en partiel Albino, skudt 15de Oktbr. 1894. *Charadrius apricarius*, Lin.

Eudromias morinellus, Lin.

Pomerantsfugl, Boldtite, Rundfugl.

For omtrent et Snes Aar siden blev nogle af disse Fugle sendt mig til Bestemmelse af Arten; de var i Mai skudte i Nærheden af Gaarden Anda paa Jæderen og var fremmede og ukjendte der i Egnen. Senere har jeg nogle Gange seet denne Art om Vaaren, for faa Aar siden blev den truffet saa nær Byen som ved Ullenhaug; men om Høsten har jeg blot en Gang bemærket et enkelt Individ paa Jæderen, og Stavgr. Museum har blot et Exemplar fra denne Aarstid (9de Septbr. 1885), hvorfor det er sandsynligt, at Høsttrækket i Regelen foregaar østligere og ikke berører vor Egn. Heller ikke har jeg fundet den blandt de Vadere, som Bønderne hvert Aar om Høsten bringer tiltorvs. Om Sommeren findes den i Fjeldtrakterne af Landet, og det er sandsynligt, at den ikke sjelden ogsaa hækker paa Fjeldene indenfor Jæderen; i 1877 fandtes den rugende indenfor Stavanger Amt, og senere har man opdaget dens Rede i Nærbø Herred paa Jæderen. *Charadrius morinellus*, Lin.

Aegialitis hiaticula, Lin.

Større Strandryle, Præstekrave.

Er almindelig langs Kysten og gaar meget langt op mod Nord. Den kommer tidligt til Jæderen, ofte i den første Halvdel af Marts, og ruger hyppigt der; saaledes blev to Reder fundne 1867 ved Gaarden Refve, og senere har man truffet den hækkende ved Nærland, Haar og flere Gaarde i Nærheden af Havet. Ved Redet er den lidet bange, ellers temmelig sky. Dog skydes den ofte og bringes tiltorvs sammen med andre smaa Vadere. *Charadrius hiaticula*, Lin., Nilss.

Aegialitis alexandrinus, Lin.

Hvidbrystet Ryle.

Denne Brokfugl, som talrig forekommer paa adskillige sandige Kyster af Danmark, England og Holland, er sjelden hos os og blev første Gang i Norge med Sikkerhed paavist i 1881, da Prof. Collett traf en liden Flok paa Jæderens Rev den 1ste Juni og skjød et Exemplar, der er opstillet paa Universitets-Museet. I de senere Aar har han altid i Mai til Juli gjenfundet denne Art paa samme Lokalitet, og de er paa Jæderen udbredte, om end i ganske ringe Antal, fra Nærland-Gaardene indtil Solesanden henimod Tananger, en god Mil her fra Byen. Om Høsten har han aldrig kunnet gjenfinde dem. Blot 2 Gange har man paatruffet Æg og Unger her, hvorfor maaske de fleste af de paa Jæderen optrædende Individer er yngre og ikke forplantningsdygtige. Stavgr. Museum eier et Exemplar, skjænket af Prof. Collett og skudt ved Aarre 23de April 1889. *Charadrius cantianus,* Lath.

Aegialitis curonicus, Gmel.

Mindre Strandryle.

Man har tvivlet paa denne Arts Forekomst paa Jæderen og ment, at man her har forvexlet den med den større Strandryle, med hvem den har megen Lighed og mest iøinefaldende adskiller sig ved Størrelsen. Men i 1870 blev flere Exemplarer skudte paa Jæderen. En af vore dygtigste Jægere og Fuglekjendere, med hvem jeg har konfereret, erklærer sig overbevist om, at han ved Sømme og Solegaardene har skudt adskillige, og endelig er jeg vis paa, at jeg blandt de Arter af smaa Vadere, jeg har fældet paa mine mange Jagtture, har skudt ogsaa denne. Men alle Individer er skudte om Høsten, Vaar og Sommer har man hverken seet eller skudt disse smaa Fugle paa Jæderen, saavidt jeg ved. Ved Bredderne af Kristianiafjorden fra Hvaløerne op til Øerne udenfor Moss er den temmelig talrig og ruger paa flere Steder. Den er næsten altid i Bevægelse og løber og flyver hurtigt. *Charadrius minor,* Mey., Nilss., Brehm.

Squatarola helvetica, Lin.

Kystbrokfugl, Strandlo, Spansk Helun.

Høsten 1868 blev jeg for første Gang opmærksom paa denne Brokfugl, der fandtes blandt Heiloer, der var skudte ved Tungenæs. Nogle Dage efter skjød jeg et Par Stykker der, og senere har jeg oftere truffet dem langs Stranden paa Jæderen og fældet adskillige, skjønt de er meget sky, engang endog 3 i et Skud. Sommeren tilbringer denne Art i de nordligste Dele af Landet, hvor den ruger paa Fjeldene og er truffen ved Nordkyn og flere Gange i Østfinmarken. Omkring Midten af August ankommer de første, i Regelen ældre Individer til os, og i Septbr. og Oktbr. træffer vi dem i mindre tildels spredte Flokke paa 4 til 6 Stykker paa Strandbredderne, aldrig som Heiloen paa Marker, der ligger noget borte fra Havet. Det lykkes kun sjelden at faa flere end én i Skuddet. Vaartrækket synes kun i ringe Grad at berøre Norge, og den er ikke truffen rugende paa Jæderen, saavidt jeg ved, uagtet et og andet oversomrende Individ er seet der, ligesom man ogsaa ved Gaarden Nærland i de sidste Aar har bemærket den overvintrende (6te November 1891, 4de Februar 1893). Flugten er hurtig og ligner mest Heiloens, med hvem den ogsaa i Levevis har meget tilfælles. *Charadrius helveticus,* Bonap.

Vanellus vanellus, Lin.

Vibe.

Viben er Jæderens Fugl. Allerede i Slutningen af Februar (iaar den 27de) ankommer den omtrent samtidig med Lærken og Stæren og spreder sig snart over det flade Landskab, hvis store Myrstrækninger og Lyngmarker den opliver ved sit muntre, kvikke Væsen og sit bekjendte stærke Skrig. Overalt i Nærheden af Byen hører vi endnu Viber trods den skjændige Vaarjagt, som undertiden drives af hensynsløse Skyttere; jeg har saaledes hørt en rose sig af at have nedlagt 50 Stykker paa en Dag midt i Yngletiden, da det er en let Sag at komme dem paa Skud. Ogsaa Redeplyndring foregaar i stor Stil paa Jæderen, da Æggene er velsmagende og lettelig

finder Kjøbere. Det er derfor mærkeligt, at vi endnu kan have saa mange af disse Fugle i vor Omegn; men en Lykke er det, at Viben atter lægger Æg, naar de første er røvede. Jeg har saaledes ved Sole fundet friske Vibeæg St. Hansdag, uagtet denne Fugl meget tidligt (undertiden endog i de sidste Dage af Marts) begynder Æglægningen, saa tidlig, at man har fundet den liggende ihjelfrossen paa Redet, naar Sne og Kulde er indtruffet i Rugetiden. Naar Ungerne er udklækkede, springer de strax af Redet og følger Moderen for selv at søge sin Føde, og naar de ud paa Sommeren er blevet flyvevoxne, sværmer Familien om paa Markerne ofte nær Husene, især Morgen og Aften i Regnveir. Om Høsten ser man dem tildels i store Flokke langs Strandbredderne, og i Oktbr. forlader de os (4de Oktober fældede jeg 3 Stykker i ét Skud i Nærheden af Tungenæs). Overvintrende Individer er ikke sjeldne paa Jæderen. En Albino blev i Juli 1881 skudt paa sidstnævnte Lokalitet, og en anden partiel 15de April 1884 indsendt til Universitets-Museet fra Varhaug paa Jæderen. *Vanellus cristatus*, Mey., Bechst.

Strepsilas interpres, Lin.
Stenvælter, Stendreier.

Sit Navn har denne Vader faaet af, at den med sit haarde Næb vender smaa Stene ved Strandbredden om for at søge sin Føde, der bestaar af smaa Krebsdyr, Vandinsekter, Muslinger og Orme. Den er almindelig hos os og er truffet rugende saavel paa Jæderen som paa Øen Roth ved Stavanger. Vaartrækket indtræffer tidligt, men de viser sig da sjelden i større Antal. I Midten af Juni 1867 blev et Individ skudt, og flere bemærkede paa Jæderen, og meget tidligt om Høsten 1868 saa jeg flere yngre skudte Fugle af denne Art, som sandsynligvis var udklækkede paa vor Kant. Aarligt overvintrer enkelte eller mindre Selskaber hos os, og flere er i de sidste Aar skudte paa Jæderen i Januar og Februar. I Levevis ligner den mest Kjelden og slaar ligesom denne over Jægeren, naar den har Unger. Disse forlader

strax Redet og forstaar med stor Behændighed at skjule sig mellem Stenene, naar de tror sig i Fare. *Strepsilas collaris,* Temm.

Hæmatopus ostralegus, Lin.

Kjeld.

Ankommer tidligt til os, ofte i Begyndelsen af Marts, og ruger hyppig saavel ved Jæderens Strand som paa Øerne ved Stavanger. Den forkynder strax sin Ankomst ved sit stærke Skrig, der kan høres i lang Afstand. Om Høsten ser vi dem ofte dels familievis dels i Flokke paa Fjæren; men de er da noksaa sky og vanskelige at komme paa Skud, medens de ved Redet er lette at nedlægge. At den svømmer og dukker med Lethed har jeg havt Bevis paa, idet det engang faldt mig besværligt nok at faa fat paa et vingeskudt Individ. Høsttrækket foregaar i September og Oktober. Overvintrende Fugle af denne Art træffes en og anden Gang paa vor Kant (Vinteren 1886—87 ved Feisten Fyr udenfor Stavanger. *Hæmatopus ostralegus,* Nilss., Temm., Bonap.

Fam. Glareolidæ.

Glareola melanoptera, Nordm.

Steppebraksvalen.

3die August 1884 blev denne mærkelige Gjæst skudt ved Tjensvoldstjernet, en kort Fjerdingvei fra Stavanger, hvor den havde slaaet sig sammen med nogle af vore almindelige Vadere, og tilsendt vort Museum, som derved har faaet en Fugl, der ikke alene er ny for Norge og hele Skandinavien, men neppe nok er skudt i hele det vestlige Europa. I Danmark er en beslægtet Art, *Glareola pratincola,* Pall., truffet kun én Gang, nemlig 18de Mai 1831 paa Møen. Disse Fugle lever paa store Stepper og i Sumpe i den gamle Verdens mildt tempererede og varme Lande, hvor de nærer sig af Insekter; men medens den i Danmark paatrufne Art lever i Nordafrika, Senegambien og de vestlige Dele af Asien og ikke sjelden forekommer i de sydøstlige Dele af Europa, hvor

den temmelig hyppig forplanter sig i Ungarn, har vor Art sit Hjem paa de ved det sorte Hav liggende Stepper og i det sydlige Afrika. Her gjør den stor Nytte ved at formindske Græshoppesværmene paa deres ødelæggende Tog. Ved disse Insekters Nærmelse bliver man let opmærksom paa store, tættere Partier i den brusende Græshoppesky. Det er hist nogle Dusin, her Hundreder eller Tusinder af Steppebraksvaler, som paa deres gjentagne, pilsnare Streiftog gjennem de afrikanske Høilande bliver Græshoppesværmene var, forfølger dem Dage og Uger igjennem, fortærer dem og aldrig trætte, aldrig mætte daglig tilintetgjør Hundredetusinder af disse skadelige Insekter. De i Sydafrika boende Hvide og Indfødte velsigner derfor Steppebraksvalen og skaaner den bestandig, idet de regner den blandt sine største Velgjørere. Om Vinteren nærer den sig næsten udelukkende af Termiter eller hvide Myrer og fortærer, trippende om paa Jorden, de endnu vingeløse Græshopper. Af Familien er intet andet Individ end det ovennævnte hidtil truffet i Norge.

Fam. Gruidæ.

Grus grus, Lin.

Trane.

Et stort, smukt Exemplar blev 10de Oktbr. 1887 skudt paa Hvidingsø og tilstillet Stavgr. Museum. Dette er det eneste bevislig paatrufne Individ i vor Omegn. Men paa en af mine Jagtudflugter til Gaarden Sole paa Jæderen fortalte man mig, at man nylig havde seet en stor, graa Fugl af et usædvanligt Udseende i de omkring Gaarden liggende Myrer og Sumpe. Meget sky og forsigtig lod den sig ikke komme paa Skud. Den var større end en Heire, som er saa almindelig paa den Kant, at enhver Dreng kjender den. Dette har upaatvivlelig været en Trane. Sit Sommerophold har denne vor største Vader væsentligst paa Østlandets store øde Fjeldmyrer, hvor den ruger fornemmelig i Hamar Stifts østlige Dele. *Grus cinerea,* Bechst., Temm.

Fam. Ciconiidæ.

Ciconia ciconia, Lin.

Hvid Stork.

Som tilfældig Besøger har yi af og til seet denne store, gravitetiske Fugl i Sumpene ved vore større Ferskvande: et Exemplar blev for endel Aar siden skudt ved Mosevandet, et i Juni 1881 bemærket ved Stokkevandet, og et 18de April 1892 iagttaget ved Horpestad paa Jæderen, samtlige under Vaartrækket. Med Undtagelse af de nordligste Egne er Storken udbredt over næsten hele den gamle Verden; i Norge er den sjelden og hække ikke nogetsteds i Landet, i det sydlige Sverige og Danmark derimod almindelig. Sit Rede bygger den, som bekjendt, paa Mønningen af et Hus, ved en Skorstenspibe eller paa et af Stormen afstumpet Træ. Den er saare lidet sky, næsten som en Husfugl, fordi den fredes overalt. Vinteren tilbringer den i Ægypten og Berberiet. *Ciconia alba,* Briss., Bechst., Temm.

Fam. Plataleidæ.

Platalea leucorodia, Lin.

Skeheire, Skegaas.

Det nordligste Land i Europa, denne Art regelmæssig bebor hvert Aar, er Holland, hvor den skal findes i stor Mængde; derfra har enkelte Individer besøgt os eller rettere forvildet sig til vore Kyster. I Slutningen af forrige Aarhundrede skal et Exemplar være bleven skudt i Ryfylke, og i 1832 blev et fældet paa Jæderen. I 1888 indfandt sig paa Listerlandet en Flok paa 11 Individer, hvoraf 7 Stykker blev skudte, de 5 i ét Skud. Forøvrigt har den yderst sjelden vist sig her i Landet. *Platalea leucorodia,* Retz., Nilss.

Fam. Ardeidæ.

Ardea cinerea., Lin.

Graaheire, Fiskeheire, Hegre.

Denne Art kan vi gjerne kalde stationær hos os; thi om maaske nogle forlader os om Høsten, bliver mange tilbage. Om

Vinteren træffer vi den dels enkeltvis, dels i mindre Flokke ved de aabne Ferskvande eller ved Strandbredderne og paa Øer og Holmer ofte nær Stavanger. Før Jernbaneanlægget har jeg seet den spadsere med langsomme, høitidelige Skridt ved Bredevandet lige ved selve Byen og ofte truffet den midt om Vinteren i smaa Flokke paa 6—8 Stykker paa Hundvaagø og de saakaldte Hundvaagsholmer, som ligger i Nærheden af vor By. Om Aftenen hører vi ofte dens stærke, hæse Skrig, som den udstøder under sin høie, lette Flugt. Den hækker paa flere Steder i Ryfylke, t. Ex. i Strands Herred, hvorfra jeg har faaet dens i Forhold til Fuglens Størrelse smaa, blaagrønne, uplettede Æg, og paa Nærstrand, hvor den hvert Aar hækker i et Fjeld i Nærheden af Søen. Den bygger i Kolonier sine Reder dels i høie Træer, dels i Afsatser i steile Klippevægge, hvortil man blot kan komme ved at fires ned i Toug. Naar den fisker, staar den næsten altid stille i Vandet og har dog Fisk nok omkring sig. Fiskerne mener derfor, at Heirens Ben har en for Fiskene behagelig Lugt eller Glands, som lokker dem frem. Sagen er vel den, at Heiren som en ypperlig Fisker godt forstaar at vælge de Steder, hvor der er Rigdom paa Føde. Hos os taler man ogsaa om at smøre Agnet med Heirefedt for at hidlokke Fiskene. Den har den besynderlige Vane at dyppe alt, hvad den æder, i Vandet. Skjønt yderst sky og forsigtig fældes den dog af og til i vor Omegn; saaledes blev et stort, vakkert Exemplar i Vinter skudt saa nær Stavanger som ved Hillevaag. I Fiskedamme og Parker anretter den stor Skade. *Ardea cinerea,* Lath., Bechst., Nilss., Temm.

Botaurus stellaris, Lin.
Rørdrum.

24de Februar 1885, Dagen efter en orkanagtig Søndenvind, der gjorde adskillig Skade saavel i Byen som i Omegnen, hvor store Træer blæste omkuld, indfandt sig pludselig en liden Flok paa 4—5 af disse Fugle i en Træplantning paa Gaarden Grude paa Jæderen. Det forekommer mig sandsynligt,

at disse Individer, engang komne paa Flugt, fra Danmark har maattet følge Stormens Retning og ikke har faaet Fodfæste, før de naaede vor Kyst. Et Exemplar blev skudt og bragt til Museet, de andre forsvandt. Dette er anden Gang, denne Fugleart er skudt hos os, idet et Individ 15de November 1881 blev fældet i Heirefos nordenfor Arendal. Den hækker yderst sparsomt i det sydlige og mellemste Sverige. I Danmark, hvor den tidligere var langt hyppigere, bliver den nu sjeldnere paa Grund af Udtørringen og Opdyrkningen af de store Moser og Søer og gaar formodentlig der ligesom i Sverige sin fuldstændige Udryddelse imøde. Om Dagen skjuler den sig i Siv eller høit Græs, flyver ugjerne op og sætter sig sjelden i et Træ. Den er yderst dorsk, og naar den tror sig skjult, kan den staa hele Dagen uden at røre sig af Stedet. Ved paakommende Fare udstrækker den vel Halsen, men retter baade denne og hele Kroppen lige op og bliver i denne Stilling ubevægelig, hvorved den ikke er let at opdage. Den ligner da i nogen Afstand en tilspidset Pæl eller Stubbe. Undertiden kan den sidde hele Timer paa en Pæl eller Stok i en lodret Stilling og ser da snarere ud som en Fortsættelse af en saadan Gjenstand end som en levende Fugl. Om Natten er den i Bevægelse for at søge Næring. Naar den flyver, bærer den Halsen bøiet ligesom Heiren. I Vaartiden, især ved Veirskifte, faar man helst om Aftenen og Natten høre dens stærke, ravneagtige, dybe Skrig, som er dens Lokketone og ikke maa forvexles med Hannens voldsomme Parringsraab, der ligner et Brøl, som i Styrke og Dybde ikke giver Oxens meget efter. En Egenhed ved denne Fugl, som ofte er iagttaget, er, at den anskudte Fugl, naar man rækker Haanden ud for at tage den, aldrig retter sine Hug efter Haanden, men med sit stærke, spidse Næb altid sigter efter Ansigtet og Øinene. Paa en Tue blandt Rør og Siv lægger Hunnen 3—4 smudsig grønne Æg af Størrelse som Hønseæg. *Ardea stellaris,* Lin., Retz., Nilss., Temm.

Ord. VIII. Lamellirostres. Gaasartede Fugle.

Fam. Anatidæ.

Anser anser, Lin.

Graagaas.

Graagaasen er af Interesse som Stamfader til vore almindelige tamme Gjæs. Om Vaaren, i Regelen i den første Halvdel af April, ser vi den høit oppe i Luften i større og mindre Flokke, der danner en lang Linie eller en spids Vinkel, drage over vor By nordover til sine egentlige Rugepladse, Øerne og Holmerne langs Kysten fra Trondhjemsfjorden op til Alten. Dog hækker den ogsaa af og til langt sydligere, saaledes i en Aarrække paa Vignæsholmerne ved Finnø, 2—3 Mil fra Stavanger, hvorfra vi i min Barndom hvert Aar fik halvvoxne Unger, der var udklækkede af Høns og blev saa tamme, at de endog fløi ud over Fjorden og dog om Aftenen indfandt sig i sit Natteherberge. De fik dog ikke leve længe nok hos os, til de blev forplantningsdygtige; men hos Klasselærer Hanson paa Tjensvold, der ogsaa fik saadanne halvvoxne Unger fra vor Omegn, rugede de paa Marken ved en liden Dam paa hans Eiendom, saa at der tilsidst blev en liden Flok paa 10—12 Stykker. Efter Hansons Død gjorde de imidlertid Skade paa Naboernes Agre, hvorfor flere blev skudte af Bønderne, og Resten sendt til Kristiania, hvor de blev anbragte i en Dam i Slotsparken. Paa Tou Brug saa jeg for endel Aar siden en ung Graagaas, der holdt sig sammen med de tamme Gjæs og senere parrede sig med en af disse. De fremkomne Unger stod mellem Forældrene i Størrelse, men havde arvet sin vilde Faders Flyvedygtighed og fløi i Selskab med denne ofte langt udover Fjorden uden nogensinde at blive borte. 1838 traf jeg et Par hækkende paa Uskøen i Gandsfjorden, ½ Mil fra Stavanger, men Æggene blev røvede og Hunnen skudt. Ogsaa paa flere Holmer i Ryfylke siges den at ruge. Sterile, ikke rugende Individer træffes af og til om Sommeren paa Jæderen. Høsttrækket foregaar fra Midten af September til Slutningen af Oktober, da vi atter

bliver opmærksomme paa det stærke Gaaseskrig og ser dem i store Flokke især om Aftenen drage over Byen for at slaa sig ned paa flere Punkter paa Jæderen, t. Ex. ved Gaardene Kolnæs, Aarre, Haar, Kvalbein, Varhaug osv., hvor de hvert Aar har sine faste Stationer og Hvilepladse. Ogsaa paa Hvidingsøerne træffes de om Høsten ofte i stor Mængde. Det hænder, at enkelte da er saa udmattede af den lange Reise, at de lader sig slaa ihjel eller gribe med Hænderne. Trods deres Skyhed og Forsigtighed skydes dog hvert Aar paa Jæderen endel af dette store Fuglevildt, bringes tiltorvs og finder god Afsætning, uagtet Kjødet paa den Aarstid gjerne er temmelig magert. Hunnen ruger sine 5—8 smudsig hvide Æg i 27—28 Dage under streng Bevogtning af Hannen. *Anser cinereus*, Mey., Nils., Brehm.

Anser segetum, Gmel.

Sædgaas.

I Marts 1877 blev to Individer af denne Art skudte ved Gaarden Næsheim paa Jæderen. Samme Aar blev et Exemplar i Midten af December ligeledes fældet i dette Landskab. Senere er flere bragte til Byen, og den forekommer vist undertiden ikke sjelden paa vore Kanter, men kaldes her bestandig Graagaas og forvexles i Regelen stadig med denne Art. I Aar 18de Marts var jeg saa heldig hos en Vildthandler at træffe et stort, smukt Exemplar af denne Art, der var skudt paa Jæderen Dagen i Forveien og blev erhvervet for vort Museum. Den ruger hos os neppe sydligere end Trondhjemsfjordens Bredde (64°), men talrig fra Helgeland af og nordover op til den russiske Grændse, helst i de indre Dele, hvor Graagaasen ikke synes at forekomme; den er saaledes i Norge en Indlandsform, der væsentligst har sine Rugepladse ved Indsøer og Floder. Under Trækket flyver de gjerne som flere andre Gjæs i to Linier, der støder sammen fortil i en spids Vinkel. Yderst sky er den vanskelig at komme paa Skud; er en større Flok samlet, kan man være sikker paa, at altid

enkelte staar paa Post som Skildvagter. *Anas anser,* Lin., *Anas segetum,* Gmel., Bechst.

Anser brachyrhynchus, Baill.

Kortnæbbet Gaas.

Høsten 1883 blev denne Gaas fundet paa vor Jernbanestation blandt nogle fra Jæderen indsendte Fugle, men var i saa bedærvet Tilstand, at den ikke egnede sig til Opbevaring. Senere er et Exemplar ligeledes fra Jæderen indbragt til Museet. Om denne Art tilbringer Sommeren og ruger indenfor Landets Grændser er uvist; de fleste Individer er skudte om Høsten, og det er ikke engang sikkert, at Trækket aarligt og regelmæssigt berører Norge. I Sverige er den yderst sjelden, blandt Danmarks Fugle findes den ikke anført som egen Art. Der er nemlig Strid mellem Ornithologerne, om denne Form skal ansees for en egen Art eller blot som en Varietet af Sædgaasen; i Farvetegning staar den dog nærmere Graagaasen end sidstnævnte Art. *Anser phoenicopus,* Barlett.

Anser albifrons, Scop.

Blisgaas.

Paa Jæderen skydes Aar om andet ikke faa Individer af denne Gaaseart, der ligesom de foregaaende gaar under Navnet Graagaas. For endel Aar siden traf jeg en Bonde med 3 Stykker, der midt om Vinteren var skudte paa Jæderen omtrent 3 Mil herfra, et Individ bragtes tiltorvs i Novbr. 1866, et andet 30te Oktbr. 1869. Bergens Museum eier 2 Exemplarer, skudte paa Jæderen Vinteren 1882—83, Stavgr. Museum et yngre Individ, skudt 19de Januar 1889, og Univ. Museet 2 Exemplarer, Han og Hun, skudte ved Næsheim paa samme Lokalitet af en Flok paa 6 Stykker 8de December 1891. Det ser saaledes ud til, at enkelte Individer eller Smaaflokke ikke sjelden overvintrer i vor Egn. Vaartrækket synes kun undtagelsesvis at følge Norges Vestkyst, og Arten er hidtil ikke med Sikkerhed fundet rugende i vort Land. Den forekommer og hækker paa Island samt i det nordlige

Amerikas og Asiens Polartrakter. Blisgaasen er let at tæmme, men holder sig altid afsondret fra andre Gjæs. *Anas albifrons,* Gmel., Retz., *Anser albifrons,* Bechst., Nilss.

Bernicla bernicla, Lin.
Gaul, Ravlegaas.

Om Vaaren, da denne Gaas paa bestemte Dage i Slutningen af Mai i talløse Skarer stryger forbi Næsset paa bestemte Steder, hvor Jægerne passer paa den og skyder den i Flugten, ser vi den, mig bekjendt, aldrig her, ialfald bringes aldrig paa den Aarstid nogen skudt Fugl af denne Art til vor By. Om Høsten derimod under Trækket, som begynder i de første Dage af September, da man undertiden ser Flokke paa Tusinder drage forbi vor Kyst, skydes den ofte paa Jæderen og bringes tiltorvs, men er da saa mager, at den finder liden Afsætning, medens den om Vaaren er overordentlig fed og staar i høi Pris. Ogsaa paa Hvidingsøerne, hvor jeg har skudt den, forekommer den hyppig om Høsten. Den er ikke meget sky, man kommer den let paa Skud. Enkelte Vintre hænder det, at denne Art pludselig og i stor Mængde indtræffer paa Jæderen og paa Øerne ved Stavanger. Et af disse Aar (18de Febr. 1869) traf jeg paa 3 Individer, der var skudte ved Gaarden Aarre paa Jæderen, hvor samtidig mange flere var bemærkede. 2 af disse var ganske sorte paa hele Brystet og Maven aldeles som paa Hovedet og Halsen, en Farvevarietet, jeg intetsteds har seet anført og beskrevet. Den tredie havde de normale Farver. Denne pludselige Optræden i saadant Antal kan jeg kun forklare ved den Omstændighed, at de danske Belter og Kysterne ved Østersøen, hvor den i stor Mængde tilbringer Vinteren, under streng Kulde tilfryser, hvorved de kommer til at lide Mangel paa Næring: den løsrevne og paa Vandets Overflade svømmende Tang med den Masse Yngel af Mollusker og andre Sødyr, der opholder sig paa Tangen. Hungeren har derfor fordrevet dem til vore isfri Kyster, hvad den udmagrede Krop af de mange, som blev skudte og bragte til Byen, noksom beviste. Den hækker i

stor Mængde paa Spidsbergen. Ifølge Faber skal den ogsaa ruge paa Island, og Pallas beretter, at den forekommer talrigt ved Ishavets Kyster mellem Floderne Lena og Covyma. *Anser torquatus,* Frisch, Bechst.

Bernicla leucopsis, Bechst.
Hvidkindet Gaas.

Medens Vaartrækket saagodtsom slet ikke berører Norge, er denne Art dog flere Gange om Høsten skudt paa Jæderen og bragt til Stavanger. Vort Museum eier flere Exemplarer fra denne Landsdel. Høsten 1865 traf jeg en Bonde, der blandt flere Fugle ogsaa havde en af disse Gjæs, som han kaldte „Raggegaas“, et Navn man paa Jæderen ogsaa bruger om foregaaende Art, med hvem den har adskillig Lighed. Saavidt jeg ved, har baade Kristiania og Bergens Museer faaet Exemplarer fra vor Kant, der er skudte baade om Høsten og Vinteren. 25de Febr. 1891 saaes 7 Stykker paa Strandengene ved Nærland paa Jæderen. En Høst slog en af disse Gjæs sig ned paa Tjensvold, hvor den levede flere Dage i Selskab med Hansons Graagjæs, men lod sig trods anstillede Forsøg ikke fange. Den hækker i det høie Nord, sandsynligvis østligere end Skandinavien, ved det hvide Hav og i Trakterne deromkring. *Anser leucopsis,* Bechst., Nilss., Faber, Brehm, Bonap.

Cygnus musicus, Bechst.
Sangsvane.

Næsten hver Vinter faar vi Besøg af denne store, prægtige Svømmefugl, tidligere eller sildigere efter Vinterens Beskaffenhed i de nordlige Trakter af Halvøen, hvor den har sit Sommerophold. Den forekommer da i vore Ferskvande endog saa nær Byen som i Mosevandet og Stokkevandet og, hvis disse er tilfrosne, ude paa Søen i Bugterne eller mellem Holmerne. En Vinter saa jeg 7 ved Hundvaag uden at kunne komme dem paa Skud, og et Aar laa 3 i en Bugt af Hillevaagsvandet, altsaa ganske nær Byen. I størst Mængde fore-

kommer de dog paa Solesanden, en god Mil herfra, hvor de undertiden skal sidde i Hundredevis, men paa Grund af det flade Landskab er meget vanskelige at komme nær. Bedst skal det lykkes, naar man er tilhest. Her blev et ungt Individ i udmattet Tilstand grebet med Hænderne og i længere Tid holdt i Fangenskab, og i Bredevandet havde vi i nogen Tid èn anskudt, fangen, som dog en vakker Dag følte sig kraftig nok til at bruge Vingerne og fløi sin Vei ud over Fjorden. I dette Vand har vi ogsaa moret os med en stridbar Han, der havde parret sig med en tam Svane og i Rugetiden ikke alene var en Skræk for Folk, som nærmede sig Bredderne, men ogsaa tilsidst dræbte en hel Del Andunger og tamme voxne Ænder og derfor maatte bøde med Livet. I Ferskvandene paa Jæderen skydes den ofte og bringes af Bønderne omtrent hver Vinter tiltorvs; Kjødet af de gamle er dog seigt og næsten uspiseligt, af de unge ret velsmagende. I vilde Trakter, fjernt fra Menneskers Boliger, paa et stort Underlag af Vandplanter paa en Tue, paa aaben Mark, ved eller i Vandet lægger Hunnen 6—8 Æg, der udruges i omtrent 40 Dage. Hannen sidder ofte ved hendes Side paa det brede Rede, dog uden at ruge. *Anas cygnus,* Gmel., Lath., Retz.

Cygnus bevickii, Yarr.
Mindre Sangsvane.

Vinteren 1878 blev denne Svane skudt ved Sole paa Jæderen og erhvervet af Stavanger Museum. Da dette var det første Exemplar, som bevislig var skudt her i Landet — det ved Mjøsen i 1835 fældede Individ, der angaves at tilhøre denne Art, gik nemlig tilgrunde, inden det blev fuldstændig undersøgt —, og jeg var af den Mening, at denne Svane maaske oftere kunde forekomme hos os, men oversees eller forvexles med vor almindelige Svane, skrev jeg nogen Tid efter en Artikel i „Morgenbladet", hvori jeg omtalte dens Fangst paa vore Kanter, angav i Korthed dens vigtigste Kjendemærker og anmodede om, at man vilde have sin Opmærksomhed henvendt paa de Svaner, som maatte skydes og indbringes til

vore nordlige Byer, for, om muligt, at opdage et eller andet Exemplar af denne sjeldne Art. Og virkelig havde jeg den Fornøielse gjennem „Morgenbladet“ at erfare, at den paafølgende Vinter ikke mindre end 11 Stykker var paatrufne blandt de Svaner, som bragtes til Trondhjem og Tromsø. Den tør derfor enkelte Vintre ikke være sjelden ved vore nordlige Kyster. I de senere Aar er nogle faa Exemplarer skudte, deriblandt et ved Nærland paa Jæderen 29de Decbr. 1890, som rigtignok ikke blev nøie undersøgt eller opbevaret, men efter al Sandsynlighed har tilhørt denne Art, og endelig et Vinteren 1894 i Ungedragt paa Jæderen, der er indlemmet i Stavgr. Museums Fuglesamling. Dens Hjem skal være Sibirien; enkeltvis er den paatruffen i Tyskland, oftere i Danmark, England og Irland. I Sverige er den, saavidt jeg ved, hidtil ikke bemærket. *Cygnus minor*, Pall., Keyserl. & Blas., Degl.

Cygnus olor, Gmel.
Tamsvane.

Af denne Art er hidtil blot 2 yngre graa Individer i vild Tilstand skudte hos os (i Decbr. 1869 og 1870), og et ældre, fuldt udfarvet i Slutningen af Decbr. 1878 iagttaget i Mosevandet ved Stavanger. Dette sidste havde slaaet sig ned i den Ende af dette Vand, der grændser lige til Gaarden Tjensvold, hvor der paa den Tid fandtes flere tamme Svaner. Da man vilde nærme sig den, fløi den ganske lavt over Egnen til et nærliggende større Vand, uden senere at lade sig se. I Sverige træffes den kun i Skaane, hvor den ruger paa adskillige Steder blandt Sivet i Indsøer og større Torvmoser, dog ikke saa talrigt som tidligere, fordi mange Vande, hvori den før hækkede, nu er forvandlede til Agre og Enge. I Danmark findes eller fandtes ialfald for ikke mange Aar siden enkelte Par rugende hist og her, men i Tyskland forekommer den overalt, hvor der er gunstige Betingelser for dens Ophold, dog hovedsagelig i de nordlige Trakter, t. Ex. i Pommern. Da denne Art ligesaa lidt som Sangsvanen kan dukke, holder den sig helst paa Steder, som er saa grunde, at den

rækker Bunden med Næbbet. Mod Vinteren flytter endel til sydligere Trakter, endel bliver dog tilbage selv under kolde Vintre. I Levevis ligner den vor almindelige Sangsvane. *Cygnus olor,* Vieill., *Anas olor,* Gmel., Lath., Retz.

Tadorna tadorna, Lin.

Gravand, Fagergaas.

Navnet Gravand har denne store, prægtige And, som her altid kaldes Ringgaas, faaet, fordi Instinktet har lært den, at den paa Grund af sine lyse, skinnende Farver ei uden Fare for at opdages af sine Fiender kan ruge under aaben Himmel og derfor altid graver sig en Gang ind i Jorden i høie, steile Havskrænter eller i Sandet under Grønsværet, hvori den lægger sine Æg. Jeg har ogsaa fundet dens Rede under store Stene, og paa Jæderen, hvor den er talrig, ruger den ogsaa under Gulvene paa Nøstene ved Strandbredden eller i Kværnhusene længere oppe paa Land. Hos os er den Trækfugl og ankommer allerede i Marts; men adskillige bliver dog hele Vinteren igjennem paa vor Kant og træffes ofte ved Øer og Holmer i vor Omegn. Uagtet den er yderst sky og vanskelig at komme paa Skud, bringes den dog ikke sjelden til Byen, især om Høsten, da Kjødet af de unge er ret godt, medens de gamles er tranet og mindre velsmagende. Vi har ofte havt flere af disse vakre Ænder, der var udrugede af Høns, i Bredevandet, hvor de levede i Selskab med de andre Ænder og var saa tamme, at de stadig indfandt sig ved Bredden af dette Vand for i Forening med sine Kamerater at snappe de Brødstykker og Smuler, som baade Børn og Voxne rigelig forsynede dem med. I de sidste Par Aar har vi daglig moret os med 3 saadanne tamme Gravænder; men da et Isdække i Høst lagde sig over Vandet, fløi de sin Vei og er ikke kommet tilbage. De 10—16 gulagtig hvide Æg er noget større og kortere end Æggene af vor almindelige tamme And. Saasnart Ungerne er udklækkede, fører Moderen dem omhyggelig til nærmeste Vand. *Anas tadorna,* Lin., Retz., Nilss., Pall., *Tadorna vulpanser,* Flem.

Tadorna casarca, Lin.
Rustand, Rødgul And.

Blandt flere smukke Ænder: Mandarinænder, Brudænder etc., vor By modtog fra den zoologiske Have i Kjøbenhavn, fandtes ogsaa et Par Rustænder, hvoraf den ene døde, og den anden 1892 blev udsluppen i Bredevandet. Kort efter forsvandt den uden at efterlade sig noget Spor. Da der 12te Oktbr. samme Aar blev skudt et Exemplar af denne Art i Akrehavn ved Skudesnæs, der havde vist sig der i nogle Dage og ikke var sky, og Tiden passer saa nogenlunde til den Tid, vi mistede vor And, er det ikke usandsynligt, at det paa Karmøen skudte og Bergens Museum tilsendte Exemplar har været vort bortfløine, og jeg tør derfor ikke anføre denne And som forekommende hos os og regne den med blandt Stavanger Omegns Fugle. Den er skudt nogle faa Gange her i Landet, i Sverige og Danmark er den yderst sjelden. Dens Hjem er det østlige Europa og de tilgrændsende Dele af Asien, hvor den forekommer lige ind i Persien og Indien, ved det kaspiske Hav o. s. v. *Anas casarca,* Lin., Gmel., Lath., *Anas rutila,* Pall., Temm.

Mareca penelope, Lin.
Brunnakke, Pipand, Græsand, Lyngand.

Er meget almindelig her, især om Høsten, enkelte Aar endog særdeles hyppig. Den skydes da i Mængde, fordi den ikke er synderlig sky, og kjøbes gjerne, da den leverer en udmærket Steg. Den hækker ikke sjelden paa Jæderen. Man vil have bemærket, at Antallet i de senere Aar er gaaet stærkt tilbage; men den er, som sagt, dog endnu hyppig paa vor Kant og forekommer talrig i Jæderens Myrer, Sumpe og Ferskvande. Jeg har ofte seet og skudt den i Byens nære Omegn. En Albino, skudt paa Jæderen 1ste Oktober 1887, opbevares paa Universitets Museet. *Anas penelope,* Lin., Retz., Nilss., Pall.

Dafila acuta, Lin.
Spidsand, Stjertand.

Tilbringer hovedsagelig Sommeren i de nordlige Dele af vor Halvø; hos os har jeg blot seet den om Høsten i Træktiden, men enkelte Aar ganske hyppig. Den forekommer da ligesom sine Slægtninge i Ferskvande, som har græsrige Bred-

der eller muddret Bund af ringe Dybde. Skjønt sky og forsigtig bringer dog Bønderne den af og til tiltorvs og kalder den Stokand, fra hvilken Art den dog er let at adskille ved sine lange tilspidsede Halefjær og længere Hals. Jeg har ikke hørt, at man har fundet den hækkende paa Jæderen. *Anas acuta,* Lin., Retz., Nilss., Degl.

Anas boscas, Lin.
Stokand.

Ligesom Graagaasen er Stamfader til vore tamme Gjæs, nedstammer vore almindelige tamme Ænder fra Stokanden. Den indtager en meget betydelig Strækning af Jorden og findes i hele det nordlige og tempererede Europa, Asien og Amerika. Hos os er den overmaade almindelig i Jæderens Myrer og Ferskvande, i hvilket Landskab den hækker i Mængdevis, samt paa Øerne og i Ryfylke, hvor der findes passende Lokaliteter. Her har jeg engang fældet 3 Stykker i ét Skud. Om Høsten, naar Kornet er modent, gjør den adskillige Steder ikke liden Skade paa Agrene, og tidligt om Morgenen og ud paa Aftenen ser vi dem ofte i store Flokke paa de afskaarne Agre fraadse i Kornet, hvorved de bliver overmaade fede og velsmagende. Man passer da paa den gunstige Leilighed og kan undertiden komme til at gjøre gode Skud, exempelvis indtil 4 Stykker i ét. Hver Høst bringes mange til Byen og betales godt, da de leverer en fortræffelig Steg. Om Vinteren derimod, naar Sumpene og de ferske Vande er tilfrosne, og de maa ty til Havets Strande og Bugter, bliver Kjødet paa Grund af Næringen tranet og er da lidet værd. Denne Art overvintrer hos os i stort Antal. Æglægningen begynder paa Jæderen tidligt; jeg har 8de April faaet 9 Æg, fundne i ét Rede. Naar man tager Æg af disse Fugle og lægger under Høns, bliver Ungerne meget tamme og parrer sig let med vore almindelige Ænder. Jeg har ofte seet saadanne tamme Stokænder; vi har flere Gange havt dem paa Bredevandet. Disse Ænder dukker ikke undtagen under Fjærfældningen, og naar de er anskudte; for at erholde Næringen,

der bestaar i Vandplanter og deres Frø, Insekter, Orme, Muslinger o. s. v., stiller de sig paa Hovedet i Vandet og arbeider med Fødderne for at række saa dybt som muligt. *Anas boscas,* Retz., Nilss.

Querquedula crecca, Lin.
Krikand, Pytand.

Er vor mindste Andeart. Navnet hidrører fra Stemmen: „Kræk, kræk“. Ved Siden af Stokanden, som den i mange Henseender ligner, har den i Skandinavien den videste Udbredning. I vor Omegn er den meget almindelig og hækker hyppig her; jeg har truffet den rugende saa nær Byen som i Myrer og Sumpe ved Mosvandet, og ofte skudt den i vore nærmeste Smaavande. I Bredevandet har den ofte indfundet sig. Den er ikke sky, bringes om Høsten talrig til Byen og er meget efterspurgt paa Grund af sit fortrinlige Kjød. Sine 8—12 gulagtig hvide Æg lægger den paa en Tue blandt Græsset eller i en Myr eller ogsaa paa en Holme i et Ferskvand. *Anas crecca,* Lin., Retz., Nilss.

Querquedula circia, Lin.
Knækand.

Denne smukke lille And, der først i 1862 fik Borgerret i vort Lands Fauna, tør nok oftere forekomme, især her paa Jæderen, men let oversees paa Grund af dens store Lighed med Krikanden, som den ogsaa i Levesæt ligner. Høsten 1869 blev et Individ nærved Stavanger snappet af en Fuglehund og bragt levende til Byen, hvor det dog snart døde, og i Juni 1870 blev et Par skudte paa Jæderen, hvor den maaske undertiden kan hække. Den synes dog hovedsagelig at bebo de sydlige og mellemste Dele af Europa. Om Høsten slaar den sig ofte sammen med andre Andearter: Brunnakken, Krikanden o. s. v. Navnet har ogsaa denne And faaet af sit Skrig, der lyder som „Kvæk“ eller „Knæk“. Den er i det hele kun sjelden fundet her i Landet. *Anas querquedula,* Lin., Retz., Nilss.

Spatula clypeata, Lin.
Skeand, Skovland.

Navnet kommer af denne Arts lange, brede, mod Spidsen ske- eller spadeformig udvidede Næb. Høsten 1865 i Oktober saaes i Mosvandet to af disse Ænder, hvoraf den ene blev skudt og som en Sjeldenhed sendt mig til Bestemmelse. Senere har jeg flere Gange truffet den skudt, saaledes exempelvis 30te Oktober 1869, men altid om Høsten. Den tør ikke være saa ganske sjelden paa vor Kant, men oversees, især Hunnen, paa Grund af dens Lighed med Hunnen af Stokanden. Dens Føde er Vandplanter og deres Frø, smaat Vandkryb, Insekter og Orme, som den opfisker under Vandfladen, hvorved dens mærkelige Næb med sine tætsiddende lange Kamtænder bruges som en Sil. Stavanger Museum eier flere Exemplarer, skudte paa Jæderen i den senere Tid, deraf to 12te Septbr. i Aar. *Anas clypeata,* Lin., Retz., Nilss., Pall.

Fuligula fuligula, Lin.
Topand.

Tilbringer Sommeren i de nordligste Dele af vor Halvø, hvor den forplanter sig ved Floder, Sumpe og Bække saavel i det Indre af Landet som i Kysttrakterne, dog altid ved ferskt Vand. Vinteren tilbringer den i stor Mængde paa Indsøerne i Schweiz og er da ogsaa ganske almindelig i Italien. Paa vor Kant er den sjelden, men er dog seet nogle faa Gange senhøstes saa nær Byen som i Hillevaagsvandet, hvor den ogsaa skal være bleven skudt. Museet eier 4 Exemplarer fra vor Omegn, skudte i de senere Aar, et i Ryfylke, Resten paa Jæderen. *Fuligula cristata,* Leach., Steph., *Anas fuligula,* Lin., Retz., Nilss., Pall.

Fuligula marila, Lin.
Bjergand.

Denne Dukand tilhører det høiere Norden saavel af den gamle som ny Verden. I Lapmarkerne og i Norges Fjeld-

trakter tilbringer den Sommeren og forplanter sig, mod Vinterens Nærmelse indfinder den sig i større og mindre Skarer i vore Indsøer og Bugter og sees aarligt i Hillevaagsvandet, naar det er aabent, ja ofte endog i Bredevandet lige ved Byen. En stor Del flytter dog til sydligere Egne. Den dukker med største Hurtighed og næsten uophørligt, og da den oftest holder sig paa dybt Vand langt fra Land, er den ikke let at komme paa Skud. Enkelte Aar bringes den dog ikke sjelden til vor By. I det vestlige Norges Fjeldtrakter kaldes den „Kvitside", i Sverige „Hvitbuk". *Anas marila,* Lin., Retz., Nilss.

Fuligula ferina, Lin.

Taffeland.

Taffelanden blev første Gang, forsaavidt det er kommet til min Kundskab, hos os skudt paa Jæderen i Februar 1871 og paa Hillevaagsvandet, som er en Indskjæring af Gandsfjorden og altsaa indeholder salt Vand, 12te Novbr. samme Aar. Senere er den flere Gange bragt til Byen fra Jæderen (30te April 1887, 3die April 1888), ligesom et Exemplar blev skudt der 10de December 1884, hvad der synes at bevise, at denne Art ogsaa kan overvintre hos os. Dens Hjem er den gamle og ny Verdens nordlige Egne, og den forekommer navnlig talrig i det nordlige Rusland og Sibirien. I Levevis ligner den sine Slægtninge deri, at den svømmer og dukker med stor Færdighed, men flyver tungt og med Bulder. Kjødet er godt. *Anas ferina,* Lin., Retz., Nilss., Pall.

Harelda glacialis, Lin.

Isand, Havelle, Angletaske.

Sommeren tilbringer denne And ved Indsøer og Myrvande i Polartrakterne af den gamle og ny Verden samt i nogle Fjeldbygder, som ligger nedenfor Polarkredsen. Hos os sees den sædvanlig kun om Høsten og Vinteren og oftest i Flok; dog har jeg ogsaa i April Maaned i Nærheden af Hundvaag truffet en hel Del og et Aar skudt et vakkert Exemplar, en Han i Vinterdragt. Om Høsten indfinder aarligt nogle

Individer sig i Bredevandet, især Ungfugle, hvor de undertiden kan forblive saalænge, indtil Is bedækker Vandfladen, hvorved det kan hænde, at enkelte findes ihjelfrosne efter stærk Nattekulde. Disse Fugle er næsten uophørlig sysselsatte med at dukke efter Muslinger og Snegle, som de ophenter fra Bunden. De er livlige i sine Bevægelser og lader ofte høre et Slags Sang, der lyder som „Anglek, anglek", og har givet dem Navnet Angletasker, hvormed de altid benævnes paa vor Kant. Hver Høst og Vinter skydes endel, men de er ikke i nogen Pris, da Kjødet er tranet. *Fuligula glacialis,* Lin., *Anas glacialis,* Lin., Nilss.

Clangula glaucion, Lin.

Hvinand, Kvinand.

Sit Navn har den faaet af sin hvinende Flugt. Den findes om Sommeren i stor Mængde paa den skandinaviske Halvø, især i de nordlige Dele. Hver Høst og Vinter er den meget hyppig i Omegnens Ferskvande (ogsaa i Bredevandet), naar de er aabne; ved indtrædende Frost forlader den disse og sees da i temmelig store Flokke i Fjordene og mellem Holmerne. Den skydes da ofte hos os, men Kjødet er ikke uden Transmag. Lettest kommer man den paa Skud, naar man løber til Stranden under Dukningen, som sker med udmærket Færdighed efter Vandinsekter, Krebsdyr, Larver, Orme, Snegle, Muslinger og Vandplanter, som hentes op fra Bunden. Den lægger aldrig som de fleste andre Ænder sine Æg under aaben Himmel. I Skandinavien, hvor oftest de Søer, ved hvilke den klækker, er omgivne med Skov, lægger den sædvanlig sine Æg i hule Træer. Hvor saadanne ikke findes, skjuler den dem paa anden Maade, t. Ex. ved Bredderne i Rør og Siv. *Fuligula clangula,* Lin., *Anas clangula,* Lin., Retz., Nilss.

Somateria mollissima, Lin.

Edderfugl, Ærfugl, Ær.

Skjønt vi ingen egentlige Dunvær har paa vor Kant, er dog denne store Dukand i vort Amt fredet hele Aaret igjennem,

og har været dette i længere Tid. Denne Fredning liker ikke Fiskerne, der paastaar, at den ikke alene fortærer en Masse Fiske- og Hummeryngel, men ogsaa sluger saa store Fiske, som den paa nogen Maade kan faa Bugt med. At Fiskerne har Ret i denne sidste Paastand, har jeg oplevet et Exempel paa, idet jeg i Dusevigen, $^1/_2$ Mil fra Stavanger, skjød en Ærfugl, som netop var beskjæftiget med og arbeidede haardt for at faa ned en Fisk, den just havde fanget. Deres fornemste Føde er dog Muslinger (især *Mytilus edulis*) og Snegle, som de ofte ophenter fra betydelig Dybde, og som selv de smaa Unger sluger hele. Uagtet denne Art forekommer i alle Have omkring Skandinavien saavel ved de østlige som vestlige Kyster, har den dog sit egentlige Opholdssted i de nordlige, mindre beboede Skjærgaarde. At den her, hvor den i hele Kolonier klækker paa de fredlyste saakaldte Æg- eller Fuglevær, er en Indtægtskilde for Beboerne, er bekjendt nok. Man søger at værne om dem paa enhver Maade og bygger endog et Slags Smaahuse af Sten eller Træstykker for at beskytte Hunnen og Æggene under Rugningen mod dens Fiender, hvortil blandt andre især Ravnen og Graakragen hører. Hannen forlader sin Mage, før Rugningen er forbi, begiver sig gjerne ud i Havskjærene og lærer aldrig sine Børn at kjende. Skjønt den endnu er almindelig hele Aaret igjennem og hækker hyppig i vor Egn, har dog den stærke Trafik fordrevet Størstedelen fra de Øer og Holmer nær Stavanger, hvor den før rugede i Mængde, og hvor jeg saa ofte har truffet og skudt den. Den er vild og sky og kommer lettest paa Skud, naar man seiler, ved Roning kommer man den vanskelig nær. Æggene, i Regelen 4 eller 5, paa Marøen i Gandsfjorden har jeg engang fundet 6, ligger i en Seng af Dun, som Fuglen plukker af sig, og som danner en Krands om Æggene. Hvert Rede leverer 13—14 Gram finrenset Dun, den bekjendte kostbare Edderdun. Hunnerne er saa tamme paa de beboede Holmer, hvor de længe er fredede, at de værper i Baadnøstene, ja undertiden endog i Kjøkkenet hos Fiskerne. Naar de ruger, kan man røre ved dem, stryge dem med Haanden, ja endog

sagte løfte dem op fra Æggene, uden at de røber nogen Frygt. Som Gut forsøgte jeg et Aar paa at lade Edderfuglens Æg udklække af Høns. Det lykkedes, Ungerne trivedes godt og lod sig fortræffelig smage de Fluer og andre Insekter, jeg fangede til dem; men Rotter hindrede mig fra at fuldende Opdragelsen. Navnet har Arten faaet af det islandske „Aedar", som betyder Dun. *Fuligula mollissima,* Lin. *Anas mollissima.* Lin., Retz., Brünn., Nilss.

Oidemia fusca, Lin.
Sjøorre, Havorre.

I de mellemste og nordlige Dele af den skandinaviske Halvø forekommer denne store Dukand hyppig om Sommeren og ruger helst ved de noget høiere liggende Indsøer, sparsommere paa Lavlandet og altid sjelden ved salt Vand. Talrigst skal den dog forekomme i Sibirien. Om Vinteren er den meget hyppig i vore Fjorde og Bugter, hvor mange, især Ungfugle, hvert Aar skydes og kjøbes af Folk, der tror, at alle Ænder med bredt Næb er velsmagende; Kjødet er dog tranet, medens Fjær og Dun er fortræffelige. Lettest er denne Fugl at skyde, naar den ligger under Land og dukker efter sin Føde, som hovedsagelig bestaar i Muslinger, der ligger paa Havbunden eller sidder fast ved Klipper og Tang. Den er meget vanskelig at komme nær i Baad. Hunnen skal vise en saadan Hengivenhed mod sin Mage, at hun, om denne skydes, næsten altid bliver liggende eller flyver blot et lidet Stykke og kommer snart tilbage for strax at blive skudt. *Fuligula fusca,* Lin., *Anas fusca,* Lin., Retz., Nilss.

Oidemia nigra, Lin.
Svartand.

Tilhører det høiere Norden af den gamle og ny Verden, hvorfra den i Vintertiden flytter ned til mere tempererede Lande. Den deler sine fleste Slægtninges Sædvane under Forplantningstiden at opholde sig ved ferske Vande og tilbringer Sommeren hos os især i Polartrakterne i det Indre af

Landet, men hækker dog ogsaa langt sydligere. Her kalder man ogsaa denne And „Havorre“, men skjelner dog mellem den større Art, som er den foregaaende, og den mindre, som er denne. Ud paa Høsten og hele Vinteren viser den sig i vor Omegn mellem Holmerne og i vore Fjorde og Bugter og bringes ofte skudt til Byen. Men da Føden især bestaar i Muslinger, Orme og Krebsdyr, sjelden i Vandplanter, er Kjødet tranet. Ved de franske Kyster fanges den om Vinteren i stor Mængde og sælges til Katholikerne, der spiser den i Fastetiden, da den som andre tranede Ænder er en Undtagelse fra Forbudet mod Kjødspise og betragtes som Fisk. *Fuligula nigra,* Lin., *Anas nigra,* Lin., Retz., Nilss.

Mergus merganser, Lin.

Stor Fiskand.

Uagtet de nordlige Dele saavel af Europa som Amerika udgjør denne store og smukke Fuglearts egentlige Opholdssted om Sommeren, er den dog ikke indskrænket alene til den kolde Zones Egne i begge Kontinenter. I hele Skandinavien fra langt indenfor Polarkredsen til Halvøens sydlige Del forekommer den i Sommermaanederne og forplanter sig ikke blot i Nærheden af Havet, men ogsaa ved de midt inde i Landet liggende Floder og Indsøer saa langt op, som Furuskoven voxer, dog overalt mindre talrig end følgende Art. Mod Vinteren udbreder den sig mod Syd og træffes da ved Frankriges, Hollands og Tysklands Kyster samt i de større Floder Elben og Rhin, ja endog paa Søerne i Schweiz og i Egnen ved Rom. Hos os er den temmelig almindelig især om Vinteren og skydes ikke sjelden saavel paa Søen som i Ferskvandene, skjønt den er en af de skyeste af alle vore Svømmefugle. Den lægger baade tidligt og mange Æg, ofte 12—15 Stykker, og ved at beskatte den, idet man borttager nogle Æg, men lader et og andet blive tilbage i Redet, kan man formaa Hunnen til at lægge indtil et Snes og derover. Hvor Lokaliteterne tillader det, lægger den dem helst i hule Træstammer ofte omkring 8 Meter høit fra Marken, i Mangel

deraf i Bjergkløfter. Det er almindelig bekjendt, at naar denne Fugl mærker nogen Fare, efterat den er kommet i Vandet med sine spæde Unger, samler den dem paa sin Ryg og svømmer hurtig bort med dem. Men om den flytter Ungerne fra det høie Rede ned i Vandet paa den Maade, at den tager dem paa Ryggen og lader dem holde sig fast i Fjærene og derpaa sænker sig ned med dem under meget jevn Flugt, eller den tager dem varsomt med Næbbet, er endnu ei afgjort, skjønt Fiskerne fortæller begge Dele. Til Mærkværdighederne i denne Fiskands Historie hører den eiendommelige Maade, hvorpaa den fisker om Høsten. Hele Flokke af dem forener sig da paa fiskerige Vande, danner etslags Fiskenot ved at formere en krum Linie og trækker sig under Dukken og Slaaen med Vingerne sammen til en grund Vig eller Strand; herved driver de Fisken sammen og opsluger den saa i Mængde. Har de ikke faaet nok, gjør de et nyt Notkast. Kjødet er tranet, da den lever alene af Fisk. Ved sin Graadighed gjør den store Ødelæggelser i Fiskevandene. Stavanger Museum har flere smukke Exemplarer fra vor Omegn. *Mergus merganser,* Retz., Temm., Nilss.

Mergus serrator, Lin.
Mindre Fiskand, Siland.

Ligesom overalt i Skandinavien er denne den almindeligste Art af Slægten her i Omegnen og ruger talrig hos os; jeg har fundet dens Rede paa Øer og Holmer i Søen under Stene, og jeg har ofte seet Moderen med sin Børneflok svømme og dukke i flere af Ryfylkes Ferskvande. Endogsaa de smaa Unger svømmer og dukker fortrinlig. Skjønt sky og forsigtig skydes den dog ofte; ved at passe mit Snit, benytte et gunstigt Øieblik, har jeg ved Hundvaagsholmerne fældet 7 — syv — Stykker i ét Skud. Da den lever udelukkende af Fisk, er Kjødet tranet og usmageligt, og da det spidse Næb røber den, har jeg flere Gange truffet Bønder, der har afhugget dette og anbragt Fuglen mellem andre mere afsættelige Ænder, idet de har udgivet den for en Brunnakke eller Lyng-

and. For Fiskevandene er den skadelig; dens Næb, som er væbnet med talrige spidse, bagud rettede Tænder, synes bestemt til at gribe og fastholde Aal og andre glatte og slibrige Fiske. Fjærene og Dunene er fortrinlige. *Mergus serrator,* Retz., Nilss.

Mergus albellus, Lin.

Hvid Fiskand.

I hele Skandinavien er denne Art meget sjelden; i de sidste Aar er blot nogle faa Exemplarer skudte her i Landet, hvoraf et 4de Februar 1891 ved Hummersand i en Bugt af Gandsfjorden ved Stavanger, hvor samtidig 3—4 Stykker bemærkedes. Egentlig tilhører den mere de østlige Dele af Norden og er talrig i hele Rusland og Sibirien lige til det østlige Ocean samt i de tilgrændsende nordlige Dele af Nordamerika. Hos os forekommer den blot om Vinteren eller tidligt om Vaaren, hvorfor det er sandsynligt, at de Individer, som er naaede op til vore Kyster, er komne søndenfra, idet det normale Træk neppe berører Landet. Om Vinteren gaar den lige ned til Italien og er almindelig der. Flugten er skarp og hvinende, Bevægelserne i Vandet yderst livlige, og den dukker med særdeles Færdighed. Den lever af Fisk, hvoraf dens Kjød har baade Lugt og Smag. *Mergus albellus,* Retz., Nilss., Pall.

Ord. IX. Longipennes. Maageartede Fugle.

Fam. Stercorariidæ.

Stercorarius pomatorhinus, Temm.

Bredhalet Jo.

Denne Rovmaage viser sig ved Norges Kyster enkelte Aar om Høsten og Vinteren, sjeldnere under Tilbagereisen om Vaaren. De faa Exemplarer, der er fundne om Vaaren eller Sommeren, har alle været udfarvede, med hvidt Underliv.

Høstexemplarerne har i Regelen været yngre, mørkfarvede, og blot et og andet ældre og udfarvet har været blandt dem; et Par saadanne, skudte paa Jæderen, opbevares i Stavanger Museum. Et af de ældre Høstexemplarer, skudt paa Jæderen 30te Oktober 1879, synes ligesom at danne en Overgang til en (endnu ukjendt) mørk Fase, idet Brystet er mørkt, og blot Midten af Underlivet er hvid, Halefjærene er fuldt udviklede. Om den ruger ved de ferske Vande i Østfinmarkens indre Dele er endnu ikke afgjort, under Træktiderne er den almindelig udenfor de finmarkske Kyster (R. Collett). Dens Levesæt er aldeles ligt dens nære Slægtning Tyvjoens, hvorom mere nedenfor. Ved Redet, hvor den ligesom de andre Rovmaager slaar ned paa Mennesker og Dyr, som nærmer sig, har den en Lyd, som ligner en Hundehvalps Bjæffen. Næringen bestaar af Fisk, Fugleæg og rimeligvis ogsaa af Fugleunger. *Lestris pomarina,* Temm., Brehm, Bonap.

Stercorarius crepidatus, Banks.
Tyvjo, Maagkjeiv, Maagskidt.

Som Trækfugl ankommer denne Rovmaage til vor Egn i den første Halvdel af Mai (i 1884 den 16de Mai, i 1886 den 7de Mai, i 1887 den 16de Mai ifølge mine Optegnelser fra disse Aar). Arten optræder hyppig i 2 Faser, sortbugede og hvidbugede Individer, som parrer sig med hinanden, hvad Prof. Collett har havt Anledning til flere Aar at iagttage ved Orrevandet paa Jæderen, ligesom jeg paa Hvidingsøholmerne, hvor denne Fugl hyppig ruger, oftere har bemærket et saadant blandet Ægteskab. Stavgr. Museum eier et Individ, skudt i Nærheden af Byen 20de August 1887, som har enkelte brune Bræmmer paa den iøvrigt hvide Bug. At den hvidbugede skulde være Hannen, og den sortbugede Hunnen, som nogle Ornithologer mener, strider mod senere Tiders Erfaringer; den ulige Farve antyder ikke forskjelligt Kjøn, men blot tilfældige Varieteter. Tyvjoen optræder hyppig og ruger ofte i vor Omegn; men talrigst forekommer den blandt de Øer, Holmer og Skjær, som ligger strøede i Havet udenfor Kysterne

af Nordland og Finmarken. Ved Fiskernes Baade ser man den ikke sjelden, og naar man tager en Fisk i Haanden, vinker dermed i Luften og efterligner Fuglens Lyd: „Joh, joh“ eller „Je-aah, je-aah“, kommer den strax som en Pil, svæver tæt over Baaden, og hvis man kaster Fisken det mindste op i Luften, griber den den øieblikkelig, inden den falder ned i Vandet. Med Terner og Maager fører den stadig Krig og anfalder hver og en, som den mærker har slugt en Fisk, for at tvinge den til at give Slip paa Byttet. Maagen jamrer sig og søger at undfly, endnu førend man ser Tyvjoen; man hører i Afstand dens „Je-aah“, og inden faa Sekunder er den fremme. Den anfalder strax med Næb og Klør den skrigende Maage og tvinger den til at opkaste den nedslugte Fisk, som den paa Øieblikket opsnapper i Luften og nedsvælger, hvorpaa den helt magelig med sagte og hoppende Flugt begiver sig bort for at søge et nyt Eventyr. Foruden Fisk fortærer den ogsaa Fugleæg, som den paa Stedet sønderhakker og uddrikker. Tyvjoen hække paa Øerne i tuede Myrer og ofte ved ferskt Vand. Der træffes den altid parvis, og undertiden ser man flere Par hække ved samme Sump. Naar man nærmer sig Redet, farer den ofte lige ned i Hovedet paa Fredsforstyrreren, hvad jeg tidt nok har faaet føle, og paa Hvidingsø fortalte man mig, at en Dreng havde spiddet en af disse Fugle paa en Tollekniv, han holdt over sit Hoved, hvorpaa den idelig søgte at slaa ned. Det sidste Exemplar, Stavanger Museum har modtaget, blev ifjor 10de September skudt ved Sele paa Jæderen. *Lestris parasitica,* Lin., Nilss. *Labrus parasiticus,* Lin.

Stercorarius parasiticus, Lin.

Fjeldjo.

Denne mindste af alle vore Rovmaager har sin fornemste Udbredelse i Finmarken, hvor den især i Østfinmarken ruger almindelig paa Fjeldmyrerne, men ogsaa hist og her ved Bredderne af de store Fjorde og paa Holmer i Fjordbundene. Søndenfor Polarcirkelen hække den alene paa Høifjeldene; ved de sydlige og vestlige Kyster viser den sig sparsomt og

blot under Træktiderne. Stavanger Museum eier et Exemplar skudt i Oktober 1879 paa Solesanden paa Jæderen, og et udfarvet fra Ogne paa Jæderen, skudt 20de Mai 1891. Den er en virkelig Fjeldfugl, som paa mange Steder, t. Ex. i Lapmarkerne, synes at forekomme i Sneregionen. Uophørlig ser man disse lette Seilere med sin hoppende Flugt kløve Luften og gjøre de vakreste og smidigste Bevægelser og Vendinger for enten at slaa ned paa sit udseede Bytte eller forfølge eller undvige sine Kamerater, og de kommer undertiden Vandreren saa nær under Flugten, at man kan kaste Stene og Kjepper paa dem eller skyde dem ned med de fineste Spurvehagl. De synes ikke ligesom foregaaende Art at anfalde Maager og Terner eller andre Fugle for at tvinge dem til at slippe sit Rov; Fjeldjoen lever af Insekter, Fjeldmus (Lemæn), Fugleæg og Krækling og bliver meget fed. Ved sin slanke Bygning og de forlængede Halefjær er denne Art den smukkeste af hele Familien. *Stercorarius longicaudatus*, Briss., *Lestris buffonii,* Boie, Løwenhj.

Fam. Laridæ.

Larus ridibundus, Lin.

Lattermaage.

Første Gang jeg hørte denne i det sydlige Sverige og Danmark temmelig almindelig forekommende Ferskvandsmaage omtale som paatruffen her i Landet, ligger temmelig langt tilbage i Tiden, da et Individ blev skudt ved Skudesnæs paa Karmøen. Saa blev et Par af disse Fugle i Mai 1867 bemærkede paa Tungenæs, hvor i Juli s. A. Fiskeri-Inspektør Landmark, en af vore største Ornithologer, traf dem ved Bøvandet, sandsynligvis rugende der. Senere er de oftere fundne paa Jæderen, navnlig ved Haar, Orrevandet, hvorfra Stavgr. Museum har modtaget et Exemplar, skudt 6te April 1884, Nærlandgaardene, Sele samt sporadisk paa hele Kysten fra Ogne til Tungenæs. De fleste indfinder sig omkring Midten af Mai, undertiden træffes de dog i April. I de seneste Aar har flere Gange et og andet Par ruget paa en Holme i Orre-

vandet, skjønt i 1885 Æggene blev borttagne, og den ene af Fuglene skudt ved Redet. De fleste forlader os i Oktober, enkelte tilbringer dog Vinteren hos os. Den er Trækfugl og overvintrer i det sydlige Europa og nordlige Afrika. Sit Navn har den faaet af, at dens almindelige Lyd ligner Latter; men naar den bliver ræd eller vred, har den ogsaa et skarpt og gjennemtrængende Skrig, især naar man nærmer sig dens Æg eller Unger. Den kaldes ogsaa Hættemaage, fordi hos den gamle Fugl i Vaardragt hele Hovedet er brunt, undertiden sortgraat, hvilken Farve bagtil gaar nedover dens Nakke. *Larus ridibundus,* Retz., Nilss., Degl.

Larus canus, Lin.
Fiskemaage.

Denne Skandinaviens almindeligste Maage forekommer hyppig saavel Sommer som Vinter her i Omegnen, hvor den i Mængde forplanter sig paa Øerne og Holmerne ikke alene i Søen, men ogsaa i vore Ferskvande, ofte langt inde i Landet. Den findes næsten altid i større eller mindre Selskaber; om Vaaren ser vi den ofte i betydelig Mængde sammen med andre Maagearter og med Krager paa Markerne omkring Byen, hvor den fortærer den til Gjødning udspredte Sildegan (Sildeaffald) eller med stor Forsigtighed trækker Regnormene op af deres Huller og sluger dem i saadan Mængde, at jeg undertiden har seet dem hængende ud af dens Næb. Ofte besøger den de nypløiede eller tilsaaede Agre og skal gjøre nogen Skade ved at fortære Korn, uagtet dens almindelige Føde er Fisk, Krebsdyr, Orme, Muslinger m. m. Den kan ialfald vænnes til at leve af Kornspiser; i min Barndom havde jeg en Maageunge, som jeg tilsidst opfostrede med bare Deig, og som blev saa tam, at den daglig fløi ud over Fjorden og stedse kom tilbage igjen. Den skydes leilighedsvis naar der er Anledning til at fælde mange i Skuddet, uagtet Kjødet er tranet; Æggene er dog ret gode. *Larus canus,* Nilss., Degl., Brehm, Bonap.

Larus argentatus, Gmel.

Stor Graamaage.

Temmelig almindelig her. Om Sommeren holder den sig mere paa de ydre end paa de indre Holmer og Skjær; dog har jeg truffet den hækkende paa Hundvaagsholmerne og andre Steder i Nærheden af vor By, hvorfra den dog paa Grund af den overordentlig tiltagende Færdsel i de senere Aar er blevet fordreven. Den flyver høit, er ræd og forsigtig. Dens Lyd under Flugten er et kaglende „Ga-ga-ga" eller „Gackackack", som betegner, at den er bange eller vil advare for en eller anden Fare, og derimellem lader den høre et høilydt, klagende „Gi-au, gi-au". Ved Fiskeværene sees den hyppig, den følger Fiskestimernes Gang og skyder ofte fra Luften ned i Vandet og fanger Fisk. Paa nøgne Skjær og Klipper lægger den sine 3 Æg. *Larus argentatus*, Brün., Temm., Degl.

Larus fuscus, Lin.

Sildemaage.

Det er fornemmelig denne Maage, der tjener Fiskerne til Veiledning ved Sildefangsten, idet den følger Silde- og Brislingstimerne. Den holder sig i Luften over dem, og naar Maagen flyver høit, følger Fiskene Dybet, naar den derimod sænker sig ned mod Søen, stiger Stimerne op mod Vandfladen. Den holder sig mere ude ved Havkanten og paa de ydre Holmer og hækker i stor Mængde paa Øerne ved Stavanger, navnlig paa Roth og Hvidingsøerne. Om Vaaren ser vi den ofte paa vore Marker. Den fanger gjerne sit Rov paa den Maade, at den skyder ned derpaa fra Luften med Hovedet under Vandskorpen. Hvor den hækker i Mængde er den til Nytte for Beboerne. *Larus fuscus*, Retz., Nilss., Temm., Brehm.

Larus marinus, Lin.

Havmaage, Svartbag.

Denne Art er den største og stærkeste samt tillige den glubskeste og mest rovgjerrige af alle vore Maager. Den holder

sig fornemmelig til de yderste Skjær og Holmer; dog ser vi ogsaa denne, især de yngre, om Vaaren paa Markerne i Omegnen af Byen. Den hækker hyppig hos os, paa Hvidingsøholmerne har jeg truffet den rugende i Mængde; ogsaa paa et Skjær i Norevandet i Strands Herred har jeg ofte fundet dens 3 store, grønagtig graa, med sorte Pletter tegnede Æg. Den begynder at værpe i den første Halvdel af Mai og saaledes førend de fleste andre Maager. Som en ægte Rovfugl er den en farlig Fiende for Ænder og andre Fugle og især for Edderfuglen, der ofte ikke formaar at værge sine smaa Unger mod denne gridske Røver. *Larus marinus,* Retz., Nilss., Temm.

Larus glaucus, Müll.
Stor hvidvinget Maage.

Kappes i Størrelse med foregaaende Art og er meget almindelig ved Spitsbergen, Grønland og Island. Om den ruger ved Norges Kyster, er uvist, skjønt den ofte træffes om Sommeren i de nordligste Dele af Landet. Høst og Vinter kommer den ned til vor Egn, og Stavgr. Museum har flere Gange modtaget Exemplarer baade fra Ryfylkefjordene og fra Jæderen. I Levesæt og Sædvaner har den megen Lighed med Havmaagen, og dens Skrig: „Aga-ga“ eller „Ag-ag“ ligner meget dennes; Flugten er ogsaa høi og kraftig. Dog er den ikke fuldt saa slem en Rovfugl som denne, men den er en gridsk Æggetyv. Den hjælper Tyvjoerne med at bekjæmpe de mindre Maager; dog tvinger den dem i Almindelighed til at udlevere Byttet. Den holder ogsaa meget af Aadsel og er næst Stormfuglen den mest paatrængende ved Hvalernes Afspækning. Næringen bestaar fornemmelig i døde Fugle, Fugleunger og Æg, Fiske, Muslinger m. m. Den er meget glubsk. *Larus glaucus,* Brünn., Fabric., Brehm, Faber.

Larus eburneus, Phipps.
Hvidmaage, Ismaage.

Ruger ikke ved de skandinaviske Kyster, men viser sig hovedsagelig om Vinteren undertiden mellem Skjærene udenfor

Finmarken. Enkeltvis træffes den ogsaa sydligere og er skudt ved Karmøen udenfor Stavanger. Om Sommeren lever den i Polaregnene, ved Spitsbergen og Grønland, hvor den forekommer i større Selskaber, ofte blandt Ismasserne langt fra Land. Det var denne Maage, „*Fram*“ traf længst mod Nord. Sine Ynglepladse har den paa Spitsbergen og i de nordligste Breder, hvortil man yderst vanskelig kan komme, derfor har ogsaa dens Æg været ukjendte lige til den seneste Tid. Den er lidet sky og lader Jægeren komme sig ganske nær. Føden bestaar af Fiske og Aadsler, t. Ex. Kjødet af dræbte Hvalrosser, Hvaler og Sælhunde. *Larus eburneus,* Gmel., Lath., Degl.

Rissa tridactyla, Lin.

Tretaaet Maage, Krykje, Haakrykje.

Sit egentlige Hjem har denne Maageart i den kolde Zone, især i Finmarken, og hækker neppe sydligere end udenfor Søndmøres Kyster. Fornemmelig om Vinteren ser vi den hyppig hos os, Ungfuglene tilbringer dog ogsaa Sommeren ved vore Kyster i store Flokke i Selskab med andre Maager. Den holder sig mest paa de ydre Øer og Holmer. Paa visse Skjær i de nordligste Trakter findes den i utrolig Mængde, t. Ex. ved Lofoten og Finmarken. Over saadanne ser man dem i Skarer svæve med et skarpt Skrig. Mellem Skjærene spreder de sig for at søge sin Føde, der bestaar i smaa Fiske, Krebsdyr og Orme („Kril“ og „Aate“); de er Styrtedukkere og kan forsvinde et Øieblik under Vandet. I Afsatser og Huler paa den mod Havet vendende Side af steile og høie Bjerge lægger de sine Reder, ofte forsamlede i stort Antal. Paa visse Klipper hækker de i Tusindvis. Naar man nærmer sig disse Steder, flyver de undertiden ud i saa stor Mængde, at de skjuler Himlen og Solen. Saadanne Klipper er Sværholtklubben i Vestfinmarken, et af de største Fuglebjerge paa Jorden, Fuglefjeldet, Skarvbjerget m. fl. Hvor de klækker i stort Antal, indsamles en Mængde Æg, der anvendes i Husholdningen. *Larus tridactylus,* Lin., Gmel., Lath., Nilss.

Under det store Vaarsildfiskeri, der i Januar og Februar tildels foregaar her i Nærheden, samler vore almindelige Maagearter sig i utallige Skarer ved Fiskeværene. De er da Fiskerne til Nytte, idet de i Forening med Hvalerne bebuder Sildemassernes Nærmelse og viser, hvor de støder under Land. Det er dette, man her kalder „gode Syner", „gode Tegn". Ved disse Fiskevær forekommer de i saadan Mængde, at de ofte ligesom formørker Luften, og jeg har leilighedsvis seet Øer og Holmer ganske hviddækkede af dem, saa at det i Frastand saa ud, som om de var belagte med Sne. At Maagerne i den Tid lever høit, følger af sig selv.

Paa de Steder hos os, hvor vore Maager hækker i stor Mængde, t. Ex. paa Hvidingsøholmerne og især paa Øen Roth ud for Tananger, samler Bønderne sig ifølge Overenskomst paa en bestemt Dag og drager ud for at opsøge Rederne. De knækker eller afklipper da de yderste Vingeled paa de nylig udklækkede Unger og overlader derpaa til Forældrene at opfostre dem. Naar nu Ungerne ud paa Sommeren er blevet voxne, reiser de atter ud og slaar disse Stakler, der er berøvede Flyveevnen, med Lethed ihjel under Forældrenes heftige Skrig, hvorpaa de drager hjem med sit rige Bytte, der nedsaltes til Vinterføde. Velbekomme! Ogsaa Fjærene benyttes, uagtet de er mindre gode og med Tiden let gaar over til Støv. Ifølge tidligere Meddelelse fra Roth, hvor denne Nedslagtning hvert Aar drives, beløb Beskatningen sig til 2—3000 Unger aarlig; i de seneste Aar er dog dette Antal reduceret til 1—2000 Individer, uden at den derværende Koloni synes væsentlig formindsket.

Sterna hirundo, Lin.
Makrelterne, Tedne.

Ankommer sidst af alle vore Trækfugle, i Regelen over Midten af Mai, i Aar den 20de. Vore Fiskere paastaar, at den hvert Aar viser sig i Ryfylkefjordene et Par Dage, førend den ankommer til de ydre Øer og Holmer, og mener, at den kommer østenfra over Fjeldene og ikke som de andre Sø- og Vadefugle følger Kysten. Den forekommer hos os i stor

Mængde saavel paa Øerne og Holmerne ved Havet som i alle Fjorde og Bugter i Ryfylke og paa Jæderens Strand. Næsten altid ser man den med lette Vingeslag svæve over Vandet. Den er Styrtedukker, og naar den bliver var en Fisk eller et andet lidet Sødyr, holder den sig stille paa et Sted med flagrende Vinger og skyder derpaa ned med Pilens Hurtighed for at fange sit Rov. Skyder man en Terne i Luften, og den falder vingeskudt paa Vandet, samler der sig almindelig over den en Mængde skrigende Kamerater, til hvem ogsaa Maager slutter sig. Det samme er ogsaa Tilfældet, naar man kaster en dødskudt op i Luften. Ofte slaar den lige ned i Hovedet paa den Person, som nærmer sig dens Æg eller Unger. Sine 2—3 Æg lægger den i et Hul paa Sandet ved Strandbredden eller paa Marken paa smaa Øer og Holmer; de er fine og velsmagende. Ofte finder vi mange Par hækkende paa samme lille Ø eller Holme. *Sterna hirundo,* Gmel., Lath., Retz., Temm., Nilss.

Sterna macrura, Naum.

Rødnæbbet Terne.

De største Kolonier af denne Art findes i Finmarken, hvortil den ankommer i Slutningen af Mai, de sydligste i Skjærgaarden udenfor Bergen. 16de August 1885 modtog Univ. Museet et Exemplar fra Jæderens Rev, og 16de—19de Oktober 1891 indsendtes ligeledes Individer til Kristiania fra Jæderen. Den skal være almindelig ved Island, Skotland, Ørknøerne, Baffinsbugten, Davissundet og i andre af de nordligste Trakter. I Levevis og Vaner ligner den saare meget foregaaende Art og har næsten samme Skrig. Den lever af Fiske, Insekter og Krebsdyr. *Sterna macrura,* Degl., Keyserl. & Blas., *Sterna arctica,* Temm.

Hydrochelidon nigra, Lin.

Sortterne.

Tidligere har jeg nogle faa Gange seet denne Terne paa Hillefjorden i Nærheden af Strand, i den senere Tid har

den vist sig aarlig at besøge om Sommeren Jæderens flade Kyststrækning, især Stranden ved Orre med det indenfor liggende Orrevand og Jæderens Rev, dog ganske sparsomt og aldrig rugende. 27de Mai 1882 og de følgende Dage traf Prof. Collett paa Revet første Gang en liden Flok paa omtrent 12 Stykker, der i Selskab med Makrelternen søgte sin Føde blandt de Fluer og Myg, som den stærke Vind drev ud fra Stranden. 4 Individer blev skudte, der alle var udfarvede. Beboerne, for hvem de tidligere var ukjendte, havde iagttaget dem fra Midten af Mai. De saaes senere paa samme Sted af og til hele Sommeren indtil Begyndelsen af August. I alle de senere Aar er Individer blevet iagttagne dels paa samme Sted, dels paa andre Punkter af Jæderens Kyst fra Revet ned til Kvalbein i Ogne. Ofte har de herunder besøgt Orrevandet, hvor de nu er velkjendte af flere af Beboerne. De viser sig i Regelen i Juni Maaned og forsvinder alle tidligt paa Sommeren (R. Collett). Denne Art er forresten almindelig i Danmark og forekommer tillige i det sydlige Sverige ved Tørvmoser, Søer og Damme, hvor den aarlig indfinder sig og hækker. *Sterna nigra*, Lin., Nilss., Temm., Bonap.

Fam. Procellariidæ.

Procellaria leucorrhoa, Vieill.

Kløfthalet Stormsvale.

Ogsaa denne lille Svømmefugl, som kun ganske faa Gange er skudt her i Landet, i Sverige ikke er bemærket og i Danmark hører til de største Sjeldenheder, har Stavanger Museum været saa heldigt at faa sig tilsendt fra vor Omegn. Paa Havet omkring Færøerne sees den om Sommeren, men den er ikke truffet rugende paa disse Øer; paa Hebriderne og Øen St. Kilda hækker den derimod, og i Grønland forekommer den almindelig rugende Syd for den 65de Bredegrad. I et Hul blandt nedraset Jord og Sten ved Foden af et Fjeld eller i Bjergrevner lægger den et eneste næsten rundt, hvidt Æg, som i Form og Farve ligner et Ugleæg. I Levevis afviger den ikke væsentlig fra følgende Art. *Thalassidroma leachii,* Temm., Degl.

Procellaria pelagica, Lin.
Liden Stormsvale.

Denne Art har især sit Tilhold paa Havet omkring de Øer, som ligger strøede i Oceanet Nord om England: Ørknøerne, Shetlandsøerne, Hebriderne og Færøerne samt ved Island, hvor den ogsaa hækker. Høst og Vinter besøger den i smaa Flokke Kysten af Norge fra Hvaløerne op til Lofoten og viser sig da, især under tykt og stormende Veir, undertiden inde i Fjordene og Bugterne. 14de Oktober 1869 blev den i en Nordveststorm bemærket paa to forskjellige Steder lige ved Byen, hvor den i længere Tid stod med udbredte Vinger og trippende Fødder paa Vandet. 26de August 1889 fangedes et Individ udenfor Stavanger. Den lever af smaa Sødyr, Bløddyr osv., især saadanne, som holder sig i Søgræs, der flyder paa Vandet. Den følger derfor Kjølvandet af seilende Fartøier og plukker op de Smaadyr, som drives op af Vandets Bevægelse. Flugten er hurtig, men altid lav over Vandfladen. Ved Fiskebaadene er den meget nærgaaende og opsnapper med Begjærlighed alt Affald, især Fiskelever, som kastes til den. Den kaldes derfor af Fiskerne „Lever-Lars“. Kjødet er meget tranet; derfor spises den ikke, men man afskjærer Ben og Næb, plukker den, trækker en Væge gjennem den og lader den brænde som en Lampe. Forplantning og Æglægning som hos foregaaende Art. *Thalassidroma pelagica*, Vig., *Procellaria pelagica*, Retz., Nilss., Lath., Faber.

Fulmarus glacialis, Lin.
Stormfugl.

Af Fiskemaagens Størrelse. Navnet har den faaet af, at den ofte i Storm og Uveir søger sin Tilflugt til Skibene. Den forekommer især om Vinteren mere eller mindre talrig ved de ydre Skjær og Holmer lige fra Østfinmarken og ned til Høiden af Stavanger, hvor den oftere har vist sig udenfor Buknfjorden, men den ruger aldrig i vort Land, uagtet den ogsaa om Sommeren sees i vore nordlige Farvande. Ofte opholder den sig ved Fiskebaadene, tager, hvad man udkaster

derfra, og er undertiden saa nærgaaende, at den tager Fisk af Baaden. Naar Søfolk ser den, holdes det gjerne for et Tegn paa en sig nærmende Storm. Den lever selskabeligt, er fredsommelig og langtfra sky. I Storm sees den ofte at svæve tæt over Vandfladen med utrolig Lethed og Færdighed; sjelden gjør den nogle raske Vingeslag, som oftest holder den Vingerne urørlig udstrakte og glider stille frem tæt over Vandet, sænkende og hævende sig med Bølgerne. Paa Beeren Eiland klækker denne Fugl i stor Mængde, og paa nogle Øer ved Island ruger den saa talrig, at, uagtet der aarlig borttages 20000 Unger, hvilket forudsætter idetmindste 40000 hækkende Individer, Antallet ikke desto mindre aarlig forøges. Paa den lille isolerede Ø St. Kilda i Verdenshavet Vest for Skotland og langt Vest for de øvrige Hebrider findes Stormfuglen i saa utrolig Mængde, at den udgjør Øens fornemste Afsætningsprodukt og det væsentligste Middel for Indvaanernes Ophold der. Dens Næring bestaar især af flydende Aadsler af Hvaler, Sælhunde og andre Sødyr, ligeledes fortærer den Fiske, Bløddyr o. desl. Paa Afsatser i en steil Klippevæg eller i et lidet Hul paa Klippen, altid paa de yderste, i det aabne Hav beliggende Øer og Holmer, lægger Hunnen et stort, afrundet og hvidt Æg uden noget Underlag. *Procellaria glacialis,* Lin., Retz., Nilss., Lath., Faber.

Ord. X. Steganopodes. Pelekanartede Fugle.

Fam. Sulidæ.

Sula bassana, Lin.

Havsule, Jan van Gent.

Forekommer og yngler i stor Mængde paa de Skjær og Holmer, som ligger strøede omkring Island, Skotland, Færøerne, Grønland osv. Hos os viser den sig aarlig om Vinteren især paa den Tid, Sildemasserne kommer under Land, og er da ikke sjelden ved Hvidingsøerne, Skudesnæs, Roth og andre

Fiskevær. Om Sommeren forekommer den kun undtagelsesvis paa vor Kant; et Par fordrevne Individer saaes udenfor Nærland paa Jæderen 16de August 1890. Efter stærke Storme træffer man den undertiden et godt Stykke fra Søen; saaledes blev et Individ dræbt i en Myr ved Ullenhaug, og et andet ihjelslaaet helt oppe i Øvre-Jæderen. Efter en Storm af Sydvest mellem 7de og 8de Januar 1886 modtog Museerne i Kristiania og Stavanger næsten et Dusin Exemplarer, der sammen med flere andre var fundne døde i Stranden paa Jæderen. Stavgr. Museum eier et ungt Exemplar, kjendeligt ved sin brungraa, hvidplettede Dragt, der levende blev bragt til Byen; yngre Individer er ogsaa skudte om Høsten ved Skudesnæs og 17de Oktober 1890 ved Jæderen. Denne Svømmefugl er Styrtedukker, flyver meget høit og smukt, staar undertiden stille i Luften, styrter sig derpaa med halvtilsluttede Vinger som en Pil ned i Vandet og trænger ofte flere Favne dybt ned. Den høie og skjønne Flugt har skaffet den Navnet Havsule, der kommer af „Sula“ eller „Sulu“, et gammelt norsk Ord, der endnu bruges i Fjeldegnene og betyder „Svale“, altsaa „Havsvale“. Disse Fugle forplanter sig ikke før ved 4 Aars Alderen. De hækker kolonivis og lægger et Rede af Tang paa Klippen, hvori man blot finder ét Æg. Om man nærmer sig Klækkestederne, rører de gamle sig ikke af Pletten; man kan med blotte Hænder tage saamange, man vil. Indvaanerne paa Øerne ved de Holmer, hvor Fuglen ruger, anvender de yderst fede Unger til Vinterføde. *Sula bassana,* Briss., *Pelecanus bassanus,* Lin., Retz., Nilss.

Fam. Phalacrocoracidæ.

Phalacrocorax carbo, Lin.

Storskarv, Hvidlaaring.

En af vore almindeligste Svømmefugle, som holder sig hos os baade Sommer og Vinter. Jeg har truffet den hækkende paa Alsten, en Klippeø mellem Tungenæs og Hvidingsøerne, paa disse sidstnævnte Øer og fl. St. Om Vinteren sees den ofte mellem Øerne og Holmerne ganske nær Byen,

inde i Fjordene, langs Kysterne, i Hillevaagsvandet osv. Paa et Skjær ved Hvidingsø har jeg fældet 4 af disse store Fugle i ét Skud. Paa den før omtalte Klippeø Horje, mellem Stavanger og Strand, hvor Kragerne om Vinteren har sit Nattekvarter, er de mod Byen vendende steile Klippevægge ligesom hvidkalkede af disse Fugles Exkrementer, hvilket beviser, i hvilken Mængde de der tilbringer Vinternætterne, og naar man sent om Aftenen nærmer sig denne Side, flyver de op med et stærkt, tordenlignende Brag. Undertiden sidder de paa Afsatser i høie, lodrette Klipper, ofte ogsaa paa lave Skjær i opreist Stilling med den stive, elastiske Hale støttet mod Klippen og med udbredte flagrende Vinger. Ved saadan Leilighed seiler man dem lettest paa Skud. Naar man nærmer sig saadanne Skjær, gaar de enten sagte ned til Havet og svømmer bort, eller de styrter sig hovedkuls ned og dukker, hvad de gjør med stor Færdighed. Hos os hække denne Art bestandig i Fjeldkløfter og paa Afsatser i steile Bjerge ved Havet eller under store Stene paa Holmerne. Den er i Rugetiden saa lidet ræd, at jeg paa Alsten har taget Fuglen op af Redet og lagt den ned paa Æggene igjen, uden at den har gjort Mine til at forlade Stedet. De 4—5, sjelden 6 grovskallede, meget aflange, smudsig hvide, i det grønne spillende Æg er i Forhold til Fuglens Størrelse meget smaa og ruges i 4 Uger. Som Gut opfostrede jeg en Skarvunge, som morede os ved opreist som en Stage at sole sig i Gaardsrummet med udbredte Vinger og, tam som den var, hoppe ind i Kjøkkenet for ligesom at tigge om Mad. Med Høns og Ænder laa den i stadig Krig. Men da jeg forsøgte at føre den ligesom før Maageungerne med Deig, som den slugte i store Portioner, blev denne Kost tilsidst for svær selv for en Skarvemave, og den døde til min Sorg efter et altfor rigeligt Maaltid. Skarvene hører til de skadeligste Fugle, da de anretter stor Ødelæggelse paa Fiskene, blandt hvilke de især synes godt om Aal. Deraf Navnet „Aalekraake". *Pelecanus carbo,* Lin., *Carbo cormoranus,* Mey., Nilss., Temm.

Phalacrocorax graculus, Lin.

Smaaskarv, Topskarv.

Meget almindelig her, hvor jeg ofte har skudt den endog tæt ved Byen. Ved det nordlige Skandinaviens Kyster forekommer den især talrig endog forbi Nordkap; men den opholder sig mere udelukkende end foregaaende Art paa Klipper og Skjær i det aabne Hav og gaar ikke saa dybt ind i Fjordene. Forresten deler den Levevis osv. med Storskarven, i hvis Selskab den ikke sjelden forekommer og klækker. Den sydligste Koloni i Landet paa Øen Roth holder sig i uforandret Tilstand, uagtet omtrent 800 Unger aarlig „halshugges" og nedsaltes til Vinterbrug. Kjødet er dog stærkt tranet og daarligt, og Fjærene fedtede og duger heller ikke synderlig. Paa et stort Rede af Pinder, Tangstilke og lignende lægger den 2—3, sjelden 4 hvidgrønne Æg, mindre end Storskarvens. *Pelecanus graculus,* Lin., Nilss., *Pelecanus cristatus,* Fabr.

Ord. XI. Pygopodes. Gumpføddede Fugle.

Fam. Colymbidæ.

Colymbus glacialis, Lin.

Islom, Mortefærge, Havimmer.

Denne store, prægtige Svømmefugl træffes om Vinteren hyppig her saavel ude ved Havkysterne som langt inde i Ryfylkefjordene, men altid enkeltvis. Jeg har endog flere Gange seet den ganske nær ved Byen, t. Ex. ved Sølyst, hvor jeg som Gut sammen med en Kamerat var saa heldig at faa skyde et stort, smukt Exemplar. Dette er en meget vanskelig Sag fra Baad, baade fordi den er meget sky og dukker med overordentlig Færdighed ofte flere hundrede Meter, førend den atter kommer op — jeg kjender ingen anden Fugl, som kan være saalænge under Vandet —, og fordi man paa Grund af dens tætte Fjærklædning maa komme den meget nær, hvis Haglene

skal gjøre tilstrækkelig Virkning. Den klækker paa Island og Grønland, med Sikkerhed kan den ikke opføres som rugende i Norge. Oversomrende Individer træffes udenfor Kysterne af Jæderen, dels fuldt udfarvede, dels yngre i Overgangsdragt. Stavanger Museum eier blandt flere et Exemplar, skudt i Ryfylke 15de Juni 1889, der befinder sig midt i Anlægget af Sommerdragten. Paa Tuer og Holmer i Fjeldvandene lægger den sit Rede. I første Halvdel af Juni finder man deri 2 ganske aflange, gulagtig graa, brunplettede Æg, af hvilke ofte blot det ene udklækkes. Dens stærke, uhyggelige, tudende Skrig, der ligner et Menneskes Nødraab, som er i Fare, giver et forfærdeligt Ekko i de omkringliggende Bjerge. Under Dukningen griber den større Fiske, hvilke den ligesom Skarvene fortærer over Vandet. Kjødet er tranet. *Colymbus glacialis,* Nilss.

Colymbus adamsi, Gray.
Hvidnæbbet Islom.

Tidligere blot kjendt fra Europa i enkelte, sporadisk optrædende Exemplarer, har denne Art i de seneste Aar vist sig at forekomme ved Norges Kyster hvert Aar, især om Høsten og Vinteren, og enkelte Aar endog saa talrig, at Exemplarer nu opbevares i de fleste af Landets Museer. Disse Vintergjæster pleier at indfinde sig i Oktober og opholder sig her idetmindste til i Januar og Februar. Stavanger Museum eier et Exemplar fra Høiland, skudt 14de November 1888, og et ligeledes fra Jæderen 15de December 1892. Denne Islom er en østlig-arktisk Art, og de Individer, der indfinder sig ved de norske Kyster, stammer sandsynligvis fra Sibirien (R. Collett).

Colymbus arcticus, Lin.
Storlom.

Opholder sig om Sommeren paa Indsøer og andre stille Vande i hele Skandinavien, dog mest i det Indre af Landet, og gaar endog høit op iblandt Fjeldene. Hos os er den tem-

melig almindelig ikke alene i de større Ferskvande saavel i Ryfylke som i Nærheden af Byen, men jeg har endog truffet den hækkende i ganske smaa Tjern i Strands Herred og fl. St. Den deler Egenskaber og Levevis med Islommen, svømmer og dukker med udmærket Færdighed og har en høi og uhyggelig Stemme, næsten lig et Menneskes Nødraab, som den især lader høre mod Veirskifte. Denne Lyd, som jeg ofte har hørt i de inderste Fjorde i Ryfylke fra mange Struber ad Gangen, er hos vor Almue altid Tegn paa Regn og Uveir. Da den hovedsagelig nærer sig af Fisk, som den ved Dukning bemægtiger sig, gjør den ikke liden Skade i de Ferskvande, hvori den opholder sig. Tæt ved Bredden af Vandet paa Stranden eller paa en Holme lægger Hunnen sine to aflange, graabrune, sortplettede Æg. Ofte udklækkes ei mere end det ene, undertiden dør den ene Unge 3—4 Dage efter Udklækningen. Den gjenlevende opfødes med særdeles Omhu af Forældrene, som, naar de forfølges eller i Storm vil sætte over et større Vand, tager Ungen paa Ryggen. Kjødet duger ikke, men Skindet med Fjærene paa giver smukke Jagttasker. *Colymbus arcticus,* Nilss.

Colymbus septentrionalis, Lin.

Rødstrubet Lom, Smaalom.

Almindelig især i de nordlige Trakter af Halvøen og, som det synes, mest i Kystegnene. Paa Lofoten, i Finmarken og lige op paa Spitsbergen findes den i Mængde. Ogsaa i vor Omegn ser vi den ofte, dog sjeldnere end foregaaende Art. Naar den flyver høit i Luften og ligesom ogsaa ofte Storlommen lader høre sit heftige Skrig „Kakera-kakera“, spaar Fiskerne godt Veir. I Finmarken kaldes den af sit Skrig Kakera. I Levemaade ligner den sine Slægtninge, men er dog mindre sky. Den flyver undertiden om Sommeren i klart Veir baade høit og hurtigt, men især ser man den ofte hos os under Træktiden om Høsten. Sit Rede lægger den sædvanlig paa en liden Holme i en Indsø. De to Æg er

aflange, graabrune eller olivenbrune, sortplettede. *Colymbus septentrionalis*, Retz., Nilss., Gunn., Degl.

Fam. Podicipedidæ.

Podicipes cristatus, Lin.

Hvidstrubet Lappelom, Toplom.

Den største af hele Familien, forekommer fornemmelig i de seneste Aar hyppig i det sydlige og mellemste Sverige og især om Høsten og Vinteren af og til hos os. Den er endnu ikke med Sikkerhed fundet rugende i Norge. Jeg har undertiden seet den skudt og bragt til vor By om Vinteren sammen med andre Søfugle, ligesom jeg engang selv har skudt den ved Marøen i Gandsfjorden. Hos os træffes den altid i salt Vand. 26de Januar 1881 blev den skudt ved Hvidingsø og 10de December 1881 ved Stavanger. Foruden i Sverige forekommer den og hække talrigt i Tyskland, Holland, England, Frankrige og fl. St. i Søer, Damme og Tjern, helst saadanne, som ved Bredderne er bevoxede med Rør og Siv, udenfor hvilket der findes en fri og stor Vandflade. Den svømmer og dukker med overordentlig Færdighed og ligger dybt i Vandet, især naar den mærker nogen Fare. Naar Vinden kruser Vandfladen, ser man ikke mere af den end den smale Hals med det ligesaa smale Hoved, der staar op af Vandet som en Pinde. Den er ræd og forsigtig; hvis man hændelsesvis kommer den nær, skyder den sig øieblikkelig hovedkuls som en Pil under Vandet og kommer ikke op, førend den er udenfor Skudvidde. Dens Rede er en paa Vandet flydende Tue, bestaaende af Siv og andre Vandplanter. Det er fæstet til nogle Rør, saa at det ikke kan bortdrives af Vinden. Ovenpaa er det fladt, og derpaa finder man i Juli og Begyndelsen af August 4 hvide, smudsige, meget aflange Æg. Naar den rugende Fugl mærker nogen Baad nærme sig, bedækker den Æggene med Siv eller Græs, hvorpaa den kryber ned i Vandet og kommer først op i lang Afstand fra Redet. Den lever af Smaafisk, dog har man ogsaa fundet Vandplanter og

Vandinsekter samt Fjær i dens Mave. Kjødet er tranet. *Colymbus cristatus,* Lin., *Podiceps cristatus,* Lath., Retz., Nilss., Bonap.

Podicipes griseigena, Bodd.
Graastrubet Lappelom.

Heller ikke med Sikkerhed fundet rugende i Norge, men er truffet langt hyppigere langs Kysten saavel om Vaaren som om Høsten og Vinteren, overvintrende Individer især i Fjordene omkring Stavanger. I fuld Vaardragt er to Exemplarer fra vor Omegn (9de April 1883 og 12te Mai 1887), desuden er den skudt her 6te Februar 1882, 29de November 1886, 15de Januar 1887 og oftere; den synes hos os at være den almindeligste af hele Familien og træffes her altid i salt Vand. Opholdssted, Levemaade og Forplantning har den fælles med foregaaende Art, men den er mindre ræd, og man kommer den lettere paa Skud. Dog er ogsaa den vanskelig at skyde, da den ofte pilsnart dukker under Skuddet. Den flyver høit og let. Føden bestaar i Smaafisk og større Vandinsekter; men man finder ogsaa i dens Mave Græsrødder og andre Plantedele og især i Fældingstiderne en Mængde Fjær, som Fuglen har plukket af sig og nedsvælget. *Podiceps rubricollis,* Lath., Retz., Nils., Degl.

Podicipes auritus, Lin.
Sortkravet Lappelom.

Har i Norge sin fornemste Udbredelse paa Kystøerne omtrent fra Trondhjemsfjorden af og op til Lofoten og ruger paa adskillige Steder, hvor Terrænet er gunstigt. Den synes ialfald enkelte Aar om Vinteren ikke at være sjelden ved Stavanger; thi alene i Januar 1878 blev ikke mindre end 3 Exemplarer bragte til Byen, hvoraf de to var skudte paa Omøfjorden, det tredie i Nærheden af Karmøen; 20de Novbr. 1889 blev et Individ skudt i Stavangerfjorden. I Sverige er den sjelden, men angives dog som hækkende ved Gøteborg; i den sydlige Del af Island ruger den hyppig, og dens egentlige

Sommerhjem er det nordlige Europa og det østlige Nordamerika. I Levevis ligner den sine Slægtninge, dog er den mindre sky end flere af de andre Arter. I Forplantningstiden er Kjønnene uadskillelige og viser hinanden særdeles Ømhed og Hengivenhed. Næringen bestaar tildels af smaa Vandplanter, dog ser man ogsaa hos disse Ventriklerne fuldproppede af Fjær, selv hos den spæde Dun-Unge, som altsaa strax maa erholde dem af Forældrene som Fødemiddel eller som et Fordøielsesstof (R. Collet). *Podiceps cornutus,* Lath., Nilss., Temm., Degl.

Podicipes fluviatilis, Tunst.

Liden Lappelom.

Blot et Par Gange har jeg seet denne lille Lappedukker skudt ved Stavanger, den ene Gang om Høsten i Tjensvoldstjernet, hvis Bredder er tæt bevoxede med Siv og andre Vandplanter. Et Exemplar er skudt ved Klep paa Jæderen i Januar 1887 og tilstillet Univ. Museet. Med Sikkerhed er heller ikke denne Art fundet rugende i Norge; men det er sandsynligt, at de fleste af de Exemplarer, som i Aarenes Løb er truffet hos os om Høsten og Vinteren, har været udrugede i Landets sydlige Dele. Om Vinteren har de i Regelen sit Tilhold i Saltvand. Den er lidet sky, naar den ikke efterstræbes, og ligner i Egenskaber sine øvrige Slægtninge. *Podiceps minor*, Lath., Retz., Nilss.

Podicipes nigricollis, Brehm.

Sorthalset Lappelom.

Blandt de faa Exemplarer, som fra Stavgr. off. Skoles lille Fuglesamling blev overførte til vort Museum, var ogsaa et, som tilhørte denne Art. Da saavel Udstopning som navnlig det Bræt, hvorpaa det var udstillet, var saa ganske forskjelligt fra de Fugles, Skolen i sin Tid modtog fra Univ. Museet som Hjælpemidler ved den naturhistoriske Undervisning, antog jeg, at dette Exemplar skrev sig fra vor Omegn og i Lighed med nogle faa andre var tilstillet Skolen, da Museet endnu ikke var oprettet. Da et Individ Vinteren 1863—64 var skudt paa Fjorden udenfor Tvedestrand, ansaa jeg det ikke for urimeligt, at denne Fugl ogsaa kunde forekomme her, om den end hidtil ikke var synderlig paaagtet, og anførte den derfor

blandt „Stavgr. Omegns Fugle“ i Skolens Aarsberetning for 1887. Men da Sagen er uvis, og det muligens kan bero paa en Feiltagelse fra min Side, regner jeg den ikke her med blandt vore Fugle, men har det Haab, at den snart skal vise sig paa vor Kant, hvor saamange Rariteter inden Fugleverdenen forekommer; jeg skal ialfald i Fremtiden have Øinene med mig.

Fam. Alcidæ.

Alca torda, Lin.

Alke, Brednæbbet Alke, Kubalke, Klubalke.

Den sydligste Koloni i Norge, der dog blot tæller faa Individer, er paa Øen Roth ved Stavanger; jeg har ogsaa truffet den hækkende paa Hvidingsøholmerne i nogle Stenurer, men kun et enkelt Par. De nordligste Kolonier er paa Stappen ved Nordkap, i Sværholtklubben samt paa Hornø ved Vardø, sandsynligvis de nordligste Rugesteder i Verden. Om Høsten, især i Oktober, flytter en stor Del til sydligere Egne, og da ser vi den enkelte Aar i overordentlig Mængde overalt ude paa Havkanten og dybt inde i Fjordene sammen med følgende Art. Paa den Tid skydes et stort Antal saavel af Byens Jægere som af Omegnens Bønder; thi Kjødet er, naar det udvandes, ret godt, og Fjær og Dun fortræffelige. En Vinter skjød jeg sammen med en Jagtkamerat mindst 150 Stykker, hvoraf dog en Del var Lomvier; men dette har ikke stort at sige; det hænder ikke ganske sjelden, at en enkelt Jæger med gode Greier kan nedlægge 100 af denne og følgende Art og derover paa én Dag. Bedst lykkes Jagten, naar Vandfladen er stille og glat som et Speil; thi da kan man af de opstigende Luftblærer se, i hvilken Retning Alken dukker, og indrette Roningen derefter. Naar det blæser lidt, tager den ogsaa lettere til Vingerne; den flyver nemlig temmelig hurtigt, uagtet Kroppen er plump og Vingerne smaa, derimod gaar den daarligt; thi den støtter sig da paa hele Tarsen og nødes derfor til at holde Kroppen lige i Veiret. Dens Føde er Fisk og Krebsdyr, som den fanger under Dukning. Naar Brislingstimerne drager ind i vore Fjorde, følger den i store Flokke med. Paa en Afsats paa en Klippe eller i

en Klippekløft, ogsaa under store Stene lægger Hunnen et eneste meget stort og aflangt Æg, der af Farve er graahvidt med brune og graa Flekker. Ogsaa Hannen træffes rugende. *Alca torda,* Nilss., Faber, Degl.

Uria troile, Lin.

Lomvie, Spidsnæbbet Alke, Spidsalke, Pilalke.

Ogsaa af denne Art findes en liden Koloni paa Roth, der, da Øen er fredet, synes at holde sig omtrent uforandret. I størst Mængde findes den i det høiere Norden, hvor den i utrolige Skarer hækker kolonivis blandt Maager, Alker og Lunnefugle paa Afsatserne i steile Klipper. Af disse saakaldte Fuglebjerge træffes adskillige ved Nordlandenes og Finmarkens Kyster, ved Færøerne, Island, Grønland osv. Indenfor Polarkredsen ser man dem hist og her samlede i saadanne Masser, at de bedækker en stor Del af Havfladen. Boie omtaler i sin „Reise gjennem Norge“ et Træktog af disse Fugle og Alker ved Mostafjeldet paa Lofoten, der havde den uhyre Udstrækning i Længde, at han 10 Gange kunde lade og afskyde sin Dobbeltbøsse, inden hele Sværmen, som var mindst 1000 Skridt bred, var kommen over ham. I Levevis ligner Lomvien foregaaende Art; ogsaa den lægger blot et eneste, i Forhold til Fuglen meget stort Æg, der er pæreformigt, bleggrønt, bestrøet med sorte eller brune Flekker. Ogsaa af denne Art træffes Hannen rugende. „Blandt de om Høsten i Fjordbunden skudte Individer findes et stort Antal med en hvid Øiestribe“ (R. Collett); men da denne saakaldte *Uria ringvia* paa Færøerne er truffet parret med vor almindelige Lomvie, er den efter al Sandsynlighed blot at anse for en Lokalvarietet. Blegfarvede Exemplarer (ufuldstændige Albinoer) er paatrufne i Omegnen af Stavanger. *Uria troile,* Temm., Nilss.

Uria brünnichii, Sab.

Brünnichs Teiste.

Uden at indlade mig paa Spørgsmaalet, om denne Teiste skal ansees for en egen Art eller blot for en Varietet af Lomvien, anfører jeg denne

Form, fordi den oftere, ialfald for endel Aar siden, skal have vist sig Høst og Vinter blandt Alkerne i Stavangerfjordene; navnlig Høsten 1869 hørte jeg jevnlig tale om Alker af et usædvanligt Udseende, hvilke formodentlig har tilhørt denne Form. Da jeg imidlertid ikke har faaet Anledning til at se og undersøge noget Exemplar, vover jeg for Tiden ikke at tælle den med blandt Omegnens mange Fugle.

Uria grylle, Lin.
Teiste, Per Drikker.

Mere Skjærgaardsfugl end egentlig Havfugl er denne Art meget almindelig og vidt udbredt. Hos os forekommer den hele Aaret, og jeg har ofte fundet dens Rede i Stenurene paa Hvidingsøerne, Hundvaagsholmerne, Horje, Alsten og flere Steder. Men jo længer man kommer mod Nord, desto talrigere viser den sig, og i det høieste Norden udgjør den et Medlem af Fuglebjergene, hvor den indtager den nederste Plads. Den ruger dog aldrig i saadanne store Kolonier som de foregaaende Arter, i Regelen spredt eller nogle faa Par i Nærheden af hinanden. Den svømmer let og dukker med stor Færdighed; da jeg som Gut brugte Flintelaas, dukkede den i et Øieblik under og undveg derved Skuddet, saa at jeg oftere maatte lade mig nøie med nogle Halefjær. Føden bestaar væsentlig af Krebsdyr og Fisk, som den ved Dukning bemægtiger sig; jeg har ofte havt Anledning til at undres over denne lille Fugls Graadighed, naar den følger og dukker ned i Brislingstimerne i vore Fjorde. Hunnen lægger oftest 2, sjelden 1 eller 3 grønagtig hvide Æg, tegnede med store og smaa sorte, brune og askegraa Pletter. Ungerne bliver i Redet, indtil de er fuldvoxne. *Uria grylle,* Lath., Retz., Nilss.

Fratercula arctica, Lin.
Lunne, Lunnefugl, Søpapagøie.

Paa Øen Roth findes en Koloni af disse Fugle, hvis Antal endnu maa regnes i Tusinder. Men paa Lovunden i Helgeland er bosat en af de største Kolonier i Landet (og i

Verden), muligens den eneste paa den lange Strækning mellem Øerne udenfor Romsdalen og Fuglebjergene i Lofoten og Vesteraalen, hvis Antal maa anslaaes til Millioner og ikke er aftaget i de senere Aar. Dog er der langt færre rugende end ikkerugende Individer (R. Collett). I Stenurer, ofte dybt inde i Uren, lægger denne Art paa det blotte Grus et eneste smudsig hvidt Æg af Størrelse som et Andeæg. Naar man nærmer sig det Bjerg, hvori Kolonien hækker, hører man en ved Fuglenes Frem- og Tilbageflyven foraarsaget uophørlig Susen i Luften ligesom af en stærk Vind, og Solen fordunkles af deres Skarer. Dog er ikke alle i Bevægelse i Luften; Klipper og Skjær er ogsaa bedækkede, og rundt omkring paa Havet ligger utallige spredte. Hvor Lunnefuglen hækker i Mængde, udgjør den en vigtig Næringskilde for Indvaanerne, da saavel Kjødet, der nedsaltes og bruges til Vinterføde, som Fjær og Dun, der næsten er af samme Værdi som Edderdun, anvendes. Man fanger dem ved Hjælp af smaa Hunde, der passer paa ved Aabningen, naar Fuglen bringer Mad til sin Unge, eller hvis de kan, kryber ind og dræber dem i Redet. Den Pige, der følger Hundene, optager, hvad der fanges, vrider Halsen om paa hver Fugl, stikker Hovedet under et Baand, hun har omkring Livet og har paa denne Maade inden kort Tid en Krands af Lunnefugle omkring sig. Ved at bære sin Fangst paa denne Maade har hun Armen fri til at bruge den Kjep, hun har, og i hvis ene Ende er fæstet en Krog, som anvendes til at gribe og udtrække Fugle af Uren med. Her hos os ser vi den baade Sommer og Vinter; jeg har om Vinteren et Par Gange skudt den paa Gandsfjorden, og i Slutningen af Mai oftere seet den paa Strands- og Omøfjorden, men altid enkeltvis eller et Par Stykker sammen. En Sommer blev 4 levende bragt til Byen og udsluppet i Bredevandet, hvor de naturligvis snart omkom. Iaar traf jeg 9de April 2 smukke Exemplarer hos en Vildthandler. ***Mormon arcticus,*** Lin., *Alca arctica,* Lin., Nilss.

Mergulus alle, Lin.
Alkekonge.

Mangen Gang har jeg paa mine Alkejagter moret mig med denne lille kvikke Dukker, som man, trods alt dens Kav for at undgaa sine Forfølgere, i Baad kan komme ganske nær. Jeg har dog yderst sjelden spenderet Skud paa den undtagen i fuldstændig Mangel paa andet større Vildt. Den viser sig hos os blot om Vinteren sammen med Alkerne, enkelte Aar endog temmelig hyppig, og forlader os tidligt, i Regelen strax efter Nytaar; et Exemplar blev dog skudt ved Nærland paa Jæderen 21de Marts 1890. Dens Hjem er de nordligste Dele af Polarhavet; ved Spitsbergen, Grønland og de øvrige nordligste Dele af Amerika findes den i største Mængde, allerede Island ligger søndenfor dens egentlige Zone. Kapt. Parry saa under sin Opdagelsesreise til Nordpolen saa umaadelige Skarer af disse Fugle, at de dels siddende paa Isstykkerne og Vandet bedækkede store Strækninger deraf, dels flyvende formørkede Luften. De var saa lidet bange, at man kunde dræbe dem ved at kaste Sten blandt dem. 32 Stykker blev fældede i ét Skud, og med 3 Bøsser nedlagdes paa 5—6 Timer ei mindre end 1263 af disse Fugle. Hvor de hække i Fuglebjerge, skal de indtage de nederste Regioner. Hunnen lægger et eneste blaaagtig hvidt Æg, lidt større end et Dueæg. Det ruges vexelvis af begge Mager. Næringen bestaar fornemmelig i Krebsdyr og Fiskeyngel. *Mergulus alle,* Ray., *Alca alle,* Lin., *Uria alle,* Pall., Nilss.

Nu ved Afslutningen af mit Arbeide ser jeg, at det er blevet vidtløftigere, end jeg oprindelig havde tænkt. Men da det er denne Afhandlings Bestemmelse at uddeles til samtlige Stavanger Museums Medlemmer, hvoraf mange er Venner af vor Fugleverden og vort Fugleliv, og den ikke er skrevet for Ornithologer, har jeg troet at burde fortælle lidt om hver Art, for at den ikke skal forekomme dem altfor tør og kjedelig.

Jeg har dog, som man vil se, væsentlig holdt mig til, hvad der gjælder vore Trakter. Endel har jeg skrevet ud af mine tidligere Afhandlinger i Stavanger off. høiere Almenskoles Programmer, hvor jeg har gjort opmærksom paa de Kilder, jeg dengang benyttede.

Til Slutning anfører jeg en sammenlignende Tabel over nogle af de af mig giennem en længere Aarrække observerede Trækfugles Ankomsttid til vor Egn i to paa hinanden følgende Vintre og Foraar af aldeles modsat Beskaffenhed — $18^{68}/_{69}$, da Vinteren var overmaade mild, næsten uden Sne og Frost, og $18^{69}/_{70}$, da den her som overalt i Landet og over Størstedelen af Europa var usædvanlig streng og lang —, en Sammenligning, jeg har fundet i mine Optegnelser, og som jeg tror ikke er uden Interesse.

Fuglenes Navne.	Ankomst 1869.	Ankomst 1870.
Viben	6te Februar.	28de Februar.
Stæren . . .	9de Febr. enkeltvis.	13de Febr. enkeltvis, 27de Febr. i Flok.
Lærken . . .	16de Februar.	16de Februar.
Kjelden . . .	21de Marts.	19de Marts enkeltvis, 3die April i Flok.
Heiloen . . .	25de Marts.	14de April.
Storspoven . .	25de Marts.	30te Marts.
Linerlen . . .	6te April.	12te April.
Stendulpen . .	11te April*)	15de April.
Graagaasen. .	11te April.	9de April.
Svalen. . . .	2den Mai.	26de April.
Agerrixen . .	5te Mai.	11te Mai.
Gjøgen . . .	10de Mai.	11te Mai.
Ternen . . .	17de Mai.	19de Mai.

*) Skal være seet 29de Marts paa Haa (Jæderen).

Forskjellen er, som det vil sees, for de fleste Arters Vedkommende liden eller ingen, ialfald ikke større end ofte under sædvanlige Forholde, saa at Vinterens Beskaffenhed her hjemme, hvad man paa Forhaand kunde antage, ikke synes at øve nogen Indflydelse paa Trækfuglenes Ankomst til vor Egn. Er der undertiden nogen større Forskjel, maa Aarsagen vistnok søges andetsteds, maaske i indtrædende uheldige Omstændigheder paa deres lange Reise.

Tillæg.

Fam. Coraciidæ.

Coracias garrula, Lin.

Blaaraake.

Efterat ovenstaaende var nedskrevet og omtrent færdigt fra Trykkeriet, modtog Stavanger Museum et Exemplar af denne her i Landet sjeldnere forekommende og kun tilfældigt optrædende Art. Exemplaret er en Hun, skudt 2den Septbr. i Aar ved Gaarden Aase i Kleps Herred paa Jæderen. Om denne udmærket vakre Fugl nogensinde har ruget i Norge, er tvivlsomt; i Sverige, hvor den tildels kaldes *Drottning Kerstis Kråka,* fordi den først skal have vist sig der i Dronning Christinas Tid, træffes den parvis om Sommeren i de fleste af Landets sydlige og mellemste Løvskove, medens den i Danmark synes at være temmelig sparsom. Som Trækfugl forlader den Skandinavien sidst i August eller omkring Midten af September og vender tilbage om Vaaren i Begyndelsen af Mai. Sky og vild lader den sig ikke tæmme og er vanskelig at komme paa Skud. Den lever af Insekter, Larver, Regnorme osv. og lægger i et hult Træ sine 4—6 hvide, glindsende,

uplettede Æg. Efter den Inddeling af Fuglene, jeg har brugt i min Afhandling, maa den henføres til: Ord. III, *Strisores*, *Skrigefugle;* andre regner den blandt *Kragefuglene*, med hvilke den ogsaa har adskillig Lighed. *Coracias garrula*, Retz., Nilss.

Stavanger i September 1896.

Bahr.

Indberetning

til Stavanger museum om udgravninger, foretagne paa Fister sommeren 1895.

Af

Johannes Hanssen,
cand. mag.

Fister, anneks til Hjelmeland, Ryfylke, er overordentlig rigt paa gravhauge. Disse findes isærdeleshed paa den østlige side af elven i en linje fra sjøen opover i sydøstlig retning over Per, Erik og Valentin Fisters eiendomme og den hertil stødende del af landhandler Thomsens gaard. Fremdeles findes der paa gaarden Bjellands grund flere store hauge, af hvilke en bærer en større bautasten. Ogsaa paa elvens østre side findes flere store hauge, saaledes en eiendommelig udseende haug paa Jonas Øvrehus's eiendom, der skal omtales nærmere nedenfor.

Ved det nye Veianlæg blev ifjor en gravhaug gjennemskaaret, hvorved man fandt en urne, der blev knust under udgravningen; skaarene kastedes bort, og nærmere underretning om fundet kunde ikke erholdes.

Ogsaa paa Knud og Paal Øvrehus's eiendomme findes flere tildels store hauge. Ved aabningen af en haug paa sidstnævntes eiendom fandtes den lille røde, gjennemborede hein, jeg ifjor indsendte til musæet. Gravninger har tidligere været foretagne, idet der paa Knud Fisters grund og i

den Erik og Per Fister tilhørende udmark kan sees to store, ca. 4 alen lange grave, byggede af store kantsatte stene, der nu ligger aabne. Begge grave ligger paa svaberg og ser ikke ud til at have været dækkede af muld. Ingen kunde erindre, naar og af hvem disse hauge var aabnede.

Paa Erik Fisters eiendom er grunden til et større skibnøst endnu synlig. En lignende kunde endnu for et par aar siden ogsaa sees paa Pers eiendom; nu er hvert spor heraf udslettet ved rydning. Ved spadning og pløining har man imidlertid paa sidstnævnte sted fundet en hel del større klinknagler af jern, som jeg herved oversender til musæet; ligeledes et par større, ensdannede, trekantede stene med glat overflade, der vistnok har været benyttede som haandkverne. Paa samme gaard fandtes ogsaa ved pløining et haandsneldehjul af rav (indsendt til musæet ifjor) og et do. af brændt ler, som jeg vedlægger, tilligemed en synkesten af klebersten, der siges at være fundet i elven paa Fister.

Jeg begyndte med en haug paa Per Fisters eiendom ret op af sjøen, hvor der findes en klynge gravhauge lige i nærheden af hinanden. Den haug, vi valgte, var ca. 19 m. i omkreds med en høide af vel 2 m., helt rundtom kantet med sten. Den var dækket af et yderst tyndt lag jord og bestod helt igjennem af rullesten af halvanden til to fods tykkelse med enkelte store stene iblandt. Gravningen begyndte fra den østlige side af haugen, idet stenene fjernedes helt ned til grundfladen. Da vi havde trængt ca. 4 m. ind i haugen, fandtes saakaldet „brændt jord“ ɔ: jord blandet med trækul og aske. Omtrent 1 m. længere inde, i lidt mere sydlig retning, stødte vi paa et ganske lidet gravkammer ca. 30 cm. i firkant; kammeret var dannet af fire kantsatte stene med en helle som overligger, bunden af en flad helle af saakaldet ellegrytstein (oldn. eld-grjot-steinn), lerskifer. I kammeret fandtes en del brændte ben og trækul. Det kunde ikke sees, at benene havde været nedlagte i nogetslags kar; spor af „kit“ fandtes ikke. Benene var ikke udskilte fra den med kul blandede jord. Udenfor kammeret i østlig ret-

ning fandtes 4 smaa skaar af en urne af ler, der var meget fast og godt brændt; paa det største stykke var der saavel oppe som nede indridset en fin, jevn fure. Trods den nøiagtigste undersøgelse i alle retninger var det ikke muligt at finde flere levninger af urnen. Skaarene fandtes paa selve jordfladen i kulblandet jord og kunde ikke være indkomne senere. Gravningen fortsattes mod haugens centrum; paa flere steder fandtes enkelte pletter med kulblandet jord, men hverken ben eller levninger af brugsgjenstande.

Da vi havde trængt indover forbi haugens midtpunkt, stødte vi atter paa et lidet gravkammer, dækket af en flad sten; her fandtes kun kulblandet jord, ben saaes ikke. Derefter fortsattes gravningen $1^1/_2$ m. i sydlig og $1^1/_2$ m. i nordlig retning. Grundfladen var ogsaa her paa enkelte steder dækket af kulblandet jord, ingen gravkamre; brændte ben eller brugsgjenstande fandtes ikke.

Derefter valgte jeg en haug i nogle faa meters afstand fra den første. Denne, der er noget mindre end den første, viste intet af interesse; her fandtes hverken gravkammer eller spor af ild. I nærheden af disse findes endel andre større hauge, som jeg dog paa grund af vanskeligheden med at faa stenene fjernede ikke kunde aabne.

De hauge, jeg derefter valgte, var beliggende i udyrket mark. To af dem var rundhauge, temmelig store i udstrækning, men kun ca. 1 m. høie, den tredie aflang, af folkemeningen betegnet som „baadhaug“. I samtlige disse var grundfladen dækket med et tyndt lag kulblandet jord uden gravkamre og uden ben eller levninger af brugsgjenstande.

Den næste haug, der aabnedes, var den ovennævnte paa Jonas Øvrehus's gaard liggende haug. Fra denne, der har en omkreds af vel 19 m., skyder i nordøstlig retning ud en ryg eller kam, ca. 1,3 m. bred og 1 m. høi.

Gravningen paabegyndtes fra den vestlige side og fortsattes ca. 4 m. indover, hvor vi stødte paa et lidet gravkammer, 67 cm. langt og 30 cm. bredt. Haugen bestod af større og mindre rullestene. Bunden var den hele tid dækket af

et mægtigt lag kuljord, paa sine steder over 1 m. dybt. Foruden et tykt, fladt, usædvanlig haardt stykke brændt ler fandtes intet. Ved gravninger, foretagne paa forskjellige steder paa den udløbende kam, stødte vi straks under græstørven paa ren, gul sand med enkelte større stene iblandt. Paa den mark, hvor haugen ligger, finder man ellers sand kun i over 1 m. dybde. Om denne ryg skyldes senere rydningsarbeider, kan ikke afgjøres.

Fælles for alle hauge er altsaa den brændte jord; kun i to fandtes spor af lerkar, ellers ingen brugsgjenstande, og kun i én fandtes brændte ben.

Fortegnelse over oldsager
indkomne til Stavanger museum i 1895.

Af

konservator Helliesen.

---

1. *Oval spænde* af *bronce* fra yngre jernalder, 11 cm. lang og 7 cm. bred. Spænden har havt dobbelt plade, men overpladen mangler nu ganske. Den ornamenterede rand er adskillig beskadiget. F. ved Tananger. (1881.)
2. *Oval spænde* af *bronce* fra yngre jernalder. Overpladen og det meste af randstykket mangler, 11 cm. lang og 7,5 cm. bred. F. ved Kopervig, Karmøen. (1882.)
3. Endestykket af en *bøjlespænde* af *bronce* fra ældre jernalder. Stykket er halvcirkelformet udvidet med 4 smaa ringe indgravede langs randen, 2 cm. lang. F. i Ramsvig, Hetlands pgd. (1883.)
4. *Haandsnellehjul* af *Klæbersten* med konisk sideflade, hvorpaa er indripet siksaklinjer. Topfladen er ogsaa forsynet med et enkelt retlinjet ornament. Grundfladens tvermaal er 3 cm. og topfladens 2 cm. F. i Time. (1884.)
5. *Oval spænde* af *bronce* fra yngre jernalder med dobbelt plade. Den øvre plade og især randpladen er delvis ødelagt. Spænden ligner N. O. 652, er 10 cm. lang og 6 cm. bred. F. i Høgsfjord, Ryfylke. (1885.)
6. Butnakket *tverøks* af *granit,* 12 cm. lang, omtrent lig Sophus Müllers stenalderen no. 23. F. paa Høje i Time pgd., Jæderen. (1886.)

7. *Tverøks* af sleben *sandsten*, 15 cm. lang og 4 cm. langs eggen, med noget trekantet tversnit. F. i Birkrem, Dalene. (1887.)

8. *Skulp* af *lerskifer*, 7 cm. lang og 2,5 cm. bred, oventil med rundt tversnit. F. i Varhaug, Jæderen. (1888.)

9. Stykke af en *oval spænde* af *bronce* fra yngre jernalder. Spænden har havt dobbelt plade, men den øvre mangler ganske. Til underpladen er fastklinket et broncestykke med hæmpe for naalen. F. i Høgsfjord, Ryfylke. (1889).

10. *Øks* med skafthul af *grønsten*, 12 cm. lang. Langs eggen er den 6,5 cm. lang og over skafthullet 6,5 cm. bred. Et stort stykke af hammeren er afslaaet. F. under en stor stenhelle, der hvilede paa 3 à 4 stene, paa Egersunds præstegaards udmark, Varberg, Egersunds pgd., Jæderen og Dalene. (1890.)

11. Den nedre halvdel af en *øks* af *grønsten* med skafthul, 13 cm. lang, ved skafthullet 6,5 cm. bred og 5,5 cm. tyk. F. i en stenrøs paa gaarden Rullestad, Aakre, Skonevig pgd., Søndre Bergenhus amt. (1891.)

12. *Øks* af *jern* fra yngre jernalder, lig N. O. 552, men ikke saa bred langs eggen, 15 cm. lang og 7,5 cm. langs eggen. F. paa gaarden Høie, Time pgd., Jæderen. (1892).

13. *Haandtag* af en *dolk* af lys *flint* med siksakhuggede kanter, 8 cm. lang og 2,5 cm. bred paa midten. F. ved Ranneberg i Hetland, Jæderen. (1893.)

14. Aflang *skraber* af brun *flint*, 10 cm. lang og ca. 3 cm. bred. F. ved Ogne, Ogne sogn, Jæderen. (1894).

15. Liden bred *spydspids* af graahvid *flint*. Endel af tangen mangler. Bladet 6 cm. langt og 3 cm. bredt. F. i Varhaug, Haa pgd., Jæderen. (1895.)

16. *Pilespids* af mørk gjennemskinnelig *flint*, trekantet, 7 cm. lang og 1,5 cm. bred. F. i Varhaug, Haa pgd., Jæderen. (1896.)

17. Brudstykker af en liden *urne* af brændt *ler*, sandsynlig af form lig N. O. 365. Det største stykke har oventil to

og nedentil en smal fure. F. i et gravkammer i en haug paa Fister, Hjelmelands pgd., Ryfylke. (1897.)

18. *Klinknagler* af *jern*, 6 cm. lange og lidt over 1 cm. tykke, fundne paa Fister, Ryfylke. (1898.)

19. Endel *brændte menneskeben* fundne i et lidet gravkammer i en haug paa Per Fisters eiendom, Fister, Ryfylke. (1899.)

20. *Haandsnellehjul* af *kvartsit*, halvkugleformet, 3 cm. i tvermaal. F. i Fister, Ryfylke. (1900.)

21. *Haandsnellehjul* af *klebersten*, ringformet, 2,5 cm. i tvermaal. F. paa Fister, Ryfylke. (1901.)

22. *Sænkesten* af *klebersten*, 16,5 cm. lang, hvorpaa indridset et par runer. F. i en bæk paa Fister, Ryfylke. (1902.)

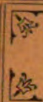
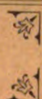
23. a. *Spydspids* af *jern* fra yngre jernalder, 42 cm. lang, bladet 27 cm. langt og 5 cm. bredt. (1903).

    b. *Øks* af *jern*, lig N. O. 552, 15 cm. lang og 7,5 cm. bred langs eggen.

    c. *Celt* eller tverøks af *jern*, lig N. O. 402, men bladet lidt smalere, 16 cm. lang og 5 cm. bred langs eggen.

    d. *Tveegget sværd* af *jern*, lig N. O. 490. Klingen, 66 cm. lang, er brukket i 3 dele. Heftet er 16 cm. langt. No. 23 a—d er fundne i Nordland.

STAVANGER MUSEUM

AARSBERETNING

FOR

1896

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI
1897

STAVANGER MUSEUMS

AARSBERETNING

FOR

1896

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI
1897.

Indhold.

Pag.

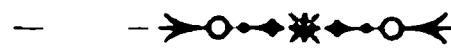
Aarsberetning 9

A. J. Olsen: Klasselærer Bernhard Hanson 27

James A. Grieg: Om Bukkenfjordens echinodermer og mollusker... 34

Johannes Hanssen: Indberetning til Stavanger museum ianledning udgravninger, foretagne paa Fister, Jelse og Hebnes 47

Tor Helliesen: Fortegnelse over oldsager, indkomne til Stavanger museum i 1896 (med 1 planche) 50

Direktionen.

Skoleinspektør Olsen, formand.
Adjunkt Bahr, viceformand.
Konsul I. S. Isachsen.
Grosserer Knud Knudsen.
Konsul Hans L. Falck.
Skibsmægler Andr. Buch.

Sekretær:
Kand. real. Tor Helliesen.

Kasserer:
Kand. real. Tor Helliesen

Konservator:
Kand. real. Tor Helliesen.

Præparanter:
J. Sørensen.
Marie Vatne.

Fortegnelse

over

medlemmerne af Stavanger museum i 1896.

Aanensen, O. A., Bankchef.
Aarre, R., Kjøbmand.
Andersen, Jens S., Kjøbmand.
Arentz, H. S., Agent.
Arentz, V., Telegrafist.
Baade, Ingvar, Kjøbmand.
Baade, Johan, —
Bahr, H., Adjunkt.
Berentsen, E. jr., Konsul.
Berg, Gabr., Skibsreder.
Bergesen, Provst.
Bergesen, Sigval, Konsul.
Berner, Jens, Skibsreder.
Bertelsen, K. S., Grosserer.
Birkedal, O. E., Økonom.
Buch, Andreas, Skibsreder.
Bull, J. L., Kjøbmand.
Bull, Sognepræst.
Buvig, Fiskeriinspektør.
Daae, Jess, O. R. Sagfører.
Dahle, Sekretær.
Eckhoff, W. A., Overlærer.
Eriksen, Skibsreder.
Eyde, Skifteforvalter.
Falck, Hans L., Konsul.
Falck, Chr., —
Finne, H., Byfoged.

Floor, Johs., Boghandler.
Greve, J., Kjøbmand.
Grude, J., Meierimester.
Gundersen, G., Grosserer.
Gundersen, S. Ruud, Agent.
Gabrielsen, Helmich, Stud. jur.
Gausland, J., Kjøbmand,
Haabeth, Arne, Grosserer.
Hansen, H. G. B. S., Eier af den lith. anstalt.
Hansen, Fr., Konsul.
Helliesen, Tor, Konservator.
Hellstrøm, G., Guldsmed.
Hjorth, Edw., Kaptein.
Holdt, Hans, Konsul.
Holst, J. W., Grosserer.
Isachsen, I. S., Skibsreder.
Jonasen, Gabr. A., Agent.
Kielland, C. Kr., Bogtrykker.
Knoph, H., Apotheker.
Knudsen, K., Skibsreder.
Knudsen, O., —
Kristensen, Sognepræst.
Lange, E., Læge.
Langberg, M., Overlærer.
Lintrup, Chr., Krigskommissær.
Lorange, Joh., Driftsbestyrer.
Oftedahl, Chr., Lærer.
Olsen, A. J., Skoleinspektør.
Olsen, O. P., O. R. Sagfører.
Olsen, Kornelius, Grosserer.
Oppen, Amtmand.
Pedersen, C. H., Veritasagent.
Poulsson, P. H., Gartner.
Ring, Josefine, Skolebestyrerinde.
Rønneberg, E., Grosserer.
Salicath, Politimester.
Schouw, Joh. C., Kjøbmand.

Storm, Fr., Kaptein.
Strøm, H. M., Sorenskriver.
Sømme, Andreas, Skibsreder.
Søyland, T., Kjøbmand.
Thiis, C. Houge, Grosserer.
Thorsen, Hans, Bestyrer.
Vemmestad, J., Læge.
Waage, Torbjørn, Grosserer.
Wiig, M., Skibskaptein.
Wyller, Læge.
Zimmer, H., Stadsfysikus.
Øyen, Postmester.

Stavanger museums
aarsberetning
for 1896.

I henhold til lovenes § 5 skal direktionen herved aflægge for den ærede generalforsamling sin beretning om museets virksomhed i det forløbne aar.

Museet har været aabent for publikum hver søndag fra kl. 11½—1½ og torsdag fra kl. 12—1 samt fra 29de mars til 27de oktober tillige hver søndagseftermiddag fra kl. 5—6 og fra 27de oktober til 29de november fra kl. 3—4.

Udenfor disse faste aabningstider har der desuden været anledning for enhver til at faa bese samlingerne ved at henvende sig til konservator eller præparanten.

For byens og landdistrikternes skoler har museets samlinger, ligesom tidligere, staaet til fri afbenyttelse.

Besøget har været godt, især i sommermaanederne. Antallet af de besøgende i de faste aabningstider har været ca. 13 000, medens antallet af de besøgende udenfor de faste aabningstider derimod ikke med nøiagtighed kan angives.

Til museets drift har vi i det forløbne aar faaet et bidrag af staten paa kr. 4000 paa den betingelse, at et ligesaa stort beløb tilveiebringes paa anden maade. Af Stavanger brændevinssamlag har vi erholdt et bidrag paa kr. 3500. I kontingent, entrepenge, renter og diverse er indkommet kr. 922,85, altsaa tilsammen kr. 8422,85. De samlede udgifter har været kr. 8345,08, hvoraf kr. 936,80 til forrentning af bygningens gjæld. Forøvrigt henvises til efterfølgende extrakt af museets regnskab, der fremlægges i revideret stand.

Efter nedvoteringen af Stavanger brændevinssamlag, hvorved vi mister en stor indtægt her i byen, er museet kommet i en økonomisk vanskelig stilling. Vi har derfor søgt regjering og storthing om, at statsbidraget maatte blive forhøiet til 6000 kr. mod at kun 2000 kr. skaffes tilveie her i byen.

I aar har museet mistet en af sine direktører, hr. konsul Lars Berentsen, der i en række af aar har staaet som direktør og været museet til stor støtte. I hans sted indvalgtes hr. konsul J. S. Isachsen.

Konservator har, foruden at have ledet og udført alt præpareringsarbeide, været optaget med ordningen af museets insektsamling og fortsat ordningen af oldsamlingen, besørget museets korrespondance, der i aar har beløbet sig til ca. 165 breve, samt bogført og udstillet de til museets bibliothek indkomne bøger.

Museets literære bytteforbindelse er i aarets løb forøget med følgende 13 nye:

Koninglijke naturkundige Vereeniging in Nederl. Indie, Batavia.
Die niederrheinische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde, Bonn.
Der Nassauische Verein für Naturkunde, Wiesbaden.
La società italiana di science naturali, Milano.
Regia Societas scientiarium naturalium Hungarica, Budapest.
Der naturwissenschaftliche Verein, Elberfeld.
Museo nacional, Buenos Aires.
Manchester Museum, Manchester.
Der naturwissenschaftliche Verein, Regensburg.
Åbo stadshistoriska museum, Åbo.
Museo nacional de Montevideo, Montevideo.
Geografiska föreningen, Helsingfors.
Fish commission, Washington.

Arkæologiske undersøgelser er i sommer for museets regning udført af cand. mag. Joh.s Hansen. Undersøgelserne er foretaget i Fister og Jelse i Ryfylke. En beretning om disse findes indtaget blandt denne aarsberetnings afhandlinger.

Samlingerne har iaar faaet en værdifuld forøgelse, idet afdøde klasselærer Hanssons samlinger paa Tjensvold, ifølge afdødes testamente, er overdraget museet af boets bestyrelse. Samlingerne bestod væsentlig af gamle møbler, ethnografiske gjenstande samt endel oldsager, fundne i Stavanger amt.

Samlingernes forøgelse vil sees af følgende korte oversigt:

A. Den naturhistoriske afdeling.

I 1896 er udstoppet og udstillet:

a. Pattedyr.

Marekat (Cercopithecus æthiops) Guinea.
Lapunderabe (Macacus nemestrinus) Ostindien.
Resusabe (Macacus erythræus) Indien.
Babuin (Cynocephalus babuin) ung, Østafrika.
Nonneabe (Cebus hypoleucus) C. Amerika.
Vari (Lemur varius) Madagascar.
Bokumbulmaki (Hapalemur griseus) Madagascar.
Galago (Otolicnus galago) Syd Afrika.
Guldmuldvarp (Chrysochloris obtusirostris) Zulu.
Tigerkat (Felis tigrina) Brasilien.
Hyænehund (Lycaon pictus) Syd Afrika.
Ræv med 6 unger (Canis vulpes) Riskekværven, Stavanger.
Jerv (Gulo borealis) Røldal.
Manguste (Herpestes leucurus) Syd Afrika.
Bjørn (Ursus arctos) ung, lysgul varietet, Sætersdal.
Springmus (Dipus ægypticus) Ægypten.
Sivbuk (Cervicapra arundinum) hun, Syd Afrika.
Kuduantilope (Strepsiceros kudu) hun, Syd Africa.
Mankefaar (Ovis tragelaphus) han, Tunis.

b. Norske fugle.

Graatrost (Turdus pilaris) Jæderen.
Duetrost (Turdus viscivorus) Aasland, Jæderen.
Fossekal (Cinclus cinclus) Jæderen.
Varsler (Lanius excubitor) Stavanger.

Sidensvans (Ampelis garrulus) Aasland, Jæderen.
Halemeise (Acredula caudata) Hardanger.
Bjergfinke (Fringilla montifringilla) Jæderen.
Skjære (Pica pica) Stavanger.
Blaakraage (Corvus frugilegus) ung, Stavanger.
Blaaraage (Coracias garrula) Klep, Jæderen.
Langøret ugle (Asio otus) Gjesdal, Jæderen.
Spurveugle (Glaucidium passerinum) Jæderen.
Musvaag (Buteo buteo) Jæderen.
Hønsehøg (Astur palumbarius) Hjelmeland, Ryfylke.
Aarhøne (Tetrao tetrix) Ryfylke.
Rakkelhane (Tetrao urogallo-tetricides) Ryfylke.
Tiur (Tetrao urogallus) Ryfylke.
Boltit (Endromius morinellus) Jæderen.
Spove (Numenius arquata) Jæderen.
Grønbenet Sumphøne (Gallinula chloropus) Jæderen.
Tyvjo (Stercorarius crepidatus) Finnø, Ryfylke.
Stokand (Anas boscas) Jæderen.
Skeand (Spatula clypeata) ung, Jæderen.
Spidsand (Dafila acuta) Jæderen.
Bjergand (Fuligula marila) Stavanger.
Isand (Harelda glacialis) Jæderen.
Graagaas (Anser anser) Jæderen.
Sædegaas (Anser segetum) Jæderen.
Rødstrubet lom (Colymbus septemtrionalis) Jæderen.
Islom (Colymbus glacialis) Stavanger,
Rødstrubet Lappelom (Podicipes griseigena) Stavanger.
Lomvi (Uria troile) var. alb. Stavanger.

c. *Udenlandske fugle.*

Kakadue (Plictolophus galeritus) Australien.
Amazonpapegøie (Chrysotis sp.?) Sydamerika.
Do. (Chrysotis æstivus) Brasilien.
Rødrygget ara (Sittace maracana) Paraguay.
Baandfugl (Spermestes fasciata) Afrika.
Nonne (Dermophrys malacca) Asien.

Blaaskjære (Cyanopica coaki) Syd Europa.
2 Spurvefugle fra Zulu.
Gribhøg (Polyborius radiatus) Madagascar.
Spurvehøg (Accipiter torquatus) Australien.
Taarnfalk (Tinnunculus sp.?) Australien.
Sumphøg (Circus æruginosus) Madagascar.
Natheire fra Zulu.
Sumphøne (Gallinula sp.?) Madagascar.
Dvergmaage fra Nordamerika.

d. Krybdyr, fiske og lavere dyr.

Krokodille (Crocodilus porosus) Queensland, Australien. Paa spiritus er udstillet 7 udenlandske slanger og firfisler, 2 fiske og 22 leddyr.

B. Den historisk-antikvariske afdeling.

Oldsamlingen er forøget med 82 gjenstande, som alle, paa 2 nær, er fundne i Stavanger Amt.

Fortegnelse
over gaver indkomne til museet i 1896.

Torvald Stangeland: To arabiske mynter.
Hans Ellingsen: Et ekorn.
Kapt. Næsvig: En havskildpadde.
Skibstømmermand Anders Jacobsen, Egersund: En bogstavhummer.
Kapt. Tønnes Pettersen: En vandslange fra Sumatra, to hummere, et sjøpindsvin og to fiske fra Fidjiøerne.
Styrmand Helmik Synneland: En ugle fra Cap.
Fisker Johan Eliasen, Engø: En paddetorsk.

Opsynsmand Sanne: En sjøstjerne fra Rægefjord.
S. K. Schmidt, Aardal: En blæksprut.
Skrædder Imsland: En guldfisk.
Martin Reiestad: En vanskabt kylling.
Garver Mandius Olsen: En fløjfjæsing.
Knud Bjørnevaag Taxeland, Aardal: En sjøsnegle.
Konsul Fr. Hansen: En gammel ridesaddel fra Saude.
Fredrik Bagge, Egersund: En liden maanefisk.
L. Stein, Mandal: En larve af en sphinx, en bedeguar.
Svend Olsen Haaland: Et par gamle pengesedler.
Sofus Tønnesen: En nøgen gjællesnegle.
John Hognestad: En taarnfalk, en boltit, to ryler, en sumphøne, tre bjergfinker, en spovesneppe.
Farver Stangeland, Time: En blaaraage.
Kjøbmand Andreassen: En høgugle.
Lars Kyllingstad: En sorttrost.
Rasmus Jørgensen: En stinte.
Tycho Olsen: En baandfinke.
Maskinist Andersen: Næb af en sagfisk.
Kaptein Bang: En kinesisk nonne.
Aadne A. Idland, Gjesdal: En langøret ugle.
Handelsmand Joh. Sandved, Ogne: En runesten med ældre runer.
Konsul Tønnes Wathne: En rakkelhane.
Kristian Svanøe: En svensk rigsdaler af kobber fra 1718.
Lauritz Horpestad, Orre: En lom.
Nils Ramm: Et æg af emustruds, en liden sugefisk.
Lensmand T. Siqveland, Hjelmeland: En hønsehøg.
Kristian Tostensen: En muldvarpserisse.
Karl Dahl, Veavaag: En stor maanefisk.
Ommund Helstad: Eu gammel laas af træ.
Kapt. Jonas Søiland: En kvælerslangeunge, en snog, to firfisler og to gekounger, to edderkoppe, to skorpioner samt 6 forskjellige insekter fra Bocas del Toro, Centralamerika.
Hans Wille, Finnø: En tyvjo.
Johannes Apold, Odde: En halemejse.

Chr. Aasland, Time: En sidensvans.
Mekaniker Pedersen, Stavanger: En skjære.

Fortegnelse
over de til museets bibliothek i 1896 indkomne skrifter.

Åbo. *Åbo stadshistoriska museum.*
Åbo stads historia h. I—IV. Helsingfors.

Adelaide. *The Royal Society of South Australia.*
Transactions vol. XIX, part II; vol. XX, p. I; vol. XVI, p. II.

Augsburg. *Der naturwissenschaftliche Verein für Schwaben und Neuburg.*
XXXII Bericht.

Baltimore. *Johns Hopkins University.*
Cirkulars vol. XV, XVI, no. 123, 125, 127.

Batavia. *Koninklijke naturkundige Vereeniging in Nederl. Indië.*
Naturkundig Tijdschrift, Deel LIV, 9 seri H. III. Deel XV, Boekwerken etc. 1895. Supplement-Catalogus 1883—93 der Bibliothek.

Belfast. *Belfast Naturalists Field Club.*
Annual Report and Proceedings 1895—96.

— *The Natural History & Philosophical Society.*
Report and Proceedings, Session 1895—96.

Bergen. *Bergens museum.*
Aarbog for 1894 og 1895.

Bergen. *Selskabet for de norske fiskeriers fremme.*
Norsk fiskeritidende, 15de aarg., 1896, h. 1—4.
Aarsberetning for 1895.
— *Vestlandske kunstindustrimuseum.*
Beretning om museets virksomhed i 1895.

Berlin. *Die Königl. Preussische Akademie der Wissenschaften.*
Mathemathische und naturwissenschaftliche Mittheilungen, h. VIII—X.
Sitzungsberichte XXXIX—LIII, Jahrg. 1895.
— *Das Königl. Museum für Naturkunde.*
5 separataftryk af forskjellige tidsskrifter.
Dr. Robert Lucas: Die Pompiliden-gattung Pepsis.

Bern. *Die entomologische Gesellschaft.*
Mittheilungen vol. VIII, h. 1—10, vol. IX, h. 5—6, 8.

Bonn a. Rhein. *Der naturhistorische Verein.*
Verhandlungen, Jahrg. 52, h. 1. Jahrg. 53, h. 1—2.
— *Die niederrheinische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.*
Sitzungsberichte 1895, h. 1—2, 1896, h. 1.

Boston. *The American Academy of Arts and Sciences.*
Proceedings, new series vol. XXII.

Bremen. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Abhandlungen Bd. XIII, h. 3; Bd. XIV, h. 1.

Brünn. *Der naturforschende Verein.*
Verhandlungen Bd. XXXIV, 1895.
XIV Bericht der meteorologischen Commission.

Bruxelles. *La Société Belge de Microscopie.*
Bulletin 21 année, 1894—95, no. X.
— 22 — 1895—96, no. I—X.
Annales tome XX.

Budapest. *Königl. ungarische naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
Dr. v. Madarasz: Ausstellung der ungarischen Vogelfauna.

Budapest. *Königl. ungarische naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
Dr. E. v. Daday: Cypridicola parasitica.
Dr. Filarszky Nandor: Die Characeen.
Jakob Hegyfoky: Ueber die Windrichtung in Ungarn.
— *Ungarisches nat. Museum.*
Természetraizi füzetek. vol. XIX, p. I—IV, 1896.

Buenos Ayres. *Museo nacional.*
Anales tomo IV.

Chur. *Die naturforschende Gesellschaft Graubündens.*
Jahresbericht, neue Folge. Bd. XXXIX, 1895—96.

Cincinnati. *Cincinnati Museum Association.*
Fifteenth Annual Report, 1895.

Danzig. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Schriften, neue Folge, Bd. 9, h. 1.

Dorpat. *Die naturforscher-Gesellschaft.*
Sitzungberichte. Bd. II, h. 1, 1895.

Elberfeld. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Jahresbericht und Jubiläums-Festschrift 1896, h. 8.

Emden, Hann. *Die naturforschende Gesellschaft.*
80 Jahresbericht 1894—95.

Frankfurt am Main. *Die Senckenbergische naturforschende Gesellschaft.*
Bericht 1896.

Frankfurt an der Oder. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Helios, Jahrg. 13, 1895, no. 7—12.
Societatum Litteræ, Jahrg. IX, 1895, no. 10—12.
— — X, 1896, no. 1—6.

St. Gallen. *Die St. Gallischen naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
Bericht 1893—94.

Genève. *La Société de Physique et d'Histoire naturelle.*
Comptes rendu des séances XII. 1895.

Genova. *Museo civico di Storia naturale.*
Annali. Serie 2ª, vol. XVI (XXXVI).

Graz. *Der naturwissenschaftliche Verein für Steiermark.*
Mittheilungen, Jahrg. 1894—1895.

Greifswald. *Der naturwissenschaftliche Verein für Neu-Vorpommern und Rügen.*
Mittheilungen, Jahrg. 27.

Groningen. *Naturkundig Genootschap.*
Verslag 1894, 1895.

Güstrow. *Der Verein der Freunde der Naturgeschichte.*
Archiv. Jahrg. 49. Abtheilung I u. II.

Görlitz. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Abhandlungen, Bd. 21.

Göteborg. *Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle.*
Handlingar, h. XXX, XXXI.

Göttingen. *Die Königl. Gesellschaft der Wissenschaften.*
Nachrichten, Mathematisch.-physikalisch Klasse, 1895, h. 4; 1896, h. 1, 2, 3.
Geschäftliches Mittheilungen 1896, h. 1, 2.

Haarlem. *Musée Teyler.*
Archives. Serie II, vol. V, part 1, 2.

Halle am Saale. *Die Kaiserliche Leopoldino-Carolinische Deutsche Akademie der Naturforscher.*
Leopoldina h. 31, 1895.

Halifax, N. S. *The Nova Scotian Institute of Science.*
The Proceedings and Transactions session 1893—94, vol. VIII, p. 4. Session 1894—95, vol. IX, p. 1.

Hamburg. *Der Verein für naturwissenschaftliche Unterhaltung.*
Verhandlungen 1894—95, Bd. IX.

Heidelberg. *Der naturhistorisch-medicinische Verein.*
Verhandlungen. Neue Folge Bd. 5, h. 4.

Helsingfors. *Finska fornminnesföreningen.*
Finskt museum II 1895.
Suomen museo II 1895.
Tidsskrift XV, XVI.

— *Geografiska föreningen.*
Vetenskapliga meddelanden II (1894—95), III (1896).

— *Societas pro Fauna et Flora fennica.*
Meddelanden h. 17—21.
Herbarium Musei fennic, edet sec. II Musci.

Hermannstadt. *Der Siebenbürgische Verein für Naturwissenschaften.*
Verhandlungen und Mittheilungen Jahrg. XLIV, XLV.

Kassel. *Der Verein für Naturkunde.*
Abhandlungen u. Bericht XLI.

Kjøbenhavn. *Den naturhistoriske forening.*
Videnskabelige Meddelelser 1895.

Kolozsvart. *Société du Musée de Transylvanie.*
Ertesitö XX év fol. 1895 füzet III.
— XXI — Bd. XVIII.

Kristiania. *Kirkedepartementet.*
J. M. Norman: Norges arktiske flora:
I. Speciel plantegeografi, 1ste del.
II. Oversigtlig fremstilling af karplanternes udbredning, 1ste halvdel.
Arkiv for Nordisk filologi. Bd. 12, h. 1—4.

— *Departementet for det indre.*
Dr. Johan Hjorth: Hydrografisk-biologiske studier over norske fiskerier.
Aarsberetning vedk. Norges fiskerier for 1895.
— — — — „ 1896, h. 1.

— *Statssekretariatet.*
Norsk lovtidende.

Kristiania. *Det statistiske centralbureau.*

Norges officielle statistik, 3dje række.

No. 227. Statistik over Norges kommunale finantser i 1892.
- 228. Socialstatistik.
- 229. Folketællingen i Norge i januar 1891.
- 230. Beretning om de norske jernbaners drift 1894—95.
- 231. Tabeller vedk. Norges bergværksdrift i 1891—93.
- 232. Tabeller vedk. skiftevæsenet i Norge i 1893.
- 233. Den civile retspleie i 1893.
- 234. Tabeller vedk. folkemængdens bevægelse i 1891—95.
- 235. Rekruteringsstatistik for den norske arme 1894.
- 236. Folketællingen i Norge i 1891.
- 237. Beretning om rigets strafarbeidsanstalter 1893—94.
- 338. Tabeller vedk. Norges kriminalstatistik 1892.
- 239. Oversigt over sindssygeasylernes virksomhed i 1894.
- 240. Tabeller vedk. Norges skibsfart i 1894.
- 241. — - Norges sparebanker 1895.
- 243. — - Norges handel i 1895.
- 244. — - de faste eiendomme i januar 1891.
- 245. Statistik vedk. valgmandsvalgene og storthingsvalgene i 1894.
- 246. Beretning om rigets distriktsfængsler for 1894.
- 247. Tabeller vedk. Norges postvæsen i 1895.
- 248. Beretning om veterinærvæsenet og kjødkontrollen i 1894.
- 249. Statistik over den norske statskasses finantser.
- 250. Tabeller vedk. Norges fiskerier i 1895.
- 251. Fattigstatistik for 1893.

Kristiania. Meddelelser fra det statistiske centralbureau:
Bd. 13, No. 11, 12, 1895.
Bd. 14, No. 1—10, 1896.
Statistisk aarbog for kongeriget Norge for 1895.

— *Universitetet.*
Aarsberetning for 1894—95.
Aarbog for 1893, h. 1.
Prof. P. O. Schjøtt: Samlede philologiske afhandlinger.

— *Det meteorologiske institut.*
Jahrbuch für 1893, 1894, 1895.
H. Mohn: Klima-Tabeller for Norge. I. Luftens Temperatur. II. Lufttryk.
Oversigt over luftens temperatur og nedbøren i Norge i 1894 og 1895.
Aarsberetning for 1893—94 og 1894—95.

— *Videnskabsselskabet.*
Skrifter 1895. 1. Mathematisk-naturvidenskabelig klasse.
— — 2. Historisk-filosofisk klasse.
Forhandlinger i 1895.

— *Universitetets anatomiske institut.*
Katalog over bogsamlingen.

— *Den norske kildeskriftkommission.*
Dombog for 1597.

— *Landbrugsdirektoriatet.*
Aarsberetning angaaende de offentlige foranstaltninger til landbrugets fremme i 1895.

— *Det kgl. selskab for Norges vel.*
Tidsskrift for det norske landbrug, aarg. 2; h. 8, 1895.
— - - — — - 3; h. 1-8 1896.
Katalog over landbrugsmuseet paa Bygdø.
Beretning om selskabets virksomhed i 1895.

— *Foreningen for norsk folkemuseum.*
Aarsberetning for 1894—95.

— *Norsk jæger- og fiskerforening.*
Tidsskrift, aarg. 24, h. 4.
— — 25, h. 1, 2.

Königsberg. *Die Altertumsgesellschaft Prussia.*
Sitzungsberichte $18^{95}/_{96}$, h. 20.
— *Die physikalish-økonomische Gesellschaft.*
Schriften, 36 Jahrg. 1895.

Leipzig. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Sitzungsberichte 19—21 Jahrg. 1892—94.

Linz. *Museum Francisco-Carolinum.*
54 Jahres-Bericht.

London. *British Museum (Natural History).*
An introduction to the study of Rocks.
Guide to the British Mycetozoa.
Catalogue of the Fishes in the British Museum, sec. edition vol. I.

Lund. *Universitetet.*
Acta Universitatis Lundensis T. XXXI, 1, 2.

Lübeck. *Die geographische Gesellschaft und das natuhistorische Museum.*
Mittheilungen, Zweite Reihe, h. 9—11.

Madison, Wisc. *The Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Letters.*
Transactions vol. X. 1894—95.

Madras. *Madras Government Museum.*
Administration Report for the year 1895—96.

Magdeburg. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Jahresbericht und Abhandlungen 1894, II Halbjahr 1896.

Manchester. *Manchester Museum, Owens College.*
Report 1895—96.

Marburg. *Die Gesellschaft zur Beforderung der gesammten Naturwissenschaften.*
Sitzungsberichte Jahrg. 1894—95.

Milano. *La Società italiana di scienze naturali e del Museo civico di Storia Naturale.*
Atti vol. XXXV, fasc. 1—4.
- - XXXVI - 1, 2.

Milwaukee, Wisc. *The Public Museum.*
13 Annual Report.

Montevideo, Urug. *Museo Nacional de Montevideo.*
Anales V. 1896.

Münster. *Westfälische Provinzial-Vereins für Wissenschaft und Kunst.*
23 Jahresbericht für 1894—95.

New-York. *The American Museum of Natural History.*
Bulletin, vol. XII, 1895.
Annual Report for the year 1895.

Nürnberg. *Die naturhistorische Gesellschaft.*
Abhandlungen, Bd. X, h. IV.

Ottawa, Can. *The Geological Survey Departement.*
Rapport Annuel, vol. VI, 1892—93.

Paris. *Museum d'histoire naturelle.*
Bulletin, année 1895, no. 1, 7, 8.
— 1896, no. 1—6.

— *Feuille des jeunes naturalistes.*
Série III, 26 année, no. 303—312; — 27 année, no. 313, 314.
Catalogue de la bibliotheque fasc. no. XVIII.

Philadelphia. *The University of Pennsylvania.*
Catalogue 1895—96.

— *The Academy of Natural Science.*
Proceedings 1895, P. II, III.
— 1896.

Pisa. *Società toscana di scienze naturali.*
Atti, vol. IX, X.

Porto. *Sciencias naturaes.*
Annals anno III, no. 1, 2, 3, 4.

Prag. *Der königl. böhmischen Gesellschaft der Vissenschaften.*
Jahresbericht für das Jahr 1895.
Sitzungsberichte, Mathematisch-naturwissenschaftliche Classe 1895, I, II.

Regensburg. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Berichte h. V, 1894—95. Festschrift.

Riga. *Der Naturforscher-Verein.*
Korrespondenzblatt XXXVIII.

San Francisco. *The California Academy of Sciences.*
Proceedings sec. series, vol. V, p. 1, 2.

San José, C. R. *Museo Nacional de Costa Rica.*
Informe 1896.
Anteguedades de Costa Rica por Anastasio Alfaro.

Schaffhausen. *Die schweizerische entomologische Gesellschaft.*
Mittheilungen, vol. IX, h. 7, 9.

Springfield, Ill., U. S. A. *The Newberry Library.*
Report of the trustees for the year 1895.

Stockholm. *Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademien.*
Handlingar, Bd. 27, 1895—96.
Öfversigt af akademiens förhandlingar, årg. 52 (1895).
Bihang til — — Bd. 21 (1895—96), afd. I—IV.

— *Entomologiska föreningen.*
Entomologisk tidsskrift, årg. 16, 1895, h. 1—4.

Sydney. *The Australian Museum.*
Records, vol. II, no. 7.
Report of the trustees for the year 1895.

Topeka. *The Kansas Academy of Science.*
Transactions, vol. XIV.

Toronto. *The Canadian Institute.*
Transactions, vol. IV, p. 2.
Archeological Report 1894—95.

Trondhjem. *Det kgl. norske videnskabers selskab.*
Skrifter 1894, 1895.

— *Trondhjems fiskeriselskab.*
Aarsberetning for 1895—96.

Washington. *Smithsonian institution.*
Fdward S. Morse: If public libraries, why not public museums?

— *United States National Museum.*
Bulletin no. 48. Proceedings vol. 17, 1894.
Annual Report 1893.

Washington. *Fish Commission.*
The Russian Fur-seal Islands by L. Steineger.

Wernigerode. *Der naturwissenschaftliche Verein des Harzes.*
Schriften, 10 Jahrg. 1895.

Wien. *Das K. K. Naturhistorische Hoffmuseum.*
Jahresbericht für 1895.

Wiesbaden. *Der Nassauische Verein für Naturkunde.*
Jahrbücher jahrg. 48, 49.

Zürich. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Vierteljahrsschrift, 40 Jahrg., 3, 4 h.
Festschrift 1746—1896. Teil 1—2.

Zürich-Hottingen. *Der internationale Entomologenverein.*
Societas entomologica, Jahrg. X, no. 20—24.
— — — XI, no. 1—18.

Claes Grill, Stockholm: Catalogus coleopterorum scandinaviæ II.
Adjunkt *Bahr,* Stavanger: Aarsberetning fra foreningen til dyrenes beskyttelse i Kristiania 1894.
— Dyrevennen.
Sparre, Schneider, Tromsø: En entomologisk udflugt til Bardodalen og Altevandet i 1893.
— Humlerne og deres forhold til floraen i det arktiske Norge.
— Sydvarangers entomologiske fauna, Lepidoptera.

I henhold til lovenes § 3 udtræder af direktionen d'hrr. Knud Knudsen, Hans L. Falck og I. S. Isachsen.

Stavanger den 7de mai 1897.

A. J. Olsen. **Bahr.** **Andr. Buch.**
Hans L. Falck. **K. Knudsen.**
I. S. Isachsen.

Tor Helliesen.

Extrakt
af Stavanger museums regnskab for 1896.

Indtægt:

Beholdning fra forr. aar	kr.	2 112,72
Statsbidrag	„	4 000,00
Stavanger brændevinssamlag	„	3 500,00
Kontingent	„	288,00
Entré	„	308,80
Leie af kunstforeningen	„	200,00
Renter	„	94,05
Diverse	„	32,00
	Kr.	10 535,57

Udgift.

Inventar og indredning	kr.	300,03
Samlingerne	„	707,94
Lønninger	„	3 499,80
Materialier	„	110,06
Fragt & porto	„	158,56
Lys & brænde	„	163,90
Vagthold	„	106,00
Bibliotheket	„	82,74
Assurance	„	113,50
Brandkontingent	„	101,68
Trykningsomkostninger	„	500,40
Reparationer paa bygningen	„	165,54
Parken	„	47,88
Diverse	„	150,25
Renter	„	936,80
Afdrag paa gjæld	„	1 200,00
Beholdning til næste aar	„	2 190,49
	Kr.	10 535,57

Stavanger den 31te december 1896.

Tor Helliesen,
kasserer.

Revideret:
Joh. C. Schouw. C. H. Pedersen.

Klasselærer Bernhard Hanson.

Af
Skoleinspektør A. J. Olsen.

Blandt de Mænd, der først gav Tanken om et Musæum i Stavanger Tilslutning, og blandt dem, der den 8de Marts 1877, da Musæets Oprettelse besluttedes, blev indvalgt som Medlemmer af dets Direktion, var Klasselærer ved Stavanger høiere Almenskole Bernhard Hanson.

Da hans igjennem en lang Aarrække tidligere indsamlede tildels ganske værdifulde antikvariske, ethnografiske og naturhistoriske Samlinger samtlige har faaet Plads i Stavanger Musæum, og da hans Testamente gav dets Executores Fuldmagt til, naar de fandt Tiden dertil kommen, af hans realiserede Efterladenskaber forresten at oprette et Legat til Fordel for Musæet, har det vel sin fulde Berettigelse, at hans Navn faar en varig Plads i Musæets Historie. Han er ialfald den første, der som Testator har betænkt Stavanger Musæum.

Bernhard Hanson blev født 1821 i Nærheden af Brevik, hvor hans Fader dengang var paa et større Trælastkontor. Allerede som Skolegut lagde han for Dagen de varme Interesser for Narturen, der fulgte ham til hans Dødsdag. Da han tidlig røbede Anlæg for Tegning, blev han i 18 Aars-Alderen sendt til Kjøbenhavn, hvor han kom ind paa Akademiet for at uddannes som Landskabsmaler.

Forskjellige Omstændigheder — formodentlig nærmest af økonomisk Art — tvang ham dog snart til at forlade Akademiet og vende tilbage til Norge. Faderen var imidlertid bleven Toldbetjent i Sandnæs. Hanson søgte saa og fik Ansættelse som Tegne- og Skrivelærer ved Stavanger høiere

Almenskole, en Stilling, som han beholdt under Tittel af Klasselærer lige til sin Død.

Hans gemytlige Væsen i Forbindelse med hans livlige Interesser for Livets mangehaande praktiske Spørgsmaal skaffede ham en stor Vennekreds, og han var i sin Tid en meget afgjort Selskabsmand. Men Bylivet laa dog ikke for Hanson. Han maatte ud i Naturen og vie den sine ledige Timer.

Den af Professor Rasch og Toldbetjent Hetting vakte Interesse for kunstig Fiskeudklækning greb ogsaa Hanson. Med Bistand af en Ven, Agent Hans Arentz, kjøbte han en liden Parcel af Gaarden Tjensvold noget over et Par Kilometer udenfor Byen ved den sydvestlige Ende af Mosevandet. Det var en Myrsump, der dengang neppe havde anden Værdi end som Torvmyr. Men Hansons Øie saa, hvad der kunde gjøres ud af Sumpen, og han lagde uforfærdet Haand paa Værket. Det var først kunstig Fiskeudklækning det gjaldt. Der blev da gravet og stensat 4 Damme, der ved Rør sattes i Forbindelse med hverandre, og Udklækningshus blev opført.

Hanson forsvandt nu omtrent ganske fra Stavanger Selskabsliv. Alle udenom Timeplanen for Kongsgaards Skole liggende Timer maatte ofres paa Tjensvold. Skulde her udrettes noget, maatte han selv være med, og man saa ham her i simple Arbeidsklæder og Træsko arbeidende sammen med sit Faktotum derude Tjenestedrengen Lars — en ældre Pebersvend som Hanson selv. Den tarvelige Lærerløn rak ikke til megen leiet Hjælp. Fiskeudklækningen fik han snart i god Gang. Rigtignok blev der ikke noget pekuniært Udbytte af Forretningen, da Dammene var altfor smaa til Opfostring af nogen saa stor Mængde Fisk, at der, som han oprindelig havde tænkt sig, skulde kunne drives nogen Forretning med Salg af kunstig opalet Fisk. Men interessant var det at iagttage disse hans tamme Fiske, der neppe hørte hans Stok støde paa Stenene ved Dammene, før de stimlede sammen for at mades fra hans Haand.

Hanson maatte altid experimentere, og nu gjaldt det at gjøre „Etwas noch nie da gewesenes“ ogsaa ud af sin Fiskeudklækning. Dette fik han til paa den Maade, at han

befrugtede Ørretrogn (Salmo fario) med Melke af Rør (Salmo alpinus) — eller maaske omvendt. Disse Bastarder blev under Hansons Pleie store og nok saa vægtige Fiske, der udmærkede sig ved glimrende Farvetegninger. Dette Experiment skaffede ham en Medalje ved en Pariserudstilling.

Saasnart han havde faaet sine Damme istand, gik han ivei med at opføre sin Eremittage, en liden Bygning af Graasten, indeholdende 4 ganske smaa Beboelsesrum. Her flyttede han ind, og her modtog han disse mange nysgjerrige Mennesker, der maatte ud og se, hvad „Hanson paa Tjensvold" tog sig til. Hytten omgav han med en vakker liden Blomsterhave, og udenom den anlagde han en ikke saa liden Park.

Da Professor Schübeler og Forstmester Asbjørnsen havde skrevet deres første Stykke om Dyrkning af hollandsk Baandpil i Norge, var Hanson øieblikkelig færdig til at optage Tanken. Der blev snart en hel Plantage af forskjellige Salixarter paa Tjensvold. Dette Experiment forskaffede ham ikke saa ganske liden Indtægt, da han fik mange Bestillinger paa Stiklinger.

I 1865 fik han ved Bistand af sin gamle Ven Professor Rasch af Selskabet for Norges Vel et større Stipendium for i Frankrig og England at studere den kunstige Østersdyrkning. Der udkom fra hans Haand en Bog om Østerskultur, og han forsøgte med Bistand af en Del Venner i Stavanger ude ved Hafrsfjord at realisere sine Theorier. Disse Forsøg mislykkedes dog for ham.

I 1870 fik han fra Professor Esmark 10 Flodskildpadder fra Missisippi. Disse satte han ud i sine Damme, hvor de syntes at befinde sig nok saa godt. Efter et Par Aars Forløb forsvandt de dog, og man antog, at de var uddøde. I 1881 kom der en Morgen til Meddeleren heraf en Gut fra Gaarden Revem — 3 a 4 Kilometer fra Tjensvold — med en i bedste Kondition værende Flodskildpadde, der var fanget i en Dam derude under Arbeidet med Torvskjæring. Jeg tog Gutten og hans Skildpadde med mig til Hanson, der neppe havde seet Dyret, før han udbrød: „Jasaa, er du der, din Krabat! Du syntes vel det blev for smaat og trangt for dig,

din Kryfant, her hos mig, og saa har du vel tænkt at kunne naa tilbage til Missisippis Sivbredder, siden du tog Veien mod Vest. Men nu faar du finde dig i at prøve opigjen her hos mig, om jeg just ikke har nogen Herrekost at byde dig." Den blev da placeret i en af Dammene. Man har ikke senere seet noget til den. Det blev dog herved konstateret, at ialfald en af Hansons Flodskildpadder havde fristet Livet i Jæderens Torvsumpe i over 10 Aar.

Hanson var Dyreven, og foruden Hest holdt han Høns, Ænder, Gjæs og Svaner. Det lykkedes ham ikke alene at faa Svanerne til at hække; men han fik ogsaa Ungerne til at leve. Han prøvede ogsaa her at faa en Bastardart frem mellem Tamsvanen — Cygnus olor — og den vilde Svane — Cygnus musicus. Men det gik ikke. Derimod fik han aarlig Unger af sine tamme Graagjæs — Anser cinereus —. Det er fra Tjensvold de tamme Graagjæs i Slotsparken og paa St. Hans-Haugen i Christiania skriver sig.

Af og til fik han fat i udenlandske Dyr. Foruden en Abe havde han i flere Aar en Næsebjørn løbende frit om som en anden Gaardshund.

Den oprindelige lille Stenhytte blev stadig udvidet ved Tilbygning, og tilsidst havde han en noksaa respektabel større Graastensbygning, der afgav Rum baade for Hanson selv, hans Husholderske og hans mange Dyr. I Midtbygningen havde han sit Stadsværelse, hvis Vægge var rigt dekorerede med gamle Skabe, Jordfund fra Bronce- og Jernalder, samt andre Rariteter fra Ind- og Udland. Han besad en mærkelig Evne til at faa Sømænd og Bønder til at komme til ham med, hvad de havde kommet over af rare Ting.

Hanson var ingen videnskabeligt anlagt Mand, og han gjorde heller ikke Fordring paa at være det. Han besad dog adskillig Læsning, og hans hurtige og livlige Opfatningsevne satte ham istand til at indlade sig paa Diskussioner om nok saa videnskabelige Emner. Han førte disse Diskussioner paa en egen høist eiendommelig, kvik og lunefuld Maade, der gjorde, at hans Meninger og Paastande, selv om de stundom nærmede sig stærkt til Paradoxernes Kategori, havde noget

fængslende ved sig. Man blev aldrig træt af at høre hans Udlæggelser, hvad enten man sad og røgte Fredspiben med ham paa „Kontoret“ eller fulgte ham om paa hans kjære Tjensvold, hvor nær sagt hver Busk, hvert Træ og hvert Dyr havde sin Historie, som meddelt af ham altid blev interessant.

Hver Søndag Eftermiddag og ellers i Ugens Aftentimer, naar Veiret var godt, samledes hans Venner fra Byen ude hos ham, og det var meget sjelden, at han ikke havde en eller anden ny Idé, en eller anden ny Opdagelse, der maatte meddeles og diskuteres.

Foruden af Stavanger Indvaanere blev Stedet jævnlig besøgt af Tilreisende saavel Ind- som Udlændinger. I hans Protokoller over de Besøgende finder man mange store Mænds Navne. Der er Videnskabsmænd, Digtere og Kunstnere med europæisk Berømmelse, der ikke alene har anført deres Navne, men ikke sjelden dels i ubunden og dels i bunden Stil har viet Stedet og dets interessante Eier deres Pris.

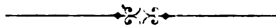
Høsten 1882 angrebes Hanson af en ulægelig Sygdom — Mavekræft —. Det faldt ham meget tungt at berede sig til Afskeden fra hans kjære Tjensvold. En Dag fik vi — hans nærmeststaaende Venner — Bud fra ham med Bøn om at samles hos ham for at være med og „beskikke hans Hus“. Det blev ham sagt, at naar han forlod Tjensvold, var Stedets egentlige Interesse borte. Stavanger havde nu faaet større, smukkere og Byen nærmere liggende Parkanlæg end Tjensvold, og naar han, Stedets belivende Sjæl, ikke længer var der, saa vilde det blot vække Savn og triste Tanker at komme derud. Men det var en komplet uforstaaelig Tale for Hanson. Han og Tjensvold var i hans Bevidsthed voxet saaledes sammen, at han ikke kunde tænke sig nogen Skilsmisse, selv om han legemlig maatte forlade Stedet. Vi maatte da love ham, at saalænge det lod sig gjøre, skulde Alt blive som det var derude. Parken og hans Samlinger maatte fremdeles være tilgjængelige for dem, der vilde besøge Stedet, og i „Protokollerne“ maatte man anføre sine Navne og gjøre sine Bemærkninger som hidtil. Han gik dog endelig ind paa at

indtage den Bestemmelse i Testamentet, at vi, naar det viste sig ugjørligt at soutinere Stedet, da kunde bringe alle hans antikvariske, ethnologiske og naturhistoriske Samlinger til Stavanger Musæum og forresten at realisere samtlige øvrige Eiendele til Fordel for et Legat under hans Navn til en Institution, der laa indenfor Rammen af hans Interesser. Uagtet Musæet ikke er udtrykkelig nævnt i Testamentet, er det dog selvsagt, at der her ikke findes en Institution, der ligger Hansons Livsinteresser nærmere end dette.

Hanson døde den 27de Januar 1883 efter et langt om just ikke meget smertefuldt Sygeleie. Hans Lig blev fra Tjensvold bragt ind til Kongsgaard Skole, hvorfra det under stor Deltagelse blev begravet. Hans Venner reiste en Granitstøtte paa hans Grav.

Det viste sig snart, at det var Hanson selv, den gamle Eneboer med de mange originale Tanker og Idéer, det elskværdige Gemyt og den høist eiendommelige Maade, hvorpaa han førte den livlige Konversation, som havde været den egentlige Magnet ved Tjensvold. Stedet gik temmelig snart over i Glemmebogen. Af Pietet for den gamle, kjære Ven holdt den af Hanson selv opnævnte Bestyrelse for Tjensvold det gaaende som i Testamentet bestemt saa længe det paa rimelig Maade lod sig gjøre. Men endelig kom den allerede længe forudseede Dag, da det ikke længer kunde forsvares ikke at realisere, medens der endnu var noget at realisere. Hanson efterlod sig nemlig ingen disponibel Kapital, af hvis Renter Stedet kunde vedligeholdes. Tidens Tand gnavede baade paa Bygningerne og Anlæggene, og der var ingen Midler til Vedligeholdelsesudgifter. I Januar 1896 lod Bestyrelsen afholde Auktion over Tjensvold, der kom op i en Pris af Kr. 9500,oo. Af disse Penge tilligemed hvad der kom ind ved Salg af nogle Aktier, der tilhørte Boet, er da nu oprettet et Legat under Navn af Bernhard Hansons Legat til Stavanger Musæum paa henved Kroner 12 000,oo. Renterne heraf tilfalder ifølge Testamentet Testators Halvbroder Mægler Anton Hanson i Christiansund, saalænge han lever, og siden Musæet.

Hansons gamle Møblement af ikke liden antikvarisk Interesse, en hel Del antike Malerier og Udskjæringer, især fra Stavanger gamle Domkirke, ved hvis Restauration i 1868 Hanson havde passet paa at samle til sit Tjensvold, samt alle andre Oldsager, som han havde skrabet sammen, er nu anbragte i Rummet under den smukke Kuppelhvælving i Musæet. Her har Musædirektionen ogsaa anbragt hans Lithografi. Paa denne Maade har saavel Executores Testamenti som Musædirektionen søgt paa en bedre og varigere Maade at bevare Hansons Minde for Efterslægten end ved at holde paa Tjensvold, som Ingen længere besøgte.

Om Bukkenfjordens echinodermer og mollusker

af

James A. Grieg.

Bukkenfjorden og da især de ydre partier af den, omkring Kvitingsøerne, har oftere været besøgt af naturforskere, her har saaledes professor G. O. Sars og dr. Axel Boeck skrabet. Nogen samlet oversigt over fjordens fauna i lighed med den vi har fra flere af vore øvrige fjorde, saasom fra Kristiania-, Bergens- og Trondhjemsfjorden, har dog ikke været publiceret. Vi finder kun hist og her en del spredte notiser om denne fjord, som, hvor lidet udtømmende og fuldstændige de end er, dog viser, at Bukkenfjorden maa have et meget rigt dyreliv. For de to dyregruppers vedkommende, som her skal behandles, finder vi saaledes, at professor Sars omtaler i „Bidrag til Kundskaben om Dyrelivet paa vore Havbanker“ [1]) et par sjeldnere echinodermer fra Kvitingsø. I dette arbeide er ligeledes nævnt et par mollusker. De fleste oplysninger om denne dyregruppe har dog Sars leveret i „Bidrag til Kundskaben om Norges arktiske Fauna, I, Bløddyr“, idet der i dette værk er omtalt ikke mindre end 12 skaldækte mollusker fra Bukkenfjorden.

Den udførligste faunistiske fortegnelse over Bukkenfjorden findes imidlertid i „Jahresbericht der Commission zur wissenschaftlichen Untersuchung der deutschen Meere“ [2]), der

[1]) Kristiania Vidensk. Selsk. Forhandl. 1872, pag. 73.

[2]) Op. cit., Jahrg. II & III, Echinodermata, bearbeitet von Möbius und Bütschli, S. 143—152. Mollusca, bearbeitet von Metzger, Meyer und Dunker, S. 229—268.

omhandler Pommeraniaexpeditionens togt i Nordsøen sommeren 1872. Under dette togt skrabedes der oftere i de norske farvande, hvoriblandt paa følgende lokaliteter i Bukkenfjorden:

Station 31. I mundingen af fjorden, 106 fv.
— 35. Kvitingsø, 0—5$^1/_2$ fv.
— 38. Udenfor Nærstrand, 365 fv.

Udbyttet fra disse tre lokaliteter blev foruden andre evertebrater 59 skaldække mollusker og 12 echinodermer. (Paa station 38 fandtes ikke echinodermer.)

I 1888 indsamlede overlærer Thomassen evertebrater ved Kvitingsø for Bergens Museum. I dette museum findes ligeledes en liden samling fra samme lokalitet, hjembragt af dr. Appelløf i 1892 og 93. Her skal jeg redegjøre for molluskerne og echinodermerne, som jeg har havt til bearbeidelse. Dr. Appelløfs materiale var indsamlet paa grundt vand, det samme var tilfældet med det meste af Thomassens. For at denne fortegnelse over Bukkenfjordens echinodermer og skaldække mollusker imidlertid skal blive mest mulig udførlig og udtømmende, har jeg derfor ogsaa medtaget de i ovennævnte arbeider omtalte arter, saameget mere da de fleste af disse er dybvandsformer, som ikke fandtes i Appelløfs og Thomassens samlinger.

Af echinodermer kjender vi for tiden 39 arter fra Bukkenfjorden, af skaldække mollusker er 141 arter og 2 varieteter kjendte, Dette antal maa baade for echinodermernes og især for molluskernes vedkommende kunne suppleres ved en nøiagtigere og mere systematisk undersøgelse af fjorden. Fra de bergenske fjorde kjender vi 82 echinodermer, saaledes mere end dobbelt saa mange arter som fra Bukkenfjorden, men i fortegnelsen fra denne fjord mangler ogsaa flere arter, som sikkerlig forekommer der, saasom *cucumaria frondosa, antedon petasus & tenella, amphiura chiajii* o. s. v. Ifølge Sars fore-

kommer 363 skaldækte mollusker [1]) ved Norges vestkyst. Denne fortegnelse maa derfor kunne forøges med adskillige arter, vi kan saaledes uden tvivl vente at finde i Bukkenfjorden arter, som *hinnites pusio, pecten varius, vola maxima, lucina spinifera, neæra cuspidata, abbreviata & costellata*, nogle *alvania-* og *odostomia*-arter, *eulimella scillæ, eulima bilineata* o. s. v. Foruden nogle mollusker, som ogsaa er tagne i Bukkenfjorden, fandt Pommeraniaexpeditionen ved Haugesund: *anomia patelliformis, lima hians, lucinopsis undata, acanthochites fascicularis, callochiton lævis, amauropsis islandica, scalaria communis* og *eulima polita*. Nogle af disse arter kan vi muligens ogsaa vente at paatræffe i Bukkenfjorden.

Hvad system og nomenklatur angaar, har jeg for echinodermernes vedkommende fulgt Jeffrey Bell: „Catalogue of British Echinoderms", for molluskernes ovennævnte værk af Sars over Norges arktiske mollusker.

Echinodermata.

Holothurioidea.

Cucumaria pentactes, Mont. Et exemplar fandtes i Haalandsvigen.

Cucumaria hispida, Barr. Hyppig i de dybere partier af fjorden.

Thyone raphanus, Düb & Kor. To exemplarer af denne art har Thomassen fra Kvitingsø.

Mesothuria holothuria, intestinalis, A. & R. Meget almindelig.

Stichopus holothuria, tremulus, Gunn. Ligesaa.

---

[1]) Til sammenligning kan ogsaa anføres, at Norman, som har leveret den sidste fuldstændige fortegnelse over molluskfaunaen i de bergenske fjorde, omtaler 322 arter og varieteter fra dette distrikt („The Mollusca of the Fjords near Bergen, Norway"; Journ. of Conchology, 1879, pag. 8.)

Asteroidea.

Plutonaster parelii, Düb & Kor. Af denne art fandt Thomassen et ungt exemplar 1 mil vest af Kvitingsø, 100—150 fv. Pommeraniaexpeditionen har taget den i mundingen af Bukkenfjorden, 106 fv. Arten, der sedvanligvis optræder sparsomt og enkeltvis ved vor kyst, synes at være meget talrig ved Herlø, 3 mil N. for Bergen, 60—70 fv., hvor baade dr. Appelløf og jeg har faaet adskillige exemplarer af den.

Astropecten irregularis, Penn. Hyppig paa grundt vand.

Pentagonaster granularis, Retz. Ret talrig.

Porania pulvillus, O. F. Müll. Dr. Appelløf fandt i Haalandsvigen et stort exemplar af denne karakteristiske asteride.

Stichaster roseus, O. F. Müll. Almindelig.

Solaster endeca, Lin. Ligesaa.

Henricia sanguinolenta, O. F. Müll. Ligesaa.

Asterias glacialis, Lin. Ligesaa.

Asterias mülleri, M. Sars. Ligesaa.

Asterias rubens, Lin. Ligesaa.

Ophiuroidea.

Ophiura ciliaris, Lin. Ret hyppig paa grundt vand.

Ophiura albida, Forb. Ligesaa.

Ophiura sarsii, Lütk. Almindelig paa de større dyb. Den synes her som ved Husøen, Sognefjord, at være den talrigste af *ophiura*arterne.

Ophiura carnea, M. Sars. Hyppig paa de større dyb.

Amphiura filiformis, O. F. Müll. Af denne art, som forøvrigt er almindelig ved vor vestkyst, fandtes kun et exemplar ved Kvitingsø.

Amphiura elegans, Leach, har professor G. O. Sars taget ved Kvitingsø, 100—200 fv.

Amphiura securigera, Düb & Kor. Typeexemplarerne til denne af Düben og Koren i 1844 beskrevne ophiuride fandtes ved Kvitingsø, 20—30 fv., som i lange tider var

den eneste lokalitet for arten.[1]) Den er senere funden hist og her ved vor vest- og nordkyst, men er dog endnu en af vore sjeldneste arter.

Amphiura borealis, G. O. Sars. Arten er af professor Sars funden udenfor Kvitingsø, 150 fv.

Amphilepis florifera, Forb., er i Bukkenfjorden som i vore øvrige fjorde meget almindelig, 50—150 fv. Denne fra Ægæerhavet stammende ophiuride har nemlig ved Marenzellers undersøgelser[2]) vist sig at være identisk med den i de skandinaviske farvande saa velkjendte *amphilepis norvegica, Ljungm.*

Ophiopholis aculeata, Lin. Almindelig.

Ophiacantha abyssicola, G. O. Sars, er af professor Sars tagen udenfor Kvitingsø, 100—150 fv.

Ophiocoma nigra, Abilg. Yderst almindelig.

Ophiothrix fragilis, Abilg. Hyppig.

Ophioscolex glacialis, Müll & Trosch, har Pommeraniaexpeditionen faaet i mundingen af Bukkenfjorden, 106 fv.

Echinoidea.

Echinus norvegicus, Düb & Kor. Af denne art fandtes kun nogle faa exemplarer, som alle tilhørte den pygmæiske form. Arten blev ogsaa tagen af den tyske expedition.

Echinus miliaris, Gmel. Almindelig.

Echinus esculentus, Lin. Ligesaa.

Strongylocentrotus drøbachiensis, O. F. Müll. Ligesaa.

Echinocyamus pusillus, O. F. Müll. Ligesaa.

Spatangus purpureus, Leske. Ret hyppig.

Echinocardium cordatum, Penn. Almindelig.

Echinocardium flavescens, O. F. Müll. Ligesaa.

---

1) „Øfversigt af Skandinaviens Echinodermer" i Kongl. Vetensk. Akadm. Handl. 1844 pag. 236, tab. VI, fig. 3—6.

2) Berichte d. Comm. f. Tiefsee-Forschungen XVI, Zool. Ergebnisse V, Echinodermen, gesammelt 1893, 94, pag. 17 (139).

Brissopsis lyrifera, Forb., fandt Pommeraniaexpeditionen i mundingen af Bukkenfjorden.

Mollusca.

Conchifera.

Anomia ephippium, Lin. Almindelig.

Anomia aculeata, Lin., og

Anomia striata, Brocchi, er om ikke sjeldne dog ikke saa hyppig som foregaaende art.

Ostrea edulis, Lin. Naturlige østersbanker skal hist og her endnu findes i fjorden. Paa enkelte lokaliteter, saasom ved Idsal, er der fortrinlige fedebanker for den „kunstige“ poløsters.

Pecten opercularis, Lin. Ret almindelig paa grundt vand.

Pecten aratus, Gmel., fandt Thomassen ca. 1 mil SV. af Kvitingsø, 100—150 fv. Af Pommeraniaexpeditionen fandtes den i mundingen af Bukkenfjorden, 106 fv.

Pecten septemradiatus, Müll, fandtes af dr. Appelløf ved Kvitingsø.

Pecten tigrinus, Müll. Hyppig saavel inde mellem øerne som udenfor kysten.

Pecten striatus, Müll., fandtes af Pommeraniaexpeditionen i fjordmundingen, 106 fv.

Pecten vitreus, Chemn. Nogle faa exemplarer erholdt Thomassen V. og SV. af Kvitingsø, 100—150 fv. Blandt exemplarerne tilhørte et varieteten *abyssorum, Lov,* og et en overgangsform mellem denne og *vitreus.* Pommeraniaexpeditionen har taget varieteten ved Nærstrand, 365 fv.

Pecten hoskynsi, Forb., fandt professor Sars i mængde udenfor Kvitingsø, 150—300 fv.

Pecten similis, Laskey, har Pommeraniaexpeditionen taget i mundingen af Bukkenfjorden.

Lima loscombi, Sowb. Almindelig.

Lima excavata, Fabr., fandt Thomassen 1 mil SV. af Kvitingsø, 100—150 fv., sammen med *pecten vitreus* paa koraller.

Limatula subauriculata, Mont. Ikke sjelden.

Mytilus edulis, Lin. Yderst almindelig.

Mytilus modiolus, Lin. Ligesaa.

Mytilus phaseolinus, Phil., fandtes af Pommeraniaexpeditionen i fjordens munding. Thomassen tog den ved Kvitingsø.

Dacrydium vitreum, Müll., har professor Sars faaet paa de større dyb udenfor Kvitingsø. Som *pecten hoskynsi* har arten her sin sydgrændse ved vore kyster.

Nucula nucleus, Lin. Hyppig.

Nucula tumidula, Malm, er ligeledes ganske talrig. Ved Nærstrand fandt den tyske expedition den paa 365 favnes dyb. Her erholdtes ogsaa

Nucula tenuis, Mont.

Leda minuta, Müll. Sjelden. Et ungt exemplar toges ved Kvitingsø. Selv har jeg kun erholdt denne art i Granesund, Askevold og ved Fitje, hvor den var temmelig almindelig.

Portlandia lucida, Lov., har samme expedition taget saavel inde i fjorden ved Nærstrand som i mundingen.

Arca nodulosa, Müll., og

Arca pectunculoides, Scacchi, fandtes i nogle faa exemplarer paa de større dyb udenfor Kvitingsø.

Limopsis minuta, Phil. Et høire skal med vel bevaret epidermis af denne ret sjeldne art tog Thomassen 1 mil V. af Kvitingsø, 100—150 fv. Pommeraniaexpeditionen har den fra fjordmundingen.

Cardium edule, Lin. Hyppig paa grundt vand.

Cardium echinatum, Lin., er heller ikke sjelden.

Cardium nodosum, Turt. Nogle tomme men friske skaller af denne art fandt Pommeraniaexpeditionen ved Kvitingsø paa 5$^1/_2$ favnes dyb.

Cardium exiguum, Gmel., fandtes i nogle faa exemplarer ved Kvitingsø, hvor den ogsaa tidligere er tagen af professor Sars. Selv har jeg kun engang, ved Herlø, truffet paa denne art.

Cardium fasciatum, Mont. Meget almindelig.

Cardium minimum, Lin. Ligesaa (8—10 fv.)

Cyprina islandica, Lin, Ligesaa.
Nicania banksii, Leach. Ligesaa.
Astarte sulcata, da Costa. Ligesaa.
Venus gallina, Lin. Ligesaa (12—20 fv.)
Venus fasciata, Don. Ligesaa (Krogevig, 8—10 fv.)
Timoclea ovata, Penn. Ligesaa (8—10 fv.)
Tapes edulis, Lin., fandt den tyske expedition ved Kvitingsø, 5½ favne.
Tapes decussatus, Lin., har Friele fra stranden ved Stavanger.[1])
Dosinia exoleta, Lin. Et ungt exemplar af denne vakkre art har Appelløf fra Kvitingsø, 20—40 fv. Thomassen tog et par exemplarer paa 15—20 favnes dyb. Den er ogsaa funden her af den tyske expedition.
Lucina borealis, Lin., fandtes kun i et par exemplarer.
Axinus flexuosus, Mont. Ret talrig saavel inde i fjorden paa grundt vand som ude paa dybet udenfor kysten. Pommeraniaexpeditionen tog den ved Nærstrand.
Axinus sarsii, Phil., har Appelløf i to exemplarer fra grundt vand.
Kelliella miliaris, Phil., fandt den tyske expedition ved Nærstrand. Arten synes forøvrigt at være karakteristisk for de dybere partier i alle de vestlandske fjorde, den er saaledes funden i Hardangerfjorden, Korsfjorden, Herløfjorden, Sognefjorden o. s. v.
Montacuta substriata, Mont. Paa en *spatangus purpureus* fra Kvitingsø fandtes et exemplar af denne lille mollusk.
Mactra elliptica, Brown. Ikke ualmindelig.
Mactra subtruncata, da Costa. To fuldt udviklede exemplarer har Appelløf taget i Haalandsvigen.
Abra longicallis, Scacchi, er ikke sjelden paa de større dyb udenfor Kvitingsø. Her forekommer ligeledes:
Abra nitida, Müll., har Pommeraniaexpeditionen fra Nærstrand. Døde skaller af begge disse arter findes stundom paa ganske grundt vand, saaledes ved Krogevig, 8-10 fv.

[1]) Oversigt over de i Bergens omegn forekommende skaldækte mollusker; Kristiania Vidensk. Selsk. Forhandl. 1873, pag. 289.

Macoma fabula, Gronov. Denne ved vore kyster meget sjeldne mollusk fandt samme expedition ved Kvitingsø, $5^1/_2$ fv.

Tellina pusilla, Phil. Ikke sjelden paa grundt vand.

Psammobia tellinella, Lamk. Et exemplar fandtes ved Krogevig, 8—10 fv.

Psammobia ferroensis, Chemn. Almindelig ved Kvitingsø, 10 favne.

Solen ensis, Lin. Almindelig.

Cultellus pellucidus, Penn., er idetmindste ved Kvitingsø meget talrig.

Thracia papyracea, Poli., er ikke ualmindelig paa grundt vand ved Kvitingsø.

Thracia villosiuscula, Meg. Et par exemplarer af denne art, som af enkelte malacologer kun betragtes som en varietet af foregaaende, fandt Appelløf sammen med denne.

Neæra rostrata, Spengl., er ret hyppig paa de store dyb udenfor Kvitingsøerne. Ved Nærstrand fandt Pommerania-expeditionen den.

Poromya granulata, Nyst., erholdt samme expedition i fjordens munding.

Corbula gibba, Olivi, er temmelig hyppig ved Kvitingsø, 15—20 fv.

Mya arenaria, Lin. Ligesaa.

Saxicava rugosa, Lin., og varieteten *arctica, Lin.* Ligesaa.

Solenoconchia.

Antalis entalis, Lin. Meget almindelig.

Antalis striolata, Stimps. Ligesaa paa dybet udenfor Kvitingsø. Pommeraniaexpeditionen erholdt den saavel her som inde i fjorden ved Nærstrand.

Antalis agilis, M. Sars, har professor G. O. Sars faaet ved Kvitingsø, 200—300 fv.

Siphonentalis tetragona, Brocchi, fandt den tyske expedition ved Nærstrand.

Gastropoda.

Chiton abyssorum, M. Sars, er funden af G. O. Sars ved Kvitingsø, 150—200 fv.

Chiton nagelfar, Lov., har Sars ligeledes fra denne lokalitet, 80—100 fv.

Lepidopleurus cancellatus, Sowb., fandt Thomassen i et par exemplarer ved Kvitingsø, 80—100 fv.

Lepidopleurus cinereus, Lin. Yderst almindelig, 0—15 fv.

Lophyrus albus, Lin, fandt Pommeraniaexpeditionen i mundingen af fjorden.

Boreochiton ruber, Lowe. Ikke ualmindelig.

Boreochiton marmoreus, Fabr. Ligesaa.

Patella vulgata, Lin. Yderst talrig.

Nacella pellucida, Lin. Almindelig, 10—20 fv.

Acmæa testudinalis, Müll. Ligesaa.

Tectura virginea, Müll. Ret hyppig.

Scutellina fulva, Müll. Almindelig.

Puncturella noachina, Lin. Ret hyppig.

Emarginula fissura, Lin. Ligesaa.

Scissurella crispata, Flemg. Ligesaa.

Cyclostrema basistriatum, Jeffr. Denne lille dybvandsform fandt Sars meget talrig ved Kvitingsø.

Margarita helicina, Fabr. Almindelig.

Margarita grønlandica, Chemn. Ligesaa.

Gibbula cineraria, Lin. Ligesaa.

Gibbula tumida, Mont. Ligesaa.

Trochus zizyphinus, Lin. Ligesaa.

Conulus millegranus, Phil. Ligesaa.

Velutina lævigata, Penn., har Pommeraniaexpeditionen taget i mundingen af fjorden.

Marsenia micromphala, Bergh. Af denne meget sjeldne art har professor Sars fundet et enkelt exemplar ved Kvitingsø, 30—50 fv. Foruden fra denne lokalitet er arten kun kjendt fra Finmarken og Grønland.

Trivia europæa, Mont. Ret hyppig.

Lunatia montagni, Forb. Ligesaa.

Lunatia intermedia, Phil. Ligesaa.

Natica affinis, Gmel., har Pommeraniaexpeditionen taget i mundingen af fjorden. Her har den ligeledes fundet den meget sjeldne

Torellia vestita, Jeffr. Denne art synes ligesom *spirotropis carinata* kun at være karakteristisk for de ydre fjordpartier og havet. I bunden af fjordene mangler begge arter saavidt vides derimod ganske.

Trichotropis borealis, Brod & Sow. Et exemplar fandtes ved Kvitingsø, 60—80 fv.

Littorina littorea, Lin. Yderst almindelig.

Littorina rudis, Maton. Ligesaa.

Littorina obtusata, Lin., er heller ikke sjelden.

Lacuna divaricata, Fabr. Hyppig.

Hydrobia ulvæ, Penn, erholdt Pommeraniaexpeditionen ved Kvitingsø, 0—1 fv.

Onoba striata, Mont. Almindelig paa grundt vand.

Onoba proxima, Alder, har Sars taget ved Kvitingsø og det nærliggende Tananger, 0—10 fv.

Rissoa parva, da Costa. Ikke ualmindelig.

Rissoa interrupta, var. bifasciata, G. O. Sars, er af professor Sars funden ved Kvitingsø paa indtil 50 favnes dyb.

Rissostomia membranacea, Ad., er meget talrig paa laminarierne i Haalandsvigen. De fleste af exemplarerne, som alle tilhørte formen *labiosa, Mont.,* havde stærkt udformet læbe og stærkt ophøiede lyse ribber. Farven var paa de fleste exemplarer horngul, paa nogle var dog mellemrummene mellem ribberne mørk brunfarvet, hvorved skallet fik et vakkert lys- og mørkstribet udseende. Det største exemplar var 12 mm lang.

Turitella terebra, Lin. Almindelig.

Bittium reticulatum, da Costa. Ligesaa.

Lovenella metula, Lov. Nogle faa exemplarer fandtes udenfor Kvitingsø, 100—150 fv. Pommeraniaexpeditionen har den fra fjordmundingen. Paa samme lokalitet fandt den lige-

ledes et levende exemplar af den vakkre og ved vor vestkyst meget sjeldne

Læocochlis granosa, Wood.

Aporrhais pes-pelecani, Lin. Meget almindelig.

Aporrhais serresiana, Mich. Pommeraniaexpeditionen fandt et ungt exemplar i stranden ved Kvitingsø.

Liostomia clavula, Lov., har professor Sars fundet ved den nærliggende udhavn Tananger i flere smukke og levende exemplarer. Det er derfor ikke usandsynligt, at arten ogsaa forekommer ved Kvitingsø.

Eulimella acicula, Phil., har Sars fundet ved Skudenes.

Eulima stenostoma, Jeffr., har Pommeraniaexpeditionen taget ved Nærstrand.

Admete viridula, Fabr., har samme expedition fra fjordens munding.

Clathurella linearis, Mont. Ikke ualmindelig, 20—60 fv.

Taranis mørchii, Malm. Et exemplar af denne lille eiendommelige art fandt Pommeraniaexpeditionen ved Nærstrand.

Bela rugulata, Møll. Et exemplar af denne ved vore kyster meget udbredte art fandt Thomassen 1 mil NV. af Kvitingsø, 100—150 fv.

Bela trevelyana, Turt, som ligeledes hører til de mere almindelige belaarter, tog Pommeraniaexpeditionen i fjordens munding.

Bela tenuicostata, M. Sars, har G. O. Sars fra de større dyb udenfor Kvitingsø.

Spirotropis carinata, Phil. Et levende exemplar af denne karakteristiske form har Thomassen taget 1 mil SV. af Kvitingsø; et andet exemplar fandtes V. af øen 100—150 fv. Arten, der forekommer sparsomt langs vor nord- og vestkyst, har her sin sydgrændse.

Meyeria pusilla, M. Sars, har G. O. Sars fundet udenfor Kvitingsø, 100—200 fv. Den er her ligeledes tagen af den tyske expedition, i hvis beretning den er beskrevet under navnet *lathyrus albellus.* I Bukkenfjordens munding har denne expedition ligeledes fundet

Trophon clathratus, var. gunneri, Lov., og
Trophon barviciensis, Johnst.
Polytropa lapillus, Lin. Almindelig.
Nassa incrasata, Strøm. Ligesaa.
Buccinum undatum, Lin. Ligesaa.
Sipho sarsii, Jeffr. Af denne art, som kun er kjendt fra nogle faa lokaliteter ved vor nord- og vestkyst, fandt Pommeraniaexpeditionen et exemplar i mundingen af fjorden.
Acera bullata, Müll. Almindelig; særlig i Haalandsvig og Krogevig optraadte den i store mængder.
Cylichna cylindracea, Penn. Nogle tomme skal fandt den tyske expedition i mundingen af fjorden.
Cylichna alba, Brown. Et tomt skal fandt Thomassen NV. af Kvitingsø. Pommeraniaexpeditioneu har den fra Nærstrand. Her tog den ligeledes
Diaphana globosa. Lov.
Scaphander puncto-striatus, Migh., fandt samme expedition i mundingen af fjorden.
Philine scabra, Müll., har den taget ved Nærstrand.
Philine aperta, Lin. Ikke ualmindelig ved Kvitingsø. Denne art, som tidligere kun har været kjendt fra et par lokaliteter ved vor vest- og sydkyst, har jeg fundet meget talrig paa enkelte lokaliteter i Selbjørnfjorden, Bjørnefjorden og Hjeltefjorden og dr. Appelløf i Herløfjorden. Saavidt vides er artens nordgrændse ved Bergen, sydlig er den udbredt til De canariske øer og Middelhavet.
Aplysia punctata, Cuv. Almindelig.

Indberetning

til Stavanger museum ianledning udgravninger, foretagne paa Fister, Jelse og Hebnes.

Af

Johannes Hanssen,
cand. mag.

Da jeg iaar for Stavanger museum skred til aabningen af forskjellige gravhauge paa Fister, skede dette ikke under store forventninger. Resultaterne fra foregaaende aar var ikke opmuntrende; desto større var den velvilje og interesse, jordeierne paa alle maader viste. De mange oldsager, som ved tilfældigt arbeide er fundne i jorden her (cfr. beretningen fra ifjor) gjorde det imidlertid ønskeligt, at saa mange gravhauge som muligt blev systematisk undersøgte.

Foruden en del mindre hauge paa udyrket mark, der viste sig at være rydningshauge uden nogetsomhelst tegn til begravelse, aabnede jeg 3 større hauge paa Fister, af hvilke de 2 befandt sig lige ved siden af hinanden. Ligesom de i min forrige beretning omtalte hauge bestod ogsaa disse af store runde stene med enkelte mindre iblandt („haandstene"). I dem alle fandtes et dybt lag kulblandet jord, men intet gravkammer eller gravgods.

Af alle de hauge, jeg har undersøgt paa Fister, indeholdt kun 2 noget gravkammer og kun den ene noget gravgods, nemlig de i forrige beretning nævnte krukkeskaar, der imidlertid ikke fandtes i selve gravkammeret, men rundt dette.

Under yderst ugunstige veirforholde lod jeg med velvillig tilladelse af eierne udgrave 3 hauge paa Jelse. Fælles for dem alle var den kulblandede jord; kun en af dem indeholdt imidlertid noget gravkammer. Dette laa nøiagtig i haugens

centrum og var dannet af 4 alenlange, smukke, regelmæssige stene, dækket af en stor overligger og fyldt med kul. Gravgods fandtes ikke. Flere hauge befandtes tidligere udgravede. I en af disse fandtes den rest af en klæberstensgryde, som jeg har oversendt museet. Paa gaarden Klunghaug skal der ved en tidligere anledning være fundet et forrustet sverd, som imidlertid ikke kunde skaffes tilstede.

Ældre folk vidste at berette om en runesten, som de havde seet i sin barndom, mens de gjætede sauer. Trods ihærdig eftersøgning kunde denne ikke findes. En anden formentlig runesten viste sig kun at bære skuringsstriber.

Hebnes, der tilhører Jelse prestegjeld, var blevet mig betegnet som en rig mark for Oldsager. En hel del sager (glas, perler o. l.) var saaledes tidligere fundne her. Disse sager var imidlertid afsatte til opkjøbere og udlændinger for en ringe pris.

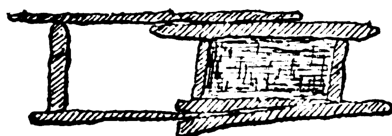
Mod løfte om andel i det eventuelle udbytte fik jeg tilladelse til at undersøge en del hauge her.

Langs hele neset findes en mængde kjæmpemæssige hauge. De af disse, som jeg havde anledning til at tage i øiesyn, viste sig at være aabnede tidligere. Ingen kunde give nogen besked om, naar dette var foregaaet. I enkelte af dem var der reist en stor helle paa kant, som syntes at have tjent som overligger. Samtlige hauge laa paa svaberg og var ikke dækkede af noget jordlag.

Den knappe tid gjorde, at jeg ikke fik undersøgt terrænet i den grad som ønskeligt. Regn og storm gjorde det nødvendigt at indskrænke opholdet til det mindst mulige. Jeg besluttede derfor at undersøge den første haug, jeg fandt, der ikke havde været aabnet før. Denne, der var af et ganske usedvanligt omfang, idet den maalte ca. 200 skridt i omkreds, viste sig ganske interessant. Der fandtes nemlig her et ganske lidet gravkammer i den nordøstlige del. Dette var 61 centimeter langt og ca. 22 centimeter bredt, dækket af en stor, tyk helle som overligger, medens en mindre flad sten tjente som underlag. Kammerets vægge var dannet af korte, tynde heller, der var reist paa kant. Ved mindre opretstaaende

stene var det delt i 2. Det ene af disse rum var absolut tomt, medens det andet fandtes udfyldt af et sammenhængende stykke brændtorv, under hvilket der laa et tyndt lag fin hvid aske. Da gravkammeret laa noksaa høit, og fjeldet skraaner brat ned, medens overliggeren dækkede langt udover kammerets vægge, var torven ganske tør. Noget gravgods fandtes ikke.

Kammerets bygning vil sees af nedenstaaende rids.

Fortegnelse

over oldsager indkomne til Stavanger museum i 1896.

Ved

konservator Helliesen.

---

1. *Haandsnellehjul* af *klæbersten*, skiveformet, 3 cm i tvermaal og 0,7 cm tykt. Langs kanten endel lodretstaaende furer. F. i Fister, Hjelmelands pgd., Ryfylke (1906).

2. *Øks* af graa *sandsten*, 17 cm lang, 4,5 cm bred og 3 cm tyk, med rektangulært tversnit. F. paa Grude, Klep pgd., Jæderen (1907).

3. a) *Øks* af smukt sleben *lerskifer*, 15 cm lang og 2 cm tyk, ved banen 3 cm og ved eggen 5,3 cm bred. Dennes ene side er mere skraat sleben end den anden. De smale sider er plane, de brede svagt hvælvede. F. under en stenhelle paa gaarden Hareide i Søndmøre (1908).

   b) *Øks* af smukt sleben *lerskifer* af omtrent samme form og størrelse som foregaaende, men kun 11 cm lang. F. sammen med foregaaende (1909).

4. *Øks* af gulbrun *stenart*, 10 cm lang, 4 cm bred langs eggen, 3 cm langs banen og lidt over 2 cm tyk. Dens sider er slebne, de brede noget hvælvet, de smale plane. F. paa gaarden Erga i Orre sogn, Klep pgd., Jæderen (1910).

5. Gravfund fra ældre jernalder (1911):

   a) *Fingerring* af *guld*, fig. 1, vægtig 21 gram, oventil med tredelt plade. Ringen er fladt udhamret, 7,5 mm bred paa det smaleste sted og tiltagende i bredde mod pladen, hvor den er 13 mm bred. Langs ringen

gaar der en fordybet linje, og langs pladen er den prydet med et simpelt ornament, bestaaende af 4 korsformede stjerner og udenom disse 3 a 4 spidse tunger. Ringens diameter er 21 mm. Pladen er 38 mm lang og paa midten næsten 20 mm bred. Den er delt i tre dele: et stort ovalt midtstykke omgivet af to rader perlestaver af guld og ved hver ende af midtstykket en cirkelrund del, ca. 10 mm i diameter, omgivet af en perlestav. I midtstykket er der indfældt en lyserød karneol og i hver af endestykkerne en blaa sten eller perle af glas.

b) Midtpartiet af et *beslag* af *forgyldt sølvblik*, 15 mm i tvermaal, ornamenteret med koncentriske baand, perlestave og snore. Fig. 2.

c) Stykke af et cirkelrundt *beslag* af *forgyldt sølvblik*, 7,8 cm i tvermaal. Fig. 3. Det 2,6 cm brede midtparti er ornamenteret med dyrefigurer, hvoraf tydelig sees tre fugle og et stort dyrehoved med øie og to ører. Midtpartiet er omgivet af 9 ornamenterede baand og snore. Det næstyderste er prydet med en række smaa fugle, der alle er lige og staar i samme stilling.

d) *Spydspids* af *jern* omtrent af samme form som N. O. 206. Med tangen er den 37 cm lang. Bladet er 25 cm langt og lidt over 7,5 cm bredt. Midtribben er høi og kraftig.

e) *Tangen* til en *spydspids* af *jern*, 20 cm lang, muligens til en form lig N. O. 211 eller 212. Et lidet stykke af træskaftet sidder igjen.

f) Stykke af et *haandtag?* 9,5 cm langt og 2 cm tykt. I midten en jernkjærne og udenom endel af rust gjennemtrukket træstof. I den ene ende er et ca. 3 cm langt tverstykke af samme stof.

g) Tre smaa træstykker gjennemtrukket af rust.

h) Endel *dyreben*, sandsynligvis af hest.

No. 5 a—h er fundet i en haug paa gaarden Erga i Orre sogn, Klep pgd., Jæderen. Gravkammeret var ødelagt sandsynligvis ved gravrøvning.

6. *Øks* af *jern* fra yngre jernalder, nærmest lig N. O. 554, men skaftfligerne er ikke afstumpede. Øksens længde er 15 cm og bredden langs eggen vel 7,5 cm. F. i en liden stenhaug paa gaarden Rørheim, Ombø, Sjernerø sogn, Nerstrands pgd., Ryfylke (1912).

7. Sex *skibssøm* af *jern,* ca. 5 cm lange og 1,5 cm tykke, med fir- eller femkantede hoder. F. paa gaarden Fister, Hjelmelands pgd., Ryfylke (1913).

8. *Haandtag* til en *øse* af *klæbersten.* F. paa gaarden Fister, Hjelmelands pgd., Ryfylke (1914).

9. *Øks* af *jern* fra yngre jernalder lig N. O. 554, men med spidse skaftflige. Øksen er 14,5 cm lang og 8 cm bred langs eggen. F. i Nærbø pgd., Jæderen (1915).

10. Gravfund fra yngre jernalder (1916):
    a) *Øks* af *jern* lig N. O. 555; dens længde er 18,5 cm og bredden langs eggen 12,5 cm.
    b) *Spydspids* af *jern,* 45 cm lang. Bladet, ca. 29 cm langt, er stærkt forrustet og ødelagt. Tangen er lang og tynd. I aabningen sidder en tverstift af bronce.
    c) *Tveegget sværd* af *jern* med haandtag lig N. O. 501. Dette er 13 cm langt. Klingen er 78 cm lang og 5 cm bred over midten.
    d) *Bidselmundbid* af *jern* omtrent lig N. O. 567, men mundstykkets to led er ligestore, tilsammen 10 cm langt. Ringenes ydre diameter er næsten 9 cm.

No. 10 a—d er fundet paa gaarden Øvre Haugeland, Imsland i Vigedals pgd., Ryfylke.

11. *Pilespids* af *jern,* 10 cm lang. F. paa gaarden Espedal i Høgsfjord pgd., Ryfylke (1917).

12. *Dopsko?* af *bronce*, 6 cm lang, fig. 4. Den øvre del er næsten regelmæssig sexkantet og noget videre oventil end nedentil samt aaben langs to sider. Den nedre del er ringformet. F. paa gaarden Espedal i Høgsfjord pgd., Ryfylke (1918).

13. *Ring* af *bronce* 2,5 cm i tvermaal. F. paa Jæderen (1919).

14. Stykke af en *naal* af *bronce*, 3,5 cm lang. F. paa Jæderen (1920).

15. Jordfund fra ældre jernalder (1921):

    a) To *stænger* af *betalingsguld*, ca. 8 cm lange og 4 mm tykke.

    b) Kopi af *fingerring* af *guld*, 2,5 cm i tvermaal og 1,1 cm bred.

    c) Kopi af *fingerring* af *guld*, 2,6 cm i ydre tvermaal og 0,6 cm bred.

    d) Kopi af *fingerring* af *guld*, 0,4 cm bred.

    15 a—d er endel af et større guldfund paa gaarden Oma i Time pgd., Jæderen.

16. *Tveegget sværd* af *jern* fra yngre jernalder. Klingen 70 cm lang og ca. 5 cm bred. Af haandtaget er kun endel af tangen tilbage samt underhjaltet, der er næsten 15,5 cm bredt lig N. O. 501. F. Nærbø, Jæderen. Hansons samling (1922).

17. *Spydspids* af *jern* fra yngre jernalder, 47 cm lang. F. Nærbø. Hansons samling (1923).

18. Brudstykke af *klingen* til et *enegget sværd* af *jern*, 27 cm langt. F. Nærbø. Hansons samling (1924).

19. *Underhjaltet* til et *sværd* af *jern*, 9 cm bredt, omtrent lig N. O. 493. F. Nærbø. Hansons samling (1925).

20. *Bøilespænde* af *bronce* fra ældre jernalder. Korsformet, af form næsten lig N. O. 252, men kun 10 cm lang. F. paa Kannik ved Stavanger. Hansons samling (1926).

21. Stykke af en korsformet *bøilespænde* af *bronce*. Den ene arm og delen nedenfor bøilen mangler. Spænden har

lignet N. O. 252 og har havt omtrent samme størrelse. Paa feltet mellem armene er der indridset tre øienpletter. Stykkets længde 7 cm. F. Selvig. Hansons samling (1927).

22. Liden *bøilespænde* (fig. 5) af *bronce*, ca. 4 cm. lang og 0,9 cm bred med afrundet øvre- og nedredel. F. Hundvaag ved Stavanger. Hansons samling (1928).

23. Flad *ring* af *bronce* (fig. 6) med 3 korte, afbrudte arme af samme bredde som ringen. Det ydre tvermaal 3,9 cm, det indre 2 cm. I ringen er der et aflangt hul midt imellem to af armene. Paa ringens underside er spor af en stift. F. Hundvaag, Stavanger. Hansons samling (1929).

24. Flad, tynd og noget hvælvet *ring*? af *bronce* (fig. 7), hvis kanter er meget ødelagte. Dens ydre tvermaal er 3 cm. og indre ca. 2 cm. Paa den ene side er et stjerneformet ornament, paa den anden 2 cirkler. F. Næsheim, Nærbø pgd. Hansons samling (1930).

25. Ring af en *ringspænde* af *bronce*, ca. 3,5 cm i ydre tvermaal. F. Hetland pgd. Hansons samling (1931).

26. Tynd *ring* af *bronce*, ca. 3 cm i tvermaal. Til ringen er fæstet et stykke af en kjæde af bronce. F. Vigedal i Ryfylke. Hansons samling (1932).

27. *Pincet* af *bronce*, 7 cm lang, 1,1 cm bred ved aabningen og 0,4 cm bred ved løkken. F. Selvig. Hansons samling (1933).

28. *Rembeslag?* af *bronce* (fig. 8), dannet af to 3,1 cm lange og 0,5 cm brede tverstave, der er forbundet med to ringe. Paa midten af den ene tverstav er fæstet en arm med en tverstift. F. Friestad, Klep pgd. Hansons samling (1934).

29. Aflangt *baand* af *bronce*, 6 cm langt og 2,2 cm bredt. F. paa Risa, Nærbø. Hansons samling (1935).

30. Sex *spillebrikker* af *ler*. Brikkerne er af form som en planconvex linse, 2,3 cm i tvermaal og ca. 1 cm tykke paa midten. Tre af dem har paa den plane side indridset en cirkel om et udhulet centrum. F. Grude, Klep. Hansons samling (1936).

31. *Tveegget sværd* af *jern* fra yngre jernalder. Haandtaget lig N. O. 494. 16,5 cm langt. Af klingen er der kun et afbrudt stykke 31 cm langt og 5 cm bredt, der er bøiet i den ene ende. F. Haaland, Jæderen. Hansons samling (1937).

32. Sigdformet *skraber* eller *sag* af *flint* lig Sophus Müller Stenalder no. 140. Længde fra spids til spids 15,5 cm og 4 cm paa det bredeste. F. Aasland, øvre Jæderen. Hansons samling (1938).

33. Odden af en *spydspids* af *flint*, 6,5 cm lang og 3 cm bred. F. ubekjendt. Hansons samling (1939).

34. *Dolk* af *flint*, 21,5 cm lang. Haandtaget 8 cm langt, 3 cm bredt og 1,3 cm tykt. Bladet 5 cm bredt. F. Hundvaag ved Stavanger. Hansons samling (1940).

35. *Øks* af *jern* fra yngre jernalder omtrent lig N. O. 553. Længde 17 cm. Langs eggen næsten 9 cm bred, banen 2,5 cm bred og 3,5 cm tyk. F. Aardal, Ryfylke. Hansons samling (1941).

36. *Øks* af *jern* fra yngre jernalder. Den øvre del fra skafthullet mangler. Af form lig N. O. 555. Dens Længde er 14,5 cm. F. Ogne, Jæderen. Hansons samling (1942).

37. *Skjoldbule* af *jern* fra yngre jernalder af form som N. O. 563. Tvermaal 13 cm. F. Jørpeland, Strand pgd., Ryfylke. Hansons samling (1943).

38. *Øks* eller *hammer* med skafthul af *lys sandsten*. 14 cm lang, 4 cm bred og ca. 6,5 cm tyk. F. paa gaarden Haugland i Varhaug sogn, Jæderen. Hansons samling (1944).

39. Liden *bæltesten* af *rød kvartsit* lig N. O. 155, men uden baand, 8,2 cm lang, 3,5 cm bred og 2 cm tyk. F. Mauland i Time pgd. Hansons samling (1945).

40. Brudstykke af et *tveegget sværd* af *jern*, bestaaende af et 22 cm langt stykke af den øverste del af klingen, nedrehjaltet, 12 cm langt og et kort stykke af tangen. F. i Vaage, Suldal, Ryfylke. Hansons samling (1946).

41. *Spydspids* af *jern*, hvoraf den yderste og største del af bladet mangler. 19 cm lang. F. paa Obrestad, Nærbø pgd., Jæderen. Hansons samling (1947).

42. *Øks* af *jern* fra yngre jernalder omtr. af form som N. O. 554. Længde 15 cm og 6,5 cm bred langs eggen. Banen kvadratisk. F. Vaage, Suldal, Ryfylke. Hansons samling (1948).

43. *Spydspids* af *jern*, 33 cm lang med tangen, bladet tyndt og bredt. F. Sole, Haaland, Jæderen. Hansons samling (1949).

44. *Spydspids* af *jern*, 35 cm lang. Bladet 22 cm langt og 5,5 cm bredt. F. Vaage i Suldal, Ryfylke. Hansons samling (1950).

45. *Spydspids* af *jern*, 41 cm lang. Bladet 32 cm langt og 3 cm bredt. F. Sole i Haaland pgd., Jæderen. Hansons samling (1951).

46. *Spydspids* af *jern*, 19 cm lang og 3 cm bred. F. Vaage, Suldal, Ryfylke. Hansons samling (1952).

47. *Pilespids?* af *jern*, 6,5 cm lang. Spidsen er temmelig but tilspidset og med næsten kvadratisk tversnit. Endel af den hule tange mangler. F. Vaage i Suldal pgd., Ryfylke. Hansons samling (1953).

48. *Bidselmundbid* af *jern* omtrent lig N. O. 567. Ringenes ydre diameter er 9 cm. F. Vaage i Suldal, Ryfylke. Hansons samling (1954).

49. *Ring* til et *bidselmundbid* af *jern*, 7,5 cm i tvermaal. F. Vaage i Suldal, Ryfylke. Hansons samling (1955).

50. Liden *kile* af *skifer*, 4,5 cm lang, 2,8 cm bred langs eggen og omtr. 1 cm tyk. F. paa Mauland i Time pgd., Jæderen. Hansons samling (1956).

51. *Brynesten* af *rødlig sandsten*, 13 cm lang. F. paa Mauland i Time. Hansons samling (1957).

52. Brudstykke af en *øks* af *slebet sten*, rimeligvis af lignende form som N. O. 16. Stykket er 6 cm langt og ved skaftstedet 7 cm bredt. F. Mauland, Time pgd., Jæderen. Hansons samling (1958).

53. Stykke af en *brynesten* af *kvartsit*. F. paa Mauland, Time. Hansons samling (1959).

54. Smal *brynesten* af *kvartsit*. F. paa Mauland, Time. Hansons samling (1960).

55. Trekantet *brynesten* af *sandsten*. F. Mauland, Time. Hansons samling (1961).

56. *Pilespids* (fig. 9) af *flint*, 6,5 cm lang og 2,5 cm bred. Paa begge sider af den afrundede basis er der en indhugning for paabindingens skyld. F. Jæderen. Hansons samling (1962).

57. *Spydspids* af *flint*, ca. 5 cm af odden er afslaaet. Tangen 4,5 cm lang og 1,7 cm bred, bladstykket 6 cm langt og 3,5 cm bredt. F. Grude, Klep pgd. Hansons samling (1963).

58. *Egstykket* af en *sleben øks* af *sten*, 6,5 cm lang og 5,2 cm bred. De smale sider plane, de brede sider svagt hvælvede. F. paa Tastad i Hetland pgd. Hansons samling (1964).

59. Liden *spydspids* af *flint* med tange, 6 cm lang og 2,8 cm bred. Tangen 1,5 cm lang og 2 cm bred. F. Grude, Klep pgd. Hansons samling (1965).

60. *Brynesten* af *graa kvartsit*, 14 cm lang og 3 cm bred. F. Fjære, Sogn. Hansons samling (1966).

61. *Syl?* af *lerskifer*, 10,5 cm lang og jevntyk med kvadratisk tversnit 0,5 cm bred og tyk. Enderne er tilspidset, den ene noget mere end den anden. F. Selvig. Hansons samling (1967).

62. *Spydspids* af *flint*, 16,5 cm lang og 4 cm bred. Odden er temmelig but. F. Haaland pgd. Hansons samling (1968).

63. *Spænde* af *forgyldt sølv,* afbildet i N. O. 258. F. Friestad, Klep pgd. Hansons samling (1969).

64. Brudstykke af et *tveegget sværd* af *jern.* Stykkerne er stærkt forrustet, ca. 4,5 cm brede. F. Risa, Nærbø pgd. Hansons samling (1970).

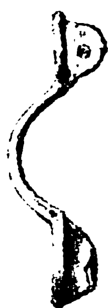
65. Øvredelen af en *korsformet spænde* af *bronce.* Paa hver side af pladen er indprikket 2 dobbelte halvcirkler og ligeledes en enkelt rad med prikker paa hver side af bøilen. Den nedre del fra midten af bøilen mangler. F. Refve, Klep pgd., Jæderen (1971).

66. *Ring* af *bronce,* 3,6 cm i ydre tvermaal og 3,5 mm tyk. Langs den ydre side gaar en fure. F. paa Aasland, Time pgd., Jæderen (1972).

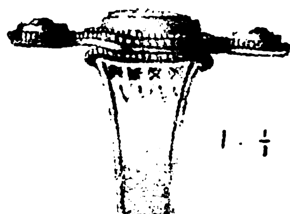
67. *Bøilespænde* af *bronce* af lignende form som N. O. 243, men noget smalere, 7 cm lang. F. paa Nag i Haaland pgd., Jæderen (1973).

68. *Bøilespænde* af *bronce.* Naalen og endel af begge enderne mangler. Spænden har muligens lignet Montelius No. 321. Længde 4,2 cm. F. Vigrestad, Jæderen (1974).

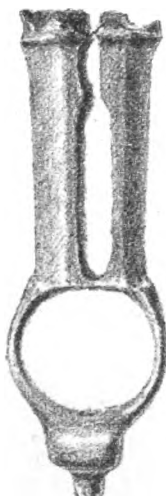

5 1/1

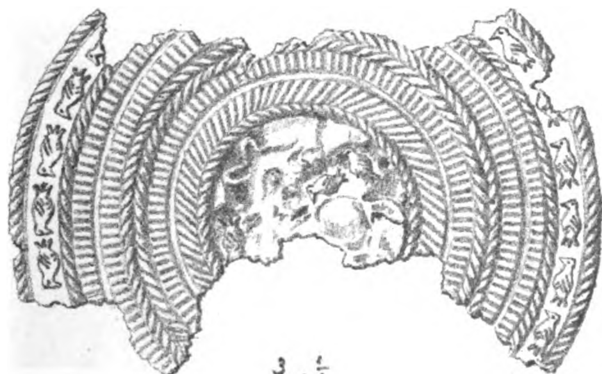
1. 1/1

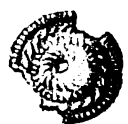
9. 2/3

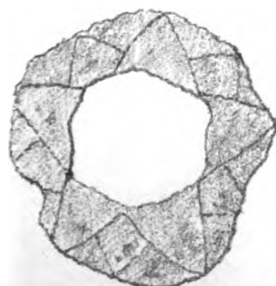
4. 1/1

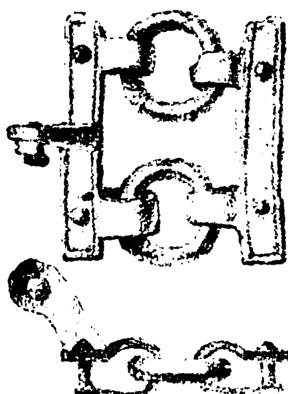
3. 1/1

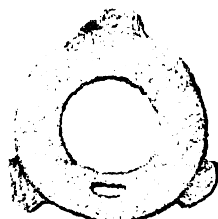
2. 1/1

7. 1/1

8. 1/1

6. 2/3

Tor Helliesen autogr.

STAVANGER LITH. ANST.

STAVANGER MUSEUM

AARSBERETNING

FOR

1897

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI
1898

STAVANGER MUSEUMS

AARSBERETNING

FOR

1897.

STAVANGER.
DREYERS BOGTRYKKERI
1898.

Indhold.

Pag.

Aarsberetning 13

Tor Helliesen: Om en for den skandinaviske halvø ny snudebille .. 34

Tor Helliesen: Fortegnelse over coleoptera, hørende til gruppen Rhynchophori, fundne paa Jæderen og i Ryfylke. (Forts.) 36

Skoleinspektør Olsen: „Uhyret" i Suldalsvandet 54

Johannes Hanssen: Indberetning til Stavanger museum om udgravninger i Fister og Hjelmeland 59

Tor Helliesen: Fortegnelse over oldsager, indkomne til Stavanger museum i 1897 (med 2 plancher) 61

Direktionen.

Skoleinspektør Olsen, formand.
Adjunkt Bahr, viceformand.
Konsul I. S. Isachsen.
Konsul Hans L. Falck.
Skibsmægler Andr. Buch.
Grosserer Kornelius Olsen.

Sekretær:
Kand. real. Tor Helliesen.

Kasserer:
Kand. real. Tor Helliesen.

Konservator:
Kand. real. Tor Helliesen.

Præparanter:
J. Sørensen.
Marie Vatne.

Fortegnelse

over

medlemmerne af Stavanger museum i 1897.

Aadnesen, E., Leganger.
Aanensen, Bankchef.
Aanensen, A., Prest.
Aanensen, Chr., Bagermester.
Aanensen, P., Malermester.
Aarre, R., Kjøbmand.
Aarstad, Aagot.
Aarstad, Morten, Tandlæge.
Årstad, O. R. Sagfører.
Aarstad, W., Kjøbmand.
Aasland, M., Pakhusformand.
Aasland, T. O., Skolelærer.
Abrahamsen, Gustav O., Grosserer.
Anda, N., Kjøbmand.
Andersen, Gustav E., Kjøbmand.
Andersen, Jens S., Kjøbmand
Andersen, Joh. sen., Blikslager.
Andersen, Osm., Kjøbmand.
Arentz, H. S., Agent.
Arentz, V., Telegrafbestyrer.
Baade, H. S., Kjøbmand.
Baade, Ingvar, Kjøbmand.
Baade, Johan, Kjøbmand.
Baade, Trygve, Agent.
Bahr, H., Adjunkt.
Bang, Aksel, Kaptein.
Berentsen, Erik, Grosserer.
Berentsen, Tobias, Grosserer.

Berentsen, Olga.
Berentsen, Caroline.
Berentsen, M., Grosserer.
Berg, Gabr., Grosserer.
Bergesen, Provst.
Bergesen, Sigval, Konsul.
Berner, Jens, Skibsreder.
Berner, Advokat.
Berner, Dagfin H., Kjøbmand.
Bertelsen, K. S., Grosserer.
Bertelsen, Torgeir, Agent.
Bjelland, Chr., Grosserer.
Birkedal, O. E., Økonom.
Birkedal, H., Tandlæge.
Birkeland, Apotheker.
Bjelde, Olaf, Kjøbmand.
Bowitz, Ingvald, Kjøbmand.
Bryne, Thorstein, Kjøbmand.
Buch, Andr., Skibsmægler.
Buch, Th., Dr.
Bull, J. L., Grosserer.
Buvig, Fiskeriinspektør.
Bøe, W., Dr.
Bøe, Paul, Politifuldm.
Conradsen, Johs., Grosserer.
Daae, Jess, O. R. Sagfører.
Dahl, Jonas, Pastor.
Dahle, Sekretær.
Dreyer, P. T., Bogtrykker.
Dreyer, Jakob, Bogtrykker.
Eckhoff, Overlærer.
Eyde, Skifteforvalter.
Eide, H., Kjøbmand.
Eik, O. R. Sagfører.
Ellingsen, G., Murmester.
Engelsgjerd, Kjøbmand.
Eriksen, S., Skibsreder.
Eriksen, L., Skibsreder.

Erichsen, Rektor.
Evje, Dispachør.
Falck, Chr., Konsul.
Falck, Hans L., Konsul.
Finne, Byfoged.
Finne, Gabr., Ingeniør.
Finne, Philip, Farmaceut.
Floor, Joh.s, Boghandler.
Gabrielsen, H., Stud. jur.
Gabrielsen, H. E., Fuldmægtig.
Gausland, J., Kjøbmand.
Gjemre, Joh., Skomager.
Gjemre, J. P., Skomager.
Gundersen, S.
Gundersen, G., Skrædder.
Gjøvaag, Skomager.
Greve, J., Kjøbmand.
Grude, Meierimester.
Grude, K., Grosserer.
Grønnestad, E., Grosserer.
Gude, Ove, Sorenskriver.
Gundersen, Enkefru.
Gundersen, Sigurd R., Agent.
Gundersen, Tobias, Kjøbmand.
Gunvaldsen, Gust., Kjøbmand.
Haabeth, Arne, Grosserer.
Haaland, Ingvald, Kjøbmand.
Haaland, L., Bager.
Haaland, P. C., Kasserer.
Hals, C., Frøken.
Hamre, O. A., Lærer.
Hansen, Hans Sundt, Fabrikeier.
Hansen, Frederik, Konsul.
Hanssen, Johs., Kand. mag.
Hansen, Ole, Oberst.
Hauge, H. Kjøbmand.
Haugstad, L., Lærer.
Heiberg, Toldkasserer.

Helland, Hoteleier.
Hellstrøm, Guldsmed.
Hjorth, Edw., Kapt.
Hobberstad, A., Tandlæge.
Hognestad, John, Kjøbmand.
Holdt, Konsul.
Holst, J. W., Grosserer.
Holst, Oberst.
Housken, Kasserer.
Idsøe, A., Slagter.
Idzøe, Enok, Kjøbmand.
Idsøe, Ingv., Garver.
Isachsen, I. S., Konsul.
Iversen, Johan C., Kjøbmand.
Jacobsen, P. H., Kjøbmand.
Jensen, Oluf, Bundtmager.
Jenssen, Andr.
Jensen, Olof G., Bundtmager.
Jespersen, G., Grosserer.
Johnsen, P., Grosserer.
Johnsen, Richard, Agent.
Kielland, C. Kr., Bogtrykker.
Kielland, Alexander, Borgermester.
Kielland, O. R. Sagfører.
Kielland, Karl, Ingeniør.
Kielland, Kitty.
Kirsebom, T., Kjøbmand.
Kleppe, Fr., Kjøbmand.
Kleppe, A. G., Kjøbmand.
Knoph, H., Apotheker.
Knoph, Olaf, Kjøbmand.
Knudsen, Knud, Grosserer.
Knudsen, Ole, Grosserer.
Kristensen, Sogneprest.
Krogh, Johs., Kjøbmand.
Kröger, H., Murmester.
Kvam, B.
Langballe, G., Lærer.

Langberg, Overlærer.
Lange, Dr.
Lange, Oberstløitnant.
Larsen, Th., Advokat.
Larsen, A. Robertsen, Agent.
Larsen, Georg, Kjøbmand.
Larsen, M. T., Bager.
Larssen, Thor Eeg, Adjunkt.
Larsen, Berge, Skrædder.
Lie, Johan, Grosserer.
Lindtner, A., Grosserer.
Lorange, Joh., Driftsbestyrer.
Lowzow, O., Toldbetjent.
Lorenzen, Hjort, Hoteleier.
Marnburg, Kjøbmand.
Mauritsen, S., Grosserer.
Mauritsen, Th., Grosserer.
Meidell, Apotheker.
Meling, A., Skibsreder.
Mejlænder, Johan, Agent.
Mejlænder, G., Disponent.
Meyer, Provst.
Meyer, Hans, Fabrikeier.
Middelthon, C., Grosserer.
Monsen, Georg T., Grosserer.
Monsen, Schanche, Grosserer.
Mordt, Sorenskriver.
Mortensen, S., Murmester.
Mortvedt, Østen, Kontorist.
Mumme, Rudolf, Slagter.
Myhre, R., Dr.
Møller, C. H., Grosserer.
Møller, C. H. O., Grosserer.
Nielsen, Dr.
Nielsen, Stationsmester.
Normann, Oluf, Disponent.
Nødtvedt, Olaf, Lærer.
Oftedahl, Chr., Lærer.

Oftedal, L., Redaktør.
Oftedahl, Peter, Ingeniør.
Olsen, A. J., Skoleinspektør.
Olsen, Kornelius, Grosserer.
Olsen, Th., Apotheker.
Olsen, O. J.
Olsen, Martin, Skrædder.
Olsen, J. A., Skrædder.
Oppen, Amtmand.
Poulsson, P. H., Gartner.
Pedersen, C. H., Veritasagent.
Pedersen, P. T., Kjøbmand.
Pedersen, P. C., Kjøbmand.
Pedersen, P., Tobaksfabrikant.
Pedersen, Conrad S., Disponent.
Pedersen, Adolf, O. R. Sagfører.
Person, Olaf, Hoteleier.
Petersen, Roland, Kjøbmand.
Racine, E., Grosserer.
Racine Fr., Grosserer.
Randulff, Ths., Bankassistent.
Rasmussen, Gregor.
Ring, Frøken.
Rønneberg, E., Grosserer.
Rønneberg, Th., Grosserer.
Rønneberg, T., Grosserer.
Schouw, Joh. C., Kjøbmand.
Schiøll, Dr.
Schreiner, Carl L., Ingeniør.
Selmer, Sogneprest.
Sibbern, Oberstløitnant.
Simonsen, Handelsreisende.
Solem, Adjunkt.
Soma, Gustav O., Kjøbmand.
Sortland, G., Lærer.
Stang, Annar, Kjøbmand.
Stang, U., Toldinspektør
Stangeland, Ole, Bager.

Steenberg, P., Boghandler.
Storm, Fr., Kaptein.
Storsteen, H., Lærer, Lindøen.
Svendsen, Tandlæge.
Svensen, Sven, Kjøbmand.
Svendsen, N., Kjøbmand.
Sømme, Andr., Konsul.
Sømme, Jonas, O. R. Sagfører.
Søyland, T., Kjøbmand.
Sørensen, H.
Sørensen, N. B., Grosserer.
Sørvaag, K., Lærer.
Thiis, Houge, Grosserer.
Thomsen, H., Kjøbmand.
Thorsen, Hans, Bestyrer.
Thorsen, T.
Thorsen, Axel.
Tjensvold, N. E., Snedker.
Tjessem, O., Telegrafist.
Toresen, Nicolay.
Tostensen, G. M., Bager.
Tønnesen, Skolebestyrer.
Ulstrup, Abraham, Expeditør.
Waage, Thorbjørn, Grosserer.
Wang, P. S. R.
Wattne, Fr., Konsul.
Wattne, T.
Vemmestad, Dr.
Westerbom, A., Guldsmed.
Viker, H., Kaptein.
Wiig, M., Kaptein.
Wiig, S. B. R., Exportør.
Wyller, Dr.
Zimmer, Stadsfysikus.
Zimmer, K., Ingeniør.
Øyen, Postmester.
Øvregaard, L. B., Kjøbmand.

Stavanger museums aarsberetning
for 1897.

Ifølge lovenes § 5 skal direktionen herved aflægge for den ærede generalforsamling sin beretning om museets virksomhed i det forløbne aar.

Ligesom de foregaaende aar har museet været aabent hver torsdag fra kl. 12—1 og søndag fra kl. 11½—1½ samt i den lyse tid fra den 7de mars til 17de oktober hver søndag eftermiddag fra kl. 5—6 og senere, fra 17de oktober til 14de november, fra kl. 3—4.

Da der tillige har været adgang til at faa bese samlingerne udenfor de ovennævnte faste aabningstider ved henvendelse til museets konservator eller præparant, har mange benyttet sig heraf.

Museet har iaar ligesom tidligere staaet til fri benyttelse for byens og landdistrikternes skoler, hvilke har besøgt det flittigt.

De besøgendes antal kan sættes til ca. 15 000. Størst har besøget været i sommermaanederne og da især om søndagseftermiddagene.

I økonomisk henseende har dette aar ikke været af de bedste, da vore indtægter som en følge af samlagets nedvotering har været mindre end tidligere. Da vi ansaa det vanskeligt eller rettere umuligt her i byen at tilveiebringe et saa stort pengebeløb, som skulde modsvare statsbidragets størrelse, søgte vi, som i forrige generalforsamling meddelt, regjeringen om, at vort statsbidrag maatte blive bevilget os paa lempeligere vilkaar, og regjering og storthing imødekom iaar vort andragende ved at stille den betingelse, at kun 3000 kr. skulde tilveiebringes her i byen. Til museets drift har vi altsaa iaar havt i statsbidrag 4000 kr. Af samlagets legat for Stavanger bys vel har vi faaet 1300 kr. I kontingent fra medlemmer, i entre, renter og diverse er indkommet kr.

1711,93, ialt tilsammen kr. 7011,93. Vore udgifter har været kr. 7051,98.

Forøvrigt henvises til ekstrakten af museets regnskab, der fremlægges i revideret stand.

Da det har været nødvendigt for os at skaffe saa mange penge som muligt her i byen, har vi iaar udsendt indbydelser til tegning af nye medlemmer til museet, og en stor del af byens borgere har vist sin interesse for museet ved at tegne sig paa de cirkulerende lister. To mænd har især vist en særlig iver for at skaffe museet nye medlemmer, nemlig agent Hans Arentz og lærer L. Haugstad, som vi herved bringer vor forbindtligste tak.

Byens dagblade har ogsaa iaar velvillig indtaget museets avertissementer om aabningstiden gratis, hvorfor direktionen herved bringer dem sin forbindtligste tak.

I forrige generalforsamling frabad hr. grosserer Knud Knudsen sig gjenvalg. I hans sted indvalgtes hr. grosserer Kornelius Olsen.

Arkæologiske undersøgelser har ogsaa iaar været foretaget af hr. cand. mag. Joh. Hanssen for museets regning. Undersøgelserne er gjorte i Hjelmelands og Jelses pgd. i Ryfylke. En beretning om disse findes indtaget blandt aarsberetningens afhandlinger.

Konservator har, foruden at have ledet og udført alt præpareringsarbeide, været optaget af ordningen af museets samlinger, især mynt- og oldsagsafdelingen. Han har tillige besørget museets korrespondance, der iaar har beløbet sig til ca. 100 breve, bogført og taget vare paa de til museets bibliothek indkomne bøger samt fungeret som museets kasserer.

Museets literære bytteforbindelse er i aarets løb forøget med fem nye:

Göteborgs högskola, Göteborg.
La société royale des sciences, Liege.
Statens historiska museum, Stockholm.
Museo de la Plata, La Plata.
Das museum lübeckischer kunst- und kulturgeschichte, Lübeck.

Paa grund af samlingernes forøgelse har vi iaar maattet bygge tre nye skabe samt forandre endel gamle.

Samligerne er iaar blevne forøgede med flere værdifulde ting, saasom en flodhest og en krokodille fra Sydafrika, to store samlinger af etnografiske gjenstande fra Melanesien blandt Sydhavsøerne. Af sjeldne norske dyr maa nævnes en ung trane skudt ved Hafrsfjord den 5te oktober.

Samlingens forøgelse vil sees af følgende korte oversigt:

A. Den naturhistoriske afdeling.

Udstoppet og udstillet af:

a. Pattedyr.

Chimpanse (Troylodytes niger), unge, Afrika.
Bjørnebavian (Cynocephalus babuin), Afrika.
Maki (Lemur catta), hun og unge, Madagascar.
Galago (Otolicnus crassicaudatus), Afrika.
Ræve-Gaupe (Felis lynx), Dirdal, Ryfylke.
Fjeldræv (Vulpes lagopus). Fossan, Ryfylke.
Fjeldræv (Vulpes lagopus), graagul varietet, Ryfylke.
Blaaræv (Vulpes lagopus), Ryfylke.
Korsræv (Vulpes vulgaris), Jæderen.
Sjakal (Canis aureus), Nordafrike.
Pharaorotte (Herpestes), Sydafrika.
Moskuskat (Viverra genetta), Sydafrika.
Klapmys (Cystophora cristata), unge, Jan Mayn.
Guldhare (Dasyprocta aguti), Brasilien.
Jordsvin, (Orycteropus capensis), Sydafrika.
Flodhest (Hippopotamus amphibius), Sydafrika.

b. Norske fugle.

Løvsanger (Phylloscopus trochilus), Ryfylke.
Jernspurv (Accentor modularis), Ryfylke.
Buskskvæt (Pratincola rubetra), Jæderen.
Sumpmeise (Parus palustris), Ryfylke.
Bjergfinke (Fringilla montifringilla), Ryfylke.
Kortøret ugle (Asio accipitrinus), Jæderen.
Hønsehøg (Astur palumbarius), ung, Ryfylke.

Heilo (Charadrius pluviatilis), Jæderen.
Strandryle (Aegialitis hiaticula), Jæderen.
Myrsneppe (Tringa alpina), Jæderen.
Trane (Grus grus), ung, Jæderen.
Ringgaas (Tadorna tadorna), Jæderen.
Stokand (Anas boscas), Jæderen.
Bjergand (Fuligula marila), Jæderen.
Fiskeand (Mergus serrator), Jæderen.
Liden lappelom (Podicipes fluviatilis), Gjesdal.
Kubalke (Alca torda), Jæderen.

c. Udenlandske fugle.

Isfugl (Halcyon albiventris), Sydafrika.
Skjægfugl (Melanobucco torquatus), Sydafrika.
Glansstær (Lamprocolius phænicopterus), Sydafrika.
Sukkerfugl (Cinnyris olivacea), Sydafrika.
Varsler (Laniarius poliocephalus), Sydafrika.
Ildspurv (Pyromelana oryx) Sydafrika.
Falk (Elanus coeruleus), Sydafrika.
Falk (Falco minor), Madagascar.
Dværghøne (Gallus gallinaceus).

d. Krybdyr, fiske og lavere dyr.

Krokodille (Crocodilus vulgaris), Sydafrika.
Paa spiritus er udstillet 11 udenlandske slanger og fiske samt endel lavere dyr.

B. Den historisk-antikvariske afdeling.

a. Den etnografiske samling.

Halskjæde af hvide perler og træpinder fra Zulu.
4 armbaand af messingtraad fra Zulu.
2 udskaarne ca. 40 cm høie træbilleder forestillende sakalavere fra Madagascar.
Udskaaret svin af træ fra Madagascar.
Et stykke tøi af bast og silke med sort broderet bord fra Madagascar.
Prøve af et grøn-, rød- og sortstribet tøi af bast fra Madagascar.

Liden matte af hvid bast fra Madagascar.
Vifte af straa „ —
2 skeer af træ „ —
2 modeller af bærestole „ —
Halsbaand af flettet straa „ —
Bæger af horn „ —
Skaal af poleret horn „ —
Prøve af gulhvidt silketøi „ —
Flad skaal af træ „ —
Vandkrukke af græskar, hvori er stukket en stav, hvorpaa er udskaaret smaa zebukjør fra Madagascar.

Ovenstaaende gjenstande fra Madagascar er gave fra missionsprest Meeg.

2 dansemasker fra Ny Irland.
Udskaaren træmand til pryd for forsamlingspladsen, fra Ny Irland.
Fire par udskaarne gjenstande til at have i hænderne under dansen, fra Ny Irland.
To Kanoprydelser fra Ny Irland.
En stor paradeøks af træ fra Ny Irland.
En lyster af bambusrør fra Ny Irland.
2 Kamme fra Salomonsøerne.
Penge af mørke perlemorringe fra Ny Britanien.
En ske til at spise kokosnød med fra Ny Irland.
Brystsmykke af hvid perlemor fra Ny Irland.
Spidsnakket øks af sten fra Ny Irland.
Endel spyd af bambusrør med træspids fra Ny Irland.
Store og smaa spyd med spids af obsidian fra Admiralitetsøerne.
Fem pile af bambusrør fra Ny Hebriderne.
Model af kano med fiskeredskaber fra Ny Irland.

Ovenstaaende gjenstande fra Sydhavsøerne er skjænkede museet af kapt. H. Pedersen.

Tre dansemasker fra Ny Irland.
9 forskjellige udskaarne dyre- og fuglehoveder fra Ny Irland.
Krigsmærke til at sætte i bougen af krigskanoer fra Ny Irland.
Panfløite fra Garrit Deny's gruppen, Ny Irland.

Kniv af skildpadde fra Ny Irland.
Snore med smaa kaurier og ringe af lys og mørk perlemor, der benyttes som penge, fra Ny Britanien.
Et par kamme fra Salomonsøerne.
To par armbaand fra Garden Island.
To svinetænder, der benyttes til haarprydelse, Ny Hebriderne.
Livbælter af flettet straa fra Ny Hebriderne.
Armbaand fra Salomonsøerne.
Armringe af skjæl fra Salomonsøerne.
Næseringe af skjæl fra —
To fiskekroge af skildpadde fra Salomonsøerne.
Ørepinder og øreprydelser af skildpadde og skjæl fra Salomonsøerne.
Næt og smaa poser fra Salomonsøerne.
Skjørt af bast fra Salomonsøerne.
Solskjærme fra Salomonsøerne.
Armprydelser og pande- og brystsmykker fra Ny Hebriderne.
Forskjellige armbaand af straa fra Ny Irland.
Rangle, bælte af straa og haarprydelse af fjær fra Ny Irland.
Spyd med obsidianspids fra Admiralitetsøerne.
Køller fra Ny Hebriderne, Salomonsøerne og Ny Britanien.
En fingerring af skildpadde fra Samoa, Polynesien.

Denne sidste samling er gave fra kapt. G. Salvesen.

b. Oldsamlingen

er forøget med 45 nummere, der alle er fundne i Stavanger amt. Af disse hører 4 til stenalderen, 1 til broncealderen, 16 til ældre jernalder og 24 til yngre jernalder.

Fortegnelse

over

gaver indkomne til museet i 1897.

Torvald Olsen: En sjøstjerne.
Brødrene Larsen, Kopervig: En nisunge.
Jacob Eliasen: Et Rokkeæg.
Peder Pedersen Foløen, Jelse: Et Medusahoved.
Jakob Gundersen: En fiskebjørn fra Afrika.
Gurine Berentsen: En del gamle pengesedler.
Birger Gabrielsen: Et fuglerede.
Tore H. Njaa: En østers.
Lars Hertervig: En urbrosme.
Georg Vatland: En flaske med leddyr.
Jonatan Nyman: En fløitjæsing.
Adjunkt Lund: En guldfisk.
Skibsreder Abrahamsen: Kranium af hjortesvin.
Ingvald Knoph: En maalerlarve.
Fru Berentsen: En gammel kniv og gaffel.
Torstein Aanensen Riskedal, Aardal: En dolk af flint.
Per Iversen, Fister: Et stangbidsel, en jordfunden spænde af jern.
Ivar Eriksen, Fister: En gammel koklave, en træbolle med hank og laag.
Svend Svendsen Sigmundstad, Fister: En gammel koklave.
Sofus Tomsen, Fister: Et gammelt bidselmundbid og en gammel flintelaas.
Overretssagfører Eik: En brasiliansk mynt.
Kapt. Joseph Larsen: En slange fra La Plata.
Kapt. Martin Samuelsen: En flaske med skolopendere, skorpioner etc.
Kapt. Emil Andersen: Endel kinesiske mynter og en sølvmynt fra Siam.
Kristian Skrettingland, Varhoug: En hærfugl skudt $^1/_9$ 97.
Materialforvalter Olsen: En ferskvandsulke.

Enkefru Karen Helliesen: Et gammelt lithograferet exemplar af grundloven.
Thomas Bjørnson: En arabisk mynt.
Gustav Mikaelsen, Hougstad: En ispil af jern.
Greger Bjørnson: En brasiliansk mynt.
Alexander Hetland: En kameleon fra Ægypten, en løvfrø, et par skorpioner og en slange.
Gotfred Aarsvold: En liden lappelom, Gjesdal.
Ragna Johansen: Syv fremmede sølvmynter.
Birger Jakobsen: Fem sølvmynter og flere kobbermynter.
Bjørn Olsen: Endel stor brisling.
Driftsbestyrer Lorange: En stor sjøstjerne.
Inga Olsen Norman, Durban: Græshopper, kakkelakker og slanger.
Jonas Ree: En hammer af sten.
Bjørn Kvalø, Imsland: En dompap.
Kapt. H. Pedersen: En stor samling etnografiske gjenstande fra Sydhavsøerne.
Kapt. G. Salvesen: En stor samling etnografiske gjenstande fra Sydhavsøerne.
T. Nordbø: En fod af cement, fundet 3 fod nede i jorden.
Bertinius Gundersen: En rognkølse.
Slagter Haga: En dværghøne.

Fortegnelse
over
de til museets bibliothek i 1897 indkomne skrifter.

Adelaide. *The Royal Society of South Australia.*
Transactions vol. XX, p. II; vol. XXI, p. I.

Albany. *New York State Museum (University of the State of New York).*
48 Annual Report 1894, vol. 1, 2, 3.

Baltimore. *John Hopkins University.*
Circulars vol. XVI, no. 129, 130, 131; vol. XVIII no. 132.

Batavia. *Koninklijke natuurkundige Vereeniging in Nederl. Indië.*
Natuurkundig Tijdschrift. Deel LVI.
Boekwerken 1896.

Bergen. *Bergens museum.*
Aarbog for 1896.
— *Vestlandske kunstindustrimuseum.*
Tiaarsoversigt samt beretning om museets virksomhed i 1896.
— *Selskabet for de norske fiskeriers fremme.*
Norsk fiskeritidende, 16de aarg., 1897, h. 1, 2, 3.
Aarsberetning for 1896.

Berlin. *Die Königl. Preussische Akademie der Wissenschaften.*
Mathematische und naturwissenschaftliche Mittheilungen, h. I—X, 1896; h. I—VII, 1897.
— *Das Königl. Museum für Naturkunde.*
Bericht über die zoologische Sammlung 1896—97.
Endel separataftryk fra forskjellige tidsskrifter.

Bern. *Die schweizerische entomologische Gesellschaft.*
Mittheilungen vol. X, h. 1.
— *Die schweizerische naturforschende Gesellschaft.*
Verhandlungen, 79 Jahresversammlungen, Zürich 1896.
Actes 78 Session à Zermatt 1896.
Comptes rendu des travaux 1895, 96.

Bonn. *Der naturhistorische Verein.*
Verhandlungen, 54 Jahrgang, hälfte.
— *Die niederrheinische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.*
Sitzungsberichte 1896. Hälfte 2; 1897 Hälfte 1.
— *Der naturhistorische Verein der preussichen Rheinlande.*
Verhandlungen, Jahrg. 53. Hälfte 2.

Boston. *The American Academy of Arts and Sciences.*
Proceedings vol. XXXII, no. 1—10, 14, 15.
Proceedings, new series vol. XXIII (XXXI).

Bremen. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Abhandlungen Bd. XIV, h. 2.

Brisbane. *Queenslands Museum.*
Annual Report 1896, 1897.
Annals no. 3.

Bruxelles. *La Société Belge de Microscopie.*
Annales tome XXI.
Bulletin 23 année 1896—97. No. I—III, VII—X.
— *La société Entomologique de Belgique.*
Anales tome 39, 40.

Buenos Aires. *Museo nacional de Buenos Aires.*
Annales tomo V (ser. 2a, t. II).
Memorias de 1894, 95, 96.

Chemnitz. *Die naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
13 Bericht.

Chur. *Die naturforschende Gesellschaft Graubündens.*
Jahresbericht. Neue Folge, Bd. XL, 1896—97.

Cincinnati, U. S. A. *Cinc. Museum Association.*
Sixteenth Annual Report 1896.

Colorado Springs, Col. U. S. A. *Colorado College.*
Studies vol. VI.

Danzig. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Schriften, neue Folge, Bd. 19, h. 2.

Detroit, U. S. A. *The Detroit Museum of Arts.*
Annual Report 1897.

Dorpat (Perjeff). *Die Naturforscher-Gesellschaft.*
Sitzungsberichte. Bd. 11, h. 2, 1896.

Edinburg. *The Royal Society.*
Proceeding, vol. XX, sessions 1893—95.

Emden. *Die naturforschende Gesellschaft.*
81 Jahresbericht 1895—96.

Frankfurt a. M. *Die Senckenbergische naturforschende Gesellschaft.*
Bericht 1897.

Frankfurt a. O. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Helios Bd. 14.
Societatum Litteræ 1896, Jahrg. X, 7—12.
— 1897, — XI, 1—6.

St. Gallen. *Die naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
Bericht 1894—95.

Genéve. *La Société de Physique et d'Histoire Naturelle.*
Compte rendu des séances XIII. 1896.

Genova. *Museo civico di Storia Naturale.*
Annali. Serie 2'a, vol. XVII (XXXVII).

Giessen. *Die oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.*
31. Bericht.

Graz. *Der naturwissenschaftliche Verein für Steiermark.*
Mittheilungen, Jahrgang 1896.

Greifswald. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Mittheilungen, 28 Jahrg. 1896.

Groningen. *Naturkundig Genootschap.*
Verslag 1896.

Güstrow. *Der Verein der Freunde der Naturgeschichte in Mecklenburg.*
Archiv Jahrg. 50 (1896) Abth. I. Abth. II. Jubiläumsband.

Göteborg. *Göteborgs högskola.*
Årsskrift Bd. I (1895), Bd. II (1896), Bd. III (1897) Festskrift.

Göteborg. *Kgl. Vetenskaps och Vitterhetssamhälle.*
Handlingar XXXII.

Göttingen. *Die Königl. Gesellschaft der Wissenschaften.*
Nachrichten, mathematisch-physikalische Klasse; 1896 h. 4; 1897 h. 1, 2.
Geschäftliche Mittheilungen 1897. H. 1.

Haarlem. *Musée Teyler.*
Archives, serie I, vol. V, part 3.

Halifax. *The Nova Scotian Institute of Science.*
Proceedings and Transactions, sess. 1895—96, vol. IX, p. 2.

Halle. *Die Kaiserl. Leopoldino-carolinische deutsche Akademi der Naturforscher.*
Nova acta Bd. LXIII No. 1, Bd. LXVI No. 4.

Heidelberg. *Der naturhistorisch-medicinische Verein.*
Verhandlungen, Neue Folge, Bd. 5, h. 5.

Helsingfors. *Finska fornminnes föreningen.*
Finskt museum, månadsblad III, 1896. — Suomen Museo III, 1896. Tidsskrift XVII.

— *Societas pro fauna et flora fennica.*
Meddelanden, h. 22.

Innsbrück. *Der naturwissenschaftlich-medizinische Verein.*
Berichte, XXII Jahrg. 1893—96.

Kassel. *Der Verein für Naturkunde.*
Abhandlungen und Berichte XXXXII, 1896—97.

Kiel. *Der naturwissenschaftliche Verein für Schleswig-Holstein.*
Schriften Bd. XI, h. 1.

— *Schleswig-Holsteinisches Museum Vaterländischer Alterthümer.*
Ein und zwanzigster Bericht, 1897.

Kjøbenhavn. *Den naturhistoriske forening.*
Videnskabelige meddelelser for 1896.

Kjøbenhavn. *Den zoologiske have.*
Festskrift.

Kolozsvárt. *Der siebenbürgische Museumsverein.*
Ertesitö, XXI évf. 1896; Bd. XVIII. h. II; Jahrg. XXII (1897) Bd. XIX.

Kristiania. *Kirkedepartementet.*
Archiv for Nordisk filologi, Bd. 13, h. 1—4.
Departementet for det indre.
Carte géologique internationale de l'Europe L. II.
Aarsberetning vedk. Norges fiskerier for 1896, h. 2.
— „ — — - 1897, h. 1.
— *Statssekretariatet.*
Norsk lovtidende 1896, h. 3, 4; 1897, h. 1.
— *Det statistiske centralbureau.*
Norges officielle statistik, 3die række:
No. 252. Beretning om sundhedstilstanden og medicinalforholdene i Norge i 1893.
- 253. Tabeller vedkom. skiftevæsenet i Norge i aaret 1894.
- 254. Beretning om de norske jernbaners drift i 1895—96.
- 255. Statistiske oplysninger om indtægts- og formuesforhold i 1891.
- 256. Rekruteringsstatistik for den norske arme for 1895.
- 257. Den civile retspleie i aaret 1894.
- 258. Socialstatistik III, 1892—93.
- 259. Folketællingen i Norge i januar 1891.
- 260. Tab. vedk. Norges kriminalstatistik for 1893.
- 261. Beretning om skolevæsenets tilstand i 1893.
- 262. Tab. vedk. Norges skibsfart i 1895.
- 263. Den norske rigstelegrafs statistik for 1896.
- 264. Tab. vedk. Norges handel i 1896.
- 265. Tab. vedk. Norges sparebanker i 1896.
- 266. Beretning om rigets strafarbeidsanstalter i 1894—95.

Kristiania. *Det statistiske centralbureau.*

No. 267. Statistik over Norges kommunale finantser i 1893.
- 268. Rekruteringsstatistik for den norske arme i 1896.
- 269. Tab. vedk. Norges postvæsen i 1896.
- 270. Beretning om veterinærvæsenet og kjødkontrollen i 1895.
- 271. Beretning om skolevæsenets tilstand i 1894.
- 272. Beretning om rigets distriktsfængsler for 1895.
- 273. Oversigt over sindssygeasylernes virksomhed i 1895.
- 274. Beretning om sundhedstilstanden og medicinalforholdene i 1894.
- 275. Tab. vedk. Norges alm. brandforsikringsindretning for bygninger i 1890—94.
- 276. Statistik over folkemængdens bevægelse i 1886—90.
- 277. Tab. vedk. Norges kriminalstatistik.

Meddelelser fra det statistiske centralbureau:
Bd. 14, no. 11, 12, 1896.
Bd. 15, no. 1—9, 1897.

Statistisk aarbog for kongeriget Norge, 16de aarg. 1896.

Tab. vedk. skibsfartsbevægelsen og handelsflaaderne 1886—96.

— *Det meteorologiske institut.*
Jahrbuch für 1896.
Klimatabeller for Norge, III. Luftens fugtighed.

— *Videnskabsselskabet.*
Skrifter 1896. Kl. I og II.
Forhandlinger i 1896.

— *Den physiografiske forening.*
Nyt magasin for naturvidenskaberne Bd. 36, h. 1 og 2.

Kristiania. *Den norske historiske kildeskriftskommission.*
Norske regnskaber og jordebøger fra det 16de aarhundrede, Bd. 2, h. 3.
Norske herredags-dombøger. V Dombog for 1599.
— *Komitéen for den Norske Nordhavsexpedition i 1876—77.*
XXIII, Tunicata; XXIV, Protophyta.
— *Landbrugsdirektoriatet.*
Aarsberetning angaaende de offentlige foranstaltninger til landbrugets fremme i 1896.
— *Det kgl. selskab for Norges vel.*
Tidsskift for det norske landbrug, 4de aarg. 1897, h. 1—10.
Beretning om selskabets virksomhed i 1896.
— *Foreningen for norsk Folkemuseum.*
Aarsberetning for 1896.
— *Norsk jæger- og fiskerforening.*
Tidsskrift, 25de aarg. 1896, h. 3, 4.
— 26de aarg. 1897, h. 1—3.

Königsberg. *Die physikalisch-ökonomische Gessellschaft.*
Schriften, 37 Jahrg. 1896.

Liége. *La Société Royale des Sciences.*
Memoires, deuxième série, tome XIX.

Linz a. D. *Museum Fransisco-Carolinum.*
55 Jahres-Bericht.

Liverpool. *The Liverpool Biological Society.*
Proceedings and Transactions, vol. XI, sess. 1896—97.

London. *British Museum* (Natural History).
British Lichens, part 1.
A guide to the Fossil Mammals and Birds, Reptiles and Fishes, Unvertibrates and Plants in the British Museum.

Lund. *Universitetet.*
Acta Universitatis Lundensis, tome XXXII, 1896.
1sta och 2dra afdelingen.
Festskrift med anledning H. Maj. jubiläum.

Lübeck. *Das Museum lübeckischer Kunst- und Kulturgeschichte.*
Bericht über das Jahr 1894 und 1895.
— *Die geografische Gesellschaft und das naturhistorische Museum.*
Mittheilungen, Zweite Reihe, h. 10—11.

Madras. *Madras Government Museum.*
Report for the year 1896—97.

Marburg. *Die Gesellschaft zur Beförderung der gesammter Naturwissenschaften.*
Sitzungsberichte, Jahrg. 1896.

Milano. *Museo civico di Storia naturale e Società Italiano di Scienze naturali.*
Memoire tom. VI, fasc. 1.
La Pietra da cantoni di Rosignano e di Vignati, G-de Alessandri.
Atti, vol. XXXVI, fasc. 3, 4; vol. XXXVII, fasc. 1.

Milwaukee, U. S. A. *Public Museum.*
14 Annual Report.

Minneapolis. *Minnesota Academy of Natural Sciences.*
Bulletin vol. IV, no. 1, p. 1.

Montevideo. *Muceo nacional de Montevideo.*
Anales VI, VII.

Münster. *Der Westfalische Provinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst.*
24 Jahresbericht für 1895—96.

New York. *The American Museum of Natural History.*
Bulletin vol. VIII, 1896.
Annual Report for 1896.

Nürnberg. *Die naturhistorische Gesellschaft.*
Abhandlungen Bd. X, h. V.
Jahresbericht für 1896.

Osnabrück. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
11 Jahresbericht für 1895 und 1896.

Ottawa, Can. *Geological Survey Departement.*
Report annuel, vol. VII, 1894.
Cartes vol. VII, 1894.

Paris. *La feuille des jeunes naturalistes.*
Série III, année 27, no. 315—326.
Catalogue de la bibliotheque, fasc. no. XX.—XXII.
— *Museum d'histoire naturelle.*
Bulletin, année 1896. No. 8, 9; année 1897, no. 1.

Philadelphia. *The Academy of Natural Sciences.*
Proceedings 1896, p. II, III; 1897, p. I.
— *The University of Pennsylvania.*
Catalogue 1896—97.

Pisa. *La Società Toscana di science naturali.*
Atti, Processi verbali vol. X.

La Plata, Argentina. *Museo de la Plata.*
Revista, tomo VII, parte 2.

Porto. *Sciencias naturaes.*
Annaes, IV ano, no. 1, 2.

Prag. *Die Königl. Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften.*
Jahresbericht für das Jahr 1896.
Sitzungsberichte, mathematisch-naturwissenschaftliche Klasse 1896, I, II.

Riga. *Der Naturforscher-Verein.*
Korrespondenzblatt XXXIX.

San Francisco. *California Academy of Sciences.*
Proceedings, third series, vol. I, no. 1—3 (zoology), vol. I, no. 1 (geology), vol. I, no. 1 (botany); second series, vol. VI, 1896.

San José, Costa Rica. *Museo nacional.*
Mamiferos de Costa Rica por Anastasio Alfaro.
Insectos de Costa Rica por J. Tid. Tristan.
Moluscos terrestres y fluviatilis de meseta central de Costa Rica por P. Biolby.
Documentos No. 6 (Flora de Costa Rica), No. 8 (Fauna de Costa Rica).
Informe 1896—97.

Schaffhausen. *Die Schweizerische entomologische Gesellschaft.*
Mittheilungen vol. IX, h. 10.

Stockholm. *Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademien.*
Månadsblad, 21 årg. 1892.
— *Entomologiska föreningen.*
Entomologisk tidskrift; årg. 17, 1896; h. 1—4.
— *Kgl. Svenska Vetenskaps-Akademien.*
Handlingar, ny följd, Bd. 28.
Öfversigt, årg. 53 (1896).
Bihang, Bd. 22 (1896—97), afd. I—IV.
— *Statens historiska museum.*
Kort beskrifning till vägledning för de besökande, af Prof. Oscar Montelius.

Sydney. *The Australian Museum.*
Records, vol. III, no. 1—2.
Report of trustees for the year 1896.

Toronto. *The Canadian Institute.*
Transactions, vol. V, p. 1. No. 9, 1896.
Proceedings, new series, vol. 1, p. 1, no. 1, 2.

Tromsø. *Museum.*
Aarsberetning for 1894.
Aarshefter 18, 1895.

Trondhjem. *Nordenfjeldske kunstindustrimuseum.*
Beretning om museets virksomhed i 1896.

Trondhjem. *Det kgl. norske videnskabers selskab.*
Festskrift i anledning af Trondhjems 900 aars jubilæum 1897.
Skrifter 1896.

— *Trondhjems 900 aars jubilæum.*
Katalog for den historiske udstilling i Trondhjem 1897.

— *Trondhjems fiskeriselskab.*
Aarsberetning for 1896—97.

Washington. *United States National Museum.*
Bulletin no. 47. The fishes of North and Middle America, part 1.
Report 1894.
Charles Bendire: Life histories of North American Birds.
George Brown Goode and Tarleton H. Bean: Oceanic ichthyology.

Wernigerode. *Naturwissenschaftlicher Verein des Harzes.*
Schriften, 11 Jahrg. 1896.

Wien. *Das K. K. naturhistorische Hofmuseum.*
Jahresbericht für 1896.

Wiesbaden. *Der Nassauische Verein für Naturkunde.*
Jahrbücher, Jahrg. 50.

Zürich. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Vierteljahrsschrift 41 Jahrg. 1896, Supplement.
— 42 „ 1897, h. 1—2.

Zürich-Hottingen. *Der internationale Entomologenverein.*
Societas entomologica, Jahrg. XI, no. 19—24.
— — „ XII, 1897, no. 1—19.

Th. Lorenz, Riga: Verzeichniss zur Sammlung abnormer und hybrider Wildhühner.

J. Russell Parsons, Lewis Miller, J. F. Steward, Chicago: Overlooked pages of Reaper History.

K. Rygh: Trøndelagen i forhistorisk Tid.

I henhold til lovenes § 3 udtræder af direktionen d'hrr. A. J. Olsen, Bahr og Andr. Buch.

Stavanger den 22de April 1898.

A. J. Olsen. Bahr. Andr. Buch.
Hans L. Falck. Kornelius Olsen.
I. S. Isachsen.

Tor Helliesen.

Extrakt

af

Stavanger museums regnskab for 1897.

Indtægt:

Beholdning fra forr. aar	kr.	2 190,49
Statsbidrag	„	4 000,00
Af Legatet til Stavanger bys vel	„	1 300,00
Kontingent	„	947,00
Entré	„	162,05
Leie af kunstforeningen	„	200,00
Renter	„	371,88
Diverse	„	31,00
	Kr.	9 202,42

Udgift:

Inventar og indredning	kr.	583,44
Samlingerne	„	1 045,10
Lønninger	„	3 516,47
Materialier	„	195,04
Fragt & porto	„	262,60
Vagthold	„	98,00
Lys og brænde	„	159,40
Assurance	„	115,00
Brandkontingent	„	101,68
Aarsberetningen	„	229,20
Diverse	„	179,70
Indkrævning af kontingent og hvervning af medl.	„	165,85
Renter af gjæld	„	400,50
Beholdning til næste aar	„	2 150,44
	Kr.	9 202,42

Stavanger den 31te december 1897.

Tor Helliesen.

Revideret:

Joh. C. Schouw. C. H. Pedersen.

Om

en for den skandinaviske halvø ny snudebille *Liosoma deflexum* Panz.

Af

Tor Helliesen.

Curculionidæ.

Hylobiini.

Liosoma Steph.

L. deflexum Panz. Oblongo-ovatum, nigrum, glabrum, nitidum, parce fortiter punctatum, antennis, clava excepta, pedibusque piceo-rufis, femoribus dente parvo armatis, metasterni lateribus flavo-squa mosis, coleopteris profunde punctato-striatis, interstitiis punctis minoribus seriatis. L. 3 mm.

Aflang ægformet, med den største bredde lidt bagenfor midten. Glinsende sort og kraftig men ikke tæt punkteret.

Rostrum er kraftig, noget bøiet og tykkest lidt nedenfor midten og næsten ligesaa lang som thorax, furet punkteret. Panden fint og jævnt punkteret. Følehornene er fæstede et stykke nedenfor midten, temmelig mørkt røde med undtagelse af køllen, som er sortbrun; skaftet naar næsten til de ovale og tydelig kornede øine.

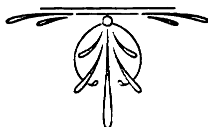
Thorax er omtrent lige lang som bred. Fra roden af tiltager den næsten i bredde til lidt foran midten, hvorpaa siderne krummer sig jævnt og temmelig stærkt mod hovedet, som er tæt omsluttet af den forreste rand, som paa undersiden er grundt udrandet. Paa oversiden er thorax grovt og og noget ujævnt og spredt punkteret.

Vingedækkerne er ikke fuldt dobbelt saa lange som thorax og er bredest lidt foran midten. Ved basen, som har en lidt udrandet og ophøiet kant, er de lidt bredere end thorax og har temmelig skarpe skuldre. Skutellen er næsten usynlig. Vingedækkerne er stærkt stribet punkteret, og hvert mellemrum har en rad med finere punkter.

Bagbrystets sider er bedækket med gule skjæl. Hele undersiden er grovt og tæt punkteret. Benene er mørkt røde, laarene noget mørkere og væbnet med en svag tand.

Af denne snudebille, som ikke tidligere har været iagttaget paa den skandinaviske halvø, har jeg fundet flere exemplarer imellem mose og græsrødder lige ved Stavanger og tildels inden byens grænser. Endel har jeg ogsaa fundet paa Nærstrand i Ryfylke.

Udenfor den skandinaviske halvø har tidligere Kjøbenhavn og Odense været dens nordligste findested. Dens egentlige hjemsted er Mellemeuropa og tildels Sydeuropa.

Fortegnelse over Coleoptera,

hørende til gruppen

Rhynchophori,

fundne paa Jæderen og i Ryfylke.

(Fortsættelse fra Stavanger museums aarsberetning for 1893.)

Af

Tor Helliesen.

Jeg fremlægger her, hvad jeg i de sidste aar har fundet af coleoptera, hørende til gruppen Rhynchophori, i Stavanger amt.

Paa grund af Jæderens og Ryfylkes store forskjel i naturlig beskaffenhed har jeg anseet det af interesse, at give ligesom tidligere, en særskilt fortegnelse over insekterne for hver af disse landsdele.

Af disse er der flere, som ikke er fundne noget andet sted i landet, nemlig: *Otiorrhynchus atroapterus* De Geer, *Sitona griseus* F., *Sitona hispidus* F., *Coeliodes ruber* Marsh., *Rhynchæus quercus* L., *Rhamphus pulicarius* Herbst, *Rhamphus subæneus* Ill. *Apion minimum* Herbst, *Apion miniatum* Germ. *Rhynchites tomentosus* Gyll.

Om disses fund har jeg tidligere givet meddelelse i mit 5te bidrag til kundskaben om Norges coleoptera i Stavanger museums aarsberetning for 1894.

En art, *Liosoma deflexum* Panz., er ny for den skandinaviske halvø.

Foruden ovennævnte har følgende arter ikke tidligere været iagttagne paa vestlandet: *Rhinosimus ruficollis* L., *Polydrusus cervinus* L., *Sciaphilus asperatus* Bonsd., *Strophosomus capitatus* De Geer, *S. lateralis* Payk., *Sitona flavescens* Marsh., *S. lineatus* L., *S. sulcifrons* Th., *Trachyploeus scabri-*

culus L., *Cneorrhinus plagiatus* Schall., *Hylobius piceus* De Geer, *Hypera rumicis* L., *H. postica* Gyll., *H. trilineata* Marsh., *Pissodes validirostris* Gyll., *Dorytomus tortrix* L., *D. tæniatus* F., *Anoplus roboris* Suffr., *Coeliodes ruber* Marsh., *C. affinis* Payk., *Rhinoncus castor* F., *Rh. 4-tuberculatus* F., *Rh. leucogaster* Marsh., *Ceuthorrhynchidius floralis* Payk., *Balanobius salicivorus* Payk., *Anthonomus varians* Payk., *A. rectirostris* L., *Elleschus bipunctatus* L., *Tychius picirostris* F., *Rhynchænus rusci* Herbst, *Rh. stigma* Germ., *Apion facetum*, Gyll., *A. simile* Kirby, *A. apricans* Herbst, *A. dichroum* Bedel, *A. virens* Herbst, *A. loti* Herbst, *A. frumentarium* L., *A. rubens* Steph., *A. violaceum* Kirby, *A. aterrimum* L., *A. curtirostre* Germ., *Rhynchites cupreus* L., *Rhinomacer betulæ* L., *Platystomus albinus* L., *Hylaster ater* Payk, *H. palliatus* Gyll., *Hylyrgus piniperda* L., *Hylesinus crenatus* F., *Scotylus pruni* Ratzb., *Pityophthorus micrographus* L., *Xyloterus domesticus* L.

Paa Jæderen har jeg af gruppen Rhynchophori ialt fundet 73 forskjellige arter og i Ryfylke ligeledes 73 arter. I det sidste distrikt tør dog antallet stige endel ved fortsatte undersøgelser. Det samlede artsantal af Rhynchophori for Jæderen og Ryfylke tilsammen er nu for tiden 95 arter.

Fortegnelse
over
Coleoptera, Rhynchophori, fundne paa Jæderen.

Pythidæ.

Rhinosimus Latr.

442. *Rh. planirostris* F.

Forekommer sjelden under barken paa gamle løvtræer. Jeg har fundet 3 exemplarer i Hannasdal ved Stavanger.

Curculionidæ.

Otiorrhynchini.

Otiorrhynchus Germ.

443. *O. atroapterus* De Geer.
Denne store snudebille forekommer meget almindelig paa marehalmen langs hele Jæderen. I den nordlige del for ex. paa Solesanden er den dog ikke saa almindelig.

444. *O. scaber* Lin.
Er ganske sjelden. Jeg har blot fundet nogle faa exemplarer nær Stavanger, paa Njaa i Time, Høiland og i Sogndal.

445. *O. nodosus* Fabr. = maurus Gyll.
Forekommer meget almindelig over hele Jæderen.

446. *O. blandus* Gyll.
Ikke almindelig. Forekommer især i kystegnene. Saaledes har jeg fundet flere exemplarer ved Orre og Kvalben. Et par har jeg fundet paa Njaa i Time.

447. *O. singularis* Lin = picipes Fabr.
Er vel den almindeligste af Jæderens snudebiller. Den forekommer talrigt i mosen især ved trærødder.

448. *O. sulcatus* Fab.
Forekommer ganske almindelig over hele Jæderen.

449. *O. rugifrons* Gyll.
Er noksaa sjelden. Jeg har fundet nogle faa i omegnen af Stavanger og i Klep.

450. *O. ovatus* Lin.
Almindelig udbredt over hele Jæderen.

Phyllobius Schönh.

451. *Ph. argentatus* Lin.
Almindelig overalt, hvor der voxer birk.

Brachyderini.

Polydrusus Germar.

452. *P. mollis* Strøm = micans F.
Ikke almindelig. Jeg har fundet den ved Høilands prestegaard og inærheden af Lutsivand paa birk.

453. *P. tereticollis* De Geer = undatus Fab.
Ikke almindelig udbredt. Jeg har kun fundet den paa birketræer i Høiland pgd.

Sciaphilus Steph.

454. *S. asperatus* Bonsd. = muricatus F.
Sjelden. Et enkelt exemplar har jeg fundet ved Stavanger.

Strophosomus Steph.

455. *St. coryli* Fab.
Ganske almindelig paa birk. Jeg har fundet den omkring Stavanger, paa Aasland, i Njaaskogen og Gauselskogen.

456. *St. capitatus* De Geer = obesus Marsh.
Ligesaa almindelig som foregaaende.

457. *St. lateralis* Payk. = limbatus F.
Sjelden. Paa sanden under smaa vidjebusker ved Ogne har jeg taget endel exemplarer, og ligeledes har jeg fundet et par ved Aasland.

Sitona Germ.

458. *S. griseus* Fab.
Denne art, som hidtil i Norge kun er funden paa Jæderen, forekommer her ganske almindelig paa sanden under smaakrat paa sandbakkerne nær havkanten. Almindeligst har jeg fundet den ved Kvalben.

459. *S. hispidus* F.
Denne art, som ogsaa kun er fundet paa vestlandet, er sjelden. Jeg har blot fundet et par exemplarer i nærheden af Stavanger.

460. *S. flavescens* Marsh.
Forekommer almindelig over hele Jæderen.

461. *S. lineatus* Lin.
Af denne art har jeg fundet endel exemplarer ved Kvalben og Sole. Er ikke almindelig.

Trachyphloeus Germ.

462. *T. scabriculus* L.
Sjelden. Et enkelt exemplar har jeg fundet ved Godal i nærheden af Stavanger.

Cneorrhinini.

Cneorrhinus Schönh.

463. *Cn. plagiatus* Schall. — geminatus F.
Forekommer ganske almindelig paa Jæderens sandstrande, især har jeg fundet den almindelig ved Kvalben.

Barynotus Germ.

464. *B. Schönherri* Zett.
Forekommer noksaa almindelig under sten og mose over hele Jæderen.

Tropiphorini.

Tropiphorus Schönh.

465. *Tr. carinatus* Müll. — mercurialis F.
Sjelden. Jeg har kun fundet et par exemplarer ved Sole.

Hylobiini.

Hylobius Schönh.

466. *H. abietis* Lin.
Enkelte exemplarer erholdes engang imellem i Byen og dens nærhed. Men disse er sandsynligvis komne med veden fra Ryfylke, da naaleskov mangler i og ved Stavanger.

Liosoma Steph.

467. *L. deflexum* Panz.
Ikke almindelig. Jeg har kun fundet den i nærheden af Stavanger.

Hyperini.

Hypera Germ.

468. *H. arator* L. = polygoni L.
Ikke almindelig. Jeg har fundet endel exemplarer ved Frøilandsvandet i nærheden af Klep station. Desuden har jeg fundet den paa Sole og i Sogndal.

469. *H. postica* Gyll.
Sjelden. Jeg har kun fundet et par exemplarer paa Kvalbenstranden mellem de smaa salixarter.

470. *H. plantaginis* De Geer.
Fundet sammen med foregaaende; men denne art er ganske talrig.

471. *H. trilineata* Marsh.
Endel af denne art har jeg ogsaa fundet paa Kvalbenstranden sammen med foregaaende.

472. *H. nigrirostris* Fab.
Ligeledes fundet paa Kvalbenstranden, men ikke almindelig.

Erirrhinini.

Notaris Steph.

473. *N. acridulus* Lin.
Af denne art har jeg kun fundet et par exemplarer i nærheden af Stavanger.

Dorytomus Steph.

474. *D. tortrix* Lin.
Forekommer ganske almindelig i mosen ved trærødder i nærheden af Stavanger.

475. *D. tæniatus* Fab. = bituberculatus Zett.
Jeg har fundet arten ved Stavanger, i Høiland, Aasland og i Sogndal, men overalt sjelden.

476. *D. melanophtalmus* Payk. = pectoralis Thoms.
Sjelden. Jeg har kun fundet et exemplar i Sogndal.

Anoplus Schönh.

477. *A. roboris* Suffr. = plantaris Thoms.
Forekommer ganske almindelig paa birk. Jeg har fundet den ved Stavanger, i Høiland og i Njaaskogen.

Cryptorrhynchini.

Cryptorrhynchus Ill.

478. *Cr. lapathi* Lin.
Sjelden. Jeg har kun fundet den paa piletrær i Kiellandsmyren ved Stavanger.

Ceuthorrhynchini.

Coeliodes Schönh.

479. *C. ruber* Marsh.
Denne art, som ikke tidligere er fundet her i landet, har jeg fundet paa eg ved Egelund i nærheden af Stavanger og i Høiland, men ikke almindelig.

480. *C. rubicundus* Herbst.
Sjelden. Jeg har kun fundet et par exemplarer i Høiland.

Rhinoncus Steph.

481. *Rh. castor* Fab.
Forekommer almindelig paa sandede og tørre steder. Jeg har fundet den ved Sole og ved Njaa i Time.

482. *Rh. pericarpius* Lin.
Hører til de almindeligste snudebiller paa Jæderen, hvor jeg har truffet den overalt lige almindelig.

Phytobius Schönh.

483. *Ph. 4-tuberculatus* Fab.
Forekommer sjelden. Jeg har fundet nogle faa ved Sole og i Høiland.

484. *Ph. leucogaster* Marsh.
Er ligeledes sjelden. Jeg har kun iagttaget den ved Sole.

Ceuthorrhynchidius Duv.

485. *C. floralis* Payk.
En sjelden art. Jeg har kun fundet den ved Kvalben.

Ceuthorrhynchus Germ.

486. *C. erysimi* Fab.
Ligeledes sjelden. Kun fundet ved Sole.

Orobites Marsh.

487. *O. cyaneus* Lin.
Af denne underlige snudebille har jeg fundet et par exemplarer paa Kvalbenstranden. Sjelden.

Tychiini.

Balanobius Jekel.

488. *B. salicivorus* Payk.
Forekommer temmelig sparsom. Ved Kvalben forekommer den dog noksaa hyppig. Den er ogsaa fundet i Høiland.

Anthonomus Germ.

489. *A. rectirostris* Lin. = druparum Lin.
Jeg har kun fundet den i Sogndal, men ikke paa det egentlige Jæderen.

Elleschus Steph.

490. *E. bipunctatus* Lin.
Sparsom udbredt. Forekommer paa pil og birk i Høiland.

Tychius Germ.

491. *T. picirostris* Fab.
Et par exemplarer har jeg taget ved Kvalben. Sjelden.

Rhynchænus Clairv.

492. *Rh. quercus* Lin.
Forekommer paa unge egebuske. Jeg har fundet den almindelig paa Egelund ved Stavanger samt i Njaaskogen.

493. *Rh. rusci* Herbst.
Ikke almindelig. Jeg har kun fundet den i Høiland.

494. *Rh. salicis* Lin.
Fundet ved Stavanger, i Høiland og Sogndal, hvor den er ganske almindelig.

495. *Rh. stigma* Germ.
Forekommer i Sogndal.

Rhamphus Clairv.

496. *Rh. pulicarius* Herbst. = flavicornis Clair.
Ikke sjelden ved Stavanger og i Njaaskogen paa birk.

497. *Rh. subenæus* Illig. = æneus Boh.
Jeg har kun fundet nogle faa exemplarer paa de smaa salixarter paa Kvalbenstranden. Sjelden.

Apionini.

Apion Herbst.

498. *A. facetum* Gyll. = Sundevalli Boh.
Temmelig sjelden. Nogle faa exemplarer har jeg fundet ved Stavanger, paa Orre og ved Kvalben.

499. *A. apricans* Herbst.
Forekommer almindelig ved Stavanger, Orre, Aasland og Kvalben.

500. *A. dichroum* Bedel. = flavipes Payk.
Er den almindeligste apion paa Jæderen. Jeg har fundet den ved Stavanger, Aalgaard, Orre og Kvalben.

501. *A. virens* Herbst.
Af denne art har jeg kun fundet et par exemplarer i nærheden af Stavanger. Sjelden.

502. *A. minimum* Herbst.
Sjelden. Jeg har kun bemærket den ved Kvalben, hvor jeg har fundet den paa vidjeklædte sandbrinker.

503. *A. loti* Kirby.
Denne art forekommer almindelig ved Kvalben. Jeg har ogsaa fundet den ved Sole.

504. *A. miniatum* Germ.
Sjelden. Nogle faa exemplarer har jeg taget ved Naav, i nærheden af Stavanger.

505. *A. frumentarium* Lin.
Forekommer ganske sparsomt omkring Stavanger.

506. *A. rubens* Steph.
Sjelden. Kun nogle faa exemplarer har jeg fundet ved Stavanger.

507. *A. violaceum* Kirby.
Forekommer temmelig sparsomt. Jeg har fundet den ved Stavanger og Orre.

508. *A. aterrimum* Lin. = marchicum Herbst.
Er temmelig almindelig ved Stavanger og Sole.

509. *A. curtirostre* Germ. = humile Germ.
Forekommer almindelig over hele Jæderen.

Rhynchitis Schneid.

510. *Rh. tomentosus* Gyll. = uncinatus Thoms.
Sjelden. Jeg har kun fundet et par exemplarer ved Kvalben.

511. *Rh. betulæ* Lin.
Jeg har kun fundet den i Høiland, hvor den forekommer almindelig paa birk.

Scotylidæ.

Hylesinini.

Hylesinus Fab.

512. *H. crenatus* F.
Sjelden. Jeg har fundet den i Hannasdal ved Stavanger, hvor den forekom almindelig under barken paa gamle asketræer.

Ipini.

Pithyophthorus Eichh.

513. *P. micrographus* Lin.
Et enkelt exemplar har jeg taget i Stavanger. Sandsynlig er det indkommet med ved eller trælast fra østlandet.

Xyloterus Erichs.

514. *X. domesticus* Lin.

Sjelden. Denne art har jeg ogsaa kun fundet i Hannasdal under barken paa et fældet oretræ.

Fortegnelse
over
Coleoptera, Rhynchophori, fundne i Ryfylke.

Pythidæ.

Rhinosimus Latr.

485. *Rh. ruficollis* Lin.

Sjelden. Ved Vaage i Suldal har jeg fundet tre exemplarer.

486. *Rh. planirostris* F.

Nogle faa exemplarer har jeg taget paa Nærstrand og Hjelmeland.

Curculionidæ.

Otiorrhynchini.

Otiorrhynchus Germ.

487. *O. scaber* Lin.

Forekommer paa Nærstrand, i Suldal, paa Stjernerø, men ikke almindelig. I Aardal fandt jeg den derimod ganske hyppig.

488. *O. nodosus* Fab. = maurus Gyll.

Meget almindelig over hele Ryfylke.

489. *O. blandus* Gyll.

Sjelden. Jeg har kun fundet den paa Kloster.

490. *O. singularis* Lin. = picipes Fab.

Almindelig over hele Ryfylke.

491. *O. sulcatus* Fab.
Forekommer ligeledes temmelig almindelig i Ryfylke.

492. *O. lepidopterus* Fab.
Fundet i Høgsfjord og i Suldal. I Aardal forekommer den ganske talrig paa blomstrende hæg.

493. *O. rugifrons* Gyll.
Sjelden. Et par exemplarer har jeg fundet paa Nærstrand.

494. *O. ovatus* Lin.
Almindelig over hele Ryfylke.

Phyllobius Schönh.

495. *Ph. argentatus* Lin.
Almindelig paa birk over hele Ryfylke.

Brachyderini.

Polydrusus Germ.

496. *P. mollis* Strøm = micans Fab.
Forekommer ganske almindelig paa Nærstrand, Stjernerø, i Aardal og i Suldal.

497. *P. cervinus* Lin.
Forekommer ligeledes ganske almindelig i Aardal, Haalandsosen og Nærstrand.

498. *P. tereticollis* De Geer = undatus Fab.
Fundet i Høgsfjord, Aardal og Saude.

499. P. *ruficornis* Bonsd. = fulvicornis Fab.
I Aardal forekommer den ganske almindelig; ligeledes fundet i Saude.

Strophosomus Steph.

500. *S. coryli* F.
Almindelig over hele Ryfylke.

501. *S. capitatus* De Geer = obesus Marsh.
Ligeledes almindelig over hele Ryfylke.

Brachyderes Schönh.

502. *B. incanus* L.
Sjelden. Et par exemplarer har jeg fundet i Roaldkvam i Suldal.

Sitona Germ.

503. *S. hispidus* F.
Sjelden. Et par exemplarer har jeg fundet paa Kloster.

504. *S. flavescens* Marsh.
Fundet i Saude, paa Stjernerø og Nærstrand.

505. *S. lineatus* L.
Sjelden. Forekommer i Aardal.

506. *S. sulcifrons* Thumb.
Sjelden. Fundet paa Nærstrand.

Cneorrhinini.

Barynotus Germ.

507. *B. Schönherri* Zett.
Forekommer ganske almindelig over hele Ryfylke.

Tropiphorini.

Tropiphorus Schönh.

508. *T. carinatus* Müll. = mercurialis F.
Sjelden. Jeg har fundet den paa Nærstrand og Kloster.

Hylobiini.

Hylobius Schönh.

509. *H. abietis* Lin.
Ganske almindelig i furuskogen i Høgsfjord, Suldal, Jelse, Saude, Aardal og Nærstrand.

510. *H. piceus* De Geer = pineti F.
Ikke almindelig. Kun fundet i Aardal og paa Jelse.

Liosoma Steph.

511. *L. deflexum* Panz.
Sjelden. Jeg har fundet endel exemplarer paa Nærstrand.

Hyperini.

Hypera Germ.

512. *H. punctata* F.
Sjelden. Et enkelt exemplar har jeg fundet paa Nærstrand.

513. *H. rumicis* L.
Sjelden. Et par exemplarer har jeg taget i Aardal og Høgsfjord.

514. *H. postica* Gyll.
Sjelden. Fundet paa Kloster.

Erirrhinini.

Pissodes Germ.

515. *P. pini* L.
Kun fundet i Suldal og Saude. Temmelig sjelden.

516. *P. validirostris* Gyll.
Sjelden. Et exemplar har jeg fundet i Suldal og et i Saude.

Dorytomus Steph.

517. *D. tortrix* L.
Fundet i Aardal.

518. *D. tæniatus* F. = bituberculatus Zett.
Sjelden. Fundet paa Nærstrand og Hjelmeland.

Anoplus Schönh.

519. *A. roboris* Suffr. = plantaris Thoms.
Ganske almindelig over hele Ryfylke.

Ceuthorrhynchini.

Coeliodes Schönh.

520. *C. ruber* Marsh.
Ganske almindelig paa Nærstrand paa eg. Ogsaa fundet i Saude.

521. *C. rubicundus* Herbst.
Sjelden. Kun fundet i Suldal.

522. *C. affinis* Payk. = geranii Payk.
Sjelden. Et enkelt exemplar fundet paa Nag i Strand.

Rhinoncus Steph.

523. *Rh. castor* F.
Almindelig i Aardal og Suldal.

524. *Rh. pericarpius* L.
Almindelig over hele Ryfylke.

Phytobius Schönh.

525. *Ph. 4-tuberculatus* F.
Sjelden. Jeg har kun fundet nogle faa exemplarer i Saude.

Tychiini.

Balanobius Jekel.

526. *B. salicivorus* Payk. = brassicæ F.
Forekommer ganske almindelig i Ryfylke.

Anthonomus Germ.

527. *A. varians* Payk.
Sjelden. Et par exemplarer fundet i Saude.

528. *A. rubi* Herbst.
Sjelden. Kun fundet i Saude.

529. *A. rectirostris* L. = druparum L.
Almindelig paa Nærstrand og i Aardal.

Elleschus Steph.

530. *E. bipuntatus* L.
Almindelig i Saude.

Rhynchænus Clairv.

531. *Rh. testaceus* Müll.
Sjelden. Kun et enkelt individ har jeg fundet paa Nærstrand.

532. *Rh. rusci* Herbst.
Almindelig paa Nærstrand, i Aardal, paa Hjelmeland og i Suldal.

533. *Rh. stigma* Germ.
Ligeledes almindelig paa Nærstrand, i Saude og paa Jelse.

Rhamphus Clairv.

534. *Ph. pulicarius* Herbst. = flavicornis Clairv.
Sjelden. I Ryfylke har jeg kun fundet den i Aardal.

Miarus Steph.

535. *M. campanulæ* L.
Sjelden. Fundet i Aardal.

Magdalidini.

Magdalis Germ.

536. *M. carbonaria* L.
Sjelden. Kun fundet i Saude, hvor den er almindelig.

Apionini.

Apion Herbst.

537. *A. facetum* Gyll. = Sundevalli Boh.
Sjelden. Kun fundet i Suldal.

538. *A. simile* Kirby.
Nogle faa exemplarer har jeg taget paa Stjernerø.

539. *A. apricans* Herbst.
Almindelig over hele Ryfylke.

540. *A. dichroum* Bedel. = flavipes Payk.
Ligeledes almindelig over hele Ryfylke.

541. *A. loti* Kirby.
Fundet paa Nærstrand, Stjernerø, i Suldal og paa Kloster.

542. *A. miniatum* Germ.
Sjelden. Fundet i Høgsfjord.

543. *A. frumentarium* L.
Ganske almindelig over hele Ryfylke.

544. *A. rubens* Steph.
Fundet i Saude.

545. *A. violaceum* Kirby.
Sjelden. Kun fundet i Suldal.

546. *A. aterrimum* L. = marchicum Herbst.
Almidelig over hele Ryfylke.

547. *A. curtirostre* Germ. = humile Germ.
Forekommer ligeledes almindelig over hele Ryfylke.

Rhynchites Schneid.

548. *Rh. betulæ* L.
Almindelig i Saude, Suldal og Høgsfjord.

549. *Rh. Mannerheimi* Humm. = megacephalus Germ.
Ganske almindelig i Sandeid. Forekommer ogsaa i Suldal og Aardal, men mere sjelden.

550. *Rh. tomentosus* Gyll. = uncinatus Thoms.
Sjelden. Fundet i Aardal.

551. *Rh. cupreus* L.
Sjelden. Et enkelt exemplar har jeg fundet paa Nærstrand.

Rhinomacer Geof.

552. *Rh. betulæ* L. = betuleti F.
Sjelden. Kun fundet i Suldal.

Anthribidæ.

Anthribini.

Platystomus Schneid.

553. *P. albinus* L.
Sjelden. Et enkelt exemplar har jeg taget i Roaldkvam i Suldal.

Scotylidæ.

Hylesinini.

Hylastes Er.

554. *H. ater* Payk.
Forekommer almindelig i Saude, Suldal, Jelse og Aardal.

555. *H. palliatus* Gyll.
Almindelig i Saude, Suldal og Jelse.

Hylurgus Latr.

556. *H. piniperda* L.

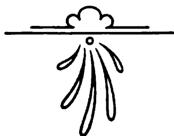
Fundet almindelig i Saude, Aardal, Hjelmeland og Jelse.

Scolytini.

Scotylus Geoff.

557. *S. pruni* Ratzb.

Sjelden. Et enkelt exemplar har jeg taget i Vaage i Suldal.

„Uhyret“ i Suldalsvandet.

(Af Skoleinspektør **Olsen**.)

Troen paa Søormene er som bekjendt saa almindelig blandt Fiskere og Sømænd langs hele vor Kyst, at det nytter lidet at forsøge paa at bringe ind en Smule kritisk Tvivl om Paalideligheden af alle de Iagttagelser, hvorom der berettes snart her og snart der. Selv de brave Fjeldbønder der inde i Suldal har tænkt: „so ein Ding müssen wir auch haben“, og saa har man for meget lange Tider siden og helt ned til Nutiden været forvisset om, at der i deres lange, smale og dybe Fjeldvand levede et forfærdeligt Uhyre, der dann og wann — rigtignok ofte med meget lange Mellemrum (hele Aarrækker) — viste sin mægtige Ryg over Vandet. Denne Tilsynekomst var da altid ledsaget af stærke Bevægelser i Vandet.

Jeg hørte ofte disse Beretninger, og det af aldeles paalidelige Mænd fra Suldal, der dels selv havde seet Uhyret — altid paa Afstand naturligvis — og dels havde Iagttagelserne fra dem bekjendte sandfærdige Mænd eller Kvinder. Uagtet jeg var aldeles sikker paa, at her forelaa optiske Selvbedrag, interesserede dog Sagen mig saa meget, at jeg i Sommerferierne 1892 tog mig en Tur op til Suldal for om muligt at komme efter den egentlige Aarsag til alle disse Historier om Uhyret, der satte saadan Skræk i Befolkningen deroppe. Med Undtagelse af nogle ganske ubetydelige Variationer var de mig paa Stedet meddelte Beretninger noksaa samstemmige. Det var som oftest i stille, varmt Sommerveir, at der pludselig opstod en voldsom Bevægelse i Vandet, og at der skjød op et stort, mørkt Legeme, altid i Form af en stor hvælvet Baad.

der, efter i 5 a 10 Minutter at have „dasket“ op og ned, atter gik tilbunds igjen.

Efter nærmere at have undersøgt Forholdene i den Del af Vandet — den øvre Ende —, hvor man oftest havde iagttaget Fænomenet, stod det strax klart for mig, at her var det Sumpgas, der spillede de gode Suldøler et Puds. Ved Gaardene Roalkvam ved Vandets øvre Ende kommer to Elve ned. I begge er der Sagbrug. Sagmuggen tilligemed andet Mudder af organiske Stoffe fra Elvene afleirer sig i Vandet. Der danner sig ovenpaa disse Afleiringer et noksaa tæt sammenfiltret Tæppe af Ferskvandsalger. Naar der saa er kommen Gjæring i Sagmuggen, og den udviklede Sumpgas har naaet en tilstrækkelig Spænstighed, rives Tæppet løst og føres op til Overfladen, hvor det, idet Gasen under det giver det en hvælvet Form, holdes oppe, indtil Gasen er undsluppen, hvorpaa det atter synker tilbunds.

Men disse Theorier fandt ingen Tiltro blandt Befolkningen, der nu engang absolut vilde have dette mærkelige Uhyre i deres Vand. Da der saa samme Høst atter af fem voxne Mænd og Kvinder samtidig iagttoges en ny Aabenbarelse af Dyret, blev jeg saa stærkt presset af daværende Ordfører i Suldal, den senere afdøde Gabriel Roalkvam, tilligemed flere andre formaaende Mænd deroppe, at jeg maatte love dem at anstille saa paalidelige Undersøgelser, at der ikke længere maatte være Sted for nogen Tvivl. Musædirektionen lod da ved Høstthinget i Sand 1892 optage Thingsvidne, hvor de, der sidst havde iagttaget Fænomenet, aflagde deres Vidnesbyrd. Men det gik her som saa ofte, at hver Part — de Troende og de Vantro — begge fandt, at de edelig bekræftede Iagttagelser støttede deres Opfatning af Sagen. De Troende syntes at have faaet saa godt Vand paa deres Mølle, at der inden deres Midte opstod alvorligt Spørgsmaal om Mulighed af at indfange Uhyret. Dette skulde da ske ved at lade forarbeide svære Sluggreier med mægtige Staalkroge forsynede med Jernkjætting som Fortøm, der da igjen skulde spleidses til en længere stærk Trosse. Denne skulde saa gjøres fast til flydende Petroleumsfade, og naar

da Bæstet havde haget sig fast, skulde det faa Lov til at fare hele Vandet rundt og mase sig ihjel ved at slæbe paa Fadet. Som Agn vilde man benytte en hel stor Lax. Et kløgtigt Hoved foreslog endog en stor Fleskeskinke som Agn. Der indkom virkelig til Musædirektionen mundtligt Spørgsmaal, om den var villig til at bekoste disse Greier og overtage øvrige Udgifter ved Indfangningen af Uhyret, der da skulde overlades Musæet til Udstopning. Af visselig meget gode Grunde vilde dog ikke Direktionen indlade sig paa Affæren. Men saa stærk viste altsaa den almindelige Tro paa Dyrets Existense sig at være.

Efter en længere Samtale om Uhyret lovede min Ven Ordføreren mig, at han næste Gang, det viste sig, ikke skulde lade det blive med at staa langt oppe paa Land og derfra at iagttage det, men straks reise ud med Baad til Stedet og paa nært Hold se, hvad der foregik. Selv fik han ikke Anledning til at indfri det givne Løfte. Men hans Broder, Kommandersergeant Kvam, og Lærer Roalkvam har paa Anmodning tilstillet mig neden indtagne Brev, ifølge hvilket de forhaabentlig for alle Tider mer end tilstrækkelig har gjort det af med „Uhyret i Suldalsvandet“, der i saa mange Slægtled har beskjæftiget den opskræmte Fantasi ikke alene i Suldal, men viden om.

Hr. skoleinspektør A. J. Olsen!

Det skal være os en fornøielse herved at imødekomme Deres anmodning om en beskrivelse af det fænomen, som vi vaaren 1893 iagttog i Suldalsvandet inde ved Roalkvam. Den ene af os, J. Kvam, der tilfældigvis fra vinduet hjemme saa udover vandet, blev opmerksom paa en besynderlig bevægelse i vandet ca. 20 meter fra land ret udfor sin baadbrygge. Vandet rørtes saa kraftigt, at det øieblikkelig blev grumset, saa det antog en rødbrun farve, samtidig med, at en mængde hvidt skum samledes paa overfladen. Endvidere saa det ud som om en større tømmerbjelke havde pludselig skudt op. Da afstanden var 2—300 meter, kunde

dette eiendommelige legeme ikke saa nøie bedømmes, ligesom det ikke med bestemthed kan paastaaes, om det overhovedet var en virkelig gjenstand. Den anden af os, der stod udenfor døren hos Mikkel Roalkvam sammen med et par gutter, blev først opmerksom paa fænomenet, efterat vandet var kommet iro. Skummet flød i mængde paa vandet, og den grumsede farve kunde sees. Sikre paa, at uhyret maatte have været der, sprang vi alle 3 til, skjøv baad ud og roede til. Alt var da saa nogenlunde stille, kun nogle bobler skjød op en og anden gang. Vandet maatte være sat i bevægelse af en større kraft, og bunden maatte der være rodet i. Ærgerlig over ikke at finde aarsagen til virkningen, roede vi iland og gik hver til vore hjem, vendende øiet alt i et mod det mistænkelige sted.

Ret som det var begyndte vandet ret udfor dampskibsbryggen, først sagte og ligesom det skulde koge, men tiltog hurtigt i styrke, saa da vi ankom til bryggen antagelig om et minut, fossede det ganske voldsomt, saa vi antager, at om en færingsbaad havde været midt oppe i det, maatte den være blevet fyldt. Endelig dukkede et legeme opover vandet af form som en større hvælvet baad. Denne gjenstand ruggede ganske rolig og dalede efterhaanden ned, til kun en liden del var synlig. Da vandet stilnede, laa gjenstanden stille. Øieblikkelig sprang vi i baaden og roede til. Hvor forbauset blev vi ikke, da det viste sig at være en sammenfiltret masse af sagflis og halvraadne plantedele, barnaale, træstykker og grums fra bunden. Massen, der var af betydelig omfang, var saa kompakt, at vi stødte en aare ned i den og søgte ved dennes hjælp at fløde den mod land. Dette lod sig imidlertid ikke gjøre, hvorfor vi med aaren holdt paa at støde den istykker. Hele massen bestod af det ovenfor nævnte. Det er vor bestemte mening, at det ikke stod i forbindelse med noget dyr, men at det maatte skrive sig fra en eksplosion i bunden.

Nordmark 30te oktober 1897.

Ærbødigst

Lærer Th. Roalkvam.

NB. Nærværende var kun tænkt at tjene som udkast, men da Hr. J. Roalkvam netop skal reise til Stavanger og da vil tage det med, saa blir ikke anledning eller rettere tid til i fællesskab at udarbeide en fremstilling, hvorfor dette mindre godt formede dokument maa fremsendes

D. s.

Oversendes hr. kommandersersjant J. Kvam til underskrift og videre forføining.

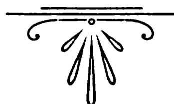
Th. Roalkvam.

At foranførte Fremstilling er overensstemmende med Sandheden, bevidnes.

Roalkvam den 30te Oktober 1897.

Ærbødigst

Jakob Kvam,
Kommandersersjant.

Indberetning

til Stavanger museum om udgravninger i Fister og Hjelmeland.

Af

Johannes Hanssen,
cand. mag.

Herved tillader jeg mig at give en kort beretning om de udgravninger, jeg iaar har foretaget. Det første sted, jeg rettede min opmerksomhed paa, var Randøen, Fister. Her er store gaarde med meget furu- og birkeskov, saa der var stor sandsynlighed for en tidlig bebyggelse. Man nævnte mig gaarden Kaada som et sted, hvor der var gravhauge. Dette viste sig ogsaa rigtigt. En flerhed af dem var imidlertid blevet aabnet tidligere. Jeg udgrov her en stor haug, bygget af svære stene. Den indeholdt et ca. 5 alen langt stenkammer, der i hele sin længde var delt i to ved en lang, smal kantstillet helle; det hele var dækket af store, tykke heller som overliggere. Den indeholdt intet gravgods. De øvrige hauge var mindre og gravskikken en ganske anden. En haug, hvorfra en hel del sten vistnok var blevet fjernet tidligere, indeholdt et gravkammer 1 alen i firkant, de øvrige havde intet gravkammer, men bunden var dækket af kulblandet jord. Paa gaarden Hovda sagdes der at staa en stor bautasten. Ved nærmere eftersyn viste det sig at være en ca. 5 alen lang helle, der vistnok havde tjent som overligger over et før aabnet og endnu synligt gravkammer.

Paa gaarden Viga i Hjelmeland vidste jeg, at der for mange aar siden ved udgravning af en kjelder var fundet en

urne med brændte ben. Den var imidlertid slængt bort. Da jeg hørte, at der paa nabogaarden Mjølhus fandtes flere store hauge, besluttede jeg efter indhentet tilladelse hos eieren, Sjur Mjølhus, at undersøge disse. Gaarden har en vid udsigt over fjorden. Ved en bugtning af aaen, Hauskaaen, hæver der sig en stor rund fjeldknaus, der kun er tilgjængelig fra en kant. Øverst oppe paa denne er der en vældig hob af store kampestene, der vistnok en gang i tiden har dannet en bygdeborg. I dennes nærhed i retningen øst—vest ligger 5 store hauge. I et par af disse var der gravet tidligere, og i den ene var der fundet en guldgjenstand, der efter beskrivelsen at dømme maa have været et dobbeltspænde.

Den første af disse var en stor grushaug med stene øverst oppe. Et stykke nede i haugen saaes hist og her enkelte kulpletter, og tilsidst stødte vi paa en stenhelle ca. 2 alen i firkant. Denne løftedes forsigtig af og saaes at hvile paa et 2 tommer dybt laag af fint kulstøv; ellers fandtes der intet i haugen. Den anden haug indeholdt et lidet gravkammer ca. 1 fod i firkant med en høi lerkrukke med brændte ben. Den ene af sidestenene var trykket indover, hvorved krukken var blevet knust. Dog har det lykkedes konservatoren at restaurere den. Krukken, der var dannet af grovt, sterkt grusblandet ler, har en meget smuk façon, omtrent som Müller No. 261, dog med noget længere og mere indtrykt hals.

En anden haug indeholdt en 4—5 alen lang og 1 alen bred grav; i denne havde der tidligere været gravet, dog fandtes der paa bunden en hel del hestetænder. Endnu en haug, som jeg undersøgte, viste intet tegn til begravelse.

Ogsaa paa gaarden Byrka i Hjelmeland besaa jeg flere hauge. Da det imidlertid var tydeligt, at man tidligere havde gravet i dem, foretog jeg ingen videre undersøgelse af dem.

Fortegnelse

over

oldsager indkomne til Stavanger museum i 1897.

Ved

konservator Helliesen.

---

1. *Spydspids* af *flint*, 12 cm lang og 3 cm bred. F. paa Erga, Orre sogn Jæderen. (1976).
2. *Spænde* af *bronce*, pl. 1, fig. 1, fra ældre jernalder, af form omtr. lig Montelius 316, men mangler ornamenter, 5,5 cm lang. F. paa gaarden Refve, Klep pgd. Jæderen. (1977).
3. Stykke af en liden *spænde* af *bronce*, pl. 1, fig. 2, fra ældre jernalder. Øvredelen, et stykke af nedredelen samt naalen mangler. Bøilen er 2 cm lang og 0,5 cm bred paa midten. Nedredelen er 1,9 cm bred, F. paa Nærbø, Jæderen. (1978).
4. To brudstykker og nedredelen til en liden smal *bøilespænde* af *bronce*. F. paa Buøen ved Stavanger. (1979).
5. Gravfund fra yngre jernalder:
   a) *Ringspænde* af *forsølvet bronce* af omtrent samme form som N. O. 687. Den ovale rings lange akse er 9,5 cm og den korte 7,5 cm lang. Ringen er 0,8 cm tyk. Oversiden af hver kugle er belagt med en ornamenteret tynd guldplade. Paa kuglernes yderside er indgraveret et baandslyngornament, som delvis er ødelagt paa grund af forvitring. Naalen er flad og paa langs kantet af en dyb fure. Et stykke af spidsen er afbrudt. (1980).
   b) Firkantet *vægtlod* af *bly*, pl. 1, fig. 3, med en forgyldt bronceplade paa oversiden. I midten af denne er der en firkantet ophøining, hvori er indfeldt en liden glas-

plade, hvorpaa er indslebet et lidet linieornament. Rundt om det firkantede midtparti gaar en bord med keltisk baandslyng og yderst en ophøiet snoet kant. Pladen er 2,4 cm i firkant og ca. 0,2 cm tyk. Blystykket har form af en kort afstumpet firkantet pyramide, 1,2 cm høi. (1981).

c) Halvdelen af et firkantet *vægtlod* af *bly*, pl. 1, fig. 4, af omtrent samme form og tykkelse som foregaaende; men 3,3 cm i firkant paa oversiden. Paa denne er der indfattet en ornamenteret plade af bronce i gjennembrudt arbeide. (1982).

d) Endel smaa tynde og svagt hvælvede *stykker* af *forsølvet bronce*. Det største stykke er blot 1,4 cm langt og 1,3 cm bredt. Smaastykkerne er formodentlig rester af en liden skaal (vægtskaal?). (1983).

e) Brudstykker af 4 *naale* af forsølvet *bronce*. De to er runde, ca 4 cm lange og 0,3 cm tykke i den videste ende. De andre to er flade. Den ene brede sideflade er kantet med en fin indridset linie. Det største naalstykke er 2,7 cm langt, 0,4 cm bredt i den ene ende og lidt over 0,2 cm bredt i den anden. (1984).

f) Tre *perler* af *glas* fra 1,5 cm til 2 cm i tvermaal. De to mindste er af grønligt gjennemskinneligt glas og den største af en ugjennemsigtig blaa glasmasse. Alle er paa udsiden indlagt med røde og gule linier og slyngninger. (1985).

g) *Tveegget sværd* af *jern*, hvis haandtag i form og udstyr ligner N. O. 508, men underhjaltet er ikke saa meget nedadbøiet. Haandtaget er 9,4 cm langt af træ med et forrustet tværstribet belæg. Overhjaltet er 8,4 cm og underhjaltet 11,5 cm bredt. Klingen er 78 cm lang og paa midten 5,8 cm bred. (1986).

h) *Spydspids* af *jern*, hvoraf et stort stykke af bladet mangler. Falen er 15 cm lang. I denne sidder en tværstift af bronce til hæftning af skaftet. Brudstykket af bladet er 15 cm langt og 3,6 cm bredt. Paa

dets forrustede sider findes aftryk af grovt vævet tøi. (1987).

i) Brudstykke af *bladet* til en *kastespydspids* af *jern*, 15 cm langt, 2,7 cm bredt i den ene ende og 1,8 cm i den anden. (1988).

j) Endel *pilespidse* af *jern*, alle af samme form og størrelse. Bladet 10,5 cm langt og 2,4 cm bredt; flere af spidserne er rustede sammen. (1989).

k) *Øks* af *jern*, 17,5 cm lang og 10,5 cm bred langs eggen. Lig N. O. 561. I skafthullet sidder levninger af træskaftet. (1990).

l) *Knivblad* af *jern*, 12,5 cm lang og 2 cm bred. Bladet er stærkt forrustet og delvis ødelagt. (1991).

m) *Skaft* til en *kniv*, muligens til foregaaende nummer. Skaftet er af træ med et finere hornlignende ydre belæg. I midten sees tangen til knivbladet. Skaftet er 10 cm langt og 2,2 cm høit og 1,7 cm tykt. (1992).

n) Brudstykker af en *skjoldbule* af *jern*. Til det største stykke er fastnaglet et lidet stykke af skjoldet. (1993).

o) Brudstykke af en *hank* af *jern*, ca. 6 cm lang og 0,5 cm tyk. (1994).

p) Et firkantet, 6 cm langt brudstykke af en *nagle* af *jern*, omgivet af tilrustede trætliser. (1995).

q) Endel smaa *klinknagler* af den sedvanlige form, sandsynlig tilhørt ligkisten. (1996).

r) Endel træstykker, levninger af ligkisten? (1997).

No. 5, a—r, blev funden i Sandeid, Vigedals pgd. Ryfylke, i en liden grushoug ca. 100 skridt fra sjøen. I hougen fandtes ikke noget gravkammer af sten. Liget er sandsynligvis bisat i en trækiste.

6. *Dolk* af *flint*, hvoraf ca. 6 cm af odden mangler. Haandtaget er firesidet med indhuggede ziksakkanter, 9 cm langt og ca 2 cm tykt. Den gjenværende del af bladet er 9 cm langt og 3,7 cm bredt. Fundet ved veitegravning paa gaarden Riskedal, Aardals sogn, Hjelmelands pgd. Ryfylke. (1998).

7. *Celt* eller *ispil* af *jern*, 14 cm lang og 5,7 cm bred langs eggen. Ved skafthullet er tværsnittet næsten kvadratisk med 4 cm side. F. paa gaarden Haugstad ved Hafrsfjord, Haalands pgd. Jæderen. (1999).
8. 16 *perler* af en rød og orangegul ugjennemsigtig *glasmasse*. De fleste er 0,7 cm lange og 1 cm i tvermaal. F. under en liden stenhelle paa gaarden Vorre, Avaldsnæs pgd. Ryfylke. (2000).
9. Liden *remspænde* af *jern*, lig N. O. 580, men mere oval og blot 3 cm bred og 2 cm lang. F. ved pløining paa gaarden Fister, Hjelmelands pgd. Ryfylke. Gave af Per Iversen Fister. (2001).
10. *Haandsnellehjul* af *klæbersten*, ca. 3 cm i tvermaal og 1 cm høi. F. i jorden paa Fister, Hjelmelands pgd. Ryfylke. Gave af Ivar Eriksen Fister. (2002).
11. *Urne* af grovt *ler*, 33 cm høi, 20 cm i tvermaal ved aabningen, der har en udbøiet rand, og 15 cm i tvermaal ved bunden. Den største vidde ligger i ca $^2/_3$ af høiden fra bunden og er 25 cm i tvermaal. Den ligner altsaa af form Sofus Müller No. 261, men har en længere og mere sammenkneben hals. Urnen der delvis var fyldt med brendte ben, blev funden i et lidet firkantet kammer i en houg paa gaarden Mjølhus, Hjelmelands pgd. Ryfylke af cand. mag. Hanssen. (2003).
12. *Hammer* af *granit*, 14 cm lang, 6,5 cm bred og 3,2 cm tyk. Paa midten er der en 6,5 bred udhugning for skaftet. Begge endepartier er butte, ensdannede og noget slebne. Muligens er hammeren tildannet af en lang oval rullesten. F. ved veigravning paa gaarden Grannæs ved Hafrsfjord, Haalands pgd. Jæderen, gave af Jonas Ree. (2004).
13. *Ornamentbeslag* af forgyldt *bronce* fra yngre jernalder. Beslaget er cirkelrundt, 5,5 cm i tvermaal, med et ophøiet midtparti omgivet af en ca 0,8 cm bred flad krave. Denne er adskillig beskadiget, ligesom en stor del af guldbelægget er forsvundet. I midten er der 5 huller og i kraven 4. Hele beslaget har været ornamenteret med

spiralslyngninger og kravens ydre rand med en perlestav. F. i Nærbø, Haa pgd. Jæderen. (2005).

14. *Øks* af *jern* fra yngre jernalder, 19 cm lang og 13 cm langs eggen. Af form staar den mellem N. O. 599 og 561. F. i en houg paa gaarden Lode, Haa pgd. Jæderen, af Martin B. Svendsen. (2006).

15. *Brynesten* af *kvartsit*, stærkt opslidt i den ene ende. Paa en af siderne staar indridset ᛕ ᛪ ᛁ ᛯ Den sidste rune er især meget tydelig. F. i en myr paa gaarden Ree, Time sogn Jæderen. (2007).

16. *Urne* af rødligt fint *ler*, pl. 2. Den er videst ovenover midten og smalner hurtig sammen til en hals med udbredtet rand. Aabningen er 12,5 cm i tvermaal. Den største bredde 23 cm og høiden 18,5 cm. Urnens sider gaar ned som sex ovale flige mellem sex fra bunden opstigende kjøle. Alle flige er kantet med parallele furer og indenfor disse med en rad af tunger. Om urnens hals gaar fire furer og under disse en rad tunger. Kjølene er nedentil kantet med to furer og oventil med en fure, samt endel tverfurer. F. i Varhoug sogn Jæderen. (2008).

17. Brudstykke af en *kam* af *ben*. Rygstykket er 2,2 cm høit og 1,8 cm bredt. Det meste af tænderne er afbrudte. I rygstykket staar en liden tverstift af bronce. F. i en houg paa Ree i Time pgd. Jæderen. (2009).

18. Overdelen med naal til en *bøilespænde* af *bronce* fra ældre jernalder, nærmest lig N. O. 243, men naalfæstet har et fremspring, hvortil er fæstet en ring. Stykket er 3,3 cm langt. F. i en houg paa Ree i Time pgd. Jæderen. (2010).

19. Brudstykker af en *urne* af sort lakeret, grovt *ler*. Nu restaureret. Den er videst omtrent over midten og smalner oventil sammen til en kort og vid hals med noget udadbøiet rand. I ca. 4 cm afstand fra randen synes der at have været 3 hanke. Imellem hankene og af disses høide gaar der et simpelt ca. 4 cm bredt linieornament bestaaende af to parallele furer, hvorimellem er indridset endel linier i kors og endel punkter. Urnen er ca. 20

cm høi, over bunden er den 10 cm vid, over midten 21 cm og over aabningen ca. 15 cm. F. i en torvmyr paa gaarden Ree i Time sogn, Jæderen. (2011).

20. a) Liden *urne* af kloritholdig *ler* af form som N. O. 370. Den er 12,5 cm høi, 13,5 cm i tvermaal ved aabningen og 10 cm i bunden. Siden er delt i vexelvis 6 smale og 6 brede lodrette felter. Et af de brede er furet med endel parallele vandrette linier, et med skraatløbende, medens i de øvrige er linierne ordnede omtrent til et ziksakbaand. De smale felter er forsiret med flere lodretstaaende furer, mellem hvilke gaar korte skraalinier. I ca. 2 cm afstand fra den lidt udadbretede rand og parallel denne løber et par linier, hvorimellem er indstukket korte og dybe skraastreger. F. i en houg paa gaarden Edland, Gjesdal sogn. (2012).

b) *Bøilespænde* af *bronce* fra ældre jernalder, 6,2 cm lang, med næsten hel naal. Af form er den omtrent lig N. O. 243. F. sammen med foregaaende. (2013).

21. Brudstykker af en *urne* af graa kloritholdig *ler* af form lig N. O. 37. I restaureret stand er den 21,3 cm høi, ved aabningen 21,5 cm i indvendig tvermaal. Siden er simpelt ornamenteret med tætstaaende lodrette furer og endel vandrette, der er ordnede til 3 baand. F. i samme houg som foregaaende. (2014).

22. Brudstykker af en *urne* af graa kloritholdig *ler* af samme form som foregaaende men forholdsvis lavere og mere cylindrisk. I restaureret stand er den 21,5 cm høi og 25 cm indvendig i tvermaal ved aabningen. Siden er ved lodrette furer inddelt i 12 omtrent lige brede felter, hvoraf de 10 ved skraastreger, der gaar i kors, er inddelt i ruder, hvorimod stregerne er vandrette i de øvrige 2 felter, der staar diametralt ligeoverfor hinanden. F. i samme houg som foregaaende. (2015).

Hougen laa paa Tore Edlands indmark og blev udgravet af hans søn Torger. Den lille urne (2012) fandtes paa den nordre side af hougen i et lidet kammer. Den

laa halvt paa siden støttende sig til en liden sten. I mulden under urnen fandtes bøilespænden samt en liden rest af en broncegjenstand. Urnen (2014) blev funden i et lidet kammer i midten af hougen, sammen med brændte ben. Den største urne (2015) blev fundet i et lidet kammer i søndre kant af hougen ligeledes sammen med brændte ben. I den østre kant af hougen fandtes ved siden af en stor sten et større kammer, men dette var tomt.

23. Stort *haandsnellehjul* af *klebersten* med ensdannede, uregelmæssigt hvælvede grundflader, 7 cm i tvermaal og 3,3 cm tyk. Hullet er 1,2 cm i tvermaal. F. i en houg paa Rimestad, Nærbø Jæderen, sammen med kulgrus og krukkestykker. (2016).

24. Stykker af en *kile* af *lerskifer* af meget tarvelig form, ca. 11 cm lang og ca. 3 cm bred langs eggen. En del af den øvre ende er afslaaet. F. i Time Jæderen. (2017).

25. Kegleformet *haandsnellehjul* af *serpentin*, 3 cm i tvermaal og 1,7 cm høi. F. i Klep Jæderen. (2018).

26. Halvkugleformet *haandsnellehjul* af *klebersten*, 3,5 cm i tvermaal og 1,2 cm høi. F. i Ranneberg sogn, Jæderen. (2019).

27. Brudstykker af en *urne* af grusblandet grovt *ler* omtr. lig N. O. 354, ca. 20 cm høi og 16 cm i tvermaal indvendig ved aabningen. I urnen fandtes brændte ben. F. i en houg paa gaarden Bjelland i Riskekværven, Hetlands pgd. Jæderen. (2020).

Fig 1.

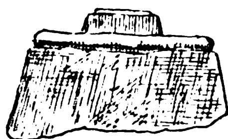

Fig 3.

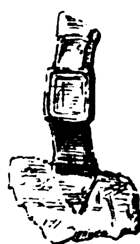

Fig. 2.

Fig. 4.

Dreyers Reproduktionsanstalt.

Dreyers Reproduktionsanstalt.

STAVANGER MUSEUM

AARSBERETNING

FOR

1898

9DE AARGANG

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI (JAKOB DREYER)
1899

STAVANGER MUSEUMS

AARSBERETNING

FOR

1898

9DE AARGANG

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI
1899

Indhold.

Pag.

Aarsberetning 14

Tor Helliesen: Bidrag til kundskaben om Norges coleopterfauna VI (med 1 planche) 35

— Oldtidslevninger i Stavanger amt (med 1 planche og 1 kart) 49

— Fortegnelse over oldsager indkomne til Stavanger museum i 1898 72

Direktionen.

Skoleinspektør Olsen, formand.
Adjunkt Bahr, viceformand.
Konsul I. S. Isachsen.
Konsul Hans L. Falck.
Grosserer Kornelius Olsen.
Kapt. H. C. Pedersen.

Sekretær:
Tor Helliesen, Kand. real.

Kasserer:
Tor Helliesen, Kand. real.

Konservator:
Tor Helliesen, Kand. real.

Præparanter:
J. Sørensen.
Marie Sørensen.

Fortegnelse
over
medlemmerne af Stavanger museum i 1898.

Aadnesen, E. Leganger.
Aanensen, Bankchef.
Aanensen, A., Prest.
Aanensen, Chr., Bagermester.
Aanensen, P., Malermester.
Aarre, R., Kjøbmand.
Aarstad, Aagot.
Aarstad, Morten.
Årstad, O.R.Sagfører.
Aarstad, W., Kjøbmand.
Aasland, M., Pakhusformand.
Aasland, T. O., Skolelærer
Abrahamsen, Gustav O.
Anda, N.
Andersen, Gustav E.
Andersen, Jens S.
Andersen, Joh., sen.
Andersen, Osm., Handelsreisende.
Arentz, H. S.
Arentz, V.
Arnesen, J., Sogneprest
Baade, H. S., Sæbefabrikant.
Baade, Ingvar.
Baade, Johan.
Baade, Trygve.
Bahr, H.
Bang, Aksel.
Berentsen, Erik.

Berentsen, Tobias.
Berentsen, Olga.
Berentsen, Caroline.
Berentsen, M.
Berg, Gabr.
Bergesen, Sigval.
Berner, Jens.
Berner, Advokat.
Berner, Dagfin H.
Bertelsen, K. S.
Bertelsen, Torgeir.
Bjelland, Chr.
Birkedal, H., Tandlæge.
Birkeland, Apotheker.
Bjelde, Olaf, Kjøbmand.
Bowitz, Ingvald.
Bryne, Thorstein.
Buch, Andr.
Buch, Th., Dr.
Bull, J. L.
Bøe, W., Dr.
Bøe, Paul, Politifuldm.
Baade, Jonas, Skrædder.
Bjørnsen, A. G., Skolelærer.
Cappelen, Dr.
Conradsen, Johs.
Daae, Jess, O.R.Sagfører.
Dahl, Jonas.
Dahle, Sekretær.
Dreyer, P. T., Bogtrykker.
Dreyer, Jakob, Bogtrykker.
Eckhoff, Overlærer.
Eide, H.
Ellingsen, G., Murmester.
Engelsgjerd, Kjøbmand.
Eriksen, S., Skibsreder.
Eriksen, L., Skibsreder.

Erichsen, Rektor.
Evje, Dispachør.
Falck, Chr., Konsul.
Falck, Hans L., Konsul.
Finne, Byfoged.
Finne, Gabr.
Finne, Phillip.
Floor, Johs., Boghandler.
Gabrielsen, H., Cand. jur.
Gabrielsen, H. E.
Gausland, J.
Gjemre, Joh.
Gjemre, J. P., Skomager.
Gundersen, B.
Gundersen, G., Skrædder.
Gjøvaag.
Greve, J.
Grude, Meierimester.
Grude, K.
Grønnestad, E.
Gude, Ove, Sorenskriver.
Gundersen, Sigurd R.
Gundersen, Tobias.
Gunvaldsen, Gust.
Gimre, Berent P.
Grimsgaard, Kaptein.
Gabrielsen, G. C.
Gjermundsen, L.
Haabeth, Arne.
Haaland, Ingvald.
Haaland, L., Bager.
Haaland, P. C., Kasserer.
Hals, C., Frøken.
Hamre, O. A.
Hansen, Hans Sundt.
Hansen, Frederik, Konsul.
Hauge, H., Kjøbmand.

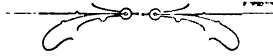
Haugstad, Lærer.
Heiberg, Toldkasserer.
Helland, Hoteleier.
Helliesen, Tor.
Hellstrøm, Guldsmed.
Hjorth, Edw. Kaptein.
Hobberstad, A.
Hognestad, John.
Holdt, Konsul.
Holst, I. W.
Holst, Oberst.
Housken, Kasserer.
Haabeth, Sven.
Idsøe, A., Slagter.
Idsøe, Enok.
Idsøe, Ingv., Garver.
Isachsen, I. S.
Iversen, Johan C., Kjøbmand.
Jakobsen, P. H.
Jensen, Oluf, Bundtm.
Jenssen, Andr.
Jespersen, J. Grosserer.
Johnsen, P.
Johnsen, Richard.
Juell, P., Udskiftningsf.
Jespersen, N., Farmaceut.
Kielland, C. Kr., Bogtrykker.
Kielland, Alexander L.
Kielland, O.R.Sagfører.
Kielland, Karl.
Kielland, Kitty.
Kirsebom, G. M. T.
Kleppe, Fr., Agent.
Kleppe, A. G., Kjøbmand.
Knoph, Olaf.
Knudsen, Knud.
Knudsen, Ole.

Kristensen, Provst.
Krogh, Johs.
Krøger, H.
Knoph, J. E.
Langballe, G., Farmaceut.
Langberg, Overlærer.
Lange, Dr.
Lange, Oberstløitnant.
Larsen, Th., Politimester.
Larsen, A. Robertsen, Agent,
Larsen, M. T., Bager.
Larsen, Tor Eeg.
Lie, Johan.
Lindtner, A.
Lorange, Joh.
Lowzow, O., Toldbetjent.
Lorentzen, Hjort.
Larsen, Anton, Skolebestyrer.
Larsen, Lars, Kjøbmand.
Marnburg, Kjøbmand.
Mauritsen, S.
Mauritsen, Th.
Meidell, Apotheker.
Meling, A.
Mejlænder, Johan.
Mejlænder, G.
Meyer, Provst,
Meyer, Hans.
Middelthon, C.
Monsen, Georg T.
Monsen, Schanche.
Mordt, Sorenskriver.
Mortensen, S., Murmester.
Mortvedt, Østen, Bankkasserer.
Mumme, Rudolf.
Myhre, R., Dr.
Møller, C. H.

Møller, C. H. O.
Mohr, Pastor.
Middelthon, Jakob.
Meling, T.
Mydland, L. A., Fabrikbestyrer.
Nilsen, Dr.
Nilsen, Stationsmester.
Norman, Oluf,
Nødtvedt, Olaf,
Norem, Conrad, Kjøbmand.
Oftedal, Chr.
Oftedal, Peter.
Olsen, A. J., Skoleinspektør.
Olsen, Kornelius.
Olsen, Th., Apotheker.
Olsen, J. A., Skrædder.
Oppen, Amtmand,
Olsen, Chr., Skomager.
Oftedal, O.R.Sagfører.
Poulsson, P. H., Gartner.
Pedersen, C. H., Kapt.
Pedersen, H., Kapt.
Pedersen, P. T., Kjøbmand.
Pedersen, P. C.
Pedersen, P., Tobaksf.
Pedersen, Conrad S., Kjøbmand.
Pedersen, Adolf, O.R.Sagfører.
Person, Olaf, Hoteleier.
Petersen, Roland.
Pedersen, Joh., Grosserer.
Racine, E.
Racine, Fr.
Randulff, Ths., Bankkasserer.
Randulff, Bernh., Kasserer.
Ring, Frøken.
Rønneberg, E.
Rønneberg, Th.
Rønneberg, T., Fabrikeier.

Schouw, Joh. C.
Schiøll, Dr.
Schreiner, Carl L.
Selmer, Sogneprest.
Solem, Adjunkt.
Soma, Gustav O., Kjøbmand.
Sortland, G. Lærer.
Steenberg, P., Boghandler.
Storm, Fr., Kapt.
Storsteen, H., Lindøen.
Svendsen, N.
Sømme, Andr., Konsul.
Sømme, Jonas, O.R.Sagfører.
Søyland, T.
Søyland, H.
Sørensen, N. B.
Sørvaag, H., Lærer.
Svensen, Enok, Kjøbmand.
Soma, Johs., Skomager.
Thiis, C. Houge.
Thomsen, H., Kjøbmand.
Thorsen, Hans.
Thorsen, T., Skibskapt.
Thorsen, Axel.
Tjensvold, N. E.
Tjessem, O., Telegrafist.
Toresen, Nicolay.
Tostensen, G. M. Bager.
Torgersen, Jakob, Indrulleringsbetjent.
Ulstrup, Abraham.
Waage, Thorbjørn.
Wattne, Fr., Konsul.
Wathne, T., Skibskapt.
Vemmestad, Dr.
Westerbom, A.
Wiig, M., Kapt.
Wiig, S. B. R., Fiskeexp.

Wyller, Dr.
Vik, Oddm.
Zimmer, Stadsfysikus.
Zimmer, K.
Øyen, Postmester.
Øvregaard, L. B., Kjøbmand.
Øvregaard, J., Maler.

Stavanger museums aarsberetning
for 1898.

Ifølge lovenes § 5 skal direktionen herved tillade sig at fremlægge for den ærede generalforsamling sin beretning om museets virksomhed i det forløbne aar.

Museet har været aabent for publikum hver torsdag fra kl. 12—1 og hver søndag fra kl. 11½—1½ og om eftermiddagen fra kl. 5—6 saalænge dagslyset tillod det.

Udenfor de faste aabningstider har der ogsaa været anledning til at faa bese samlingerne.

De besøgendes antal har omtrent været 16000. Størst har besøget været i sommermaanederne.

For alle byens og landdistrikternes skoler har museet været aabnet til fri afbenyttelse.

Iaar indsendte vi et andragende til Stavanger kommunebestyrelse om at erholde et aarligt bidrag paa 1000 kr. af kommunen til museets drift. Dette bidrag blev os enstemmig bevilget. Ligeledes tilstod bestyrelsen af legatet for Stavanger byes vel os et bidrag paa 1050 kr. For disse bidrag takker vi herved paa det forbindtligste.

Til museets drift har vi iaar havt af staten et bidrag paa kr. 4000, af Stavanger kommune kr. 1000 og af legatet for Stavanger byes vel 1050 kr. I kontingent er indkommet kr. 1134 og i diverse kr. 430,49, tilsammen kr. 7614,49. Vore udgifter har været kr. 7445,59. Forøvrigt henvises til det reviderede regnskab, der i ekstrakt findes vedlagt beretningen.

Da museets samlinger har øget temmelig stærkt i de sidste aar, begynder lokalerne nu at blive saa opfyldte, at vi

vanskelig kan faa ordnet og opstillet gjenstandene saa smukt som ønskeligt kunde være, og da vi dertil har i vente flere betydelige sendinger, som ogsaa maa have plads, vil vi foreslaa for den ærede generalforsamling, at vi søger at paabegynde tilbygningen af den manglende søndre fløi, hvorved vi vil faa en hel og harmonisk bygning til pryd for vor by. Den nye fløi vil antagelig ikke komme til at koste over 30 000 kr. Da vi anser det for at være en æressag for byen, at faa bygningen færdig, haaber og tror vi, at byens indvaanere vil være med efter evne til at realisere foretagendet. Vi vil derfor foreslaa, at vi udsteder subskriptionsindbydelse til tegning af bidrag.

Byens dagblade har ogsaa iaar velvillig indtaget museets avertissementer om aabningstiden gratis, hvorfor direktionen bringer dem sin tak.

Konservator har foruden at have ledet og forestaaet præpareringen og udstopningen af skind arbeidet med ordningen og katalogiseringen af myntsamlingen, som nu næsten er færdig, samt fortsat ordningen af oldsamlingen, hvoraf afdelingerne indeholdende stenalderen og broncealderen er færdige. Han har tillige udført museets korrespondance, der iaar har beløbet sig til 250 breve, samt bogført de til museets bibliothek indkomne skrifter og bøger.

Museets literære bytteforbindelse er i aarets løb forøget med 4 nye:

Nederlandsche dierkundige Vereeniging, Helder.

The Missouri Botanical Garden, Missouri.

The Meriden Scientific Association, Meriden.

Buffalo Society of Natural Sciences, Buffalo.

Museet staar nu i literær bytteforbindelse med 145 videnskabelige selskaber og institutioner.

Samlingerne har iaar havt en smuk forøgelse. En værdifuld gave har vi modtaget af hr. grosserer E. Racine, der har foræret museet en gruppe af lammegribbe og muflonfaar, og hr. Thesen fra Cap har ogsaa iaar beriget vor samling med endel zoologiske og etnografiske gjenstande fra Cap. Af andre gode ting kan nævnes et skelet af næbhvalen (Hyperoodon

diodon), hud og skelet af den hvidnæbbede delfin (Delphinus albirostris) samt en moskusokse (Ovibos moschatus).

Samlingernes forøgelse vil sees af følgende korte oversigt:

A. Den naturhistoriske afdeling.

Udstoppet og udstillet af:

a. Pattedyr.

Husarabe (Cercopithecus patas) Afrika.
Parykabe (Macacus sinicus) Bagindien.
Røskat (Mustela erminea) sommerdragt, Jæderen.
Hare (Lepus timidus) høstdragt, Ryfylke.
Moskusokse (Ovibos moschatus) han, Grønland.
Muflonfaar (Ovis musimon) han, hun og unge, Sardinien.
Nise (Phocæna communis) Stavangerfjord.
Hvidnæbbet Delfin (Delphinus albirostris) Jæderen.

b. Norske fugle.

Gulspurv (Emberiza citrinella) Randeberg.
Irisk (Cannabina cannabina) Grude.
Stendilp (Saxicola oenanthe) Randeberg.
Rødstjert (Ruticilla phoenicurus) Randeberg.
Graasanger (Sylvia sylvia) Randeberg.
Graa fluesnapper (Muscicapa grisola) Randeberg.
Sort og hvid fluesnapper (Muscicapa atricapilla) Randeberg.
Engpiplærke (Anthus pratensis) Randeberg.
Vendehals (Jynx torquilla) Hindal, Stavanger.
To jagtfalke (Falco gyrfalco) gammel og ung, Ryfylke.
Pilegrimsfalk (Falco peregrinus) Hillevaag, Stavanger.
Fjeldrype (Lagopus mutus), Ryfylke.
Dalrype (Lagopus lagopus) Ryfylke.
Tre aarhaner (Tetrao tetrix) Ryfylke.
Tiur, røi (Tetrao urogallus) Ryfylke.
Hjerpe (Bonasa bonasia) Gjesdal? Jæderen og Dalene.
Kystbrokfugl (Squataralo helvetica) Jæderen.
Ryle (Ægialitis hiaticula) Randeberg.
Spovesneppe (Tringa subarquata) Jæderen.

Rugde (Scolopax rusticula) Jæderen.
Sothøne (Fulica atra) Tananger.
Hvidkindet gaas (Bernicla leucopsis) Jæderen.
Gaul (Bernicla bernicla) Jæderen.
To sædgjæs (Anser segetum) gammel og ung, Kloster, Ryfylke.
To lyngænder (Mareca penelope) Jæderen.
Spidsand (Dafila acuta) Jæderen.
Krikand (Quercuedula crecca) Jæderen.
Angletaske (Harelda glacialis) Jæderen.
To bjergænder (Fuligula marila) Jæderen.
Sjøorre (Oidemia fusca) Tungenes.
Lappelom (Podicipes auritus) Kværnevig.
Islom (Colymbus glacialis) Stavangerfjord.
Kubalke (Alca torda) Stavangerfjord.
Lomvi (Uria troile) Stavangerfjord.
Lomvi (Uria troile var. ringvia) Jæderen.

c. *Udenlandske fugle.*

Næshornsfugl (Bycanistes buccinator) Sydafrika.
Due (Columba aquatrix) Sydafrika.
Flamingo (Phoenicopterus sp.?) Sydafrika.
Ørn (Aquila chrysaätos) Schweiz.
Lammegrib (Gypaëtos barbatus) gammel han og hun, voxen ungfugl og unge.

d. *Krybdyr, fiske og lavere dyr.*

9 forskjellige reptilier fra Sydafrika og Indien, samt endel insekter, krebsdyr, orme og pighudede dyr.

e. *Skeletter.*

Kranium af schakal (Canis aureus) Tunis.
— - fjeldræv (Canis lagopus) Ryfylke.
— - hyænehund (Lycaon pictus) Sydafrika.
— - grævling (Meles taxus) Egersund.
— - hjortesvin (Porcus babirusa) Celebes.

B. Den historisk-antikvariske afdeling.

a. Den etnografiske samling.

Model af baad fra Alaska.
Stok af elefantsnabelhud fra Kamerun.
2 træskeer fra Antonosi, Madagascar, gave af missionær C. H. Tou.
En æske af flettet straa do. — - —
Sahafa, arbeidet af palmeblade — - —
Thebeholder samt thesuger fra La Plata.
Kvindehue fra Island.
Kobjelde af bronce fra Motland i Høgsfjord.
Et sølvstøb og hodevandshus fra Ryfylke.
Gammel postførerstok fra Ryfylke.
Hovedbedækning af sorte strudsefjær fra Sydafrika.
Lidet snushorn - —
Bælte af straa med perlebesætning - —
Hals- og brystsmykke af perler - —
Liden pose med perlebroderi - —
Skjørt af terrakottafarvet bomuldstøi med perlebesætning fra Sydafrika.
Aaklæde fra Høgsfjord.
Mangletræ fra Gudbrandsdalen.
Vævtræ - —
Manglebræt fra Jæderen.
En trøie og et par vanter fra Mandalen.
En træske og et grødespand fra det Trondhjemske.
En bolle fra Mandalen.
14 forskjellige etnografiske gjenstande fra Fister i Ryfylke, samlede af cand. mag. Hanssen.

b. Oldsamlingen

er forøget med 96 forskjellige gjenstande, alle fundne i Stavanger amt. Af disse høre 30 til stenalderen, 3 til broncealderen, 39 til ældre og 24 til yngre jernalder.

Fortegnelse

over

gaver indkomne til museet i 1898.

Elias Øiestad: 2 alkeæg og 2 koraller.

Theodor Rønneberg: 1 skilling fra Karl 13 samt en kinesisk mynt.

Lensmand Ravndal, Aalgaard: En jordfunden brynesten af kvartsit og haandtag til en klæberstensøse.

Karl Karlsen: 9 kobbermynter.

I. K. Grude: Forskjellige oldsager fra stenalderen og en stor urne af ler.

Rasmus Næresen: Et menneskekranium fundet i tomten af det gamle raadhus.

Hans Berentsen Mong, Egersund: Sjøstjerner.

Kapt. Peder Lindtner: En slimaal og en brosme.

Jonas Øvestad, Varhaug: En rugde.

J. L. Bull: Holbergs geografi. V del.

Tjæran Enoksen Goa: Et jordfundet hvalben.

Mauritz Gilje, Tastad: En gammel kobjelde af bronce.

O.R.sagfører Eik: En kubalke.

Jonas Rasmussen Engøen: Tre smaa fiske.

Postbud Mortensen: En landskildpadde.

Torger Sandve, Ogne: En sjøstjerne.

Oberstløitnant Lange: Et gammelt franskt lexicon.

Randulf Vatne: En panserulke.

Adolf K. Vagle: Et par haikjæver.

Missionspræst C. H. Tou: To træskeer, en æske af straa, en bundt raasilke, træprøver fra Madagascar.

Martin Reiestad, Varhaug: En salamander.

Lensmand H. Kolbenstvedt, Sand: En jordfunden skaal af klæbersten.

Gabriel T. Jonasen: Endel udenlandske mynter.

Guldsmed Hellstrøm: To jordfundne sværd, et sværdhaandtag, en spænde og knap.

Kapt. Vilhelm Torkildsen, Finnø: En thebeholder og thesuger fra La Plata.

Kristian Haga: En urne med brændte ben.
Kapt. Chr. Steensohn, Egersund: Et albatrosæg samt endel mineraler fra Kerguelen.
Tønnes Nerland: En skraber af flint.
Charles Thesen, Cap: En fuldstændig kvindelig kafferdragt. Et snushorn, hovedpynt af strudsefjær fra Sydafrika. 30 fugleskind fra Cap. 3 skal af papirsnekken, 21 fugleæg, 82 insekter, endel konkylier og en bundt med straa.
Karl Karlsen: En sorthai, „kulper".
Mandius Stensø: En aalekvabbe.
Johan Eliassen, Engøen: En sommerfuglepuppe.
Paul Jørgensen: Et sjøpindsvin.
Fabrikbestyrer Nils Nilsen, Aalgaard: To sænkestene.
Andreas Pedersen: 12 udenlandske mynter.
Kapt. Emil Andersen: Et dødningehoved.
Jakob Eik, Stjernerø: Et jordfund fra yngre jernalder.
Fiskeriexportør Wiig: En nise.
Eilert Svensen, Roaldsø: En tusmørkesværmer.
Johan Hiorth, Ogne: En ørret.
Kand. mag. Hanssen: En staalorm.
Kapt. L. Børresen: En sjøstjerne fra Brasilien.
Th. W. Hansen: Fire argentinske pengesedler.
Anton Iversen: Sjøsvamp fra Kopervig.
Agent Henriksen: En sommerfuglelarve.
Lithograf Holmgren: En blæksprut.
Karl Gjemre: Tre konkylier.
Lærer Bjørnsen: En russisk kobbermynt.
Kapt. G. Salvesen: 39 arter konkylier.
Enkefru Thora Kielland: En dessin.
Gunder Sørhus: Endel udenlandske mynter.
Bernhard Meyer: En gammel spansk sølvmynt.
Klaus Hansen: En brasiliansk mynt.
Kapt. H. Pedersen: 50 udenlandske mynter.
Johan Vestly: Et ekorn.
Bjarne Johnsen: En flintflække og en gammel norsk mynt.
Karl Johansen: To gamle danske mynter.

Enkefru Hanssen: Et gammelt banketræ.
Harald Isachsen: Tre konkylier.
Kasserer H. Lunde: Et ekorn.
Hanna Nathanielsen: En barkkoral fra Brasilien.
Greger Bjørnson: 3 udenlandske mynter.
P. Stangeland, Time: En sothone.
Den kemiske fabrik: Et par hvalkjæveben.
Cecilie Øyen: 3 udenlandske mynter.
Skrædder Hetland: En baadmodel fra Alaska, pandser og hoved af et bæltedyr.
Kapt. Fr. Storm: En antik romersk mynt af kobber.
Knud Viste: En sølvmynt fra 1355.
Banemester R. Skjærpe: En rugde.
B. Kvaløen, Imsland: En blaameise.
Thomas Poulsson: En antik græsk mynt.
Ths. S. Falck: En samling mineralier.
Johannes Ikdal, Skjold: Et stykke blyglans.
Hakon Madsen: En jernerts (meteorsten) fra Frankrig.
Disponent Hans Torsen: Endel insekter fra Sydafrika.
Kirkesanger Indrehus, Randeberg: En sænkesten.
A. Ubø, Sjernerø: Haandtag til en øse af klæbersten.
Ferd. B. Jacobsen: En stok af elefanthud samt et par smaa krabber fra Afrika.
Georg Sibbern: En lappelom.
Kjøbmand Johnsen: En tam kalkun.
John Braadland: Endel skrei og brisling.
L. Hougstad: Spovesneppe.
John Hognestad: En angletaske.
Lintrup: Et gammelt timeglas til kirkeligt brug.
Fredrik Blydt: En slange fra Brasilien.

Fortegnelse

over

de til museets bibliothek i 1898 indkomne skrifter.

Åbo. *Åbo stadshistoriska museum.*
IX utdrag af Åbo stads dombok 1637, utg. af Torsten Hartman.
Åbo stads historia under sjuttonde seklet. Bd. 2, h. 1 af Carl v. Bonsdorff.

Adelaide. *The Royal Society of South Australia.*
Transactions vol. XX, part II; vol. XXII, part I.

Baltimore. *The John Hopkins University.*
Circulars vol. XVII, no. 135, 136.

Batavia. *Konniglijke naturkundige Vereeniging in Nederl. Indië.*
Naturkundig Tijdschrift, deel LVII.

Belfast. *The Belfast Natural History & Philosophical Society.*
Report and Proceedings for the session 1896—97.
— *Belfast Naturalists Field Club.*
Annual Report and Proceedings 1897—98 (serie II, vol. IV, p.V.)

Bergen. *Bergens museum.*
Aarbog for 1897.
G. O. Sars: Crustacea of Norway, vol. II, p. IX—XII.
— *Vestlandske kunstindustrimuseum.*
Beretning om museets virksomhed i 1897.
Plakatsamling. Beskrivende katalog.
— *Selskabet for de norske fiskeriers fremme.*
Norsk fiskeritidende, 17 aarg. 1898, h. 1—4.
Aarsberetning 1897.

Berlin. *Die Königl. preussische Akademie der Wissenschaften.*
Sitzungsberichte I—XXXIX.
Mathematische und naturwissenschaftliche Mittheilungen, h. VIII—X.

— *Museum für Naturkunde.*
Bericht uber die zoologische Sammlung 1897—98.
Separataftryk af forskjellige tidsskrifter.
Mittheilungen Bd. 1, h. 1.

Bern. *Die schweizerische entomologische Gesellschaft.*
Mittheilungen vol. IX, h. 9; vol. X, h. 2—4.

Bonn. *Der naturhistorische Verein.*
Verhandlungen Jahrg. 54, h. 2.

— *Die Niederrheinische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.*
Sitzungsberichte 1897, h. 2.

Boston. *The American Academy of Arts and Sciences.*
Proceedings vol. XXXII, no. 16—17.
— - XXXIII, no. 1—27.

Bremen. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Abhandlungen Bd. XIV, h. 3.
Beiträge zur nordwestdeutschen Volk- und Landeskunde, h. 2.

Brisbane. *Queensland Museum.*
Annual Report 1898.
Annals no. 4.

Bruxelles. *La Société Belge de Microscopie.*
Annales tome XXII, fasc. 1, 2.
Bulletin 1896—97, no. XI.
— 24 année, 1897—98.

— *La Société Royale Malacologique de Belgique.*
Procès-verbal 1895—96.

— *La Société entomologique de Belgique.*
Annales, tome 21.

Brünn. *Der naturforschende Verein.*
Verhandlungen Bd. XXXV, 1896.
XV Bericht der meteorologischen Commission 1895.

Budapest. *Ungarishes Nat. Museum.*
Természetraizi Füzetek vol. XXI, 1898, p. I—IV.
— *Der königl. ung. naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
Der Organismus der Craspedomanaden von Raoul-Francé.
Luftdruckverhältnisse Ungarns von Róna.
Erdmagnetische Messungen in Ungarn in 1892—94.
Géologie d.Zempléni-szigethegység.
Libellulidæ Hungariæ von Kohart.
Geologi d. Csetrás-Gebirge von Dr. Primics.

Buenos Aires, Arg. *Museo nacional de Buenos Aires.*
Communicaciones tomo I, no. 1.

Buffalo N. Y. *Buffalo Society of Natural Sciences.*
Bulletin vol. V, no. 1—5; vol. VI, no. 1.

Chicago. *The Newberry Library.*
Report of the trustees for the year 1896, 1897.

Chur. *Die naturforschende Gesellschaft Graubündens.*
Jahresbericht, Neue Folge. Bd. XLI, 1897—98.
Die Fische des Kanton Graubünden von Dr. P. Lorenz.

Cincinnati. *Museum Association.*
17 Annual Report 1897.

Edinburgh. *The Royal Society of Edinburgh.*
Proceedings vol. XXI, sessions 1895—96, 1896—97.

Emden. *Die naturforschende Gesellschaft.*
82 Jahresbericht 1896—97.

Frankfurt a. O. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Helios, Bd. 15.
Societatum Litteræ, Jahrg. XI, 1897, no. 7—12.
— — XII, 1898, no. 1— 4.

St. Gallen. *Die St. Gallische naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
Bericht 1895—96.

Genève. *La Société de physique et d'histoire naturelle.*
Compte rendu des séances XIV. 1897.

Genova. *Museo civico di Storia naturale.*
Annali. Serie 2a, vol XVIII (XXXVIII).

Graz. *Der naturwissenschaftliche Verein für Steiermark.*
Mittheilungen, Jahrg. 1897.

Greifswald. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Mittheilungen, Jahrg. 1897.

Groningen. *Natuurkundig Genootschap.*
Verslag 1897.

Güstrow. *Der Verein der Freunde der Naturgeschichte.*
Archiv. 51 Jahrg. 1897. 52 Jahrg. 1898. Abth. 1.

Görlitz. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Abhandlungen, Bd. 22.

Göteborg. *Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle.*
Handlingar. 4 följd, h. 1.

Göttingen. *Die Königl. Gesellschaft der Wissenschaften.*
Nachrichten, Geschäftliche Mittheilungen 1897, h. 2; 1898, h. 1.
— Mathem.-physikalische Klasse 1897, h. 3; 1898, h. 1—3.

Haarlem. *Musée Teyler.*
Archives, série II, vol. VI, p. 1; vol. VII, p. 4.

Halifax. *Nova Scotian Institute of Science.*
Proceedings and Transactions, session 1896—97, vol. IX, p. 3.

Halle a. S. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Abhandlungen, Bd. XXI, h. 1—3.

Hannover. *Die naturhistorische Gesellschaft.*
Festschrift zur Feier des 100 jährigen Bestehens Verzeichnis der im Provinzial-Museum vorh. Saügethiere.
Katalog der systematischen Vogelsammlung des Prov. Museum.
Katalog der Vogelsammlung aus der Provinz Hannover.
Flora der Provinz Hannover.

Helder. *Nederlandsche dierkundige Vereeniging.*
Tijdschrift 2den serie, deel V, aflev. 1—4.
Catalogus der Bibliothek, 4 uitgave.

Helsingfors. *Finska fornminnesföreningen.*
Finskt museum. Månadsblad IV, 1897.
Tidskrift XVIII.

Hermannstadt. *Der siebenbürgische Verein für Naturwissenschaften.*
Verhandlungen und Mittheilungen. Bd. XLVII, Jahrg. 1897.

Jurjeff (Dorpat). *Die Naturforscher-Gesellschaft.*
Sitzungsberichte. Bd. 11, h. 3.

Kassel. *Der Verein für Naturkunde.*
Abhandlungen und Bericht XXXXIII. 1897—98.

Kiel. *Museum Vaterländischer Alterthümer.*
Der Runenstein im Schleswiger Dom.

Kiew. *La Société des Naturalistes.*
Memoires tome XIV, livr. 2; tome XV, livr. 1—2.

Kjøbenhavn. *Den naturhistoriske forening.*
Videnskabelige meddelelser 1897.

Kolozsvárt. *Die siebenbürgische Museumsverein.*
Ertesitö. Jahrg. XXII. 1897. Bd. XIX.

Kristiania. *Kirke- og undervisningsdepartementet.*
Norske gaardsnavne. Forord og indl. af Prof. Rygh.
— — Bd. I Smaalenenes Amt af Prof. Rygh.

Kristiania. *Kirke- og undervisningsdepartementet.*
Storthingspropositioner no. 1, hovedpost IV.
Arkiv for Nordisk filologi. Bd. 14, h. 1—4.

— *Departementet for det indre.*
Aarsberetning vedk. Norges fiskerier for 1897, h. 2, 3.

— *Statssekretariatet.*
Norsk lovtidende 1897.

— *Det statistiske centralbureau.*
Norges officielle statistik, 3die række:
No. 278. Folketællingen i kongeriget Norge i 1891.
- 279. Fattigstatistik for aaret 1894.
- 280. Tab. vedkommende folkemængdens bevægelse i 1891—95.
- 281. Norges fiskerier i 1896.
- 282. Beretning om de norske jernbaners drift 1896—97.
- 283. Den civile retspleie i 1895.
- 284. Oversigt vedk. folketællingen i Norge i januar 1891.
- 285. Tab. vedk. Norges bergværksdrift i 1894—1895.
- 286. Beretning om rigets strafarbeidsanstalter for 1895—96.
- 287. Beretning om de spedalske i Norge i 1891—1895.
- 288. Tab. vedk. Norges skibsfart i 1896.
- 289. Rekruteringsstatistik for den norske arme for 1897.
- 290. Beretning om sundhedstilstanden og medicinalforholdene i 1895.
- 291. Den kriminelle retspleie i 1892 og 1893.
- 292. Beretning om rigets distriktsfængsler i 1896.
- 293. Tab. vedk. Norges sparebanker i 1897.
- 294. Den norske rigstelegrafs statistik for 1897.
- 295. Tab. vedk. Norges postvæsen for 1897.
- 296. Oversigt over sindsygeasylernes virksomhed i 1896.

Kristiania. *Det statistiske centralbureau.*

No. 297. Tab. vedk. Norges handel i 1897.
- 298. Tab. vedk. Norges fiskerier i 1897.
- 299. Beretning om veterinærvæsenet og kjødkontrollen i 1896.
- 300. Tab. vedk. skiftevæsenet i Norge i 1895.
- 301. Statistik over Norges kommunale finantser i 1894.

Meddelelser fra det statistiske centralbureau:
Bd. 15, 1897, no. 10—12.
Bd. 16, 1898, no. 1—9.

Statistisk aarbog for kongeriget Norge, 17de aarg., 1897.

— *Det meteorologiske institut.*

Jahrbuch für 1897.
Klimatabeller for Norge. IV. Vind af H. Mohn.
Aarsberetning for 1896—97.

— *Videnskabsselskabet.*

Forhandlinger 1897.
Skrifter. I. Mathematisk-naturvidenskabeligklasse, 1897.
— II. Historisk-filosofisk klasse, 1897.

— *Den physiografiske forening.*

Nyt magazin for naturvidenskaberne, Bd. 36, h. 3, 4.

— *Den norske historiske kildeskriftkommission.*

Norske regnskaber og jordebøger fra det 16de aarh., Bd. 3, h. 1 ved H. J. Huitfeldt-Kaas.
Presten Söfren Söfrenssøns memorialbog 1564—1599 ved A. E. Erichsen.
Historiske samlinger. Bd. 1, h. 1.
Norske herredags-dombøger. V dombog for 1599, h. 2, ved E. A. Thomle.
Stavanger domkapitels protokol 1571—1630, h. 1.
Regesta Norvegica I, ved dr. G. Storm.
Norges indskrifter med de ældre runer, h. 4, af prof. Sophus Bugge.

Kristiania. *Landbrugsdirektoriatet.*
Aarsberetning ang. de offentlige foranstaltninger til landbrugets fremme i 1897.
— *Det kgl. selskab for Norges vel.*
Tidsskrift for det norske landbrug, 4de aarg., h. 12.
— - - — — 5te - h. 1—11.
Beretning om selskabets virksomhed i 1897.
— *Foreningen for norsk folkemuseum.*
Aarsberetning for 1897.
— *Norsk jæger- og fiskerforening.*
Tidsskrift, 26de aarg. 1897, h. 4.
— 27de — 1898, h. 1—3.
— *Universitetet.*
Aarsberetning for 1895—96 og 1896—97.
Universitets-bibliothekets aarbog for 1894 og 1895.
G. O. Sars: Fauna Norvegiæ, Bd. 1. (Phyllogaridæ, Phyllopoda).
Justus Barth. Norrønaskaller.
Universitetsprogrammer for 1895 (II), 1896 I og II, 1897 I og II.

Königsberg. *Die physikalish-ökonomische Gesellschaft.*
Schriften, Jahrg. 38, 1897.

Leipzig. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Sitzungsbericht 22 u. 23 Jahrg. 1895—96.

Liége. *La Société Royale des Sciences.*
Mémoires, deuxiéme série, tome XX.

Linz a. D. *Museum Francisco-Carolinum.*
56 Jahres Bericht.

Liverpool. *The Liverpool Biological Society.*
Proceedings and Transactions vol. X, session 1895—96.
— - — vol. XII, — 1897—98.

London. *The British Museum.*
List of types of fossil Cephalopoda in British Museum.

Lund. *Universitetet.*
Acta Universitatis Lundensis tom. XXXIII, 1897, førra och andra afdelingen.

Lüneburg. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Jahreshefte XIV. 1896—1898.

Madison, Wisc. *The Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Letters.*
Transactions vol. XI. 1896—1897.

Madras. *Madras Government Museum.*
Report for the year 1897—98.

Magdeburg. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Jahresbericht und Abhandlungen 1896—98.

Marburg. *Die Gesellschaft zur Beforderung der gesammten Naturwissenschaften.*
Sitzungsberichte Jahrg. 1897.

Meriden, Conn. *The Meriden Scientific Association.*
Transactions vol. VIII. 1897—98.

Milano. *Società italiana di scienze naturali e del Museo Civico.*
Atti vol. XXXVII, fasc. 2, 3.

Milwaukee. *Public Museum.*
Fifteenth Annual Report 1897.

Missouri. *The Missouri Botanical Garden.*
Third annual Report 1892.

Montevideo. *Museo Nacional de Montevideo.*
Anales, tomo II, fasc. VIII.

Münster. *Der Westfälische Prowinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst.*
25 Jahresbericht für 1896—97.

New-York. *The American Museum of Natural History.*
Bulletin, vol. IX, 1897.
Annual Report for the year 1897.

Osnabrück. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
12 Jahresbericht für 1897.

Ottawa, Can. *Geological Survey Departement.*
Annual Report, vol. VIII, 1895.
Cartes 585—588.

Paris. *Museum d'histoire naturelle.*
Bulletin année 1897, no. 2—8.
— *La Feuille des jeunes naturalistes.*
Catalogue de la bibliotheque fasc. no. XXIII, XXIV.
Serie III, année 28, no. 327—338.

Philadelphia. *Academy of Natural Sciences.*
Proceedings 1897. Part II, III.
— 1898. — I.

Pisa. *La Società Toscana di Scienza Naturali.*
Atti, Processi verbali, vol. XI, XII.

Porto. *Sciencias naturaes.*
Annals, anno IV, no. 4; anno V, no. 1—3.

Prag. *Die Königl. böhmische Gesellschaft der Wissenschaften.*
Jahresbericht für das Jahr 1897.
Sitzungsberichte, mathematisch-naturwissenschaftliche Classe 1897, I, II.

Regensburg. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Berichte VI heft. 1896—97.

Riga. *Der Naturforscher-Verein.*
Korrespondenzblatt. XL, XLI.

Salem, Mass. *The Essex Institute.*
Bulletin vol. 26, no. 7—12; vol. 27, no. 1—12; vol. 28, no. 1—6; vol. 29, no. 1—6.

San Francisco. *The California Academy of Sciences.*
Proceedings zoology. 3d series, vol. I, no. 4, 5.
— botany, - — - I, - 2.
— geology, - — - I, - 2, 3.

San José. *Museo Nacional de Costa Rica.*
Informe de 1897, 1898.

St. Louis. *St. Louis Museum of Fine Arts.*
The third annual exhibition.

Stavanger. *Stavanger handelsskole.*
Beretning 1897—1898.

Stockholm. *Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets-Akademien.*
Månadsblad, 23 årg., 1894.

. — *Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademien.*
Handlingar, Bd. 29, 30.
Bihang, Bd. 23, 1897—98; afd. I—IV,
Öfversigt, årg. 54, 1897.

— *Entomologiska föreningen.*
Entomologisk tidskrift, årg. 18, h. 1—4, 1897.

Sydney. *The Australian Museum.*
Records, vol. III, no. 3, 4.
Annual Report of the trustees for 1897.

Topeka, Kans. *The Kansas Academy of Science.*
Transactions 1895—96, vol. XV.

Toronto, Can. *The Canadian Institute.*
Transactions, vol. V, P. 2, no. 10.
Proceedings, New series, vol. 1. Part 4—6.

Tromsø. *Museum.*
Aarsberetning for 1895 og 1896.
Aarshefter 19, 1896.

Trondhjem. *Det kgl. videnskabers selskab.*
Skrifter 1897.

— *Nordenfjeldske kunstindustrimuseum.*
Aarbog for 1897.

— *Trondhjems fiskeriselskab.*
Aarsberetning 1897—98.

Washington. *Smithsonian Institution.*
Annual Report of the U. S. National Museum 1895.

— *United States National Museum.*
Proceedings vol. 19.
Directions for collecting and preserving scale insects.

Wiesbaden. *Der Nassauische Verein für Naturkunde.*
Jahrbücher. Jahrg. 51.

Zürich-Hottingen. *Die internationale Entomologenverein.*
Societas entomologica, Jahrg. XII, no. 18—24.
— — — XIII, no. 1—18.

Zürich. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Vierteljahrsschrift, 42 Jahrg. 1897, h. 3, 4.
— 43 — 1898, h. 1—3.

J. Russel Parsons, Lewis Miller, John F. Steward: Memorial af Robert Mc. Cormick.

I henhold til lovenes § 3 udtræder af direktionen d'hrr. Hans L. Falck, I. S. Isachsen og Kornelius Olsen.

Stavanger den 1ste mars 1899.

A. J. Olsen. Bahr. Andr. Buch.
Hans L. Falck. K. Knudsen.
I. S. Isachsen.

Tor Helliesen.

Extrakt
af
Stavanger museums regnskab for 1898.

Indtægt:

Beholdning fra forrige aar	kr.	2 150,44
Statsbidrag	-	4 000,00
Stavanger kommunes bidrag	-	1 000,00
Legatet til Stavanger bys vel	-	1 050,00
Kontingent	-	1 134,00
Entré	-	36,90
Leie af kunstforeningen	-	200,00
Renter	-	131,59
Diverse	-	62,00
	Kr.	9 764,93

Udgift:

Inventar og indredning	kr.	525,48
Samlingerne	-	1 291,89
Lønninger	-	3 299,80
Materialier	-	305,86
Fragt & porto	-	215,99
Vagthold	-	94,50
Lys & brænde	-	154,36
Assurance	-	127,50
Brandkontingent	-	97,34
Aarsberetningen for 1897	-	261,00
Diverse	-	165,36
Indkrævning af kontingent etc.	-	80,15
Reparationer paa bygningen	-	167,84
Renter af gjæld	-	598,50
Beholdning til næste aar	-	2 319,36
	Kr.	9 764,93

Stavanger den 31te december 1898.

Tor Helliesen.

Revideret:

Joh. C. Schouw. H. N. Pedersen.

Bidrag
til
kundskaben om Norges coleopterfauna
VI.

Af
Tor Helliesen

(med 1 planche).

I dette bidrag offentliggjøres endel nye findesteder for endel allerede kjendte arter af familien Longicornia og Phytophaga, samt 16 for vor fauna nye arter, hvoraf 2 hører til familien Rhynchophora, 2 til Longicornia og 12 til Phytophaga. Disses navne er fremhævet med fede typer og nummer, der danner en fortsættelse af mit bidrag V i Stavanger museums aarsberetning for 1894.

En af de nye arter er tillige ny for videnskaben, neml. Cacida Sparre-Schneiderii, fundet og opkaldt efter konservator Sparre-Schneider, som ogsaa har fundet de to nye snudebiller.

Curculionidæ.

287. **Otiorrhynchus porcatus** Herbst.

Denne for den skandinaviske halvø nye art, hvis egentlige hjemland er Mellemeuropa, er fundet ved Bergen først af afdøde gartner Moe og senere af konservator Sparre-Schneider.

288. **Polydrusus marginatus** Steph.

Ligeledes en sydlænding, som ifjor blev fundet ved Bergen af konservator Sparre-Schneider. Tidligere var den ikke iagttaget inden Skandinavien.

Cerambycidæ.

Spondylini.

Spondylis buprestoides L.

Fundet i Hitterdal, ved Tønsberg og Drøbak, hvor den er almindelig.

Lepturini.

289. **Rhagium bifasciatum** F.

I universitetets norske insektsamling staar et exemplar af denne sjeldne art, men uden angivelse af findested. Det er for lang tid siden fundet af J. Berg, og man har antaget, at det er taget i Eker i Buskeruds amt. I Ryfylke i Stavanger amt har jeg fundet to exemplarer af denne art, som egentlig hører hjemme i Mellemeuropa, og arten kan saaledes med sikkerhed indføres som hørende til landets fauna.

Oxymirus cursor L.

Almindelig i Hitterdal og Vestfjorddal i Telemarken.

Toxotus meridianus L.

Enkelte aar almindelig i nærheden af Kristianssand (kand. mag. E. Bødtker).

Pachyta lamed L.

Et exemplar fundet i Laurdal i Telemarken.

Brachyta interrogationis L.

Forekommer almindelig ved Fosheimsæter i Valders paa Geranium-blomster.

Br. borealis Gyll.

Temmelig almindelig i rognblomster i de subalpine strøg af Telemarken.

Acmæops pratensis Laich = strigilata F.

Forekommer almindelig ved Dal i Romerike. Et exemplar har jeg taget i Hitterdal i Telemarken.

Gaurotes virginea L.

Fundet i Hitterdal og Siljord i Telemarken, ved Moss og ved Dal i Romerike.

Leptura maculicornis De Geer.
Fundet ved Dal i Romerike og ved Holmestrand.

L. rubra L. = testacea L.
Almindelig ved Drøbak.

L. virens L.
Taget ved Kongsberg.

L. dubia Scop. = cincta F.
Fundet i Hitterdal i Telemarken.

L. sanguinolenta L.
Almindelig i Siljord, Hitterdal og Vestfjorddal i Telemarken.

L. sexmaculata L.
Ligeledes fundet i Telemarken.

L. melanura L.
Almindelig ved Holmestrand.

L. nigra L.
Forekommer paa Hankø og i nærheden af Fredrikstad.

Allosterna tabacicolor De Geer.
Temmelig almindelig ved Drøbak og i Telemarken.

Cerambycini.

Cænoptera minor L.
Forekommer i Telemarken, ved Fredrikstad og paa Rauø i nærheden af Hvaløerne.

Criocephalus rusticus L.
Fundet ved Drøbak og Tønsberg.

Asemum striatum L.
Fundet ved Noresund i Krødsherred og paa Rauø.

Tetropium castaneum L.
Almindelig ved Tønsberg, paa Tjømø og i Telemarken.

T. fuscum F.
Forekommer ganske almindelig paa Rauø.

Callidium æneum De Geer = dilatatum Payk.

Af denne sjeldne art har jeg fundet et enkelt exemplar paa Fornebo ved Kristiania.

C. violaceum L.

Forekommer ved Holmestrand, paa Rauø og i Telemarken.

C. coriaceum Payk.

Ved Tønsberg har jeg taget et exemplar af denne her tillands sjeldne art.

Semanotus undatus L.

Fundet ganske talrigt ved Drøbak af Warloe.

Hylotrupes bajulus L.

Et par exemplarer har jeg taget i Arendal.

Aromia moschata L.

Almindelig ved Drøbak.

Plagionotus arcuatus L.

Et par exemplarer af denne sjeldne art har jeg fundet paa Tjømø.

Xylotrechus rusticus L.

Almindelig ved Drøbak (Warloe).

Lamiini.

Monohammus sutor L.

Fundet i Telemarken.

Acanthoderes clavipes Schrank. = varius F.

Fundet ved Drøbak af Warloe.

Pogonochærus hispidus L.

Ligeledes fundet ved Drøbak af Warloe.

P. fasciculatus De Geer.

Fundet ved Moss, Fredrikstad, Rauø og i Hitterdal.

P. ovatus Goeze = ovalis Gmel.

Fundet ved Drøbak af Warloe.

290. **Mesosa curculionoides** L.

Ny for landets fauna. Et enkelt exemplar har jeg taget paa Rauø i nærheden af Fredrikstad.

Agapanthia villosoviridescens De Geer = angusticollis Gyll.

Almindelig paa Krogskoven (Warloe).

Saperda scalaris L.

Fundet i Vestfjorddalen i Telemarken.

Tetrops præusta L.

Temmelig almindelig paa Hassel paa Tjømø ved Tønsberg.

Stenostola ferrea Schrank = nigripes Kraatz.

Ganske almindelig paa Hassel paa Tjømø. Et exemplar har jeg fundet i Tøien ved Kristiania.

Oberea oculata L.

Et exemplar har jeg taget ved Kongsberg.

Chrysomelidæ.

Sagrini.

Orsodacne cerasi L.

Fundet ved Vikersund i Buskerud.

Donaciini.

Donacia spinosa De Geer = crassipes F.

Forekommer i Hersjøen paa Romerike.

D. versicolorea Brahm = bidens Oliv.

Ganske almindelig ved Drøbak.

D. aquatica L.

Almindelig ved Vikersund, i Hitterdal og ved Fredrikstad.

D. obscura Gyll.

Ganske almindelig i Heggedal i Asker. Forekommer ogsaa ved Hersjø paa Romerike og ved Kongsberg.

291. **Donacia thalassina** Germ.

Et enkelt exemplar af denne for landets fauna nye art har jeg taget paa Tjømø ved Tønsberg.

Donacia impressa Payk.

Almindelig ved Hersjø paa Romerike og ved Fredrikstad.

D. mutica De Geer = clavipes F.

Forekommer ved Østensjø i nærheden af Kristiania.

D. vulgaris Zschach. = typhæ Ahr.

Almindelig ved Tønsberg, paa Tjømø og ved Lillestrømmen.

D. simplex F. = linearis Hoppe.

Ganske almindelig ved Hersjø paa Romerike.

Plateumaris sericea L. = lævicollis Thoms.

Fundet ved Mjøsvand, Fredrikstad og i Heggedal i Asker.

P. discolor Panz. = geniculata Thoms.

Almindelig ved Drøbak, Vikersund, Mjøsvand, i Vestfjorddalen og ved Tønsberg.

P. abdominalis Oliv. = affinis Kunze.

Endel exemplarer har jeg fundet ved Fredrikstad.

Criocerini.

Syneta betulæ F.

Almindelig i Vestfjorddalen i Telemarken.

Zeugophora subspinosa F.

Et par exemplarer taget ved Tønsberg.

Lema cyanella L. = lichenis Voet.

Forekommer ved Drøbak.

L. melanopus L.

Et par exemplarer har jeg fundet ved Vansjø nær Moss.

Cryptocephalini.

Cryptocephalus sexpunctatus L.

Sjelden. Ved Tønsberg har jeg fundet et par exemplarer.

C. bipunctatus L.

Almindelig paa Tjømø og Hankø ved Fredrikstad.

292. **Cryptocephalus sanguinolentus** Scop.

Ny for landets fauna. Endel exemplarer har jeg fundet ved Fredrikstad og paa Rauø.

I Catalogus Coleopterorum Europæ staar denne art opstillet som en varietet af foregaaende, men efter mit syn med urette, da de exemplarer, som jeg har undersøgt, temmelig skarpt og konstant adskiller sig fra hinanden i følgende punkter:

Cryptocephalus bipunctatus L. (Pl. I. fig. 1)	*Cryptocephalus sanguinolentus* Scop. (fig. 2)
Elytra røde med sort kant og midtflek	Elytra sorte med rød spids.
Punktstriberne svagere og jævne	Punktstriberne grove og mere ujævne.
Mellemrummene plane	Mellemrummene mere convexe.
Den 2den punktstribe krumbøiet	Den 2den punktstribe ret.
Undersiden mere sparsomt og fint punkteret	Undersiden grovt punkteret.
Det sidste bugsegment	
hos hannen med en rund svag grube (fig. 1 c)	Hos hannen med en noget aflang svag grube (fig. 2 c)
Hos hunnen er gruben rund og dyb, mat, tæt og fint punkteret og naar frem til næstsidste segmentkant, hvor den er skarpt begrændset (fig. 1 d)	Hos hunnen er gruben ikke dyb, blank og temmelig grovt punkteret og naar ikke frem til næstsidste segmentkant (fig. 2 d)

C. sericeus L.

Almindelig ved Fredrikstad og paa Rauø.

C. hypochoeridis L.

Almindelig ved Tønsberg, Drøbak, ved Noresund i Buskerud samt i Telemarken.

C. nitidulus F.

Almindelig ved Tønsberg og paa Tjømø, ogsaa taget ved Drøbak.

C. coerulescens Sahlb. = flavilabris Suffr.

Forekommer ved Tønsberg og ved Fredrikstad.

C. 4-pustulatus Gyllh.

Fundet ved Horten og paa Rauø.

293. **Cryptocephalus querceti** Suffr.

Et enkelt exemplar fundet ved Kristiania. Ny for landets fauna.

C. labiatus L.

Almindelig ved Tønsberg, Drøbak og ved Noresund i Krødsherred.

C. moræi L.

Ganske almindelig ved Drøbak.

C. bilineatus L.

Fundet ved Noresund i Krødsherred.

Eumolpini.

Adoxus obscurus L.

Forekommer ved Holmestrand, Dal paa Romerike, ved Vikersund og i Hitterdal.

Chrysomelini.

Gastroidea polygoni L.

Forekommer ved Moss og Lillestrømmen.

Chrysomela staphylea Lin.

Fundet ved Moss.

Chr. sanguinolenta L.

Forekommer ved Vikersund og Noresund i Krødsherred.

Chr. marginata L.

Fundet i Siljord, Telemarken.

Chr. analis L.

Fundet ved Noresund i Krødsherred.

Chr. geminata Payk.

Forekommer ved Drøbak og Vikersund.

Chr. varians Schal. = hyperici Thoms.
Almindelig ved Drøbak og Vikersund.

Chr. polita L.
Fundet ved Moss og Fredrikstad.

Phytodecta viminalis L.
Fundet almindelig ved Vikersund. Forekommer ogsaa ved Noresund og Tønsberg.

Ph. rufipes De Geer.
Fundet ved Tønsberg, paa Tjømø og ved Holmestrand.

Ph. linnæana Schrank. = triandræ Suffr.
Almindelig i Hitterdal.

Ph. affinis Schönh.
Almindelig paa Gausta i Telemarken.

Ph. pallida L.
Almindelig i Vestfjorddalen, paa Gausta og ved Mjøsvand.

Phyllodecta vulgatissima L.
Et enkelt exemplar taget i Hitterdal.

Ph. vitellinæ L.
Almindelig ved Fredrikstad, Vestfjorddal, Mjøsvand og i Hitterdal.

294. **Phyllodecta laticollis** Suffr. = cavifrons Thoms.
Denne for landets fauna nye art har jeg fundet ved Kristiania, Drøbak, Tønsberg og paa Hankø.

Hydrothassa aucta F.
Fundet i Hitterdal og Vestfjorddalen i Telemarken.

Prasocuris phellandrii L.
Fundet paa Modum, Tjømø, Dal i Romerike og ved Holmestrand.

Phædon armoraciæ L.
Fundet ved Vikersund, Tønsberg, Fredrikstad og paa Hankø.

Phædon concinnus Steph.

Fundet ved Tyskestrand nær Kristiania, ved Holmestrand, Tønsberg og Horten og kuns i nærheden af saltvand.

Denne art blir kuns anseet som en varietet af foregaaende, men da de i flere henseender skarpt adskiller sig fra hinanden, opfører jeg den her som en god art. De Mærker, hvorpaa jeg adskiller arterne, er følgende:

Phædon armoraciæ L. (fig. 3)	*Phædon concinna* Steph. (fig. 4)
Noget ægformet oval	Ren oval
Clypeus linjen vinklet	Svagt buet
Panden tættere punkteret	Mere sparsomt punkteret
Følehornene tyndere og længere	Noget kortere og tykkere
Thorax:	
Lidt fladere	Mere convex
Tydelig smalere end vingedækkerne	Lidet smalere end vingedækkerne
Sidekanten danner ingen fortsat bue med elytras sidekant	Danner næsten en jævn bue med elytras sidekant
Siden stærkere kantet	Svagere kantet
Vingedækkernes skuldre udstaaende og danner en stor bukle	Skuldre ikke udstaaende og danner ingen eller kuns en svag bukle
Den største bredde næsten foran midten	Lidt bag midten
Striberne lidt svagere punkteret	Stærkere punkteret
Den 5te ved basen stærkt indtrykt, den 6te svagt	Den 5te og 6te begge lige dybt indtrykte ved basen
Mellemrummene svagt og ofte utydelig punkteret	Tydelig punkteret
Hvælvingens maximum ligger næsten lidt foran midten	Ligger lidt bag midten
Anus rød	Anus ikke rød
Bagkroppens underside fint og tæt punkteret	Grovt og mere spredt punkteret
Anus rød.	Anus ikke rød.

Plagiodera versicolor Laich = salicis Thoms.
Forekommer almindelig paa Tjømø.

Melasoma ænea L.
Almindelig i Vestfjorddalen i Telemarken og i Vikersund.

M. cuprea F. = ruficaudis De Geer.
Fundet paa Ringerike af Warloe.

M. lapponica L.
Forekommer i Vestfjorddalen.

M. alpina Zett.
Almindelig paa Gaustafjeld.

Galerucini

Phyllobrotica quadrimaculata L.
Fundet i Noresund, Krødsherred. Sjelden.

Luperus longicornis F. = rufipes Gyll.
Fundet i Siljord og Noresund.

295. **Lochmæa suturalis** Thoms.
Ny for landets fauna. Endel exemplarer har jeg fundet ved Moss. Forekommer ogsaa ved Stavanger.

Galerucella nymphææ L.
Forekommer ved Drøbak og Dal paa Romerike.

G. sagittariæ Gyll.
Forekommer ved Hersjø paa Romerike.

G. calmariensis L.
Fundet ved Vansjø ved Moss.

G. tenella L.
Fundet ved Hitterdal.

Galeruca tanaceti L.
Forekommer ved Drøbak, Holmestrand og Noresund.

G. rustica Schall.
Fundet ved Noresund i Krødsherred.

Halticæ.

Crepidodera ferruginea Scop.
Forekommer i Hitterdal.

Ochrosis salicariæ Payk.
Fundet ved Lysaker.

Chalcoides nitidula L.
Fundet ved Tønsberg.

Ch. helxines L.
Forekommer ved Tønsberg, Holmestrand og Hitterdal.

Hippuriphila modeeri L.
Fundet ved Moss.

Chætocnema concinna Marsh.
Taget ved Noresund.

Ch. Sahlbergi Gyll.
Forekommer ved Moss.

Ch. hortensis Four. = aridella Payk.
Fundet i Hitterdal.

Phylliodes cucullata Ill.
Almindelig i Vestfjorddalen, Siljord og ved Noresund i Krødsherred.

296. **Phylliodes marcida** Ill.
Denne for landets fauna nye art forekommer ganske almindelig paa cochlearia paa Jæderen lige ved sjøkanten.

297. **Haltica saliceti** Ws.
Denne art, som ikke tidligere er iagttaget i Skandinavien, har jeg fundet ganske talrig paa Tjømø.

Phyllotreta exclamationis Thumb. = brassicæ Ill.
Forekommer ved Moss.

298. **Phyllotreta flexuosa** Ill. = tetrastigma Thoms.
Ny for landets fauna. Fundet ved Moss.

Ph. sinuata Steph.
Forekommer ved Moss.

Ph. undulata Kutsh.

Fundet ved Moss og ved Noresund.

299. **Aphthona coerulea** Foudr.

Ved Moss har jeg fundet flere exemplarer af denne art, som er ny for landets fauna.

300. **Aphthona euphorbiæ** Schrank. = hilaris All.

Ny for landets fauna. Et enkelt exemplar har jeg fundet ved Kristiania.

301. **Longitarsus brunneus** Duft. = castaneus Foudr.

Ny for landets fauna. Fundet ved Kristiania og i Asker.

Cryptostoma.

Cassidini.

302. **Cassida Sparre-Schneideri** n. sp. (fig. 5).

Breviter ovalis, sat convexa, pallide viridis, subtus nigra, limbo ventrali auguste, antennis clava exepta pedibusque ferrugineus, femoribus ad apicem usque nigris; prothorace fere semicirculari, disco punctato augulis posticis fere rectiusculis, basi coleopteris latior; elytris irregulariter substriato-punctatis, humeris parum productis, lateribus rotundatis. L. 5,5 mm. La. 4 mm.

Breit oval, ziemlich stark gewölbt, graugrün. Die erste Hälfte der Fühler und die Tarsen, Schienen und Knie gelb, die Schenkel schwarz. Das Kopf schwarz gerunzelt punktirt, die Gesichtlinien nicht zusammenstöszend. Die 6 bis 7 ersten Fühlerglieder rötlich gelb.

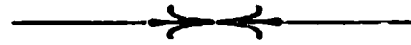
Halsschild beinahe halbcirkelrund, grob und nicht dicht punktirt. Im Nahe der Hinterrand etwas dichter und beinahe gerunzelt. Die Mittellinie etwas schwacher und mehr sparsam punktirt. Die Hinterecken etwas stumpwinkelig, beinahe rechtwinkelig, die Basis der Flügeldecken hinausragend.

Die Flügeldecken zwei mal so lang als das Halsschild mit gerundeten Seiten. Die Flügeldecken sind in den Schultern schmäler als die Basis des Halsschildes

und erweitern sich allmählich nach hinten so dass die grösste Breite etwa in der Mitte liegt und ein wenig breiter als das Halsschild ist. Etwas runzelig zerstreut punktirt, die Punkte nur langs die Naht in drei Reihen geordnet.

Die Brust und Hinterleib schwarz, der Hinterrand röthlich-gelb.

Ein einziges Exemplar in Balsfjord in Tromsö Amt im nordlichen Norwegen von Herrn Conservator Sparre Schneider gefunden.

Oldtidslevninger i Stavanger amt.

Af

konservator Helliesen.

(Med 1 planche og 1 kart).

Af faste oldtidsminder fra vore forfædres tid findes der endnu en hel del i vort land i form af gravhauger, bautastene, bygdeborge, hustomter og alfedanser etc., men deres antal minker desværre daglig. Dels jævner bønderne dem lidt efter lidt ud, især hauger, som „ligger i veien“ paa dyrket mark, dels er det vandaler baade fra by og land, som i kaadhed og tankeløshed river ned og ødelægger, og dels er det „guldsøgere“, som udgraver hauger og fuldstændig eller for det meste ødelægger dem, da der desværre findes mange, som har den falske forestilling, at haugerne indeholder skjulte skatte. Mange hauger er ogsaa vækryddede ved nye veianlæg, idet haugens sten er bleven benyttet til veifyld. Da gravhaugerne og andre oldtidsminder synes at gaa sin undergang imøde, har jeg begyndt at kartlægge de faste oldtidsminder, som findes i Stavanger amt, for at man senere i det mindste kan se, hvad vi har havt af saadanne ting, og for at man af kartet kan faa en let oversigt over haugernes beliggenhed og over befolkningsforholdene i tidligere tider, et arbeide som jeg haaber vil have interesse for flere.

Det falder af sig selv, at jeg begynder med Stavanger amt, baade fordi det vel er den trakt her i landet, der er rigest paa oldtidslevninger og fordi dette amt nærmest hører til vort museums distrikt. Jeg har isommer kartlagt Randeberg sogn og Riskekværvens sogn af Hetlands prestegjæld i Jæderen og Dalenes fogderi og optaget kartet for tydeligheds skyld i maalestokken $^{1}/_{25000}$.

De fleste hauger har jeg maattet finde selv, da bønderne for en stor del ikke fæster sig ved andre end de, som er rene kjæmpehauger. Af denne grund kan jeg ikke være ganske sikker paa om en eller anden rest af en haug har undgaaet min opmærksomhed.

De fleste hauger har intet navn, disse har jeg derfor blot betegnet med nummere inden hver gaards grændse, som jeg af den grund har afsat paa kortet saa nøiagtigt som muligt. Derimod anser jeg det af mindre betydning om alle gaardens husebygninger er afsat eller ikke. Dog har jeg taget med de fleste. De hauger eller rester af hauger som endnu findes har jeg paa kartet mærket med en sort rund flæk i forstørret maalestok, medens en sort rund ring betegner de hauger, der tidligere har existeret, hvorom ældre folk har givet mig oplysning.

Haugernes alder har jeg desværre ikke kunnet afsætte paa kartet, da kun ganske faa er videnskabelig undersøgte og en stor del af dem blot er rester af hauger.

En kort beskrivelse har jeg udarbeidet over hver haug samt noteret de oplysninger, som bønderne velvillig har givet mig om tidligere gjorte gravfund. Selv har jeg foretaget endel udgravninger for at bestemme haugernes alder af det i disse fundne gravgods.

For fuldstændighedens skyld har jeg medtaget de oplysninger om fund af oldsager, der er indtaget i antikvar Nicolaysens kildeskrift Norske Fortidslevninger, som her citeres under forkortelsen N. F.

Stavanger amt.

I. Jæderen og Dalernes fogderi.

Hetlands præstegjæld.

a) *Randeberg sogn*

i daglig tale ogsaa kaldet Tungenæsset, er en spids halvø, der ligger ca. 5 km. nordvest for Stavanger. Det ligger i nord for Hetlands hovedsogn og Haalands præstegjæld, mod hvilke grænsen falder omtrent efter en linje fra Dusevigen i øst og til Haalandsvandets østre ende og langs dette til Haalandsvandets udløb i Kværnevigen i vest.

Sognets østlige del er kuperet og bjergfuld. Det høieste punkt er her dog blot 79 m over havet, og paa dette sted har marinen anlagt en signalstation. Den vestlige og største del bestaar derimod af flade tildels myrlændte strækninger, hvoraf kun en ringe del er opdyrket. Flere steder sees tydelige spor af gamle strandlinjer, som viser, at store dele af sognet tidligere har ligget under havets overflade.

Ifølge fortegnelsen over matrikulerede eiendomme af 31te december 1889 har sognet 17 gaarde med tilsammen 215 brug og 175 brugere.

Tunge.

Paa eiendommens sydøstre hjørne ligger paa fjeldgrund en klynge af 5 haugrester af rullesten, hvoraf de 4 ligger i en række i omtrent ø—v retning.

1. Rundhaug af rullesten, delvis tidligere udgravet, ca. 12 m i tvermaal og ca. 3/4 m høi.
2. Liden rest af en rundhaug af rullesten.
3. Rundhaug af rullesten ca. 7 m i tvermaal og 1/2 m høi. Udgravet i toppen.
4. Liden rest af en rundhaug af rullesten.
5. — — - - — - —

I samme retning som de 4 første hauger og straks søndenfor disse er der levninger af en smal og lav stenmur.

6. Ved den gamle vei ligger to smaa stenrøser, ca. 1,5 m i tvermaal.
7. Lyngklædt rundhaug ca. 8 m i tvermaal og ca. $^3/_4$ m høi, ligger i udmarken et stykke vest for den nye vei. Gaardens eier har iaar gravet i haugen, men efter sigende ikke fundet noget. Jeg har seet i haugen og fundet en masse kul, men uden nøiere at undersøge den.
8. Liden rest af en haug, liggende paa det høieste punkt af en lav fjeldkuppel.
9. „Grønhaug", græsklædt, ca. 13 m i tvermaal og $1^1/_2$ m høi. Er nu delvis omdannet til poteteskjælder.
10. Liden rest af en rund haug, liggende i den sydvestre kant af eiendommen og lige ved skiftet til nabogaarden Sande.
11. „Haabakrullaa", en stor rundhaug, ca. 16,5 m i tvermaal, blev for ca. 40 aar siden fuldstændig udjævnet og dens sten igjen opsat til et høit gjærde, som nu i en stor vid cirkel omgiver den plads, i hvis midte haugen stod paa toppen af Haabakken. Saavidt vides blev intet fundet i haugen.

Sande.

1. „Tyreshaug", stor rundhaug bestaaende af sand og oventil græsklædt, ca. 21 m i tvermaal og ca. 2,5 m høi. Ligger nu paa dyrket mark. For ca. 30 aar siden blev toppen udgravet, hvorved fandtes et lidet kvadratisk gravkammer af sten, men uden gravgods. Senere er haugen yderligere udgravet for anlæg af to poteteskjældere. Under dette arbeide blev fundet endel urnebrudstykker.

   Paa en mark længer i øst for haugen blev for ca. 30 aar siden fundet lige under græstorven et sværd, som blev bortkastet.
2. En vid rund hævning i det opdyrkede terræn. I toppen er udgravet et rundt stort hul. Sandsynligvis levning af en gravhaug.
3. Paa det høieste punkt af en stor vid hævning i det opdyrkede terræn blev for flere aar tilbage fundet et lidet gravkammer, dækket af en kvadratisk, ca. 1 m^2 stor stenhelle, som nu staar opreist paa stedet.

4. Langhaug, lyngklædt og liggende paa uopdyrket fjeldgrund, ca. 20 m lang, 6 m bred og ca. 0,8 m høi. I toppen er der gravet paa 3 steder.

Disse hauger er vel endel af de hauger, som efter N. F. ifølge løitnant Lunds indberetning af 1859 skulde findes paa gaarden Sande paa et strøg af omtrent 100 alen fra nordvest til sydost, nemlig 3 runde hauger, en aflang haug (størst tvermaal 8 alen) og en rund haug og ikke langt derfra en forstyrret langhaug 37 alen lang og 7 alen bred. De hauger og levninger af hauger, jeg her har fundet, ligger nemlig i samme retning.

5. Levninger af 2 gamle baadnøst. Begge ca. 12 m lange. Det ene 5,5 m, det andet 9 m bredt og begge ligger ca. 25 m fra strandlinjen.
6. Rest af en rundhaug, liggende paa fjeldgrund.
7. Rundhaug af delvis smaa og kantet Sten, liggende paa fjeldgrund, ca. 14 m i tvermaal. Blev for ca. 40 aar siden udgravet i midten og der sees kantstenene til en langagtig gravkiste. Intet blev fundet.
8. Rundhaug, ca. 8 m i tvermaal, lyngklædt, hele toppen er bortryddet, ligger paa jordbund i uopdyrket mark.
9. Levning af en rundhaug, ca. 8,5 m i tvermaal. Ligger paa jordbund i udmark lige i kanten af dyrket mark.
10. Rundhaug, 14 m. i tvermaal og ca. 1,4 m høi, delvis græs- og lyngklædt. I den søndre kant er en gammel poteteskjælder. I den nordre er endel udgravet. Haugen bestaar af sand.

I vaar foretog jeg en udgravning i haugen, der viste, at denne tidligere havde været røvet. Paa bunden laa kulrester og smaa urnebrudstykker, som delvis var ganske opløst. I midten laa endel store flade stenheller. Under kanten af en af disse fandtes odden af et tveægget sværd samt en liden brynesten med hul i den ene ende.

11. Rest af en rundhaug ca. 10 m i tvermaal. Endel af haugens midtparti har jeg undersøgt og fundet kul og smaa brudstykker af urner paa bunden. I den vestre kant og noget op paa haugen ligger en alfedans, ca. 5 m i firkant.

12. Firkantet alfedans, ca. 5 m i firkant. I hjørnerne fandtes langagtige stene staaende paa ende. Et stykke ned i den vaade sandjord fandtes levning af en træstok.
13. Lav rundhaug, ca. 7 m i tvermaal og ca. 0,5 høi. Denne har jeg udgravet i sommer og fundet en hel del klinknagler samt et brudstykke af klingen til et sværd. Haugen viste tydelige tegn til at være røvet.
14. Ved foden af Randeberget ligger to store græsklædte sandhauger, som muligens er gravhauger.
15. Udjævnet rundhaug, som har været ca. 7 m i tvermaal og ca. 1,5 m høi. Haugen, der bestod af sand, blev udjævnet for ca. 20 aar siden. Midt paa bunden blev fundet en del urnebrudstykker, som laa imellem endel stene.

Randeberg.

1. Rest af en rundhaug, ca. 9 m. i tvermaal, liggende paa fjeldgrund.
2. Rundhaug, ca. 8,5 m i tvermaal, lyngklædt, udgravet i midten.
3. Rundhaug, ca. 9 m. i tvermaal og 0,75 m høi. Lyngklædt og udgravet i midten.
4. Lyngklædt rundhaug, ca. 5,5 m i tvermaal og ca. 1 m høi. Er muligens en naturlig dannelse. Straks nord for denne ligger en gammel mur, der gaar i sydvestlig retning.
5. Oval alfedans af almindelig størrelse.
6. Lyngklædt rundhaug, ca. 5 m i tvermaal og 1 m høi. Er i sommer udgravet af kirkesanger Indrehus, som fandt en masse kul samt en stærkt forbrændt gjenstand af jern.
7. Liden rundhaug, ca. 7 m i tvermaal og 0,5 m høi, lyngklædt og delvis udgravet. Blev samtidig udgravet af Indrehus, som fandt en hel del brændte ben.
8. Rundhaug, „Megershaug", ca. 21,5 m i tvermaal og 1,75 m høi, lyngklædt og paa flere steder udgravet. Haugen blev i sommer udgravet af kirkesanger Indrehus. Omtrent i midten af haugen laa et smukt opmuret gravkammer, 1,75 m langt, 50 cm bredt og ca. 25 cm. høit. Det var dækket af 3 flade stenheller. Ovenpaa disse laa flere brændte ben. Inde i kammeret laa kun en liden samling brændte ben.

9. Rester af en gammel vei, der er lidt over 2 m bred. Paa bunden af veilegemet findes rester af træbretter og oven paa disse er nu et ca. 1/2 m tykt jordlag.
10. Muligens en rundhaug, ca. 11 m i tvermaal, græsklædt. Udgravet. Kaldes Klunghaug.
11. Oppe paa Randeberget er levninger af en stor rundhaug, ca. 14 m i tvermaal.

Lige i nærheden ligger rester af grundmuren til et lidet vagthus, hvor der i krigens tid i begyndelsen af aarhundredet blev holdt udkig. En af vagtmændene har da i de mange ledige stunder moret sig med at indhugge i fjeldet et kompas, som er meget tydeligt at se i nærheden strax øst for haugresterne.

12. Udjævnet lav rundhaug som var ca. 6,5 m i tvermaal. I midten var en gravkiste, dækket af en stor helle. I kisten fandtes kun menneskeben. Haugen blev udjævnet for ca. 14 aar siden.
13. Tomt med kirkegaard efter Randeberg forrige kirke, som blev nedrevet i 1848 og hvis træmaterialier paany blev anvendt i den nye kirke, der blev opført paa Harestad.

Todneim.

1. Lav rundhaug, lyngklædt, ca. 7 m i tvermaal og ca. 0,75 m høi. Lidt udgravet.
2. Stor græsklædt haug, 14 m i tvermaal. Benyttes nu til poteteskjælder.
3. Hustomt ca. 10 m lang og ca. 6,5 m bred. Ved en tvermur er den delt i to rum, hvoraf det ene er ca. 5,6 m og det andet 4,2 m langt.
4. Rundhaug, ca. 8,5 m i tvermaal, græsklædt. Tidligere udgravet.
5. Lige i nærheden af foregaaende ligger rester af en rundhaug, ca. 12,5 m i tvermaal. Begge ligger paa det høieste punkt af et lidet fjeld.
6. Levninger af en stor rundhaug, ca. 13,5 m i tvermaal, ligger paa fjeldgrund.
7. Gammel hustomt, ca. 18 m lang og 6,5 m bred, liggende i retning fra N. til S. Lige i nærheden af det nordvestre hjørne er en liden græsklædt og udgravet haug, ca. 5 m i tvermaal.

8. Lyngklædt rundhaug? ca. 8 m i tvermaal og ca. 1,7 m høi, ligger i en lidt fugtig lyngmark.
9. Liden rest af en houg, ca. 6,5 m i tvermaal, ligger midt i skiftet med 'gaarden Randeberg og lige i nærheden af marinens signalstation.
10. Rester af en rundhaug, ca. 10 m i tvermaal, liggende paa toppen af en liden fjeldknaus.
11. Lyngklædt rundhaug, ca. 10,5 m i tvermaal. Udgravet i toppen.
12. Rest af en rundhaug ca. 8,5 m i tvermaal, ligger paa fjeldgrund.
13. Lang jordvold, ca. 1/2 m høi, der ogsaa strækker sig et godt stykke ind paa Randebergs grund.

Harestad.

1. Liden græsklædt rundhaug ca. 7 m. i tvermaal, liggende mellem kirken og skolehuset paa dyrket mark. Nu næsten udgravet. Haugen bestaar af muld og rullestene. Paa bunden af haugen ud mod kanten blev iaar fundet en rund sænkesten (S. M. no. 2120) og foræret museet af kirkesanger Indrehus. Tidligere skal være fundet en gjenstand af jern lig en grydefod.
2. Spiralformet alfedans af almindelig størrelse.
3. Aflang firkantet haug ca. 13 m lang, 5,5 m bred og ca. 1 m høi. I hvert hjørne af haugen staar en stor sten og dens sider er langs grunden kantet af en række noget mindre stene.

   I vaar 1899 foretog jeg en udgravning i haugen, der viste sig at bestaa af muld og meget store stene, hvoraf enkelte saa store, at det var vanskeligt for 3 à 4 mand at faa dem flyttet. Paa bunden af haugen var gruset indsprængt med smaa kulstykker. Blandt disse blev fundet 3 smaa brudstykker af en grov urne af ler (S. M. no. 2185). Af stykkerne, som passer sammen, kan sees, at urnen har været ca. 15 cm. høi og 15 cm. vid. Siden er forziret med lodrette furer. I ca. 30 cm. dybde under overfladen fandtes en hel urtepotformet urne af grafitholdig

ler med et jernbaand omkring kanten (S. M. no. 2184). I bunden er en brist, som er tilkittet med en lignende masse, hvoraf urnen er arbeidet. Urnen var fyldt med muld, laa paa skraa og var ikke nedsat i noget kammer. Et stykke længere nede i haugen og noget til siden af urnen fandtes endel brændte menneskeben, som laa noksaa spredt.

Efter haugens indre beskaffenhed og dens noget ujævne overflade at dømme synes det rimeligt, at den tidligere har været røvet. „Guldsøgerne" har tømt urnen, hvori benene sandsynligvis har ligget og derpaa kastet urnen fra sig som værdiløs.

4. Lyngklædt lav rundhaug, ca. 10 m i tvermaal. Bestaar af sten og muld. I midten udgravet. Denne haug undersøgtes i vaar af kirkesanger Indrehus. Paa bunden fandtes kulstykker.

5. Langs „Vardens" ryg ligger i en række 4 levninger af rundhauger: a) ca. 8,5 m i tvermaal, b) blot en liden rest, c) ca. 9 m i tvermaal og d) ca. 15,5 m i tvermaal.

6. Ved foden af Vardens nordre side ligger tæt ved siden af hinanden to hauger, der tildels er udgravne; den ene er en rundhaug, ca. 10 m i tvermaal, og den anden en langhaug, kaldet Risehaug, ca. 10 m lang og 5,5 m bred. Paa lyngfladen mellem Varden og Aadnaberget ligger en masse smaa hauger, som for det meste er 3 a 4 m i tvermaal. Jeg har i vaar undersøgt 3 af dem, men intet fundet, saa de er altsaa rydningshauger. Efter sagnet skal der her have ligget en gaard kaldet Aadnaberg.

7. Lyngklædt rundhaug, ca. 10,5 m i tvermaal, liggende i nærheden af den gamle Randebergvei. I midten er den adskillig udgravet.

8. Lav lyngklædt rundhaug, ca. 7 m i tvermaal. Bestaar af sand og endel rullesten. Udgravet i midten. I aar har desværre nogle af arbeiderne paa den nye Randebergvei gravet i haugen, men efter sigende intet fundet. Paa bunden af haugens midte sees endel rullestene med rustflekker

samt en stor stenhelle. I den udkastede sand har jeg fundet nogle klinknagler.

9. Lyngklædt lav rundhaug, ca. 8 m. i tvermaal. Den var adskillig ødelagt i midten. Den er i aar udgravet af kirkesanger Indrehus, som paa bunden fandt kul og et stykke træ, hvortil var fæstet nogle jernnagler.

10. Liden lav rundhaug, ca. 6 m i tvermaal, hvori der tidligere var noget gravet. I aar har nogle veiarbeidere gravet i haugen og paa bunden under nogle almindelige rullestene fundet et sværd lig N. O. 491, et stykke af en kniv og et stykke af et sigdblad eller krumkniv.

Nogen tid efter undersøgte jeg resten af haugen. Først gjennemsøgte jeg den sand, som veiarbeiderne havde udkastet. I denne fandt jeg flere klinknagler, et brudstykke af en skjoldbule, nogle brudstykker af ovennævnte kniv, et stykke af sværdhaandtaget og et haandsnellehjul. Derpaa undersøgte jeg haugens bund og fandt der en hel del klinknagler, som efter beliggenheden at dømme, maa have tilhørt en baad, der har været ca. 6 m lang og ca. 1,5 m bred og ligget i retningen fra N-S. Foruden klinknagler fandt jeg endel andre jernsager, der har tilhørt baaden. I den ene ende laa en lang vinkelbøiet jernstift. En saks samt to smaa brynestene laa i nærheden. Det ovennævnte sværd har ligget langskibs midt i baaden. Fundet vil senere blive nøiere beskrevet i museets aarsberetning for 1899.

11. Liden haug, mindre end foregaaende. I denne har ogsaa veiarbeiderne gravet. I midten af haugens bund laa en stenhelle. Der skal efter sigende intet være fundet.

Haugerne no. 8—11 ligger i en lige linje strax vest for den nye Randebergvei. Grunden er sand og aur bevoxet med lyng.

12. Firkantet alfedans, ca. 3,5 m i firkant. Delvis undersøgt, men intet fundet.

13. Tre alfedanser, den nordligste er firkantet og ca. 4 m i firkant, den vestligste er aflang, 8,5 lang og 6,5 m bred, den østligste ligger lige i nærhedeu af haug no. 11, er

ca. 4 m i firkant. Disse tre har jeg delvis undersøgt, men intet fundet. Mulden under græstorven var temmelig mørk, tildels kulsort.

14. Rundagtig alfedans, ca. 5 m i firkant. Ved gravning i denne fandtes et større gravfund fra yngre jernalder. Først fandtes en ring af jern, et par nøgler af jern, en pincet af jern samt en liden ringformet spænde af bronce. Et lidet stykke herfra laa en øks, to sværd, en tværøks, en saks, en liden jernkniv, to armbaand af bronce, en aflang spænde af bronce og et smykkebeslag af forgyldt bronce. En masse kul laa omkring gjenstandene. Alt var dækket af rullestene og to gamle kværnstene.

Gravgodset har tilhørt to begravelser, den første en kvindelig, den anden en mandlig begravelse. Fundet vil blive nøiere beskrevet i museets aarsberetning for 1899.

15. Ca. 50 skridt i sydost fra 14 er en gravplads, der flyder ganske sammen med det omgivende terræn. Ved gravning fandtes den at indeholde et yngre jernalders gravfund. Under lyngtorven laa endel stene ordnet i en firkant, ca. 3,5 m lang og 3,8 m bred. Under disse fandtes en hel del klinknagler og drev, som efter beliggenheden har tilhørt en baad, ca. 5,5 m lang og ca. 1,5 m bred, liggende i retning fra N—S. Foruden naglerne fandtes en hel del grovt uldtøi, som sandsynligvis har været et seil, en skjoldbule, overhjaltet til et sværd, brudstykke af et spyd og et knivhaandtag af horn. I den ene stevn laa et stykke af et drikkehorn. Fundet vil blive nøiere beskrevet i museets aarsberetning for 1899.

16. Tre firkantede alfedanser. Den nordligste er ca. 3 m i firkant, med en overgang i det sydvestlige hjørne. Denne har jeg undersøgt og fundet smaa kulstykker hist og her paa bunden. I hvert hjørne var nedsat et par aflange stene. Den mellemste er af samme størrelse. Undersøgt, men intet fundet.

Den sydligste er ca. 4 m i firkant. Undersøgt. Paa bunden fandtes spredt smaa kulstykker samt nogle smaa klinknagler.

17. Straks vest for den gamle vei ligger lige ved siden af hinanden 5 smaa lave næsten umærkelige haugdannelser, som alle bestaar af en rund stenring, ca. 1,5 à 2 m i tvermaal, overdækket af lyngklædt muldlag. Inde i hver ring laa kul, brændte ben og stærkt forbrændte smaa nagler og stifter. I en fandtes et brudstykke af et knivsblad samt to smeltede glasperler.
18. Gammel hustomt 10,5 m lang og 5 m bred. I midten fandtes kul og i en af muren nogle klinknagler.
19. To firkantede alfedanse, ca. 5 m i firkant. Delvis undersøgt, men intet fundet.
20. I nordvest for hustomten ligger i den spidse vinkel mellem den nye og den gamle vei 5 firkantede alfedanser omtrent af samme størrelse. Jeg har delvis undersøgt dem, men intet fundet.
21. Længer vest ved den gamle Randebergvei ligger en større firkantet alfedans, der er ca. 6,5 m i firkant.
22. Levning af en rundhaug, der er ca. 10,5 m i tvermaal.
23. Lige i nærheden ligger paa samme klippe en rundhaug, der er ca. 10,5 m i tvermaal og som er adskillig udgravet.
24. Rest af en rundhaug.
25. Rest af en rundhaug liggende paa fjeldgrund.
26. Paa toppen af Aadnaberg ligger en levning af en rundhaug, der er ca. 8,5 m i tvermaal.
27. Lav, græsklædt rundhaug, ca. 13,5 m i tvermaal og ca. 3/4 m høi.
28. Rest af en rundhaug, ca. 9 m i tvermaal. Straks nord for denne ligger en hustomt, ca. 8,5 m i firkant.
29. Ret nord for Valahaug ligger en firkantet alfedans ca. 8 m i firkant.
30. Paa toppen af Valahaugen ligger spor af en haug.
31. Lyngklædt rundhaug, ca. 10 m i tvermaal. Den er udgravet til bunds. I nærheden nærmere kirken ligger en haug af samme størrelse med en stor sten i midten. Denne haug er kun en rydningshaug.
32. Rundhaug. udjævnet for ca. 15 aar siden. Under en stor helle blev fundet en korsformet broncespænde og brudstykker af en urne.

33. Udjævnet rundhaug, der var ca. 4 m i tvermaal. To urtepotformede urner blev fundne i hvert sit lille kammer. Urnerne blev bortkastede.

34. Udjævnet liden haug, som var noget aflang. Paa bunden kulblandet muld dækket af to store stene.

35. Udjævnet haug, ca. 5 m i tvermaal. Nogle urner og jernstykker blev fundne, men bortkastet.

36. Her har ligget en haug kaldt Kryptarhaugen. I haugens nærhed blev for ca. 8 aar siden fundet en betalingsring af guld, som opbevares paa museet (S. M. no. 1773). Der blev ligeledes fundet i jorden sammesteds en gjenstand, som efter beskrivelsen har været en forgyldt ringspænde af bronce. Denne blev foræret til gaardens børn til legetøi, der senere er bortkastet. Efter sigende skal her for ca. 50 aar siden været fundet en lignende betalingsring som ovennævnte.

Vest i Harestadmyren blev for ca. 20 aar siden fundet to sværdlignende redskaber af træ, ca. 3/4 m lange og ca. 5 cm brede. Den ydre halvdel har tveægget, den indre med rektangulært tversnit; i enden af dette var et tverhaandtag. Disse laa ved siden af hinanden, ca. 1 alen fra hinanden paa bunden af en torvmyr, ca. 1 m under overfladen. Efter at have ligget i luften og tørret gik de ganske i stykker.

Grødeim (Grjotheim).

1. Lyngklædt langhaug, 14 m lang og ca. 5 m bred. Der er gravet i midten og i den ene ende.
2. Liden lyngklædt rundhaug, der er ca. 4 m i tvermaal.
3. Levninger af to rundhauger, hvoraf den ene er 7 m og den anden ca. 7,5 m i tvermaal.
4. Levning af en rundhaug, der er 6 m i tvermaal, liggende paa toppen af en liden fjeldknaus.
5. Rundhaug, kaldet „Klokkerhaugen“, ca. 11 m i tvermaal. I haugen blev der for ca. 25 aar siden gravet, hvorved der blev fundet en urne med brændte ben, nedsat i et lidet gravkammer. Gjenstandene blev bortkastede. Haugen var tidligere ca. 1,7 m høi.

6. Rester af en rundhaug, der er ca. 12,5 m i tvermaal. Haugen blev for nogle aar siden udgravet, hvorved fandtes et kors af bly (S. M. no. 1822) samt endel brudstykker af en urne.

Rygg.

1. Paa toppen af en liden fjeldknaus ligger rester af en haug.
2. Levning af en lyngklædt rundhaug, der er ca. 6,5 m i tvermaal. Fra denne haug strækker sig i nordostlig retning en gammel lyngklædt jordvold.
3. Rest af en rundhaug, ca. 12 m i tvermaal.
4. Udjævnet langhaug, der skal have været ca. 10 m lang. I midten var et gravkammer, hvori fandtes urner med aske, der blev bortkastet.

Østre Goa.

1. Midt paa skiftet med Rygg ligger en levning af en rundhaug, der er ca. 19 m i tvermaal og 0,5 m høi.
2. Udjævnet stor rundhaug af rullesten. Den blev udjævnet for ca. 5 aar siden. Intet blev fundet.

Vestre Goa.

1. Rest af en rundhaug, ca. 10 m i tvermaal, liggende paa fjeldgrund.
2. „Tvihaugerne". Strax søndenfor veien ligger paa fjeldgrund rester af to hauge. Den søndre blev næsten fuldstændig udjævnet for ca. 50 aar siden. Der blev kjørt væk af haugen flere hundrede læs med sten og muld. I midten af haugen fandtes et ca. 2,5 m langt gravkammer, hvori fandtes en urne med ben, som blev bortkastet.

   I den nordre haug, hvoraf ogsaa kun en rest er tilbage, ca. 12,5 m lang og ca. 6,5 m bred, foretog jeg iaar en udgravning. Haugen bestaar af rullesten og muld. I mellem stenene omtrent 30 cm fra bunden, fandtes den ene halvdel af en støbeform af klæbersten (S. M. no. 2080) Formen har været til støbning af broneøxer. Paa bunden af haugen laa under store flade stene et ca. 5 cm tykt lag af fint kul, som ikke indeholdt noget gravgods.

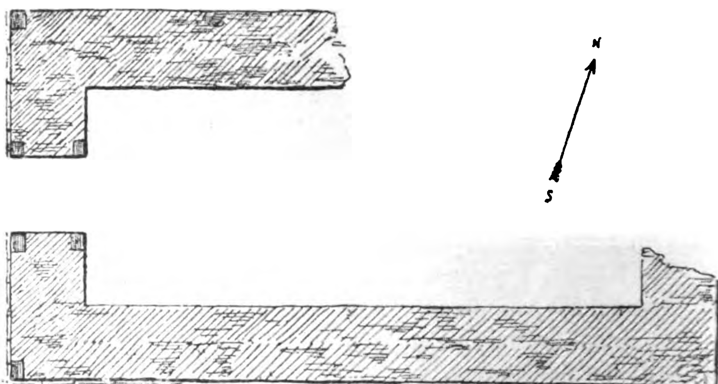
3. Oppe paa Rindeberget er der en liden haugrest.
4. Levning af en rundhaug, ca. 9 m i tvermaal og ca. 0,5 m høi, liggende paa fjeldgrund. Den 14de mai foretog jeg en gravning i haugen, som bestaar af rullesten og muld. Paa bunden fandtes et lag fint og læt kulstøv, som ikke indeholdt noget gravgods.
5. En lignende levning af en rundhaug af samme størrelse. Paa bunden af denne haug fandtes ogsaa kun et lag kul.
6. Strax søndenfor veien har der været 2 rundhauger, som blev udjævnet, den ene for ca. 40 aar siden, den anden for ca. 60 aar siden. Saavidt vides fandtes ingen oldsager. Strax østenfor den østre haug stod 2 bautastene, som nu ligger i et stengjærde, delvis ødelagt.
7. Omtrent midt imellem „Tvihaugene" og Rindeberget laa en stor gravhaug, som blev brugt til „mea" paa sjøen. Haugen blev udjævnet for ca. 50 aar siden. Saavidt vides blev intet fundet.

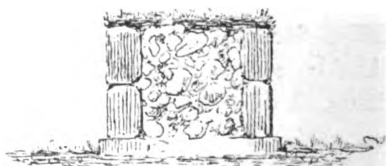
Viste.

1. Levning af en rundhaug ca. 10,5 m i tvermaal og 0,7 m høi, ligger paa fjeldgrund.
2. En næsten udjævnet haug, ca. 7 m i tvermaal.
3. Lyngklædt rundhaug, kaldet „Hyttehaugen", ca. 11 m i tvermaal og næsten 1 m høi. I midten og paa den ene side er der gravet.
4. „Østhaug" er en vid lav græsklædt haug, ca. 19,5 m i tvermaal og ca. 0,7 m høi. Bestaar af muld og rullesten. I den ene side er der udgravet en del.
5. Midt inde i husklyngen paa Viste ligger en rest af en mægtig rundhaug, kaldet „Kroshaug", som har været ca. 25 m i tvermaal. I den tilbageværende del er der indredet 5 poteteskjældere. For ca. 40 aar siden blev en stor del af den søndre del af haugen udjævnet for at give plads for en ladebygning. Herved blev fundet et gravkammer af sten, hvori fandtes et temmelig stærkt opløst drikkehorn, en benkam og endel andre smaating. Alt blev bortkastet. Navnet Kroshaug skal den have faaet efter et af smaasten dannet kors, som laa paa den sydlige side nær haugens top. Dette er for længere tid siden oprevet.

6. „Kirkemuren“, saaledes kaldtes en lav vid haug strax vest for Kroshaug. Marken nordenfor samme kaldes kirkebakken og marken søndenfor kirkeageren. Ved gravning i den østlige del har haugens eiere fundet jævne flade stene og kalk. I høst foretog jeg en gravning i haugen og stødte jeg da paa en tyk stenmur. Haugen lod jeg derpaa fuldstændig udgrave, saa at alt, hvad der nu er igjen af muren, er kommet frem i dagen.

Grundplan og tversnit af kirkemuren.

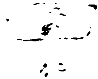
Muren danner en aflang rektangulær firkant liggende i retning NO. t. O.—SV. t. V. Muren, som hviler paa en ca. 20 cm bred og 20 cm høi stensokkel, er 1,33 m tyk og 0,86 m høi, udvendig 13 m lang og 6,55 m bred. Den søndre langvæg er hel, ligesaa den vestre tverhvæg. Paa denne er en 1,35 m bred døraabning. Af den nordlige langvæg er kun et 6,8 m langt stykke af den vestlige

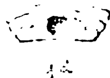

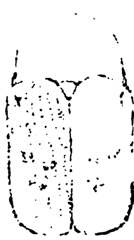
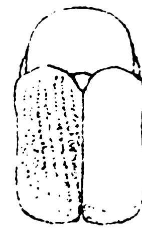
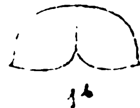
Kirkemuren paa Viste.

Tor Helliesen fecit.

Fig 1. Cryptocephalus bipunctatus L.
- 2. — sanguinolentus Scop.

Fig. 3. Phædon armoraciæ L.
- 4. — concinnus Suffr.

Fig. 5. Cassida Sparre-Schneideri n. sp.

del i behold. Den østlige tvervæg er borte paa et par stene nær i det sydøstlige hjørne.

Murene er udvendig og indvendig opbygget af flade ca. 25 cm tykke stene af kvartsskifer, som har sine naturlige kanter og flader. Mellemrummet er fyldt med smaastene og almindelige rullestene, som af kalk er sammenbundet til en sammenhængende fast masse. Muren har baade udvendig og indvendig havt kalkpuds. Murens hjørner og døraabningen er kantet med hugne retvinklede klæberstene uden ornamenter. Strax udenfor den søndre langmur laa to lange stenheller, den ene paa midten og den anden ca. 3,5 m fra det sydvestre hjørne. Ret over for denne laa udenfor den nordre langmur en lignende stenhelle. Disse har sandsynligvis været overliggere over vinduerne. Efter dette skulde der saaledes have være 3 Vinduer paa hver langvæg. I nærheden af hellerne laa flere brudstykker af firhugne klæberstene, som sandsynligvis har hørt til vidueskarmene. Udenfor døraabningen laa flere store simple stenheller. Under en af disse fandtes endel menneskeben.

Materialet til bygningen er sandsynligvis taget i nærheden, da samme stenart forekommer længere mod vest paa gaarden Vistnes og Vistvig. Kalken er stærkt opblandet med skjælsand og aur, af samme sort som forekommer paa stranden af Vistnes.

Gaardens eiere har som ovenfor nævnt flere gange gravet i haugen for opdyrkningens skyld. De har derved ødelagt murens nordøstlige hjørne. En masse stene af kirkemuren findes i grundmurene paa flere af Vistes hus- og ladebygninger. Ved disse gravninger er fundne flere store stenheller, som nu benyttes til trappestene paa endel af gaardene. Et stykke indenfor den østre ende af muren blev fundet 2 á 3 gravkister, ca. 5 alen lange, og som laa i samme retning som kirken. Disse var noget nedgravet i grunden, saa kun ca. 30 cm af sidestenene stak over jordbunden. Hver kiste var kun dækket af en overhelle. I kisterne fandtes 4 á 5 menneskeskaller samt

flere smaaben, som alt blev bortkastet. Der er ogsaa fundet et par redskaber af sten, hvilke efter beskrivelsen maa have været øxer. Under den sidste udgravning blev fundet en liden sølvmynt, som nu opbevares paa Stavanger museum. Prof. Dr. Stenersen har bestemt den til en biskopmynt fra Dorpat fra 1355—1357. I ruinen fandtes ogsaa en hel del dyreben af hest, ko, hund og svin.

Denne stenmur er sandsynligvis levning af en meget gammel kirkebygning, hvorom der ikke haves nogen historisk efterretning.

Efter prof. Ryghs meddelelse omtales allerede i 1316 en præst fra Randeberg og i 1343 nævnes Randeberg sogn. Efter dette har rimeligvis sognekirken ogsaa ligget paa gaarden Randeberg. Kirken paa gaarden Viste, som ligger et godt stykke fra Randeberg, har da muligens været en ældre kirkebygning.

Imellem kirkemuren og Kroshaug har man ved gravning i jorden ofte fundet menneskeben.

Gaardens eiere har ved thinglæst dokument forpligtet sig og gaardens senere eiere til ikke at ødelægge kirkefundamentet.

7. „Dalhaug“, græsklædt og lyngklædt rundhaug, som for det meste er udgravet. Haugen, som bestaar af sten og muld, er kastet op om eller ved siden af en liden fjeldknaus. For ca. 30 aar siden blev den søndre del udgravet. I et kort kammer blev fundet en øx af almindelig yngre jernaldersform og et spyd af jern ca. 25 cm langt. Begge gjenstande blev bortkastet. Ifølge N. F. pag. 311 blev der i ca. 1849 i denne haug fundet et øxeblad, som muligens er den samme øx som nysnævnte.

8. Ved den gamle Vistvigvei ligger en liden græsklædt rundhaug, der er ca. 4,5 m i tvermaal og 0,5 m høi. I toppen er der gravet.

9. Tre hustomter. Den ene ca. 5,5, den anden 6,5 og den tredie 8 m i firkant.

10. „Klungrøis“, udjævnet lav og noksaa vid rundhaug. I haugens midte var et gravkammer, som var fyldt med muld.

11. Udjævnet langrøs, hvori blev fundet kul, en jernøx samt endel kværnstene.

12. Udjævnet rundhaug, ca. 17 m i tvermaal og ca. 1,8 m høi. Haugen er udjævnet i løbet af de sidste 40 aar. I den østre kant var et lidet gravkammer ca. 1 alen i firkant. I dette laa brændte ben.

Raustein.

1. „Brandvarden“, en lyng- og græsklædt liden rundhaug, ca. 4 m i tvermaal, liggende paa toppen af en fjeldknaus. Noget udgravet.

   Mellem Brandvarden og vaaningshusene ligger en del smaa stenhauger, som sandsynligvis er rydningshauger.

Vistnes.

1. „Næshaugen“, lyng- og græsklædt liden rundhaug, der er ca. 7,5 m i tvermaal og ca. 1 m høi. Den ligger paa et lidet fjeld i nærheden af sjøen. I haugen har der tidligere været gravet.
2. Stor græsklædt rundhaug, ca. 17 m i tvermaal og ca. 1,6 m høi. Eieren har udgravet endel, for at bruge haugens sten. I midten af haugen fandtes et aflangt gravkammer i retning N—S, ca. 2,5 m langt og blot 0,5 m bredt. Kammeret var ganske tomt. En del af haugen benyttes nu til poteteskjælder.
3. Et stykke fra stranden af Vistnesvaagen ligger to parallelle stenrøser omtrent lodret paa strandlinjen. Stenrøserne er ca. 12 m lange og 4 m brede og ligger ca. 5 m fra hinanden. Dette har muligens været et gammelt skibsstø.
4. Stor rundhaug af rullesten, ca. 20 m i tvermaal. Haugen er delvis udgravet. I den nordøstre kant er blottet en gravkiste, der er ca. 1,5 m lang og 0,8 m bred.
5. „Rævhaug“, rundhaug, ca. 9,5 m i tvermaal. Haugen, der bestaar af blandingssten, smaa flade og større runde, er adskillig udgravet. I dens midte sees store heller og en antydning til en gravkiste.
6. To flade stene, bautastene (?), staaende temmelig meget paa skraa, ca. 5 m fra hinanden. Stenene er omtrent lige store, ca. 0,7 m brede og rager 1,5 m op af jorden.

7. Stor rundhaug af rullesten, ca. 16 m i tvermaal. Haugen, som omtrent var urørt, blev i sommer udgravet af kirkesanger Indrehus. Paa bunden af haugens midte laa et lag kul og nogle brændte ben. Noget længere oppe i haugen, som udelukkende bestod af temmelig store rullestene, fandtes en hel del hesteben.
8. „Grøderøis" (Grjotrøis), stor langhaug af rullesten, ca. 38,5 m lang, 9 m bred og 2,5 m høi. Paa flere steder er haugen udgravet i toppen. I midten sees 4 store heller. Denne haug er nu for tiden omtrent den største haug i Randeberg sogn. Her skal da ogsaa efter sagnet kong Grøde ligge begravet.
9. Et stykke øst for Grøderøis ligger en levning af en liden rundhaug, der er ca. 8 m i tvermaal.
10. „Mjughaug", fuldstændig udjævnet for længere tid siden. Der blev fundet endel kværnstene og nogle rustne jernsager, som blev bortkastet.
11. Lige i nordvest for gaarden Heias udhus har ligget en rundhaug, som nu er ganske udjevnet.

Vistvig.

Paa denne gaard har jeg ikke fundet nogen oldtidslevning.

Ydre Bø.

1. „Einarvarden" er kun en bundrest af en rundhaug, som har været ca. 13,5 m i tvermaal.
2. I sydost for Einarvarden ligger en levning af en mindre haug. Begge ligger paa et fjeldparti, hvis yderste pynt kaldes Einarspynten.
3. „Børulla" kaldes en mægtig rundhaug af rullesten, ca. 30 m i tvermaal og ca. 3 m høi. I toppen er udgravet et stort hul.
4. „Lynshaug", stor rundhaug af rullesten, ca. 22,5 m i tvermaal og ca. 2 m høi. I toppen er der gravet paa to steder.
5. „Lille pighaug" er en liden rundhaug, der er ca. 6,5 m i tvermaal. Den er delvis udgravet.

6. „Store pighaug“, græsklædt rundhaug, ca. 14 m i tvermaal. Haugen er for en stor del udgravet.
7. „Sjurshaug“, nu udjævnet. Den skal have været liden. Paa bunden blev fundet et gravkammer, der tidligere sandsynligvis havde været aabnet.

Indre Bø.

1. Græsklædt rundhaug, som er ca. 5,5 m i tvermaal. Omtrent den ene halvdel er bortryddet. Paa toppen er opsat den i N. F. nævnte runesten. Denne er ca. 4,5 m høi, 0,7 m bred og 0,16 m tyk. Langs stenenes ene kant 40 cm. fra jorden er indhuggen en 1,35 m lang linje med yngre runer, som enkelte steder er omtrent udslidt. Runeindskriften:

×ᚴᛅᛒᛁᛅᚱᚽᛅᛁᛏᛘᚦᚱ ᛁᚴᚦᛁᛅᛁ ᛁᛅᛁᚴ

er af prof. S. Bugge tydet saaledes: *Kolbiörn het maþr er . . . . her* eller Kolbjørn hed en mand som . . . . her. Det næstsidste ord er ulæseligt. Runestenen har muligens staaet et stykke længere syd, hvor der et sted i nærheden af et af vaaningshusene findes to store stene nedgravede i jorden, hvorimellem muligens runestenen har staaet.
2. „Storerøjs“, en stor rundhaug af rullesten, ca. 19,5 m i tvermaal. I toppen er der gravet adskilligt. Paa toppen staar en bautasten, der er ca. 2,25 m høi og 0,6 m bred.
3. Liden stenrøs, hvorpaa staar en høi spids bautasten ca. 6,4 m høi og 0,65 m bred nede ved roden.
4. „Kallakau“ kaldes en græsklædt rundhaug, som er ca. 9 m i tvermaal og 1,5 m høi. I den ene side har der tidligere været gravet.
5. Græsklædt rundhaug bestaaende af smaa rullesten. Den er ca. 5,5 m i tvermaal og ca. 1 m høi.
6. I nærheden ligger en lignende haug.
7. „Rauhaug“er en ganske stor rundhaug, som er ca. 13,5 m i tvermaal og ca. 2 m høi. I den senere tid er endel

smaasten kastet op om haugen. Langs stranden ligger flere stenrøser, som sandsynligvis er rydningshauger.

8. Rundhaug, ca. 5 m i tvermaal og 0,8 m høi. Haugen bestaar af muld og sten. Ved udgravning fandtes nogle brudstykker af en simpel urne, men ikke kul.

9. To alfedanse, den ene 7 m bred og 10 m lang, den anden 8,5 m bred og 12 m lang.

10. „Sjoarrøis“ ganske udjævnet. Den skal have været noget større end no. 1.

11. Steinlagsrøjs og

12. Storagerrøjs er ganske udjævnede. Begge var omtrent dobbelt saa store som no. 1. I Storagerrøisen var en lav stenkiste med en helle over. Intet blev fundet.

13. Ved en af de første huse har ligget en haug, som blev bortryddet for ca. 15 aar siden. Der blev fundet et sværd af jern og endel andre oldsager, som blev ødelagt.

Haaland.

1. Rest af en rundhaug bestaaende af muld og rullesten. Haugen, der ligger paa toppen af en klippe kaldet Haalandshaugen, er ca. 18 m i tvermaal og ca. 6 m høi. Den største del af haugen er bortryddet, da en stor del af dens sten er anvendt til gjærder. Lige i dens sydvestre kant laa en liden haug, som for ca. 45 aar siden blev udgravet. I den var der et gravkammer, hvori laa urner, et spyd og et øxeblad af jern samt „noget mask“, som alt blev ødelagt. For ca. 20 aar siden blev der gravet i den store haugs nordvestre kant, men intet blev fundet. I aar foretog jeg en gravning i den sydlige kant, men stødte strax paa fast fjeld. Ved at undersøge haugens midtparti fandt jeg paa bunden paa den faste klippe et ca. 8 cm tykt lag med tæt kulmuld, men som ikke indeholdt noget gravgods.

2. To bautastene ca. 3 m høie og 0,8 m brede staar ca. 30 m fra hinanden paa vestskraaningen af Haalandshaugen.

Paa den vestlige del af gaarden, strax søndenfor veien, har der ligget en klynge gravhauger, som alle er udjævnede.

3. Udjævnet for nogle aar siden. Paa bunden af haugen var der tre gravkammere i retning fra N—S. De indeholdt brudstykker af urner og ben, som blev bortkastet.

4. I denne haug var et langt gravkammer, hvori brudstykker af urner. Begge hauger havde spor af tidligere udgravninger.

5 og 6. Udgravet for ca. 40 aar siden. I en af disse blev fundet en urne, et sværd og et øxeblad af jern, hvilke laa i et gravkammer. Alt blev bortkastet.

7. Nær Haalandsvandet er bortryddet et par smaa stenrøser. I den ene fandtes brændte ben.

Leigvold.

1. Lige foran havegjærdet til en af gaardene ligger en græsklædt rundhaug, der er ca. 17,5 m i tvermaal og ca. 2 m høi. Toppen samt hele den vestre side næsten til midten er bortryddet. Haugen bestaar af rullesten og muld.
2. En liden rest af en haug liggende paa fjeldgrund.
3. I nærheden af Haalandsvandet ligger paa en liden klippe en levning af en haug.

(Forts.)

Fortegnelse

over

oldsager indkomne til Stavanger museum i 1898.

Ved

konservator Helliesen.

---

1. *Øks* eller *slægge* af sleben *grønsten* med skafthul, 13 cm lang, ca. 5 cm langs eggen og 7 cm bred over skafthullet. Dette er 3 cm i tvermaal og har en ca. 7 cm afstand fra eggen. Øksen har tidligere været længere, da der er spor af et tidligere skafthul paa den øvre tykke ende. F. paa gaarden Aasland, Time sogn, Jæderen. (2021).
2. Stykke af en *hakke* af *hornblendeskifer*, 15 cm langt og med et ca. 4 cm cirkelrundt tversnit. I ca. 3,5 cm afstand fra den afbrukkede ende er der en svag udhugning for skaftet. Den hele ende er but tilspidset. F. paa Grude ved Figgenelven, Klep pgd., Jæderen. (2022).
3. *Tverøks* (?) af *grønsten* lig S. Müller no. 23, ca. 10 cm lang og 3,5 cm tyk. Endel af eggen er afslaaet. F. ved Bore ved Figgenelven i Klep pgd., Jæderen. (2023).
4. Stærkt forvitret *hulmejsel* af *sandsten* omtrent lig N. O. 22, ca. 11,5 cm lang, 3,5 cm bred og 2,5 cm tyk. F. paa Holeheien ved Figgenelv i Kleps pgd., Jæderen. (2024).
5. Liden *tverøks* af *sandsten*, omtr. lig N. O. 15, ca. 7 cm lang, 35 cm langs eggen og 1,7 cm tyk. F. paa Grude nær Figgenelv i Klep pgd., Jæderen. (2025).
6. Egstykke af en smal *mejsel* af *flint*, ca. 6 cm langt og 1,5 cm bredt langs eggen, som er sleben. Bruddet har

kvadratisk tversnit. F. paa Stangeland i Klep pgd., Jæderen. Gave af I. K. Grude. (2026).

7. *Kile* af en i den ene ende tilslebet naturlig *sten* af grønsten, ca. 9,5 cm lang og 3 cm bred. (2027).

8. *Kile* af en i den ene ende tilslebet naturlig *sten*, ca. 9 cm lang og ca. 4,5 cm bred. (2028).

9. *Kile* af en i den ene ende tilslebet naturlig *sten*, 8,5 cm lang og 4 cm bred. (2029).

10. *Kile* af en i den ene ende tilslebet *sten*, ca. 10,5 cm lang og 3 cm bred. (2030).

No. 2027—2030 er fundne paa Alvanes ved Næsheim i Haa pgd., Jæderen.

11. Emne til en halvmaaneformet *skraber* af ugjennemsigtig graa *flint*, ca. 10 cm langt og 6 cm bredt. F. paa Grude nær Figgenelven, Klep pgd., Jæderen. Gave af I. K. Grude. (2031).

12. *Skraber* af lys *flint*, ca. 7 cm lang og 4,5 cm bred. F. ved Bore, Klep pgd., Jæderen. (2032).

13. *Skraber* af blaagraa *flint*, ca. 6 cm lang og ca. 2,5 cm bred. F. ved Bore i Klep, Jæderen. Gave af I. K. Grude. (2033).

14. *Haandsnellehjul* af *klæbersten*, halvkugleformet, ca. 3,2 cm. i tvermaal. F. paa Bru, Rennesø pgd., Ryfylke. (2034).

15. Gravfund fra ældre jernalder:

a. Korsformet *bøilespænde* af *bronce*, ca. 10,5 cm lang. Den inderste halvdel af naalen mangler. Bøilen er kort, jevn, bred og meget høit buet. Forstykket er langt og ender i et dyrehoved med lang hals, som er furet paa tvers. (2035).

b. Korsformet *bøilespænde* af *bronce*, 9 cm lang. Forstykkets arme er korte. Bøilen jevnbred med almindelig bøining. Forstykket ender i et langstrakt dyrehoved, hvis snude mangler. (2036).

c. *Ringnaal* af *bronce*. Naalen 14,5 cm lang med fladtrykt spids. Ringens ydre tversnit 2,3 cm og 0,4 cm. tyk med rombisk tversnit. (2037).

d) En del smaa brudstykker af en liden *urne* af brændt *ler* uden ornamenter. Har omtrent havt samme form som N. O. 354, men forholdsvis lavere. Den ydre diameter ved randen har været ca. 10,5 cm og ved bunden ca. 9 cm. Høiden har omtrent været 10 cm. Godsets tykkelse 0,4 cm. (2038).

e. Stykke af en *stift* af *jern* 6,5 cm lang og 0,6 cm tyk (2039).

f. Stykke af en *krog* af *jern*, 5,5 cm lang, ca. 1 cm tyk i den ene ende og 0,6 cm i den anden. Tværsnit kvadratisk. (2040).

No. 15, a—f, blev fundet i en rundhaug paa Torger Edlands eiendom ved Aalgaard i Gjesdal sogn. Haugen er ca. 11 m i tvermaal og ca. 1 m høi og bestaar af rullestene bedækket med et tyndt lag græs og lyngtorv. I toppen har den mærker efter en tidligere udgravning. Paa bunden af haugens midte fandtes levninger af en næsten fuldstændig ødelagt gravkiste, 1,78 m lang og 70 cm bred i den ene ende og ca. 50 cm i den anden.

I mulden omtrent midt i gravkisten blev først ringnaalen funden og ca. 10 cm dybere ned og noget til høire laa den ene bøilespænde. I samme niveau laa ogsaa den anden spænde i den smale ende af kisten. I den modsatte ende laa brudstykkerne af urnen og jernstiften. Ca. 70 cm udenfor kisten laa jernkrogen sammen med kul.

16. *Urne* af brændt *ler* og grus, omtrent af form som N. O. 354, men lidt slankere og ikke saa meget buet nedentil. En del af halsen mangler. Den er 24 cm høi, ca. 19 cm vid udvendig over randen og 13 cm i tvermaal over bunden. Den største vidde er 21 cm. F. paa gaarden Grannæs's nordligste udmark ved Hafrsfjord i Haalands pgd. straks udenfor kanten af en haug, som i vinter fuldstændig blev bortryddet. Urnen, der var halvfyldt af brændte ben, stod nedgravet i auren mellem 4 sidestene i firkant og med en større flad sten over. Denne var

kun dækket af et ca. 8 cm tykt muld- og lynglag. (2041). Gave af slagter Kristian Haga.

17. Halvmaaneformet *skraber* af lys, graa *flint*, 12,8 cm lang og 5,7 cm bred. Fundet i en stenrøs paa gaarden Nærland, Nærbø sogn Jæderen. Gave af Tønnes Nærland. (2042).

18. Brudstykke af en *økse* eller *hammer* af *sten* med skafthul, 10 cm lang og 6,3 cm bred. F. paa Tastad, Hetlands pgd. Jæderen. (2043).

19. *Beslag* eller stykke hørende til et *bidsel* af *jern* af form lig et parergitter paa et sværd. F. paa gaarden Øvre Gjærde i Sandeid, Vigedals pgd. Ryfylke, ca. 1/2 alen nede i gruset i nærheden af en gravhaug. I haugen blev for ca. 60 aar siden fundet en gravkiste, hvori fandtes forskjellige gjenstande af jern. (2044).

20. a. *Økseblad* af *jern*, lig N. O. 599, ca. 18 cm langt og 14 cm bredt langs eggen. (2045).
    b. Korsformet *bøilespænde* af *bronce*, hvis nederdel og naal mangler, ca. 5 cm lang. (2046).

    Disse to gjenstande blev fundne i nærheden af hinanden i en haug paa gaarden Steine i Suldal, Ryfylke. I samme haug blev for ca. 20 aar siden fundet et sværd og bidselmundbid med ringe, hvilke blev bortkastet.

21. a. *Sænkesten* af *grønsten*, ca. 12 cm lang, 8,5 cm bred og 2 cm tyk. I den ene ende er et lidet boret hul med ca. 0,6 cm tversnit. (2047).
    b. *Sænkesten* af *grønsten*, ca. 13 cm lang, 7,5 cm bred og 3 cm tyk. I den ene ende et boret hul med ca. 1 cm tversnit. (2048).

    No. 2047—2048 er fundne sammen ved Aalgaard i Gjesdal sogn Jæderen, i nærheden af Edlandsvandet. Gave af fabrikbestyrer Nils Nilsen.

22. *Klubbe* af *granit*, dannet af en naturlig dannet aflang rullesten, 23 cm lang og noget tykkere i den ene ende end i den anden. Den smale ende er tilhugget til en ca. 10 cm langt og ca. 5,5 cm tykt rundt haandtag. F. i en stenrøs paa gaarden Erga i Orre sogn Jæderen. (2049).

23. *Urne* af grovt brændt *ler*, nærmest lig Sofus Müller 260. Den er yderst simpel og meget uregelmæssig arbeidet, 62 cm høi, 23 cm i ydre tvermaal ved aabningen og ca. 19 cm ved bunden. Urnen er funden paa bunden af en stor gravhaug paa gaarden Anda i Klep pgd. Jæderen. I urnen var brændte ben. Gave af Ingebret K. Grude. (2050).

For endel aar tilbage fandtes i samme haug ca. 5—6 fod høiere oppe i haugen en meget stor og velbevaret gravkiste. men saavidt vides fandtes ikke spor af gravgods. Der har tillige i samme haug været fundet endel smaa kister under den store gravkiste, indeholdende brændte ben.

24. Fund fra yngre jernalder:
   a. *Spydblad* af *jern*, odden og endel af falen mangler. En rest af træskaftet sidder igjen i falen. Af form nærmest lig N. O. 519, men forholdsvis kortere. Bladet til den afbrukkede od er 20,5 cm langt, falen ca. 4 cm. (2051).
   b. Stort *spydblad* 'af *jern* omtrent lig N. O. 520, men bladet er slankere. Odden og endel af falen, som er ottekantet, er afbrukket. Bladet til den afbrukkede od er 33 cm langt og falen 10 cm. (2052).
   c. Brudstykker af et enegget *sværd* med et stykke af tangen. Brudstykkernes samlede længde er 63 cm. Bladets bredde 5,5 cm. (2053).
   d. Brudstykke af et enegget *sværd* af *jern*, 12,5 cm langt og 6,5 cm bredt. (2054).
   e. Halvdelen af en *kværnesten* af almindelig form og størrelse. (2055).

No. 24, a—e, er fundne i en stenrøs paa gaarden Eik, Stjernerø, Nærstrands pgd. Ryfylke. Gave af Jakob Eik.

25. Et stykke af haandtaget til en *øse* af *klæbersten*. F. paa gaarden Ubø, Stjernerø, Ryfylke. Gave af A. Ubø. (2056).

26. Gravfund fra yngre jernalder.

a. *Tveegget sværd* af *jern* fra yngre jernalder. Haandtaget ligner i form N. O. 508, men overhjaltets flige er mere opadbøiede og smukkere formede. Baade over- og underhjaltet er af jern med et rudet sølv- og sort emaljeret broncebelæg. Klingen er 80 cm lang og 5 mc bred, hist og her belagt med rester af en skede af træ. (2057).

b. *Tveegget sværd* af *jern* fra yngre jernalder. Haandtaget er af jern og over- og underhjaltet tæt belagt med tynde vertikalt stillede broncetraade, af form omtrent som N. O. 493, men kraftigere, især er overhjaltet masivt. Klingen er meget bred og kraftig, 73 cm lang og vel 6,5 cm bred i nærheden af haandtaget. (2058).

c. Over- og underhjaltet til et *sværdhaandtag* af *jern* fra yngre jernalder. Overhjaltet er trekantet og underhjaltet ret. (2059).

d. *Remspænde* af *bronce*, 4,5 cm bred og 2,2 cm lang. Naalen mangler. (2060).

No. 26, a—d er fundne i en haug paa gaarden Nærland Nærbø sogn Jæderen.

27. Knappen af haandtaget til en *dolk* af *bronce*, 3,8 cm bred. Langs oversidens kant gaar tre fine linjer og indenfor disse tre tungede linjer. Et ophøiet midtparti er afslaaet i toppen. F. paa gaarden Nærland i Nærbø, Jæderen. (2061).

28. Korsformet *bøilespænde* af *bronce*, adskillig ødelagt. De korte armes kugler, naalen og en del af forstykket mangler. 7,5 cm lang. F. paa gaarden Nærland, Nærbø Jæderen. (2062).

No. 2057—2062 er gave af G. Hellstrøm.

29. Gravfund fra ældre jernalder:

a. Forgyldt *spænde* af *bronce*, af form omtrent lig N. O. 256, ca. 6 cm lang og 2,8 cm bred. Naalen mangler. (2063).

b. Liden *bøilespænde* af *bronce*, omtrent 4 cm lang, lignende N. O. 246, men bøilen er plan og forstykket smalere. (2064).
c. *Naal* af *bronce*, afbrukket ved øiet, 7 cm lang (2065).
d. Brudstykke af en *kniv* af *jern*. (2066).
e. Brudstykke af en *urne* af brændt *ler*. (2067).

No. 29, a—e, er fundet i en liden lav rundhaug paa gaarden Aneksdal i Varhaug sogn Jæderen. Haugen, der er ca. 8 m i tvermaal, 70 cm høi og bestaar af muld og rullesten bedækket med lyng, blev iaar udgravet af Ole Abrahamsen Aneksdal. I Haugens midte var en ca. 2,5 m lang gravkiste i retning fra v. til ø. I kisten blev fundet brudstykker af to urner, men stykkerne af den ene blev bortkastet. Flere stykker af kniven blev ogsaa bortkastet, saaledes et stykke af skaftet, hvorpaa var et lidet ringbeslag af bronce.

30. Gravfund fra ældre jernalder.
a. *Tveegget sværd* af *jern*. Et ca. 8 cm langt stykke af tangen er tilstede, men over- og underhjaltet mangler. Klingen, der er lang og smal, er 81 cm lang og 4,5 cm bred og har rester af en treskede. (2068).
b. *Spydspids* af *jern*, hvoraf den største del af bladet er afbrukket. Stykket er 21 cm langt, hvoraf falen er 11 cm. (2069).
c. *Enegget knivblad* af *jern*; tangen mangler. Bladet er 14 cm langt og 2,8 cm bredt. (2070).
d. Brudstykke af en liden *kniv* af *jern* med tange, 6 cm langt, hvoraf paa bladet 4 cm. (2071).
e. To brudstykker af et *haandtag* til en *dolk?* Paa tangen ligger rester af horn og dens ene ende har en knap. Tilsammen er stykkerne 7,5 cm lange. (2072).
f. *Ring* af *jern*, 3,5 cm i tvermaal med en paasiddende krampe, hvortil hefter rester af træ. (2073).
g. Stykke af en trekantet *stift* af *jern*. (2074).
h. Stykke af en trind *stift* af *jern*. (2075).
i. Stykke af en *krog* af *jern*. (2076).
j. Stykke af *jernbeslag*. (2077).

k. *Remspænde* af *bronce*, ca. 4 cm bred. (2078).

l. *Remspænde* af *bronce* ca. 2 cm bred, af samme form som foregaaende. (2079).

m. *Rembeslag* af *bronce* endende i en ring af bronce, ca. 1,5 cm i tvermaal. (2080).

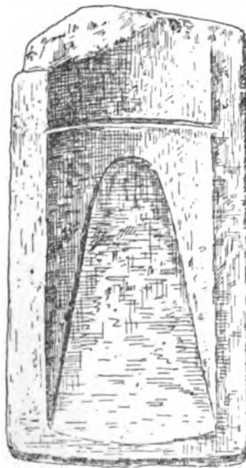
n. *Haandsnellehjul* af *serpentin*, fladt paa begge sider Ydre tvermaal 3,7 cm og 2 cm tykt. (2081.)

o. Brudstykker af en *urne* af kloritholdig *ler*. (2082).

p. Brudstykker af en *urne* af kloritholdig *ler*. (2083).

No. 30, a—p, er fundet i en rundhaug paa gaarden Aneksdal i Varhaug sogn, Jæderen. Haugen ligger ca. 10 m fra foregaaende haug og har omtrent dennes størrelse. Den blev udgravet af Ole Abrahamsen Aneksdal, som i midten fandt en aflang ca. 3,5 m lang gravkiste i retning sv—no.

31. Den ene halvdel af en *støbeform* af *klæbersten* til en øks

$^2/_3$ Størrelse.

eller ispil af bronce. Formen er noget afslaaet i den øvre ende. Den indre form er ca. 8 cm lang og 3,2

cm bred ved eggen. F. under udgravning af resterne af en af „Tvihaugene“ paa vestre Goa i Randeberg sogn, Jæderen. Formen blev funden blandt stenene ca. 30 cm fra bunden af haugen. Paa bunden fandtes kun et ca. 4 cm tykt lag af fin kulblandet aske, delvis overdækket med flade stene. (2084).

32. *Tverøks* af sleben *grønsten* 10,5 cm lang og lidt over 5 cm bred ved eggen, lig N. O. 15. F. i udkanten af en haug paa gaarden Østraat, Høiland pgd., Jæderen. (2085).

33. *Spydspids* af brunlig *flint*, 15 cm lang og 6 cm bred. F. paa gaarden Friestad, Kleps pgd., i kanten af en myr. (2086).

34. *Øks* af sleben *sandsten*, 8,5 cm lang og 5 cm bred langs eggen. F. i Holeheien, Klep pgd. Jæderen. (2087).

35. Stykke af en *skraber* af *flint*, 7 cm lang og ca. 4,5 cm bred. F. paa Skadsem, Klep pgd. Jæderen. (2088).

36. Lang, smal og noget krummet *skraber* af lysgraa *flint*, ca. 10,5 cm lang og 2 cm bred. F. paa Skadsem, Klep pgd. (2089).

37. Liden *spydspids* af graa *flint*, 7 cm lang og 2,5 cm bred. F. paa Skadsem, Klep pgd. Jæderen, sammen med foregaaende. (2090).

38. Gravfund fra ældre Jernalder:
    a. Lidet brudstykke af en *spænde* af *bronce*. (2091).
    b. Lidet fladt *haandsnellehjul* af *klæbersten*, 2,7 cm i tvermaal. (2092).
    c. Et firkantet, 4,5 cm langt og 3,7 cm bredt *klæbersten-stykke* med et rundt hul i nærheden af den ene lang-side. (2093).
    d. Liden *bryne* af *lerskifer* med hul i den ene ende, 7 cm lang og 1,2 cm bred. (2094).
    e. Liden flad *bryne* af *kvartsskifer* med hul i den ene ende, 6,2 cm lang og 1,9 cm bred. (2095).

No. 38, a—e, er fundne i en langhaug under nogle heller sammen med kul og brændte ben paa gaarden Tjotta, Klep pgd. Jæderen.

39. Gravfund fra yngre jernalder:

a. Oval *spænde* af forgyldt *bronce* med enkelt plade. Pladen er rigt prydet med dyreornamenter. Midt paa pladen er en firkantet ramme indlagt med sølv-

traade i spiralslyngninger. I hvert hjørne af rammen samt midt i midtpartiet er en firkantet ophøiet knap med hul oventil og paa siderne. Foruden disse 5 knapper er der en i hver ende af pladen og en paa hver langside. Disse har form som et kort dyrehoved. Spænden er 7,2 cm lang og 5,3 cm bred. (2096).

b. Lidet fladt *haandsnellehjul* af *klæbersten*, 2,5 cm i tvermaal. (2097).

c. *Glattesten* af jernholdigt *glas*, der er meget forvitret. (2098).

d. Smal firkantet *brynesten*, 18 cm lang. (2099).

No. 39, a—d, er funden i en sandhaug kaldet „Omabakken" paa gaarden Friestad, Ogne sogn, Jæderen, Gjenstandene laa mellem endel stene. Foruden oven-

staaende gjenstande blev der ogsaa fundet nogle forrustede jernklumper af ubestemmelig art, men disse blev bortkastede af finderen.

40. Liden *urne* af brændt *ler* med hank, af form som N. O. 361, ca. 11 cm høi og 13,5 cm i tvermaal ved aabningen. I høide med hanken er siden prydet med 6 parallelt løbende rette linier og mellem disse to rader med grovt indstukne punkter. F. i en stenur paa gaarden Dirdal, Høle pgd. Ryfylke. (2100).

41. a. *Gryde* af *klæbersten* med levning af 2 hanker af *jern*. Gryden er 12 cm høi og 23 cm i tvermaal ved aabningen. (2101)
 b. To *perler* af *glas*. (2102).
 c. En *perle* af *serpentin*. 2103.
 F. paa gaarden Hanakam i Sand pgd., Ryfylke.

42. a. *Perle* af grønt *glas*, 2 cm i tvermaal; paa siden er der indlagt to røde linier med en mellemliggende gul ziksaklinie (2104).
 b. Fladt *haandsnellehjul* af *klæbersten*, 3,2 cm i tvermaal. (2105).
 c. Fladt *haandsnellehjul* af *grønsten*, 3,5 cm i tvermaal. (2106).
 d. *Avlsten*, 7,5 cm lang og 5,5 cm bred med et boret rundt hul i midten. (2107).

No. 42, a—d, er funden i en stenrøs paa Aalgaard i Gjesdal sogn, øvre Jæderen.

43. Stor smuk *pilespids* af *skifer* med agnorer, 18,5 cm lang og 1,1 cm bred paa midten. Paa tangen, som er 1,4 cm lang, sidder levninger af bindemidlet til skaftet. F. i et kiselguhrlag paa gaarden Høle, Høle pgd. Ryfylke. (2108).

44. Haandtag til en liden *øse* af *klæbersten*. F. paa Aalgaard i Gjesdal. Gave af lensmand Ravndal. (2109).

45. Liden *kniv* af mørk *flint*, 12 cm lang, hvoraf 4 cm kommer paa det firkantede skaft. Bladet er 3 cm bredt. F. paa gaarden Erga, Klep pgd. Jæderen. (2010).

46. Grovt tilhugget *pilspids* af graa *flint*, ca. 3,5 cm lang. F. paa gaarden Erga, Klep pgd. Jæderen. (2011).

47. Et stykke *ben*, ca. 4 cm langt og 1,8 cm bredt af form som en pilespids eller odden af en spydspids. De to sidekanter er dannet til egge, den tredie kant er brudflade. F. paa gaarden Erga, Klep. (2012.)

No. 2010—2012 er fundne spredt i en grusbakke paa Erga.

48. *Pilespids* af hvid *flint* med tange og takkede sidekanter. 3,5 cm lang og 1,3 cm bred. (2113).

49. Liden *pilespids* af *skifer* med tange, 2,8 cm lang og 0,7 cm bred. (2114).

50. Seks simple *pilespidse* af *flint*. (2115—2120).

51. Liden aflang *skraber* af *flint*, 3 cm lang og 1,2 cm bred. (2121).

2113—2121 er fundet ved Ogne af I. K. Grude.

52. Blad af en *spydspids* af *flint*, 9 cm lang og ca. 4 cm bred. F. paa sandstranden paa gaarden Byberg i Haalands pgd. Jæderen. (2122).

53. *Spydspids* af *jern* fra yngre jernalder, ca. 26 cm langt. Bladet er kort og bredt, 15 cm langt og 7,5 cm bredt. F. i en haug paa gaarden Byberg i Haaland pgd, Jæderen (2123).

Haugen er 11 m i tvermaal og har været ca. 2 m høi. Spydet blev fundet i en liden stenkiste, ca. 30 cm i kvadrat i en afstand af ca. 1 m fra haugens bund. Paa bunden i haugens midte var en daarlig muret aflang kiste dækket af 3 store heller. I kisten fandtes kul, aske, smaa klinknagler og flere træsplinter, sandsynligvis rester af et træskrin. I haugen havde der tidligere været gravet. Haugen bestaar af rullesten og skifersten og laa paa dyrket mark.

54. *Sænkesten* af kloritagtig *skifer*, ca. 10 cm i tvermaal med hul omtrent i midten. F. omtrent paa bunden af haug No. 1 paa Harestad ved Randeberg kirke, Hetlands pgd. Jæderen. (2124).

● Gravhaug

○ Udjavnet

Dreyers Reproduktionsanst

STAVANGER MUSEUM

AARSBERETNING

FOR

1899

10DE AARGANG

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI (JAKOB DREYER)
1900

STAVANGER MUSEUMS

AARSBERETNING

FOR

1899

10DE AARGANG

STAVANGER
DREYERS BOGTRYKKERI (JAKOB DREYER)
1900

Indhold.

		Pag.
Aarsberetning		13
Tor Helliesen:	Bidrag til kundskaben om Norges coleopterfauna VII	32
—	Oldtidslevninger i Stavanger amt (med 1 kart og 4 plancher)	36
—	Fortegnelse over oldsager indkomne til Stavanger museum i 1899	58

Direktionen.

Skoleinspektør Olsen, formand.
Adjunkt Bahr, viceformand.
Konsul I. S. Isachsen.
Konsul Hans L. Falck.
Grosserer Kornelius Olsen.
Chr. Oftedahl.

Sekretær:
Tor Helliesen, Cand. real.

Kasserer:
Tor Helliesen, Cand. real.

Konservator:
Tor Helliesen, Cand. real.

Præparanter:
J. Sørensen.
Marie Sørensen.

Fortegnelse

over

medlemmerne af Stavanger museum i 1899.

Aadnesen, E. Leganger.
Aanensen, Bankchef.
Aanensen, A., Prest.
Aanensen, Chr., Bagermester
Aanensen, P., Malermester.
Aarre, R., Kjøbmand.
Aarstad, Aagot.
Aarstad, Morten.
Årstad, O. R. Sagfører.
Aarstad, W., Kjøbmand.
Aasland, M., Pakhusformand.
Aasland, T. O. Skolelærer.
Abrahamsen, Gustav O.
Anda, N.
Andersen, Jens S.
Andersen, Joh., sen.
Arentz, H. S.
Arentz, V.
Arnesen, J., Sogneprest.
Baade, H. S., Sæbefabrikant.
Baade, Ingvar.
Baade, Trygve.
Bahr, H., Adjunkt.
Bang, Aksel, Kaptein.
Berentsen, Erik, Konsul.
Berentsen, Tobias.
Berentsen, Olga.
Berentsen, Caroline.

Berentsen, M.
Berg, Gabr.
Berg, Advokat.
Bergesen, Sigval, Konsul.
Berner, Jens.
Berner, Advokat.
Berner, Dagfin H.
Bertelsen, K. S., Grosserer.
Bertelsen, Torgeir.
Bjelland, Chr., Grosserer.
Birkedal, H., Tandlæge.
Birkeland, Apotheker.
Bowitz, Ingvald.
Bryne, Thorstein.
Buch, Andr.
Buch, Th., Dr.
Bull, J. L.
Bøe, W., Dr.
Bøe, Paul, Politifuldm.
Baade, Jonas, Skrædder.
Bjørnsen, A. G., Skolelærer.
Cappelen, Dr,
Daae, Jess, O. R. Sagfører.
Dahl, Jonas.
Dahle, Sekretær.
Dreyer, Jakob, Bogtrykker.
Eckhoff, Overlærer.
Eide, H.
Ellingsen, G., Murmester.
Engelsgjerd, Kjøbmand.
Eriksen, S., Skibsreder.
Eriksen, L., Skibsreder.
Erichsen, Rektor.
Evje, Dispachør.
Falck, Chr., Konsul.
Falck, Hans L., Konsul.
Finne, Byfoged.

Finne, Gabr., Ingeniør.
Floor, Johs., Boghandler.
Gabrielsen, H., Cand. jur.
Gabrielsen, H. E.
Gausland, J.
Gjemre, Joh.
Gjemre, J. P. Skomager.
Gundersen, B.
Gundersen, G., Skrædder.
Greve, J.
Grude, Meierimester.
Grude, K.
Grønnestad, E., Grosserer.
Gude, Ove, Sorenskriver.
Gundersen, Tobias.
Gunvaldsen, Gust.
Gimre, Berent P.
Grimsgaard, Kaptein.
Gabrielsen, G. C.
Gjermundsen, L.
Gulbrandsen, Bestyrer
Haabeth, Arne, Grosserer.
Haabeth, Sven, Grosserer.
Haaland, Ingvald.
Haaland, L., Bager
Haaland, P. C., Kasserer.
Hals, C., Frøken.
Hansen, Hans Sundt.
Hansen, Frederik, Konsul.
Hauge, H., Kjøbmand.
Haugstad, Lærer.
Heiberg, Toldkasserer.
Helliesen, Tor.
Hellstrøm, Guldsmed.
Hobberstad, A.
Holdt, Konsul.
Holst, I. W.

Holst, Oberst.
Housken, Kasserer.
Høie, R., Skolebestyrer.
Idsøe, A., Slagter.
Idsøe, Ingv., Garver.
Isachsen, I. S., Konsul.
Iversen, Johan C., Kjøbmand.
Jakobsen, P. H.
Jensen, Oluf, Bundtm.
Jenssen, Andr.
Jespersen, J. Grosserer.
Johnsen, P., Grosserer.
Johnsen, Richard.
Juell, P., Udskiftningsf.
Jespersen, N., Farmaceut.
Kielland, C. Kr., Bogtrykker.
Kielland, Alexander L.
Kielland, O.R.Sagfører.
Kielland, Karl, Ingeniør.
Kirsebom, G. M. T.
Kleppe, Fr., Agent.
Kleppe, A. G., Kjøbmand.
Knoph, Olaf.
Knudsen, Knud.
Knudsen, Ole.
Kristensen, Provst.
Krogh, Johs.
Knoph, J. E.
Langballe, G. Farmaceut.
Langberg, Overlærer.
Lange, Dr.
Lange, Oberst.
Larsen, Th., Politimester.
Larsen, Cornelius.
Larsen, A. Robertsen, Agent.
Larsen, Berge.
Larsen, Tor Eeg, Adjunkt.

Lie, Johan.
Lindtner, A.
Lorange, Joh.
Lowzow, O., Toldbetjent.
Larsen, Anton, Skoleinspektør.
Larsen, Lars, Kjøbmand.
Marnburg, Kjøbmand.
Mauritsen, S., Grosserer.
Mauritsen, Th., Grosserer.
Meidell, Apotheker.
Meling, A.
Mejlænder, Johan.
Mejlænder, G.
Meyer, Hans.
Middelthon, C.
Monsen, Georg T.
Monsen, Schanche.
Mordt, Sorenskriver.
Mortensen, S., Murmester.
Mortvedt, Østen, Bankkasserer.
Myhre, R., Dr.
Møller, C. H.
Møller, C. H. O.
Mohr, Pastor.
Middelthon, Jacob.
Meling, T.
Mydland, L. A., Fabrikbestyrer.
Nilsen, Dr.
Nilsen, Stationsmester.
Norman, Olut.
Nødtvedt, Olaf.
Norem, Conrad, Kjøbmand.
Oftedahl, Chr.
Olsen, A. J., Skoleinspektør.
Olsen, Chr., Bogholder.
Olsen, Kornelius, Grosserer.
Olsen, Th., Apotheker.

Olsen, J. A., Skrædder.
Oppen, Amtmand.
Olsen, Chr., Skomager.
Oftedal, O.R.Sagfører.
Poulsson, P. H., Gartner.
Pedersen, H., Kapt.
Pedersen, P. T., Kjøbmand.
Pedersen, P. C.
Pedersen, P., Tobaksf.
Pedersen, Conrad S., Kjøbmand.
Pedersen, Adolf, O.R.Sagfører.
Person, Olaf, Hoteleier.
Petersen, Roland.
Pedersen, Joh., Grosserer.
Racine, E., Grosserer.
Racine, Fr., Grosserer.
Randulff, Ths., Bankkasserer.
Randulff, Bernh., Kasserer.
Ring, Frøken.
Rønneberg, E.
Rønneberg, Th.
Rønneberg, T., Fabrikeier.
Schouw, Joh. C.
Schiøll, Dr.
Schreiner, Carl L.
Selmer, Sogneprest.
Solem, Adjunkt.
Soma, Gustav O., Kjøbmand.
Sortland, G., Lærer.
Steenberg, P., Boghandler.
Storm, Fr., Kapt.
Storsteen, H., Lindøen.
Svendsen, N.
Sømme, Andr., Konsul.
Søyland, T.
Søyland, H.
Sørensen, N. B.

Sørvaag, H., Lærer.
Svensen, Enok, Kjøbmand.
Soma, Johs., Skomager.
Smith, G. H.
Thiis, C. Houge.
Thomsen, H., Kjøbmand.
Thorsen, Hans.
Thorsen, T. Skibskapt.
Tjensvold, N. E.
Tostensen, G. M., Bager.
Torgersen, Jakob, Indrulleringsb.
Ulstrup, Abraham.
Waage, Thorbjørn.
Wattne, Fr., Konsul.
Vemmestad, Dr.
Westerbom, A.
Wiig, M., Kapt.
Wiig, S. B. R., Fiskeexp.
Wyller, Dr.
Vik, Oddm.
Vik, O.R.Sagfører.
Zimmer, Stadsfysikus.
Zimmer, K.
Øyen, Postmester.
Øvregaard, L. B., Kjøbmand.
Øvregaard, J., Maler.

Stavanger museums aarsberetning
for 1899.

Ifølge lovenes § 5 skal direktionen herved tillade sig at fremlægge for den ærede generalforsamling sin beretning om museets virksomhed i det forløbne aar.

Museet har været aabent for publikum hver torsdag fra kl. 12—1 og hver søndag fra kl. 11½—1½ samt i den lyse aarstid tillige om eftermiddagen fra kl. 5—6.

Udenfor de faste aabningstider har der ogsaa været anledning til at faa bese samlingerne.

De besøgendes antal har været ca. 20 000. Størst har besøget været i sommermaanederne.

For alle byens og landdistrikternes skoler har museet været aabent til fri afbenyttelse.

Til museets drift har vi iaar havt af staten et bidrag paa kr. 4 000. Af dette har vi iaar paa grund af den forandrede budgettermin erholdt kr. 2 000 som 2den halvpart af bidraget for terminen 1898—99 og kr. 1 500 som 1ste del af bidraget for terminen 1ste juli 1899 til 31te mars 1900. Af Stavanger kommune har vi faaet kr. 1 000, af Stavanger amt kr. 200 og af samlagets legat for Stavanger bys vel kr. 1 400. I kontingent er indkommet kr. 888,00 og i diverse kr. 321,74, tilsammen kr. 7 309,74. Vore udgifter har været kr. 7 308,38. Forøvrigt henvises til det reviderede aarsregnskab, der i ekstrakt findes vedlagt beretningen.

Konservator har foruden at have ledet og forestaaet præpareringen og udstopningen af skind arbeidet med ordningen og istandsættelsen af museets oldsamling. Han har tillige som sekretær udført museets korrespondance, der iaar har beløbet

sig til ca. 200 breve, samt bogført de til museets bibliothek indkomne skrifter.

Dertil har han fortsat med sit ifjor paabegyndte arkæologiske kart over Stavanger amt og faaet kartlagt Riskekvervens sogn og Frue sogn i Hetlands prestegjæld samt Malde sogn og dele af Sole sogn i Haalands prestegjeld.

Udgravninger har han foretaget i Randeberg sogn og Riskekverven og derved gjort flere interessante fund.

Museets literære bytteforbindelse er i aarets løb forøget med 4 nye, nemlig:

Göteborg Museum, Gøteborg.
Kongl. Universitetsbibliotheket i Upsala.
Nordiska Museet i Stockholm.
Wisconsin Geological and Natural History Survey, Madison.

Museet staar nu i literær bytteforbindelse med 149 videnskabelige selskaber og institutioner.

Samlingerne er forøget med flere værdifulde gjenstande. Af dyreskind har vi faaet endel antiloper fra Sydafrika, en stengjed og vildkat fra Schweiz og en moskusko fra Grønland, der sammen med den prægtige moskusokse, som vi tidligere har, vil danne en smuk gruppe. Af skind har vi udstoppet en antilope (Antilope albifrons) fra Sydafrika og en stor smuk virginsk hjort (Cervus virginianus) fra Nordamerika. I slutten af december erholdt vi huden og kraniet af en 5,7 m lang unge af sildehvalen (Balænoptera musculus), som vi nu holder paa at udstoppe.

Af norske fugle har vi faaet en ny art for Stavanger omegn, nemlig et smukt haneksemplar af Pragtedderfuglen (Somateria spectabilis), skudt i Hafrsfjord den 13de januar og foræret museet af toldbetjent Normann. Denne nordiske fugl er ikke tidligere iagttaget paa disse kanter af landet. Foruden denne art har vi udstillet 25 norske fugle. Af disse kan mærkes en stor pragtfuld havørn (Haliaëtos albicilla), en hanefjæret eller steril aarhøne fra Suldal, en taffeland (Fuligula ferina) fra Jæderen, en liden lappedykker (Podicipes fluviatilis) fra Tungenes og en hvid skjære (Pica pica) fra Heskestad.

Af fiske har vi udstoppet et par store eksemplarer af skaten eller sletrokken (Raja batis), hvoraf den ene er 225 cm. lang, en Raja fullonica og en pigrokke (Raja clavata), to smukke eksemplarer af havtorsk (Gadus morrhua) og en meget stor hyse (Gadus æglefinus), 83 cm. lang, samt en stor stenbid eller havkat (Anarrhichas minor) fra Island, givet af konsul Falck. Et par eksemplarer af laken (Lota vulgaris), hvoraf et rigtig stort, har vi faaet fra Øjeren.

Insektsamlingen er forøget med endel udenlandske biller. Af skeletter er udstillet et af amerikansk tapir (Tapirus americanus), et af hvidsnudet delfin (Delphinus albirostris) og et af nisen (Phoca communis).

Den etnografiske samling har iaar faaet liden tilvækst. Til den norske afdeling er indkjøbt et gammelt skab og en gammel kiste.

Størst tilvækst i det forløbne aar har den arkæologiske samling havt, idet der til denne er indkommet 291 gjenstande, der alle paa 9 nær er fundne i Stavanger amt. Af disse hører 65 gjenstande til stenalderen, 78 til den ældre jernalder og 148 til den yngre jernalder. 216 gjenstande er indkommet som gravfund, af hvilke 19 hører til den ældre jernalder, med tilsammen 73 gjenstande, og 21 hører til den yngre jernalder med tilsammen 143 gjenstande. Disse gravfund er, paa 5 nær, udgravet isommer af konservator. Af de største og vigtigste gjenstande kan fremhæves 10 hele urner, 7 spænder af bronce, 12 smykker, 8 sværd af jern, 8 knive af jern, 10 økser af jern, 1 skjoldbule, 2 bidsler, 5 sigder af jern, 3 sakser af jern og 7 økser af sten. En beskrivelse af de indkomne oldsager ledsaget af tegninger, udførte af konservator, findes indtaget blandt aarsberetningens afhandlinger for dette aar.

Fortegnelse
over
gaver indkomne til museet i 1899.

Ivar Ueland, Varhaug: En vandrix. ²/₁ 99.
G. Mejlænder: En taffeland.
Toldbetjent Normann: En pragtedderfugl og en liden lappedykker (Podicipes fluviatilis).
T. R. Horpestad, Time: En kjødmeise.
Gustav Vatne: Endel slanger og skorpioner, en pengeseddel fra Sydamerika.
Fredrik Wille: To gamle danske kobbermynter.
Torger Grude Haaland, Klep: Endel oldsager af sten.
Trond Aarstad: En dompap.
Jenny Lindtner: To sjømus.
Hildur Øjen: Gamle danske kobbermynter.
Fru K. Nathanielsen: En brasiliansk papegøie.
Gartner Poulsson: En fiskebjørn.
Thomas Poulsson: En blaameise.
Kapt. P. Ueland: Endel mynter fra Siam.
Paul Jørgensen: To konkylier.
Andreas Olsen Sande, Haaland: En vandrix.
Andreas Olsen Vistnes, Randeberg: En guldhaa.
Lars Larsen: 4 mynter.
Kornelius Olsen: En guldmynt fra Fredrik VI.
Materialforvalter Olsen: Et ualmindelig stort eksemplar af kongslys.
Lauritz Haar: En konkylie.
Kirkesanger G. Mjaanæs, Ogne: En negenøie.
Stationsmester Erichsen: En rugde.
Østen Mortvedt: En orientalsk due og en sothøne.
Tor Hultman: En slange.
Torbjørn Samuelsen: En spænde og nogle mynter.
Kapt. Ingebretsen: En tyrkisk vandpibe.
Murmester Ellingsen: En flaggermus.

Oberst Lange: To gamle gravstene fra domkirken og en jordfunden klubbe af hvalben.

Rasmus Varden, Randeberg: En perle af ler, et haandsnellehjul og et brudstykke af et jordfundet jernkar.

Lensmand H. Kolbenstvedt: 3 jordfundne perler af glas.

Johan Svendsen Sandve: En salpe.

Gartner Moe: En vanskabt kylling.

Ingeniør Leegaard: Fotografi af den gamle stenbro over sundet mellem Finnesand og Kloster.

Telegrafbestyrer Glimme: En jordfunden gjenstand af jern fra Telemarken.

Agronom Gunnar A. Ferkingstad: En fjæsing.

Gaardbruger R. Lomeland, Helleland: En hvid skjære.

Audun Koren, Hjelmeland: En fjæsing.

K. Anda, Klep: En ung gjøg.

O.R. Sagfører Nordland, Egersund: En fjæsing.

Asbjørn Pollestad: En underlig dannet sten fra Jæderen.

Rasmus Rasmussen Fjelde: En øks fra yngre jernalder.

Knud Fjelde: En urne fra ældre jernalder.

Yngve Stange: En flaggermus.

Valdemar Erga: En sothøne.

Ths. S. Falck: En stor stenbit.

Bryggerimester Aas: Endel udenlandske mynter.

Møllemester Arnesen, Tou: En gammel haandkværn.

Erik Husvæg, Varhaug: En vandrix.

Chr. Falck: Tre flaggermus.

Ola Storksen, Espevær: En sænkesten.

Salve Chr. Aasland: Et ekorn.

Martin Reiestad, Varhaug: En stilits, 5 udenlandske mynter, et lidet skjæl og en jordfunden spillebrikke af ben.

Palle Pallesen Hvidingsø: En koloni andeskjæl.

Snedker H. R. Aarrestad: 4de bind af en gammel naturhistorie fra 1769.

Landhandler Tjotta, Klep: Fire redskaber fra stenalderen.

Rektor Voss, Aalesund: Et økseblad og brudstykke af sværd fra yngre jernalder.

Marie Tønnesen: En spurvehøg.

John Johnsen, Engøen: En sommerfuglepuppe.
T. Anda, Time: En lappelom.
Svend Ommundsen, Sør Sunde: En urne fra ældre jernalder.
Einar Rønneberg: En jordfunden spydspids.
Birger Jakobsen: En pilespids af flint fra Randeberg og et udskaaret lidet dyrebillede fra Java.
Meierimester J. Grude: 2 melkestavkar og 1 flødehylkje.
Bundtmager Olof G. Jensen: En fløifjæsing.
Jonas Roaldsen: En dansk 2-skilling fra 1677.
Hans S. Arentz: Flere bind af Norsk jæger- og fiskerforenings meddelelser og norsk fiskeritidende.
P. Johnsen: En snespurv.
Hans Høy: Et gammelt naalehus af sølv.
Lauritz R. Refve: En broncenaal, to pilespidser af flint og en jordfunden hammer af jern.
Edv. Hognestad, Time: En jordfunden brynesten.
Salomon O. Malde: 3 spydspidsemner af flint.
Billedhugger Neandros: En ravperle.
Capt. Olsen, Japan: Endel mynter fra Østasien.
Kontorist E. Tvedten: Flodperlemuslinger.
Ingvald Bowitz: En køllesten fra Dirdal.

Fortegnelse
over
de til museets bibliothek i 1899 indkomne skrifter.

Åbo. *Abo stads historiska museum.*
Bidrag til Abo stads historia. Bd. 1, h. 10.

Adelaide. *The Royal Society of South Australia.*
Transactions vol. XXII, part II.

Albany. *The University of the State of New York.*
49 Annual Report 1895, vol. 1. 2.
50 — — 1896, - 1.

Augsburg. *Der naturwissenschaftliche Verein für Schwaben und Neuburg.*
33 Bericht.

Baltimore. *John Hopkins University.*
Circulars vol. XVIII, no. 137, 138, 141.

Batavia. *Koninklijke natuurkundige Vereeniging in Nederlandsch-Indië.*
Natuurkundig Tijdschrift. 10 serie, deel II.

Belfast. *Belfast Natural History & Philosophical Society.*
Report and Proceedings for the session 1897—98.

Bergen. *Bestyrelsen for Bergensudstillingen i 1898.*
Beretning om det 10de alm. norske landbrugsmøde i Bergen 1898.

— *Bergens museum.*
Aarbog for 1898 og 1899, h. I.
G. O. Sars: Crustacea of Norway; vol. II, p. XIII, XIV.
Report on Norwegian marine investigations 1895—97.

— *Vestlandske kunstindustrimuseum.*
Aarbog for 1898.

— *Selskabet for de norske fiskeriers fremme.*
Aarsberetning 1898.
Norsk fiskeritidende 18de aarg. 1899, h. 1—4.
Beretning om den internationale fiskerikongres i Bergen 1898.

Berlin. *Die Königl. Preussische Akademie der Wissenschaften.*
Sitzungsberichte XL—LIV, 1898.
— I—XXXVIII, 1899.

— *Das Museum für Naturkunde.*
Führer durch die zoologische Schausammlung.
Mittheilungen aus der zoologischen Sammlung. Bd. I. h. 2, 3.

Bern. *Die schweizerische entomologische Gesellschaft.*
Mittheilungen vol. X, h. 5.

Bern. *Die schweizerische naturforschende Gesellschaft.*
Verhandlungen 1897; 80 Jahressammlung, Luzern.
— 1898; 81 — Bern.
Compte rendu des travaux 1897, 1898. Genéve.

Bonn. *Die niederrheinische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.*
Sitzungsberichte 1898. Hälfte 1 und 2.
— 1899. — 1.
— *Der naturhistorische Verein.*
Verhandlungen, Jahrg. 55, Hälfte 1 und 2.
— — 56, — 1.

Boston. *The American Academy of Arts and Sciences.*
Proceedings voll. XXXIV, no. 1—23.
— - XXXV, - 1—3.

Bremen. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Abhandlungen Bd. XVI, h. 1, 2.

Brünn. *Der naturforschende Verein.*
Verhandlungen Bd. XXXVI, 1897.
XVI Bericht der meteorologischen Commission.

Bruxelles. *La Société entomologique de Belgique.*
Annales tome 42.
— *La Société Belge de Microscopie.*
Annales tome XXIII, XXIV.
Bulletin 24 année 1897—1898.
— 25 — 1898—1899.
— *La Société Royale Malacologique de Belgique.*
Bulletin des séances année 1899.

Budapest. *Das ungarische National-Museum.*
Természetrajzi füzetek, vol. XXII, 1899, p. I—IV.

Buenos Aires. *Museo nacional.*
Communicaciones tomo I, no. 2—4.
Anales tomo VI.

Chicago, Ill. *The Newberry Library.*
Report for the year 1898.

Chur. *Die naturforschende Gesellschaft Graubündens.*
Jahresbericht, neue Folge, B. XLII. 1898—99.

Cincinnati. *Museum Association.*
18 Annual Report 1898.

Colorado Springs., Col. *Colorada College.*
Studies vol. VII.

Danzig. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Schriften. Neue Folge. Bd. 19, h. 3, 4.

Detroit, U. S. A. *The Detroit Museum of Art.*
Annual Report 1899.

Elberfeld. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Jahres-Bericht, Heft. 9.

Emden. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Kleine Schriften XIX.

Frankfurt a. M. *Die Senckenbergische naturforschende Gesellschaft.*
Bericht 1899.

Frankfurt a. Oder. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
Helios Bd. 16.
Societatum Litteræ 1898, Jahrg. XII, No. 5—11.

St. Gallen. *Die naturwissenschaftliche Gesellschaft.*
Bericht 1896—97.

Genève. *La Société de Physique et d'Histoire naturelle.*
Compte rendu des séances XV, 1898.

Genova. *Museo civico di Storia naturali.*
Annali. Serie 2ª, vol. XIX.

Giessen. *Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.*
32 Bericht.

Graz. *Der naturwissenschaftliche Verein für Steiermark.*
Mittheilungen, Jahrg. 1898.

Greifswald. *Der naturwissenschaftliche Verein für Neu-Vorpommeren und Rügen.*
Mittheilungen, 30 Jahrg. 1898.

Groningen. *Natuurkundig Genootschap.*
Verslag 1898.
Bejdragen tot de kennis van de Provincie Groningen. Deel 1, stuk 1.

Gøteborg. *Gøteborgs Museum.*
Årsberättelse för 1898.
— *Gøteborgs høgskola.*
Årsskrift Bd. IV, 1898.

Göttingen. *Die Königl. Gesellschaft der Wissenschaften.*
Nachrichten, mathem.-physikalische Klasse 1898, h. 4.
— — — — 1899, h. 1, 2
Geschäftliche Mittheilungen 1898, h. 2.

Haarlem. *Musée Teyler.*
Archives, serie II, vol. VI, part 2—4.

Halifax. *The Nova Scotian Institute of Science.*
The Proceedings and Transactions, vol. IX, p. 4.

Halle, a. S. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Abhandlungen Bd. XXI, h. 4.
— *Die kaiserliche Leopoldino-carolinische deutsche Akademie der Naturforscher.*
Leopoldina. Heft. 33, 34.
L. Frobenius: Der Kamerun Schiffsschnabel.
— Die Masken und Geheimbünde Africas.

Heidelberg. *Der naturhistorisch-medizinische Verein.*
Verhandlungen, neue Folge. Bd. 6, h. 1, 2.

Helder. *Nederlandsche dierkundige Vereeniging.*
Tijdschrift 2den serie, deel VI, aflev. 1, 2.
Aanwinsten van de Bibliotheek 1897—1898.

Helsingfors. *Finska fornminnesföreningen.*
Finskt museum, månadsblad V, 1898.
Suomen Museo, — V, 1898.

Helsingfors. *Societas pro fauna et flora fennica.*
Meddelanden, h. 23.

— *Geografiska föreningen.*
Meddelanden IV, 1897—1898.

Hermannstadt. *Der Siebenbürgische Verein für Naturwissenschaften.*
Verhandlungen und Mittheilungen. Bd. XLVIII, Jahrgang 1898.

Innsbruck. *Der naturwissenschaftlich-medizinische Verein.*
Berichte, Jahrg. XXIV, 1897/98 und 1898/99.

Jurjeff (Dorpat.) *Die Naturforscher-Gesellschaft.*
Sitzungsberichte, Bd. 12, h. 1, 1898.

Kassel. *Der Verein für Naturkunde.*
Abhandlungen und Bericht XLIII, 1898—99.

Kiel. *Der naturwissenschaftliche Verein für Schleswig Holstein.*
Schriften. Bd. XI, h. 2.

Kjøbenhavn. *Den naturhistoriske forening.*
Videnskabelige meddelelser for 1898.

Kristiania. *Kirke- og undervisningsdepartementet.*
Norske gaardsnavne; Bd. 2. Akershus amt.
Arkiv for Nordisk filologi; Bd. 15, h. 1—4.

— *Departementet for det indre.*
Aarsberetning vedk. Norges fiskerier for 1898, h. 1—3.
— „ — — - 1899, h. 1.

— *Statssekretariatet.*
Norsk lovtidende 1899, no. 1—50.
— — 2den afd. 1898, h. 34; 1899, h. 1—3.

— *Det statistiske centralbureau.*
Meddelelser, Bd. 16, no. 10—12, 1898.
— - 17, - 1—9, 1899.
Statistisk aarbog for kongeriget Norge, 18de aarg. 1898.

Kristiania. *Det statistiske centralbureau.*

Norges officielle statistik, 3die række:

No. 303. Beretning om det tekniske undervisningsvæsen for 1894—95.
- 304. Livs- og dødstabeller 1881—1891.
- 305. Statistik over Norges fabrikanlæg i 1895.
- 306. — vedk. valgmandsvalgene og storthingsvalgene i 1897.
- 307. Beretning om de norske jernbaners drift 1897—1898.
- 308. Beretning om rigets strafarbeidsanstalter 1897.
- 309. Beretning om rigets distriktsfængsler for 1897.
- 310. Tab. vedk. Norges skibsfart i 1897.
- 311. Tab. vedk. folkemængdens bevægelse i 1891—95.
- 312. Den civile retspleie i 1896.
- 313. Rekruteringsstatistik for den norske arme i 1898.
- 314. Statistiske oplysninger vedk. Norges jordbrug og fædrift i 1891—95.
- 315. Beretning om amternes økonomiske tilstand i femaaret 1891—95.
- 316. Tab. vedk. Norges handel i 1898.
- 317. Beretning om sundhedstilstanden og medicinalforholdene i 1896.
- 318. Den norske rigstelegrafs statistik for 1898.
- 319. Beretning om skolevæsenets tilstand i Norge for 1895.
- 320. Oversigt over sindssygeasylernes virksomhed i 1897.
- 321. Tab. vedk. arbeidslønninger i 1890 og 1895.
- 322. „ „ Norges sparebanker i 1898.
- 323. „ „ — postvæsen i 1898.
- 324. Beretning om veterinærvæsenet og kjødkontrollen i 1897.

Kristiania. *Det meteorologiske institut.*
Jahrbuch für 1898.
Klimatabeller for Norge V—XII.
— *Videnskabsselskabet.*
Skrifter 1898, I og II klasse.
Forhandlinger 1898.
— *Den norske historiske kildeskriftkommission.*
Historiske samlinger, Bd. 1; h. 2.
Stavanger domkapitels protokol 1571—1630, h. 2.
Erkebiskop Henrik Kalteisens kopibog.
Dombog for 1604.
— *Foreningen for norske fortidsminders bevaring.*
Aarsberetning for 1897.
Kunst og haandværk fra Norges fortid, 2den række, h. 3.
— *Norsk folkemuseum.*
Aarsberetning for 1898.
— *Den norske Nordhavs-ekspedition 1876—78.*
Zoologi XXV, Phalamophora.
— XXVI, Hydroida.
— *Landbrugsdirektoriatet.*
Aarsberetning angaaende de offentlige foranstaltninger til landbrugets fremme i 1898.
— *Det kgl. selskab for Norges vel.*
Tidsskrift, 5te aarg. 1898, h. 12.
— 6te „ 1899, h. 1—11.
Beretning om plantekulturforsøg og frøkontrol i 1897.
— „ det kgl. selskab for Norges vels virksomhed i 1898.
— „ det kgl. selskabs maskin- og redskabsprøve 1898.
— *Norsk jæger- og fiskerforening,*
Tidsskrift, 27de aarg. 1898, h. 4.
— 28de aarg. 1899, h. 1—2.

Königsberg, Pr. *Die physikalisch-ökonomische Gesellschaft.*
Schriften, 39 Jahrg. 1898.

Leipzig. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Sitzungsberichte 24 u. 25 Jahrg. 1897—98.

Liége. *La Société Royale des Sciences.*
Memoires. série 3; tome I.

Linz. *Museum Fransisco-Carolinum.*
57 Jahres-Bericht.

Liverpool. *Liverpool Biological Society.*
Proceedings and Transactions vol. XIII, session 1898—99.

St. Louis, Mo. *Missouri Botanical Garden.*
Tenth Report 1899.

Lund. *Universitetet.*
Acta Universitatis Lundensis, tome XXXIV, afd. 1 och 2.

Madison, Wisc. *Wisconsin Geological and Natural History Survey.*
Bulletin no. 1, 2.

— *Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Letters.*
Transactions vol. XII, p. 1.

Madras. *Government Museum.*
Report for the year 1898—99.

Milano. *Società italiano di scienze naturali e del museo civico.*
Atti vol. XXXVII, fasc. 4; vol. XXXVIII fasc. 3.

Milwaukee, Wis. *Public museum.*
16 Annual Report.

Montevideo. *Museo nacional.*
Anales, tomo II, fasc. XI; tomo III, fasc. X.

Münster. *Der westfälische Provinzial-Verein für Kunst und Wissenschaft.*
26 Jahresbericht für 1897/98.

New York. *The Amarican Museum of Natural History.*
Bulletin vol. X, 1898; vol. XI, p. 1, 1898.
Annual Report for the year 1898.

Nürnberg. *Die naturhistorische Gesellschaft.*
Abhandlungen Bd. XII und Jahresbericht für 1898.

Osnabrück. *Der naturwissenschaftliche Verein.*
13 Jahresbericht für das Jahr 1898.

Ottawa, Can. *The Geological Survey Departement of Canada.*
Annual Report, New Series vol. IX, 1896.

Paris. *La Feuille des jeaunes naturalistes.*
III série, 29 année, no. 339—348; 30 année, no. 349, 350.
— *Museum d'Histoire naturelle.*
Bulletin année 1898, no. 1—8; année 1899, no. 1—5.

Philadelphia. *The Academy of Natural Sciences.*
Proceedings, p. I—III.
— *The University of Pennsylvania.*
Catalogue 1898—99.

Pisa. *Società toscana di scienze naturali.*
Atti, processi verbali vol. XI.

Porto. *Sciencias naturaes.*
Annaes anno V, no. 4.
Catalogo da Calleccao Moldas Visigodes a Luiz josé Ferrcira.

Prag. *Die königl. Böhmische Gesellschaft der Wissenshaften.*
Jahresbericht für das Jahr 1898.
Sitzungsberichte. math.-naturw. classe 1898.

Salem, Mass., U. S. A. *Essex Institute.*
Bultetin vol. 28, no. 7—12; vol. 29. no. 7—12; vol. 30, no. 1—12.

San Francisco. *The California Academy of Sciences.*
Proceedings, 3rd series, zoology vol. I, no. 6—10.
Botany vol. I, „ 3—5.
Geology vol. I, „ 4.
Math.-Phys. vol. I, „ 1—4.

San José, C. R. *Museo nacional di Costa Rica.*
Informe 1898—1899.

St. Louis. *Museum of Fine Arts.*
Catalogue of works.

Stavanger. *Stavanger amts landhusholdningsselskab.*
Meddelelser for aaret 1898.

Stockholm. *Entomologiska föreningen.*
Entomologisk tidsskrift; årg. 19, 1898, h. 1—4.
— *Kongl. Vitterhets historie och Antiqvitets Akademien.*
Månadsblad 24 årg., 1895.
— *Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademien.*
Öfversigt af kgl. akademiens forhandlingar, 55 årg. 1898.
Handlingar, ny följd., Bd. 31.
Bihang til akademiens handlingar, Bd. 24, afd. I—IV.
Lefnadsteckningar, Bd. 4, h. 1.
— *Nordiska museet.*
Meddelanden 1893—1897.
Afbildningar af foremål i nordiska museet, 4 hefter.
Guide au Musée du Nord.
Nordiska museet och skansen.
Karta öfver nordiska museets anlägningar på skansen.
Ein eigenartiges museum für Natur- und Völkerkunde.

Sydney. *The Australian Museum.*
Records, vol. III, no. 5, 6.
Report for the year 1898.
Discriptive catalogue of the Tunicata in the australian museum by W. A. Herd, Liverpool.

Toronto. *The Canadian Institute.*
Proceedings no. 7, vol. 2, p. 1.
— „ 8, vol. 11, p. 2.

Tromsø. *Museum.*
Aarsberetning for 1897.
Aarshefter 20, 1897.

Trondhjem. *Videnskabsselskabet.*
Meteorologiske iagttagelser udførte i Trondhjem 1885 —95 af Haakonsen-Hansen.
Skrifter 1898.

— *Trondhjems fiskeriselskab.*
Aarsberetning for 1899.
Tillæg til aarsberetningen for 1898.

Upsala. *Kongl. universitets bibliotheket.*
Bulletin of the Geological Institution, vol. I, p. 1, 2; vol. II, p. 1, 2; vol. III, p. 1, 2; vol. IV, p. 1, no. 7.
Zoologiska studier, festskrift, tilegnad Lilljeborg af svenska zurologer.
Öfversigt af faunistisk ock biologiskt litteratur rörande Nordens fåglar.
The Iron ore Deposits of Dunderland by H. Sjøgren.

Washington. *Smithsonian Institution.*
Annual Report 1896.

— *United States National Museum.*
Bulletin no. 47. The fishes, p. II, III.
Proceedings vol. 18, 1895; vol. 20.

Wien. *K. K. naturhistorische Hofmuseum.*
Jahresbericht für 1897.

Wiesbaden. *Der Nassauische Verein für Naturkunde.*
Jahrbücher. Jahrg. 52.

Zürich. *Die naturforschende Gesellschaft.*
Vierteljahrsshrift, 43 Jahrg. 1898, h. 4.
— 44 „ 1899, h. 1, 2.

Zürick-Hottingen. *Der internationale Entomologenverein.*
Societas entomologica, Jahrg. XIII. no. 19—24.
— „ XIV. no. 1—18.

I henhold til lovens § 3 udtræder af direktionen 3 direktører, nemlig A. J. Olsen, Bahr og Chr. Oftedal.

Stavanger den 19de mars 1900.

A. J. Olsen. Bahr. Hans L. Falck.
J. S. Isachsen. Kornelius Olsen.
Chr. Oftedal.

Tor Helliesen.

Extrakt
af
Stavanger museums regnskab for 1899.

Indtægt:

Beholdning fra forr. aar	Kr.	2 319,36
Statsbidrag 2den termin 1898/99	„	2 000,00
— 1ste — 1899—31/3 1900	„	1 500,00
Stavanger kommunes bidrag	„	1 000,00
Samlagets legat til Stavanger bys vel	„	1 400,00
Stavanger amts bidrag	„	200,00
Kontingent for 1898	„	52,00
— - 1899	„	836,00
Husleie af kunstforeningen	„	200,00
Renter	„	121,74
	Kr.	9 629,10

Udgift:

Indredning	Kr.	352,87
Samlingen	„	1 191,25
Lønninger	„	3 599,81
Materialier	„	171,78
Fragt & porto	„	76,16
Vagthold	„	70,00
Lys & brænde	„	166,62
Assurance	„	240,00
Brandkontingent	„	97,34
Aarsberetningen	„	500,75
Diverse	„	193,06
Indkrævning af kontingent	„	43,30
Renter	„	605,78
Beholdning til næste aar	„	2 320,38
	Kr.	9 629,10

Stavanger den 31te december 1899.

Tor Helliesen.

Revideret:

J. Gausland. L. O. Haugstad.

Bidrag
til
Kundskaben om Norges coleopterfauna
VII.

Af

Tor Helliesen.

Herved offentliggjøres de fund, som jeg her i landet har gjort af coleoptera hørende til gruppen Coccinellidæ.

Af disse er 3 arter nye for landets fauna, nemlig: *Semiadalia notata* Laich, *Scymnus rufipes* F. og *Scymnus bipunctatus* Kugel. De to førstnævnte er saavidt mig bekjendt ikke tidligere fundne paa den skandinaviske halvø.

Samtidig offentliggjør jeg med findernes tilladelse endel for landets fauna nye arter, fundne af adjunkt Hanssen og overlærer Warloe.

Carabidæ.

303. **Platynus Mannerheimi** Dei.

Et enkelt exemplar af denne for landets fauna nye art er fundet i Vardal af adjunkt Hanssen.

Silphidæ.

304. **Zylodrepa quadripunctata** L.

Ny for landets fauna. Et exemplar er taget ved Grimstad af adjunkt Hanssen.

Tenebrionidæ.

305. **Palorus depressus** F.

Ny for landets fauna. Fundet ved Drøbak af overlærer Warloe.

Cerambycidæ.

306. **Leptura pubescens** F.

Fundet i vestre Moland af adjunkt Hanssen. Ny for landets fauna.

Cryptostoma.

307. **Cassida hemisphærica** Herbst.

Et exemplar af denne art, der ligeledes er ny for landets fauna, er fundet ved Grimstad af adjunkt Hanssen.

Coccinellidæ.

Hippodamiini.

Hippodamia 7-maculata De Geer — segetalis Naëz.
Fundet ved Moss.

Anisosticta 19-punctata L.
Forekommer ganske almindelig ved Tønsberg.

308. **Semiadalia notata** Laich.

Ny for landets fauna. Fundet ved Gjøvik af overlærer Warloe. I nærheden af Kristiania har jeg fundet et exemplar. Dens egentlige hjemland er Mellem-Europas bjergegne.

Coccinellini.

Adalia bipunctata L.
Grimstad (Hanssen).

Coccinella 7-punctata L.
Grimstad (Hanssen).

C. 5-punctata L.
Grimstad (Hanssen).

C. distincta Fald. — magnifica Redtb.
Forekommer ved Noresund i Krødsherred.

C. hieroglyphica L.
Fundet ved Fredrikstad. Forekommer ved Grimstad (Hanssen).

C. 10-punctata L. — variabilis F.

Forekommer alm. i Jarlsberg. Ved Grimstad fundet af Hanssen.

Mysia oblongoguttata L.

Grimstad (Hanssen).

Anatis ocellata L.

Grimstad (Hanssen).

Halyzia 16-guttata L.

Fundet i Telemarken.

H. 14-guttata L.

Grimstad (Hanssen).

H. 22-punctata L.

Fundet ved Vikersund og i Jarlsberg. Grimstad (Hanssen).

H. 14-punctata L.

Fundet ved Moss. Ved Grimstad af Hanssen.

Synonychini.

Chilocorus bipuctulatus L.

Grimstad (Hanssen).

Rhizobiini.

Coccidula rufa Herbst.

Fundet i Jarlsberg og ved Moss. Ved Grimstad taget af Hanssen.

Scymnini.

Scymnus hæmorrhoidalis Herbst.

Fundet ved Filipstad i Kristiania.

S. minimus Rossi = capitatus F.

Fundet ved Drøbak.

S. suturalis Thunb. = discoideus Illig.

Grimstad (Hanssen).

309. **Scymnus rufipes** F.

Et enkelt exemplar af denne for Skandinavien nye art har jeg taget ved Dal paa Romerike.

S. frontalis F.

Forekommer paa Hankø.

310. **Scymnus bipunctatus** Kugel. — biverrucatus Panz.

Ny for landets fauna. Et enkelt exemplar har jeg fundet i nærheden af Kristiania.

S. Redtenbacheri Muls.

Fundet ved Moss.

Oldtidslevninger i Stavanger amt.

Af

Tor Helliesen.

(Med 1 kart og 4 plancher).

Forts. af aarsberetn. for 1898.

---

b) *Riskekverven sogn.*

Dette sogn udgjør den nordlige og midtre del af den bjergfulde halvø, der fra Haugstad- eller Lutsivandet i syd strækker sig nordover mellem Gansfjorden i vest og Høgsfjorden i øst.

Sognet har faaet sit navn efter den store brede bugt, der paa den nordlige side krummer sig jevnt ind paa gaarden Lis og Riskas grund. Sognet har ogsaa sit navn efter sidstnævnte gaard og kaldes i daglig tale ofte blot Riska. Paa denne gaard har der visselig før i tiden staaet en kirke, men for saa lang tid tilbage, at ethvert spor af den er forsvundet. En af gaardens marker kaldes Kirkebakken og her har sandsynligvis kirken staaet. I lang tid har sognet været uden kirkebygning. Den nuværende blev bygget i 1878 paa gaarden Hommersaags grund.

Sognet ligger ved grændsen af Ryfylke og Jæderen. Her ser man derfor disse landsdeles forskjelligartede natur side om side. Den vestlige og østlige del er opfyldt af ca. 300 m høie fjelde. Paa Lifjeldene i vest findes flere smukke birkelier, medens man inde imellem de østlige fjelde træffer ganske pene rester af furuskove. Midt imellem disse fjeldpartier skraaner landskabet nedad og danner en smuk bred dal med store flade lyngmarker, hvor viben holder til. Midt i dalen hæver sig to kuppelformede partier, hvorpaa gaardene

Frøiland og Bjelland ligger. Nord for gaarden Riska og Hommersaag ligger den store øde ø Usken med Uskøkalven ved sin side.

Som kartet viser finder man de fleste gravhauger i det brede dalføre jevnt fordelt fra Riskastranden i nord til Lutsivandet i syd. Inde i den østlige fjeldbygd har jeg kun fundet 3 gravhauger, hvilket viser, at denne i tidligere tider har været en øde skovtragt. Foruden gravhauger har jeg fundet 2, muligens 3, nye ukjendte bygdeborge, nemlig Storeberget paa Usken og Kattaborg paa Eltrevaag og Hovelandsberget paa Hetland (den sidste usikker). En fjerde bygdeborg Storeberget paa Nordre Haugstad lige ved Haugstadvandet har derimod længe været kjendt (jfr. N. F. pag. 303).

I sognet er der 12 gaarde med tilsammen 102 brugere. Paa kartet har jeg ogsaa taget med gaarden Søndre Haugstad, skjønt den ligger i Højlands præstegjæld. Den bliver muligens senere tillagt Riskekvervens sogn, da der for tiden er en bevægelse for at faa den overført til dette sogn. Gaarden Dale hører til Frue sogn, men paa grund af dens beliggenhed har jeg ogsaa taget den med paa kartet over Riskekverven.

Usken.

1. Rundhaug ca. 13 m i tvermaal. Hele toppen er udgravet, saa nu er haugen kun $^3/_4$ m høi.
2. Rundhaug liggende inde i en løvskov. Den er 5,5 m i tvermaal. Den søndre del er udgravet. I nærheden sees fundamenter til flere udjevnede hauger.
3. Rundhaug ca. 12 m i tvermaal. Adskillig udgravet. Meget af dens sten er benyttet til gjærder.
4. Stor rundhaug af hvis sten flere gjærder er opsat. I den senere tid er rydningssten fra de omliggende agre kastet op paa haugen.
5. Aflang haug, der er ca. 27 m lang og ca. 5,5 m bred.
6. Rester af en haug af stor sten. I midten sees et langt uregelmæssigt gravkammer, der er ca. 5,5 m langt og 0,8 m bredt.
7. I lyngmarken i nærheden sees flere gamle garfar samt endel smaa rydningshauger.

8. „Storeberget“ (planche I og II) kaldes en temmelig steil klippe, der danner en fremspringende odde paa den nordvestlige del af Usken. Fra sjøsiden havde jeg seet, at klippen havde steile vægge, og da jeg af folk paa øen fik vide, at klippen kaldtes Storeberget, fik jeg mistanke om, at det muligens kunde være en gammel bygdeborg. Jeg undersøgte da stedet, som ganske rigtig viste sig at have været en udmærket borg, hvis svage og tilgjængelige sider havde været befæstet med mure, som nu desværre alle laa nedrevne. Nedrivningen af murene er foregaaet lige ned i vore dage. En af øens gaardbrugere, en mand paa ca. 50 aar, fortalte, at murene i hans guttedage var ca. 2 alen høie. Han og andre gutter morede sig med at vælte stene ned for at høre, hvordan det bragede.

Den befæstede klippe har en aflang form og strækker sig i retning fra NV—SO. Oventil danner den et noget kuperet plateau, der er ca. 125 m langt og ca. 70 m bredt. Paa to steder er bunden myrlændt. Klippens sider er steile og paa de fleste steder ubestigelige. Paa den sydlige side er der et trangt og brat skar. I dette og især ved dets fod ligger en masse nedrevne sten fra volde, af hvilke dog endnu sees rester af 4, som ligger den ene indenfor den anden og med omtrent lige afstand fra hinanden. Den 1ste og nederste er ca. 5,5 m lang, den 2den 9,5 m, den 3die kun 4 m og inderst og øverst langs kanten af klippen en 17,5 m lang mur, hvoraf ca. 8 m øst for skaret og 9,5 m vest for skaret. Straks øst for skaret sees levninger af en ca. 9 m lang og ca. 2 m bred mur paa en afsats et stykke nedenfor klippens halve høide. Ved dens sydvestlige hjørne er klippen lettest at bestige. Her sees spor efter 2 mure. Den yderste gaar i en bue og er ca. 22,5 m lang. Omtrent 12 m indenfor denne ligger en noget kortere mur. Langs den østre side af klippen sees ogsaa rester af en ca. 13 m lang mur. Klippen er en udmærket plads for anlægget af en borg, den er let at forsvare, har god plads oppe paa plateauet og myrerne afgav vistnok tilstrækkeligt vand.

Eltrevaag.

1. Rundhaug, 12 m i tvermaal og ca. 1,5 m høi. Den er adskillig udgravet. I vinter har haugens eier gravet i den og fundet brudstykker af et sværd og spyd fra yngre jernalder.

2. Rest af en rundhaug. Haugens eier har ogsaa her gravet i vinter og fundet et stykke af et bidsel fra yngre jernalder.

3. „Kattaborg“ kaldes den sydligste af tre steile for det meste ubestigelige fjeldtoppe, der ligger i en række paa grændsen mellem gaardene Eltrevaag og Lauvaasen (pl. III). Ved at undersøge denne fjeldtop viste den sig at have været en gammel borg, hvilket jo ogsaa navnet angiver. Fjeldtoppen hæver sig ca. 300 fod over dalbunden, er meget steil og afsluttes oventil i et aflangt ovalt, noget skraanende plateau, der er ca. 96 m langt og ca. 40 m bredt og strækker sig i retning fra NO—SV. Mod nord, nordvest, vest og syd er fjeldet steilt og ganske ubestigeligt. Den nordostre side derimod er ganske let at bestige. Dette sted har derfor været befæstet med to mure. Den indre, som har været hovedmuren, har været ca. 13,5 m lang. Efter udsagn af gaardens folk var muren for ca. 3 aar siden tre meter høi, opbygget af store jevne stene, saa udsiden var ganske jævn og slet. Indenfor muren var rummet opfyldt af mindre sten. Nu ligger omtrent hele muren nedrevet. Dens stene ligger som en ur nedover skraaningen. Dette heroiske arbeide blev udført for ca. 3 aar siden af nogle byfolk, der skulde ud og have sig en søndagsfornøielse. Sammen med nogle af gaardens unggutter morede de sig saa med at ødelægge denne oldtidslevning.

Muren har dannet et godt stængsel for plateauet indenfor, hvortil der kun ad dette trange sted har været adgang.

I ca. 21,5 m afstand fra denne mur sees rester af en ydre mur. Denne bestaar af et ca. 21,5 m langt stykke,

der gaar i samme retning som plateauet og af en tvermur, der er ca. 11 m lang. Langmuren sees at fortsætte sig nedover skraaningen i ca. 8 m længde. Oppe paa plateauet er der mellem nogle store klippestykker et sumpet sted, der har kunnet afgive drikkevand til forsvarerne.

Lauvaasen.

1. Græsklædt rundhaug, hvoraf en del er bortryddet for gaardsveiens skyld. Den er ca. 8,5 m i tvermaal og ca. 1 m dyb. I toppen er den noget udgravet.

Hetland.

1. Græsklædt og træbevokset rundhaug, der er 5,5 m i tvermaal og ca. 1 m høi. Den er udgravet ca. til midten.
2. Rundhaug, der er ca. 5,5 m i tvermaal og 1 m høi. For ca. 26 aar siden blev der af gaardens folk gravet i haugen omtrent til bunds. Intet blev fundet.
3. Rundhaug, ca. 9 m i tvermaal og ca. 1 m høi. For ca. 8 aar siden blev der gravet i haugen, hvor man fandt en urne, der blev slaaet i stykker og derpaa bortkastet.
4. Græsklædt rundhaug, der er ca. 18 m i tvermaal og har været ca. 1,8 m høi. For ca. 16 aar siden blev der gravet i haugen. Lidt til siden for midten fandt man et gravkammer, dækket af 3 heller. I kammeret blev fundet et sværd og en øx, der blev indsendt til Stavanger museum. Kammeret blev ikke nøiagtig undersøgt.
5. Græsklædt rundhaug bevoxet med buske. Den er ca. 11,5 m i tvermaal og ca. 1 m høi. Lidt udgravet.
6. „Aavelandsberget“ eller muligens Hovelandsberget er en ca. 100 m lang og 30 m bred klippe, der ligger et stykke østenfor vaaningshusene paa Hetland. Klippen strækker sig fra N—S. Den er paa oversiden flad kun med en græsklædt indsænkning paa midten af den vestlige side. Tre af siderne, nemlig den vestlige, sydlige og østlige er steile og vanskelig tilgjængelige. Den østlige side er kun 4 a 5 m høi, men lodret som en fæstningsmur. Mod nord falder derimod fjeldet af i jevne afsatser.

Denne klippe har saaledes mange betingelser for at kunne have været en gammel borg. Paa den nordre side, som altsaa er den svageste, sees ogsaa etpar mure, en kort paa tvers *(a)* og en noget længere *(b)* langs den østlige side (se hosstaaende kart pl. IV), men disse er saa smale og svage, at de ser mere ud som en rest af et almindeligt kreaturgjærde. Det er derfor af den grund vanskeligt at afgjøre, om stedet har gjort tjeneste som en borg. Paa klippens høieste punkt er en rest af en haugdannelse *(c)*, der paa bunden indeholdt kul. Den lyng- og stenmark, som strækker sig fra Hovelandsberget i svag skraaning hen til den bæk, som gaar langs Ravnefjeldets fod, kaldes af bønderne for Aaveland, hvilket navn muligens er en forvanskning af Hovland. Paa denne mark findes en hel del simple, ældgamle, lave indhegninger af sten. Nærmest Hovelandsberget er to store (no. 1 og 2), hvoraf no. 1 er aaben mod nord. Ca. 20 m øst for no. 2 ligger en indhegning (no. 3), der paa tre sider er lukket af stengjærder, medens den fjerde dannes af en lav fjeldvæg. Paa begge sider af no. 3 strækker sig et gjærde, det ene i sydvestlig retning henimod Hovelandsbergets sydlige ende og det andet i nordostlig retning, hvor det ved siden af no. 3 danner en ringformig indhegning, der er aaben mod nordost. Ca. 70 m i sydost for no. 3 ligger en lukket firkantet indhegning (no. 5), ca. 9 m i kvadrat. Fra den østlige side udgaar en mur i nordostlig retning. Ca. 22,5 m i sydost for no. 5 ligger en uregelmæssig firkantet indhegning (no. 6), som er aaben paa den nordre side. Ca. 14,5 m i øst for no. 6 ligger en aflang noget uregelmæssig firkantet indhegning (no. 7), 14,5 m lang og 11 m bred. Paa den nordre side er en ca. 9 m bred aabning. Inde i indhegningen i nærheden af den østlige side ligger en stor flad noget uregelmæssig sten, ca. 2 m i firkant. Udenom firkantens nordøstre hjørne er en mindre noget utydelig indhegning. Ca. 33,5 m øst for no. 7 ligger en noget mindre, firkantet aflang indhegning (no. 8), som i det nordvestre hjørne har en 6,5 m lang og 4 m bred

gang. Syd og øst for no. 8 ligger tre store stene, hvoraf den østligste er størst, ca. 2 m høi og 2,5 m bred og oventil noksaa flad. Paa den sydlige side ligger oplagt endel sten ved stenens fod, saa man fra det sted kan komme op paa stenen.

Mauland.

Paa denne gaard har jeg ikke fundet nogen oldtidslevning.

Hommersaag.

1. Stor græs- og træbevoxet rundhaug, der er ca. 22,5 m i tvermaal og 3 m høi. Paa den søndre side er der tidligere gravet ind næsten til midten. — Et stykke længere øst for denne haug er en langagtig hauglignende dannelse, der sandsynlig er en naturlig dannelse.
2. Levning af en rundhaug paa fjeldgrund. Haugen har havt et tvermaal af ca. 10,5 m.

Frøiland.

1. „Ekelihaug". Af haugen er kun ca. 1/3 tilbage. Resten blev borttaget for ca. 12 aar siden. Intet blev fundet. Haugen er omtrent 9,5 m i tvermaal.
2. I løvskogen vest for skolehuset ligger en rundhaug, delvis bevoxet med birk. Haugen er 8 m i tvermaal og ca. 1 m høi. Denne haug undersøgte jeg i sommer. Haugen bestod af mindre rullesten og muld. Strax indenfor den vestre kant fandtes kul og brændte ben, brudstykker af tre forskjellige simple, grove urner af ler, en jernnaal og brudstykke af en krog af jern samt en smuk mosaikglasperle. Ca. 1/2 m længer ind i haugen var en ca. 2 m lang og 1/2 m bred fordybning i bunden, bedækket med smaa sten. I denne fandtes kun kul og brændte ben. I midten af haugen under to mod hinanden skraanende stenheller fandtes brudstykker af 4 forskjellige smaa urner af ler, 4 hele bøilenaale af bronce, to brudstykker af en bøilenaal, hvoraf det ene var meget ødelagt af ild, en spiralfingerring af bronce, et haandsnellehjul, et stykke af tangen til en liden kniv og smaastykker af en snoet broncetraad, alt sammen med kul og brændte ben.

3. Stor rundhaug, der er bevoxet med egebuske. Haugen er 24 m i tvermaal og ca. 2,5 m høi. I den søndre kant er der gravet for ca. 4 aar siden. Tidligere var haugen urørt. Der blev fundet en brynesten samt endel store ben.
4. Liden rest af en rundhaug lige i sydkanten af en vei, hvortil er taget sten af haugen. Denne er nu ca. 9 m i tvermaal.
5. Græsklædt rundhaug ca. 13 m i tvermaal og 1,8 m høi. Tidligere lidt udgravet i toppen. I sommer lod jeg haugen udgrave tilbunds noget over midten. Paa bunden af haugen fandtes kun lidt kul. Haugen bestod af rullesten, hvoraf enkelte var ganske store.
6. Lav rundhaug med stensætning rundt foden. Haugen er tidligere blevet adskillig ødelagt. Er nu ca. 7 m i tvermaal og ca. 1 m dyb. Paa toppen saaes antydning til et lidet gravkammer. I sommer foretog jeg en udgravning og fandt ca. 1 m fra den nordre kant egekul og brændte ben og nedredelen af en bøilenaal af bronce. Noget længere inde i haugen, omtrent i dens midte, laa en stor sten. Ved foden af denne fandtes bøilen til ovennævnte bøilenaal. Oppe paa stenen laa blandt kul og brændte ben naalen til samme bøilenaal samt en hel del brudstykker af en liden hankepotte af brændt ler.
7. „Rudlahaug“ kaldes en lav og vid rundhaug, der delvis er bevoxet med egebuske. Den er ca. 21 m i tvermaal og ca. 1,8 m høi. En stor del af midtpartiet har tidligere været opgravet.
8. Græsklædt rundhaug, der ligger paa dyrket mark. Den er udgravet paa den nordre side. Haugen bestaar af rullesten og er ca. 15,5 m i tvermaal og 1,8 m høi. Den blev i vinter udjævnet. Der blev fundet brudstykker af en simpel grov urne, et lidet stykke af et glasbæger og nogle brynestene.
9. Græsklædt rundhaug kaldet „Sædarhaug“. I den nordre kant er indgravet en poteteskjælder. Haugen er ca. 19 m i tvermaal og ca. 2,5 m høi.

10. Stor rundhaug, ca. 26,5 m i tvermaal, ligger paa dyrket mark. Den er adskillig opgravet og en hel del sten er borttaget til gjærder. I midten ligger en samling store kampestene.
11. Rest af en rundhaug, der bestaar af rullesten og muld, ca. 16 m i tvermaal og ca. 1,5 m høi.
12. I den søndre kant af en ladebygning ligger en rest af en rundhaug, der nu er ca. 11 m i tvermaal.
13. Paa lyngmarken nord for Skjærehaugen (no. 15) ligger flere smaa lave gravpladser, kun dækket af et lag sten. der som oftest stikker op af lyngen, alle omtrent 4 m i tvermaal. Jeg undersøgte to af dem og fandt i begge en hel del kul.
14. Aflang firkantet haug, ca. 10,5 m lang og 4 m bred, der tidligere havde været udgravet paa to steder. Jeg lod haugen undersøge og fandt masser af egekul, brændte ben, en sigd, en oval ring af jern, der sandsynligvis har været til en remspænde samt endel brudstykker af en oval bøilespænde med dobbelt plade.
15. Lyngklædt rundhaug, kaldet „Skjærehaugen", der bestaar af rullesten og muld, ca. 6 m i tvermaal og 1,5 m høi. I haugen var der tidligere gravet i midten og paa den østlige side. I sommer undersøgte jeg haugen, i hvis aurbund fandtes spredte kulstykker, brændte ben og smaa brudstykker af en grov lerurne. Strax i nordvest for midten var udgravet en ca. 2 m lang og $^3/_4$ m bred fordybning, der var fyldt med sten. Imellem disse fandtes en masse klinknagler med paasiddende rester af træ, et smykke af tyndt sølvblik og et tveægget sværd. Ved siden af sværdet laa to remspænder af bronce, hvortil endnu sad rester af en læderrem. Et stykke fra sværdodden fandtes et bidselmundbid og to smukke korsformede beslagstykker til bidselet. Omkring bidselet laa endel smaa klinknagler, hvis hoder var belagt med en liden korsformet bronceplade samt en broncering, fastgjort til en korsformet plade af jern. Ringen har sandsynligvis tjent som hank til et lidet træskrin, hvortil ogsaa de smaa

broncebelagte klinknagler har hørt. Noget længere ud mod haugens kant laa et par store remspænder af jern, et øxeblad af jern, hvori sad et stykke af skaftet, to sigdblade, en flad jernring, en skraber (?) af jern samt endel jernblik.

I den sydøstre del af haugen og i samme retning som den førstnævnte grav var en liden rund fordybning. I denne fandtes klinknagler, en liden kniv, to hankbeslag til et kar samt en kasserolle af jern med en lang hank. Begge fund tilhører den yngre jernalder; det førstnævnte har tilhørt en mandlig begravelse og det sidste en kvindelig og begge er nedsat i en ældre jernalders haug.

16. Liden lyngklædt rundhaug, ca. 8 m i tvermaal og 0,8 m høi. Tidligere noget udgravet i toppen. Jeg har undersøgt haugen og fundet kul, brændte ben, forbrændte klinknagler og en liden jernbøile. Haugen bestod af sten og muld.
17. Lav rundhaug, der ligger paa fjeldgrund. I haugen har der tidligere været gravet adskilligt. Den er nu ca. 11 m i tvermaal. Jeg undersøgte den i sommer og fandt kul paa bunden.
18. Bundlaget af en rundhaug af rullesten, der nu er ca. 11 m i tvermaal.
19. Langhaug, der er ca. 13,5 m lang og 4 m bred og 0,8 m høi. Den er udgravet paa flere steder.
20. Aflang hustomt, ca. 17 m lang og 7 m bred, delt i et stort og et lidet rum.
21. Rundhaug, kaldet „Lille Lakserhaug“. Den er 16 m i tvermaal og nær 2 m høi. Omkring foden er den stensat. Den sydlige del af haugen har tidligere været oprodet omtrent til midten. Jeg har iaar undersøgt haugen, der bestaar af stor sten og muld. Paa bunden fandtes kun lidt kul.
22. Stor, høi rundhaug, kaldet „Lakserhaugen“, ca. 22 m i tvermaal og 3 m høi. I toppen og paa den østlige side er der gravet endel. — Paa den nordre og vestre side af haugen ligger flere smaa hustomter.

23. Endel smaa rundhauge, der er ca. 5 m i tvermaal og $^3/_4$ m dybe. Jeg har undersøgt tre af dem og fandt lidt kul paa bunden. Langs stien, der gaar over Frøilands udmark, ligger en hel del smaahauger, der kun er 3 a 4 m i tvermaal.

24. Mellem haugene no. 7 og 8 har ligget en rundhaug, som blev udjævnet for ca. 40 aar siden. I midten var et langt gravkammer, hvori laa et tveegget sværd og et øxeblad fra yngre jernalder.

25. Udjævnet haug, som har havt et ca. 2 m langt og 0,6 m bredt gravkammer. Den har ligget paa fjeldgrund og blev kaldt „Rævehaugen“.

Bielland.

1. Paa toppen af en liden lyngklædt klippe ligger en rest af en haug, dannet af store sten og muld. Haugen er nu 0,5 m dyb og 4 m i tvermaal. Ved gravning i haugen fandt jeg kul paa bunden.
2. Lige øst for landeveien i den søndre ende af en grusryg ligger en liden rundhaug, der er ca. 6,5 m lang og ca. $^3/_4$ m dyb. Jeg lod haugen undersøge i sommer og fandt i en fordybning midt i haugen en masse egekul og brændte ben samt endel smaa brudstykker af en simpel liden urne af ler. Rundt fordybningen laa ogsaa en masse kul og ben.
3. To lave rundhauger, ca. 9,5 m i tvermaal og 0,5 m høie. Jeg undersøgte den ene, der bestod af smaasten. Paa bunden fandtes kul. I nærheden af disse, paa den østre side af veien, ligger en hel del smaa hauger, ca. 3 m i tvermaal. Jeg undersøgte tre af dem, men fandt intet.
4. Rest af en langhaug, der nu er ca. 13 m lang og 5 m bred. Den kaldes Haavardshaug.
5. Stor rundhaug, der kaldes „Rulla“. Den er adskillig udgravet. Haugen bestaar af rullesten og muld. Der er taget en masse sten af haugen til gjærder. Haugen er nu ca. 1,8 m høi, men har tidligere været omtrent dobbelt saa høi og har været ca. 27 m i tvermaal. For ca. 5 aar siden blev der i den østre kant af haugen fundet en urne af ler, der blev sønderslaaet. Den opbevares nu paa Stavanger museum (no. 2020). I urnen var der

brændte ben. I den søndre kant af haugen blev en hel urne samt nogle andre gjenstande fundet, men dette blev bortkastet. Urnerne stod i hvert sit lidet kammer.

6. Rundhaug, ca. 18,5 m i tvermaal og ca. 1,8 m høi. Den er endel udgravet i den søndre kant, bestaar af rullesten, der er dækket af et græsklædt muldlag.

7. Græsklædt rundhaug, kaldet „Riskehaugen“, ca. 14,5 m i tvermaal og 1,8 m høi. Hele midten er oprodet.

8. Rundhaug, ca. 12 m i tvermaal og ca. 1 m høi. Den bestaar af rullesten og muld. I haugen har der tidligere været gravet paa flere steder.

9. Lignende rundhaug. Den ligger lige ved skiftesgjærdet mod gaarden Skjørestad. Adskillig oprodet.

10. Nord for disse to hauger ligger en noget større og en hel del mindre hauger. Tre af de mindre lod jeg undersøge. Disse bestod af svær sten og meget muld. Der fandtes kun lidt kul paa bunden.

11. Udjævnet haug, der blev kaldt „Litlehaugen“. Blev udjævnet for ca. 30 a 40 aar siden. I et aflangt gravkammer fandtes en urne med to hanker, en bæltesten og et lidet øxeblad. Alt blev bortkastet. Urnen var fuld af brændte ben.

12. Udjævnet haug, kaldet „Berithaug“. Den blev udjævnet for ca. 30 aar siden. Der blev fundet en urne med brændte ben. Urnen blev bortkastet. Den skal have havt samme form som den, der blev indsendt til museet fra haug no. 5.

13. Udjævnet liden haug, der var bygget over en liden fjeldkløft. Denne var overdækket med heller, hvorunder laa et sværd og endel brændte ben. Bortkastet.

Mærland.

1. Rundhaug, bevoxet med buske. Haugen er 19 m i tvermaal. Der er tidligere gravet i toppen og i den østre kant.

2. Liden lav rundhaug, ca. 9 m i tvermaal. Haugen er bevoxet med buske.

3. Græs- og mosklædt rundhaug, der er lidt udgravet i toppen. Den er vel 9 m i tvermaal og 1 m høi.

Haugland.

1. Rundhaug, ca. 19 m i tvermaal og nu 1 m høi. Den er tidligere udgravet i midten næsten tilbunds.

2. Lav rundhaug, ca. 13 m i tvermaal og nær 1 m høi. I haugen er der tidligere gravet lidt af gaardens eier. Jeg lod haugen undersøge i sommer. Den bestod af meget muld og sten. Midt i haugen laa en stor firkantet sten, ca. 1,5 m i firkant og næsten 1 m høi. Omkring paa bunden fandtes spredte kulstykker.

3. Stor græsklædt rundhaug, hvori er gravet lidt paa den østre side. Haugen er 24 m i tvermaal og over 3 m høi.

4. Stor græsklædt rundhaug, ca. 26,5 m i tvermaal og ca. 3 m høi. I den sydvestre side er der udgravet endel, som er omdannet til hønsegaard. Ved udgravningen fandtes kul paa bunden.

5. Liden lav græsklædt rundhaug, ca. 6,5 m i tvermaal og 0,7 m høi. Haugen lod jeg i sommer undersøge. Under græstorven laa et lag smaa stene og under disse større sten blandet med muld. Paa bunden laa kul og aske og indad mod midten brændte ben og nogle smaa brudstykker af en urne samt en klump brændt ler. Omtrent i midten laa under en stenhelle en kniv af jern og en liden remspænde af jern, en liden hankepotte og en liden urtepotformet urne af brændt ler. De urnestykker, som først fandtes, hørte til en af urnerne under hellen.

6. Rundhaug, som er udgravet i søndre og noget i nordre kant. Haugen er 17 m i tvermaal og ca. 2 m høi.

   Imellem denne haug og vaaningshuset i syd blev i et gammelt garfar fundet for endel aar tilbage et bidselmundbid, forsiret med dyrehoveder af bronce. Det blev ødelagt.

7. Rundhaug af rullesten, ca. 14,5 m i tvermaal og 1 m høi. Hele midtpartiet er oprodet.

8. Langrøis, udjævnet for ca. 30 aar siden. Under en stor stenhelle blev fundet et sværd, en urne, en masse klinknagler, brændte ben og en bæltesten. Alt blev bortkastet.

9. Mellem haugene no. 3 og 4, nærmest den første, har ligget en aflang stenrøis, der blev udjævnet for ca. 20 aar siden. Der var et gravkammer, dækket af en helle. Intet blev fundet.

10. Straks søndenfor no. 3 har ligget en lignende langrøis, som samtidig blev udjævnet. I et gravkammer blev fundet en stor sil af bronce, ca. 18 cm vid ved aabningen og med fladt haandtag. Paa kanten var der hængsler som efter et laag. Silen blev solgt til en kobbersmed.

Nordre Haugstad.

1. Lav lyngklædt rundhaug, ca. 11 m i tvermaal og 0,8 m høi. I midten var den endel udgravet. Jeg lod haugen undersøge i sommer, men fandt kun lidt kul paa bunden. Midtpartiet viste tydelig tegn paa en tidligere udgravning.

2. Langhaug, ca. 22,5 m lang og ca. 4 m bred. I midtpartiet var der tidligere gravet. Denne haug lod jeg ogsaa undersøge. Den bestod af svær sten og muld. Paa bunden fandtes lidt kul og et par smaa brudstykker af en simpel urne. I midtpartiet var der en fordybning, der var rigere paa kul.

3. Lav rundhaug af sten og muld. Haugen er ca. 5,5 m i tvermaal og 0,6 m dyb. Paa bunden fandt jeg masser af egekul og brændte ben. I dette lag blev fundet et tveegget sværd, et øxeblad, en sigd, to knive, en pilespids, alt af jern, samt en naal af bronce, der var fastrustet til sværdet. Fundet tilhører yngre jernalder.

4. Stor rundhaug, kaldet „Kathaugen“, ca. 18 m i tvermaal og ca. 2,5 m høi. Paa den nordre side er udgravet et stort parti af gaardens nuværende eier. Strax indenfor kanten blev fundet et ca. 30 cm langt jernspyd, som blev bortkastet. Længer inde blev fundet et stort tveegget sværd med haandtag af bronce. Dette blev solgt til en kramkarl. Lidt længere inde blev fundet et øxeblad af yngre jernalders form. Dette blev indsendt til museet. (S. M. no. 1603). I sommer undersøgte jeg det samme sted og et parti lidt længer ind i haugen til lidt over midten. Jeg fandt nogle klinknagler og en krampe af jern. I vinter har eieren gravet noget i den søndre kant og fundet en naal af bronce, som blev indsendt til museet.

5. Lav lyngklædt rundhaug, ca. 15 m i tvermaal og ca. 1,3 m høi. Jeg undersøgte haugen i sommer. Den bestaar af sten og muld. Paa haugens bund, der bestod af fast okkerfarvet grus, laa et lag af hvid sand, hvorpaa laa kul og aske. Ca. 0.5 m høiere op i haugen laa over et eller to lag sværtede stene et lag med fint kul, hvori brændte ben og brudstykker af en simpel urne. Oppe i de øverste stenlag, omtrent i haugens midte, fandtes halvbrændte ben, en kindtand af en hest, en kniv af jern og en stor ringnaal af bronce. Haugen indeholdt altsaa tre forskjellige begravelser over hinanden, hvoraf den øverste hører til yngre jernalder og den mellemste til ældre jernalder.
6. Vestenfor og søndenfor haug no. 5 ligger en samling smaa lave rundhauger, der er ca. 4 m i tvermaal og 0,5 m dybe. Jeg har undersøgt 4 af dem, som viste sig alle lige i indhold. Under etpar stenlag og et ca. 10 a 15 cm tykt muldlag laa et lag kul og aske paa hvid sand som underlag. I to af dem fandtes nogle faa smaa brudstykker af en simpel urne.
7. Mellem huset og veien ligger en rest af en rundhaug, ca. 6,5 m i tvermaal. Jeg undersøgte stedet og fandt lidt kul paa bunden.
8. Rundhaug af rullesten, ca. 16 m i tvermaal. Haugen kaldes „Trehaug". For ca. 10 aar siden blev der gravet i den nordre del, hvor der blev fundet et gravkammer, hvori fandtes en glasskaal, en korsformet bøilenaal af bronce, en liden lerurne, en liden ring af bronce, en kobberkjedel og en fingerring af guld. Denne laa i glasskaalen sammen med aske. Fundet, som tilhører den ældre jernalder, blev indsendt til Stavanger Museum (S. M. 1520—26).
9. Liden rest af en haug, der har havt gravkammer.
10. Liden rundhaug, bevoxet med trær. Den er ca. 6 m i tvermaal og ca. 1 m høi.
11. Mellem vaaningshuset og landeveien har ligget to hauger, som blev udjævnede ifjor vinter. Paa bunden var kul og endel jernsager, der blev bortkastet.

12. Langrøis, udjævnet for ca. 18 aar siden. Den var ca. 16 m lang og 8 m bred. Paa bunden var kul. Der blev fundet flere gjenstande af jern, hvoraf en maa have været en pincet og en en nøgel. Alt blev bortkastet.

13. „Storeberget" (pl. III). Paa det høie og bratte fjeld, der stiger omtrent ret op af Haugstadvandet, er en bygdeborg, som allerede er nævnt i N. F. I sommer undersøgte jeg stedet nøiere. Fjeldet er 335 m høit og plateauet ovenpaa ca. 300 m langt og 200 m bredt, steilt og ganske ubestigeligt mod syd og vest. Mod nord er det vanskeligt tilgjængeligt og meget let at forsvare. Den sydlige del af den østre side er derimod let tilgjængelig og er derfor befæstet med en lang mur, som nu for det meste er ødelagt, dog findes der endnu partier af den, som er 3 m høie og over 1 m tykke. Muren er opført af tildels stor og kantet sten og gaar i retning fra SO—NV noget i bugtninger, der følger terrænget, og har en samlet længde af ca. 170 m. I syd begynder den i en liden fjeldknat, gaar derfra i vestlig retning i en længde af 72 m, gaar saa en 9,5 m i NO retning og derpaa forandres retningen til NV. Det retvinklede hjørne, som herved dannes, er kraftig bygget, ca. 1 m bredt og ca. 2 m høit. I en afstand af 10,5 m nordvest for hjørnet er en aabning i muren, hvis sten ligger væltet ned over skraaningen. Fra hjørnet gaar muren 48 m i nordvestlig retning, idet den dog danner en stump vinkel med toppen udad, derpaa i vestlig retning 5 m til en lodret fjeldvæg. Dette lille murparti er over 1 m tykt og ca. 3 m høit. Fjeldvæggen danner nu i 9,5 m længde et naturligt værn. Saa begynder muren igjen og gaar i nordvestlig retning i en længde af 45 m. Paa denne sidste strækning er muren for en stor del nedrevet, dog er den enkelte steder 1 m høi. Fra dette endepunkt er fjeldet steilt. Inde paa plateauet er flere smaa myrstrækninger, der kan afgive drikkevand.

Søndre Haugstad.

1. Stor græsklædt rundhaug, der er ca. 22,5 m i tvermaal og 3 m høi. Den er lidt udgravet i toppen.

2. Rundhaug, ca. 7 m i tvermaal. Der er senere paakastet sten fra ageren omkring, hvorved haugen er bleven høiere end oprindelig.
3. Stor græsklædt rundhaug, ca. 15 m i tvermaal og ca. 2 m høi. Haugen er bevoxet med trær og er adskillig udgravet i toppen.
4. Græsklædt langhaug, ca. 11 m lang, 4 m bred og 1 m høi.
5. Søndenfor haug no. 3 ligger en samling af smaa hauger, der er ca. 4 a 5 m i tvermaal.
6. Lav lyngklædt rundhaug, ca. 9 m i tvermaal og nu $^3/_4$ m høi. Den har sandsynligvis været høiere.
7. Lyngklædt rundhaug, ca. 9 m i tvermaal og ca. 1,7 m høi. Den er adskillig udgravet i toppen.
8. Lignende haug som foregaaende, men endnu mere udgravet i toppen.
9. Stor lyngklædt rundhaug, ca. 17 m i tvermaal og 2,8 m høi. Den er adskillig oprodet i toppen.
10. Lyngklædt rundhaug, ca. 14,5 m i tvermaal og 1,8 m høi. Oprodet i toppen.
11. I sydvest for haug no. 10 ligger en samling smaa lyngklædte hauger, ca. 3 m i tvermaal.
12. Nogle faa lave, runde stensætninger, ca. 4 m i tvermaal og $^1/_4$ m høie.
13. Endel smaa kvadratiske hustomter.

Skjørestad.

1. Rest af en rundhaug, der er 16 m i tvermaal. Den bestaar af store og smaa stene. Kan muligens være en rydningshaug.
2. Stor rundhaug af muld og rullesten. Haugen, hvis hele midtparti er udgravet næsten til bunds, er ca. 21 m i tvermaal.
3. Liden rundhaug, ca. 4 m i tvermaal.
4. En samling af 7 smaa hauger, ca. 4,5 m i tvermaal og 0,5 m høie. Jeg har undersøgt to af de midterste, der begge bestod af meget muld, men lidet sten.

I bundauren var gravet en ca. 0,7 m bred og 0,3 m dyb grube, der var fyldt med sten og fint kul.

5. Lav rundhaug, ca. 11 m i tvermaal og $^3/_4$ m høi. Endel oprodet i midten. Denne haug undersøgte jeg ogsaa i sommer. Den bestod af muld og smaa sten. Paa bunden omkring midten af haugen laa kul, brændte ben og smaa delvis forvitrede brudstykker af en simpel, grov lerurne.

6. Lige ved skiftet til Bjelland ligger en samling af smaa hauger, der er ca. 5 m i tvermaal og $^3/_4$ m høie. Der skal tidligere have været flere af disse smaahauger og der skal efter sigende ved deres udjævning være fundet urner og urnestykker.

7. Udjævnet haug, der skal hav· været ca. 2,5 m høi. Den blev udjævnet for ca. 30 aar siden. I midten var et gravkammer, hvori laa brændte ben og endel jernsager, som blev bortkastet.

Jødestad.

1. Bundlaget af en rundhaug, der er ca. 13 m i tvermaal. Haugen blev næsten bortryddet for ca. 12 aar siden. Der blev da fundet et gravkammer af sten, ca. 4 m langt og 1 m bredt i den nordlige ende og noget smalere i den sydlige, og som laa i retning N—S. Kammeret var dækket af 3 stenheller, som blev borttagne. Der blev intet fundet. Da kammeret ikke var ordentlig undersøgt, foretog jeg i sommer en grundig undersøgelse af samme. Bunden var tæt stensat med et lag smaa stene og over dette laa et lag større, som igjen var dækket af et muldlag. Imellem stenlagene fandt jeg et tveægget sværd, et spyd med agnorer og et spyd uden agnorer samt en sax. Disse gjenstande laa i den nordlige ende af kammeret. Sværdet og spydene laa i kammerets retning langs den østlige side. Sværdets haandtag vendte mod nord. I samme ende af kammeret laa endel brudstykker af en urtepotformet urne af grafitler. Mere mod midten af kammeret laa endel brudstykker af en skjoldbule og under disse fandtes rester af klædedragt med paasiddende runde,

flade, forsølvede knapper af bronce. Et stykke nærmere den sydlige ende af kammeret laa brudstykker af to urner, en paa hver side. Den ene var en kopurne med hank lig N. O. 361, den anden en rigt forsiret urtepotformet af grafitler. Et lidet stykke længer mod syd laa et par rester af et trækar. Langs kammerets østlige side saaes svage spor af trærester af landseskafter. Den begravede er altsaa nedlagt ubrændt med skjoldet midt over brystet. Fundet tilhører den ældre jernalder.

2. Græsklædt rundhaug, beliggende lige ved den sydlige ende af en ladebygning. Haugen er ca. 17 m i tvermaal og 1,8 m høi. Den har været benyttet til poteteskjælder.

3. Strax vestenfor landeveien ligger nogle meget lave, runde stensamlinger, der er ca. 3,5 m i tvermaal.

4. Nede i udmarken ligger en 5 a 6 smaa, runde, lignende stensamlinger. Jeg undersøgte et par af dem. Lidt kul paa bunden.

5. Haug, udjævnet for ca. 20 aar siden. Den var ca. 17 m i tvermaal og ca. 1 m høi. Der blev fundet et sværd, en øx og en urne, der laa i et gravkammer. Alt blev bortkastet.

Riske.

1. Græsklædt rundhaug med stensætning om foden. Haugen er nu 15 m i tvermaal og ca. 1 m høi. Endel af den vestlige side er bortryddet.

2. To smaa rundhauger, ca. 4 m i tvermaal. Den østlige lod jeg undersøge. Den bestod for det meste af strandaur og kun lidet af større stene. Lidt kul og et par brudstykker af en simpel lerurne blev fundet.

3. Græsklædt rundhaug, ca. 14 m i tvermaal og ikke fuldt 1 m høi.

4. Rester af en rundhaug af stor sten.

5. Langhaug, ca. 30 m lang og 4 m bred. Den østlige del er udjævnet for en veis skyld. Jeg lod en del af haugen undersøge; den bestod af muld og smaa sten samt enkelte store. Paa bunden fandtes lidt kul og nogle klinknagler.

6. Liden rundhaug, 5 m i tvermaal. Den er udgravet i midten. I nærheden ligger en noget større haug, der ogsaa er udgravet i midten.

   Langs stranden henimod skiftet med Li ligger flere røiser, der ser ud til at være enten naturlige dannelser eller rydningsrøiser.

7. Græsklædt rundhaug, der er adskillig udgravet. Den er 12,5 m i tvermaal og ca. 1 m høi og bestaar af stor sten og muld.
8. Stor græsklædt rundhaug af stor sten og muld. Den er adskillig ødelagt. Antagelig er sten taget til gjærder. Haugen er over 16 m i tvermaal og 1,5 m høi.
9. Paa lyngmarken syd for haug no. 8 ligger levninger af flere hauger, af hvilke den største er 11,5 m i tvermaal. Ved siden af en af dem fandt jeg et brudstykke af en simpel, grov lerurne.
10. Længer i syd, paa skraaningen af Riskemyren, ligger en stor samling af smaa gravhauger, der alle tidligere er udgravne. Jeg undersøgte et par af dem og fandt kul paa bunden.
11. Rest af en stor rundhaug, der er 17 m i tvermaal. Den er udgravet omtrent til bunds. Strax i syd ligger rester af et par smaa hauger.

Li.

1. Rest af en rundhaug, ca. 14,5 m i tvermaal. Ligger paa dyrket mark.
2. Rundhaug af sten, der muligens er en rydningsrøis. Den er 12,5 i tvermaal. Paa røisen er kastet ny sten fra den omkringliggende ager.
3. Rundhaug, der er udgravet i toppen. Den er ca. 15 m i tvermaal og ca. 1,5 m høi.
4. Strax øst for denne haug ligger en aflang hustomt, ca. 27 m lang og 9 m bred. Fra det sydøstre hjørne fortsætter i tomtens retning to mure, ca. 19 m lange, i en afstand af ca. 5 m fra hinanden.

5. Stor græsklædt rundhaug, hvis fod er stensat med store, runde stene. Haugen er ca. 25 m i tvermaal og ca. 2,5 m høi. I toppen er den adskillig udgravet.
6. Et par meter fra no. 5 er en lignende stor, græsklædt rundhaug med rester af en stensætning om foden. Den er 24 m i tvermaal og ca. 2 m høi. I midten er der tidligere gravet.
7. Omtrent 3 m fra no. 6 ligger en stor, græsklædt rundhaug med stensætning om foden. I midten er den udgravet. Den er ca. 26,5 m i tvermaal og nu ca. 1 m høi.
8. Rest af en stor rundhaug med stensætning om foden. I midten ligger en stor, aflang, tyk sten. Haugen er ca. 14 m i tvermaal.
9. Hustomt, 6,6 m bred og 17,5 m lang. Ved en tvermur er den delt i to rum, hvoraf det længste er 12,5 m langt. Fra den indre (den vestlige) ende udgaar to ca. 11,5 m lange murrester i en afstand af 5 m fra hinanden.
10. Lav rund stenrøis, der muligens er en rydningsrøis, ca. 9 m i tvermaal.
11. 5 runde fordybninger, fyldte med sten, ca. 5 m i tvermaal.
12. Ca. 60 skridt nord for Li-bryggen ligger en rundhaug lige ved veien, som skjærer gjennem dens østlige del. Haugen er ca. 8 m i tvermaal og ca. 1 m høi. Den har tidligere været udgravet i toppen.

Dale i Frue Sogn.

1. Lyng- og træbevoxet rundhaug, der er ca. 7 m i tvermaal og nu ca. 1 m høi. Der er gravet lidt i toppen.
2. Græsklædt rundhaug, kaldet „Træhaug“, ca. 11 m i tvermaal. Om foden er den stensat. Den sydlige del er bortryddet til vei.
3. Langhaug, ca. 17 m lang og 4 m bred.
4. Hustomt. Der er to rum, hvoraf det sydlige er 4 m langt og det nordlige 13 m langt. Begge er 7 m brede.
5. Langhaug, ca. 26 m lang og 8 m bred. Træbevoxet. Muligens en naturlig dannelse.

6. Rest af en rundhaug af stor sten. Den er 5,5 m i tvermaal.
7. To smaa hustomter.
8. Paa den lyngklædte aurbakke ligger langs stien, der fører til Riska, flere smaa stenhobe, der muligens er gravpladse. Paa den østre side af bækken opunder fjeldet er der endel gruber i jorden. I disse, der er dannet i senere tider, har bygdens folk tidligere brændt trækul.
9. Udjævnet haug, der har været omtrent saa stor som no. 2, dog noget mere aflang. Den blev udjævnet for ca. 40 aar siden og der blev da fundet endel gjenstande af jern, som blev bortkastet.
10. Et gravfelt af ca. 20 smaa hauger, der nu alle er udjævnede. Der var kul i alle, men ingen oldsager blev fundet. De blev udjævnede for ca. 40 aar siden.

Fortegnelse

over

oldsager indkomne til Stavanger museum i 1899.

Ved

Tor Helliesen.

---

1. Halvkugleformet *haandsnellehjul* af *serpentin*, 3,5 cm i tvermaal. F. Fister, Ryfylke. (2125).
2. Liden *hankepotte* af brændt *ler* med én hank, omtrent lig N. O. 365 og uden ornamenter, 10 cm høi og 11 cm. vid ved aabningen. F. i en haug paa gaarden Anda, Klep pgd., Jæderen. (2126).
3. Liden *tverøks* af *grønsten,* ca. 8,5 cm lang og 4,7 cm bred langs eggen, lig N. O. 13. F. paa Stangeland, Klep pgd., Jæderen. (2127).
4. 16 smaa *skrabere* af *flint,* fundet paa gaarden Haaland i Klep pgd., Jæderen. (2128—2143).
5. 30 raat tilhugne *pilespidser* af *flint.* F. paa Haaland i Klep pgd., Jæderen. (2144—2172).
6. Stykke af odden til et *spydblad* af *flint,* 7 cm langt og 3 cm bredt. (2173).
7. Stykke af odden til et *spydblad* af *flint,* 5 cm langt og 3,3 cm bredt. (2174).
8. Stykke af en halvmaaneformet *skraber* af *flint,* 4,5 cm langt (2175).
9. Kuglerundt *haandsnellehjul* af *klæbersten* med længdefurer paa siden, ca. 3,3 cm i tvermaal. (2176).

10. Lignende *haandsnellehjul* som foregaaende, men noget fladere. 3,3 cm i tvermaal. (2177).
11. Halvkugleformet *haandsnellehjul* af *serpentin*, 3,5 cm i tvermaal. (2178).
12. Skiveformet *haandsnellehjul* af *serpentin*, 3,3 cm i tvermaal. (2179).
13. Skiveformet *haandsnellehjul* af *klæbersten*, 3,2 cm i tvermaal. (2180).
14. Skiveformet *haandsnellehjul* af *klæbersten*, 2,9 cm i tvermaal. (2181).
15. Stykke af et *bor* af *flint*, 4,5 cm langt. (2182).

    No. 2173—2182 er fundet paa gaarden Haaland i Klep pgd., Jæderen.
16. *Stridsøks* af *sten* med skafthul, 18,5 cm lang; 7 cm tyk over skafthullet og 3 cm bred langs eggen. Øksen bestaar af finhuggen tæt grønsten og er delvis sleben paa forsiden, ligner N. O. 29. F. paa Østraat i Høilands pgd., Jæderen. (2183).
17. *Spydspids* af lys, raat tilhuggen *flint*, 19,5 cm lang og 5 cm bred. Den største bredde ligger foran midten. F. i en myr paa Friestad i Klep pgd., Jæderen. (2184).
18. Aflang *skraber* eller *sag* af mørk *flint*, 11 cm lang og 3,5 cm bred. Den ene kant er lidt mindre buet end den anden og lidt skarpere. F. paa Vig i Orre sogn, Jæderen. (2185).
19. Gravfund fra ældre jernalder. F. i haug no. 9 paa Usken i Riskekvervens sogn, Jæderen og Dal. (2186).
    a. Brudstykker af en grov *urne* af grusblandet *ler*, lignende N. O. 354. Den har været ca. 21 cm høi og 19,5 cm i indre tvermaal ved randen. Om halsen gaar 2 ujævne linjer og under disse nogle skraastreger, der danner nedadvendende spidser.
    b. *Betalingsring* af *guld*, 2,3 cm i tvermaal.
    c. Lignende *betalingsring* af *guld*.

    Sammen med urnestykkerne laa brændte ben og kul.
20. Gravfund fra ældre jernalder. F. i haug no. 3 paa Harestad i Randeberg sogn, Jæderen og Dal. (2187).

a. Urtepotformet *urne* af *grafitholdig masse*, 12 cm høi og $16^1/_2$ cm i tvermaal oventil og 11 cm nedentil. Siden er prydet med en hel del tætstaaende horisontale furer, hvorimellem 3 zikzak-linjer. Rundt randen er urnen forsynet med et jernbaand. En brist i bunden er tættet med en lignende masse, hvoraf urnen bestaar. I nærheden af urnen endel brændte ben.

b. Brudstykker af en *urne* af grusblandet *ler*. Af form har urnen lignet noget N. O. 354. Den har antagelig været ca. 15 cm høi og ca. 15 cm i tvermaal paa det videste. Paa dette sted gaar en horisontal fure og fra denne nedover endel lodrette med ca. 1 cm mellemrum.

21. *Perle* af brændt *ler*, 2 cm i tvermaal og 1 cm tyk. F. i jorden i nærheden af den udjævnede haug no. 33 paa gaarden Harestad i Randeberg sogn, Jæderen. (2188).

22. Halvkugleformet *haandsnellehjul* af *klæbersten*, ca. 3 cm i tvermaal. F. i nærheden af den udjævnede haug no. 35 paa gaarden Harestad i Randeberg sogn, Jæderen. (2189).

23. Gravfund fra yngre jernalder, fundet i haug no. 10 paa gaarden Harestad i Randeberg sogn, Jæderen. (2190).

a. Enegget *sværd*, lig N. O. 491. Klingen er 80 cm lang og 4,5 cm bred. Haandtaget er 18 cm langt, underhjaltet 8 cm bredt og 3,8 cm tykt, overhjaltet femkantet, 8 cm bredt og 5,5 cm høit.

b. Enegget *kniv*, hvis blad er 19 cm langt og 3,8 cm bredt. Om tangen sidder rester af skaftet, der har været af egetræ.

c. Brudstykke af en liden *kniv*, 7 cm langt, hvoraf omtr. halvdelen falder paa bladet, der er ca. 2 cm bredt.

d. *Saks*, omtr. lig N. O. 422. Den er 25 cm lang. Bladene 11,5 cm lange og 2,5 cm brede.

e. Brudstykke af en *krumkniv* (odden), 8,5 cm langt og 2,3 cm bredt.

f. *Svingbøile* (fig. 1), 9 cm lang og 3,5 cm bred.

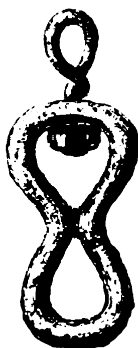

Fig. 1. (1/2 størrelse).

g. Brudstykke af en *hank* eller *fyrstaal*, 7 cm langt og 2,2 cm bredt.
h. Et stykke *flint*.
i. *Haandsnellehjul*, skiveformet, af *labradorsten*, 3,3 cm i tvermaal og 1,3 cm tykt.
j. En smuk firsidet *hein* af *lerskifer*, 13 cm lang og 0,8 cm i tversnit.
k. Noget flad *hein* af *lerskifer*, 12 cm lang og 1,5 cm bred.
l. Brudstykker af en halvkugleformet *brikke* af *ben*.
m. Tilspidset brudstykke af en flad gjenstand af *ben*, hvorpaa sees to mod spidsen convergerende furer. I stykket har siddet to smaa jernstifter.
n. Lang vinkelbøiet *jernstift*, det ene ben 14,5 cm langt, det andet 6 cm med øie i den ene ende.
o. Brudstykke af en *skjoldbule*.
p. Brudstykker, ca. 7,5 cm. lange, af tre *stifter* af *jern* med paasiddende træ.
q. *Spiger*, 6 cm lang, med lidet hoved.
r. 2 *stifter*, 5 cm lange, med brede hoveder.
s. Stykker af *drev*.
t. En hel del *klinknagler*, 3,5 cm lange, med tilrustede

rester af egetræ. Efter naglernes beliggenhed kunde det tydelig sees, at de har tilhørt én baad, der har været ca. 6 m lang og ca. 1,5 m bred. Paa enkelte af naglerne sidder rester af drev. Paa et par af bordresterne sees to længdefurer langs kanten.

24. Gravfund fra yngre jernalder, fundet paa Judeberg, Finnø pgd., Ryfylke, og foræret museet af amtsskolebestyrer T. Mauland. (2191).

a. Enegget *sværd*, hvis overhjalte mangler. Klingen er 75 cm lang og $4^1/_2$ cm bred. Nedrehjaltet 9,5 cm bredt.

b. *Økseblad*, lig N. O. 554, 21 cm langt og 10 cm bredt langs eggen.

25. Gravfund fra yngre jernalder, fundet i haug no. 14 paa gaarden Harestad, Randeberg sogn, Jæderen. (2192).

a. Tveegget *sværd*, lig N. O. 394. Klingen er 79,5 cm lang og 5,5 cm bred paa midten. Underhjaltet 10 cm bredt og nær 2,5 cm tykt. Haandtaget 10 cm langt. Overhjaltet 8,2 cm bredt og 5,5 cm høit. — Begge hjalter er belagt med tynde sølv- og kobbertraade.

b. Enegget lidet *sværd*, klingen 57 cm lang og 4 cm bred paa midten. Underhjaltet 8 cm bredt og 2 cm tykt. Haandtaget 9 cm langt. Overhjaltet 8 cm bredt og 3 cm høit.

c. *Spydblad*, 65 cm langt, hvoraf bladet er 52 cm langt og 3,5 cm paa det bredeste sted.

d. *Økseblad*, lignende N. O. 555, 22 cm langt og 10 cm bredt langs eggen. Banen 4 cm bred.

e. *Ispil* eller et *jorddyrkningsredskab*, 20 cm lang og 9,5 cm bred langs eggen. Skaftholderen er 7 cm lang og aaben paa den ene side.

f. *Bidselmundbid*. Ringene 5,5 cm i ydre tvermaal og 1,2 cm tykke med en langsgaaende fure. Biddet bestaar af to lige lange led, tilsammen 15 cm langt. Nogle brudstykker af jernkroge sidder fast ved ringene.

g. *Saks,* lignende N. O. 443, 26,5 cm lang. Bladene er 10 cm lange og 2 cm brede.

h. Liden *kniv* med et 5 cm langt og 1 cm bredt stærkt opslidt blad. Paa tangen sidder rester af et egetræs skaft.

i. Brudstykker af en *kniv.* Bladet afbrukket, 1,5 cm bredt. Tangen er afbrukket i spidsen, er nu 7,5 cm lang.

j. *Pincet* af *jern,* 6,3 cm lang og 2 cm bred i spidsen. Omkring midten har den en ring af jern.

k. *Nøgel* af *jern,* lig N. O. 459. Den ene ende med et øie, hvori en liden jernring.

l. Vinkelbøiet *nøgel* af *jern,* 8 cm lang.

m. *Ring* (fig. 2) til en ringnaal? af stærkt kobberholdig *bronce.* Ringen er flad, 2,9 cm i ydre tvermaal. Den ene side er udvidet med et hul i midten, der

Fig. 2.

paa hver side har et fladt øielignende ornament, saa det hele parti faar lighed med en lorgnet.

n. Halvmaaneformet *smykkebeslag* af forgyldt *bronce* (fig. 3) 5,8 cm langt, 3,4 cm bredt og 1,1 cm høit, med et aabent ophøiet midtparti, omgivet af en flad kant, hvori 3 huller til fæste for smykket. Kantfladen og det ophøiede midtparti er tæt udsmykket med baandslyng og perlesnore.

o. *Spænde* eller *beslag* af *bronce* (fig. 4) 10,2 cm lang, 4,6 cm bred og 2,5 cm høi. Efter længden ligger to dyrefigurer med hovederne rettet til hver ende af

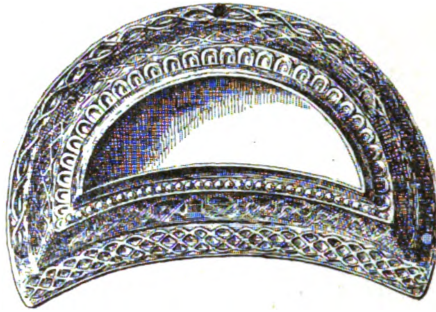

Fig. 3.

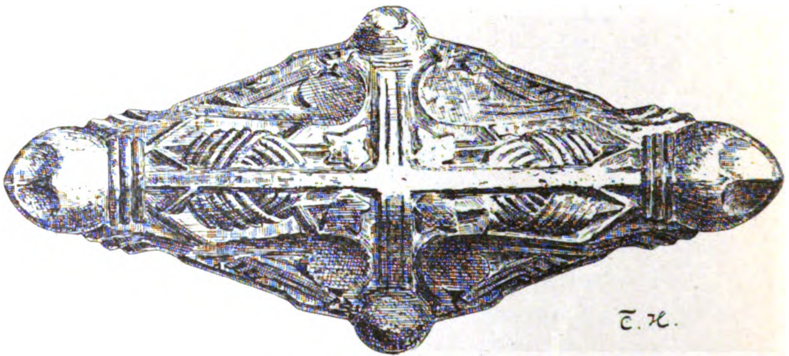

Fig. 4.

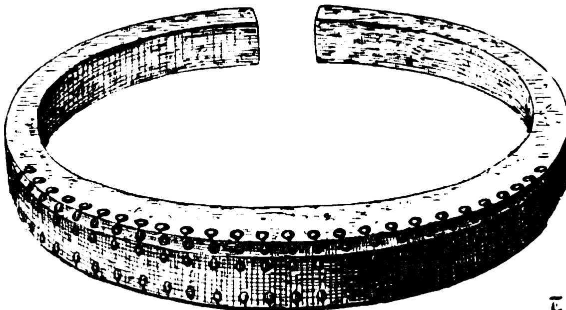

Fig. 5.

spænden. Paa tvers gaar et baand, der ender i et dyrehoved paa hver side.

p. *Armbaand* af *bronce,* ligt N. O. 721. Største indre tversnit 6 cm; paa midten er det 2 cm bredt.

q. *Armbaand* af *bronce* (fig. 5). Største indre tversnit 6,4 cm, korteste 4,6 cm. Fortil paa midten 1,1 cm bredt og 1 cm tykt med firkantet tversnit. Kanterne affasede og forsiret med 3 rader indpunslede smaa ringe.

r. Brudstykke af et *kantbeslag* af *bronce,* 5,5 cm langt.

s. Liden *krampe* af *jern,* 3,5 cm lang.

t. Brudstykke af et halvkugleformet *haandsnellehjul* af *ler.*

u. Brudstykke af en gjenstand af *ben.*

v. Et stykke *flint.*

x. Endel smaa *klinknagler.*

y. En liden *krog* af *jern,* 1,3 cm lang og 0,7 cm bred.

z. *Brynesten* af *lerskifer,* 13 cm lang og 2 cm bred.

æ. Forkullede rester af *tøi.*

ø. Brændte *ben* og *kul* af *eg* og *furu.*

26. Gravfund fra yngre jernalder, fundet i haug no. 15 paa gaarden Harestad i Randeberg sogn, Jæderen og Dalene. (2193).

a. Tveegget *sværd,* lig N. O. 494. Klingen er 74 cm lang og 4,5 cm bred. Haandtaget 9,5 cm langt. Under- og overhjalte belagt med bronce. Underhjaltet 9,5 cm bredt og 1,8 cm tykt. Overhjaltet 7,5 cm bredt og 4,5 cm høit. Overhjaltets trekantede hætte er af bronce.

b. *Spydspids,* 22,5 cm lang, hvoraf bladet er 15 cm langt og 3,3 cm bredt.

c. *Skjoldbule,* lig N. O. 562. I tvermaal er den 17 cm og 7,5 cm høi.

d. *Knivhaandtag* af *horn,* 9,5 cm langt.

e. Brudstykke af falen til en liden *spydspids.* Det er prydet med to tverbaand, hvert dannet af 3 furer. Stykket er 6 cm langt og 1,7 cm tykt.

f. Spidsen af et *horn,* muligens drikkehorn, 14 cm langt.

g. Brudstykker af nogle 8 cm lange *jernstifter.*
h. *Klinknagler* med træ og drev.
i. Store stykker af grovt uldent *tøi* (muligens seil).
j. Stykker af noget finere *uldtøi.*
k. Stykker af stampet *bark.*
l. *Næver.*

27. Gravfund fra yngre jernalder. (2194).
a. *Krog* af *jern,* 9 cm lang, med øie i den ene ende.
b. Endel *stifter* af *jern,* ca. 3 cm lange.
c. Endel *klinknagler.*
d. Brændte *ben* og *kul.*

28. Gravfund fra yngre jernalder. (2195).
a. *Bøile* af *jern,* ca. 4 cm i tvermaal.
b. Endel *stifter* af *jern.*
c. *Klinknagler.*
d. Brændte *ben* og *kul.*

29. Gravfund fra yngre jernalder. (2196).
a. Brudstykker af en *kniv* af *jern.* Bladet ca. 1,6 cm bredt.
b. To stykker smeltet blaat *glas.*
c. *Stifter* af *jern.*
d. *Klinknagler.*
e. Brændte *ben* og *kul.*

30. Gravfund fra yngre jernalder. (2197).
a. Stykke af et *jernbeslag,* 5 cm langt og 3 cm bredt.
b. *Stifter* af *jern.*
c. *Klinknagler.*
d. Brændte *ben* og *kul.*

31. Gravfund fra yngre jernalder. (2198).
a. Brudstykke af en baandformet *jernbøile,* 1,5 cm bred og med 2,5 cm aabning.
b. *Stifter* af *jern.*
c. *Klinknagler.*
d. Brændte *ben* og *kul.*

No. 2194—2198 er fundne i de fem smaa gravpladse no. 17 paa gaarden Harestad i Randeberg sogn, Jæderen og Dalene.

32. Gravfund fra ældre jernalder fra haug no. 10 paa gaarden Sande i Randeberg sogn, Jæderen og Dalene. (2199).

a. Odden af et tveegget *sværd,* 18,5 cm langt og 5 cm bredt, med rester af en træskede, der udenpaa er overtrukket med tøi.

b. Liden *hein,* 6,5 cm lang og 1 cm bred, med hul i den ene ende.

c. *Klinknagler,* hvortil er heftet levninger af egetræ.

d. Et brudstykke af nedredelen og et lidet stykke af randen til en *urne* af *ler.* Brudstykket ligner lidt nedredelen af no. 297 hos Montelius.

e. To smaa brudstykker af en grov *urne* af *ler.*

f. Brændte *ben.*

33. Gravfund fra yngre jernalder fra haug no. 13 paa gaarden Sande i Ranneberg sogn, Jæderen og Dalene. (2200).

a. *Sigd,* hvis blad er 19 cm langt og 2 cm bredt.

b. Et lidet brudstykke af klingen til et tveegget *sværd.*

c. Brudstykke af et *beslag* af *jern.*

d. Et par *stifter* af *jern.*

e. Endel *klinknagler* med paasiddende rester af eketræ.

34. Liden *spydspids* af mørkgraa *flint,* 10,3 cm lang og 2,5 cm bred. F. paa gaarden Søiland, Haa pgd., Jæderen. (2201).

35. Egbrudstykke af en *tverøks* af sleben lys, tæt *grønsten,* 7 cm langt og 3,5 cm bredt langs eggen. (2202).

36. Egbrudstykke af en *tverøks* af mørk sleben *grønsten,* 4 cm langt og 5 cm bredt langs eggen. (2203).

No. 2202 og 2203 er fundne sammen paa en helle paa gaarden Kleppe i Kleps pgd., Jæderen.

37. *Redskab* af sleben lys *grønsten,* lignende nedredelen af en stor stenøks med skafthul. Den tykke ende er sleben og afrundet med næsten kvadratisk tversnit, ca. 6,5 cm i kvadrat. Den tynde ende er afrundet, men ophakket og af rektangulært tversnit, 5,4 cm den ene vei og 3,2 cm den anden. De fire sideflader er fint slebne og svagt hvælvede. Har sandsynligvis været anvendt som

støder eller hammer. F. i et grustag nær landeveien paa gaarden Ré i Time pgd., Jæderen. (2204).

38. *Urne* af brændt *ler* af simpelt arbeide. Den har en æglignende form med en svagt udbøiet rand. Høiden er 17 cm og bredden over randen 13 cm. F. i en stor rundhaug paa gaarden Øvre Fjelde i Strands pgd., Ryfylke. (2205).

39. *Økseblad* fra yngre jernalder, 16,5 cm langt og 9,5 cm bredt langs eggen, nærmest ligt N. O. 555, men eggen mere skraanende. F. i en nu næsten udjævnet rundhaug paa gaarden Nedre Fjelde, Strands pgd., Ryfylke. (2206).

40. Smuk butnakket *øks* af *grønsten*. Den er 18 cm lang og 4,5 cm bred over eggen. Egpartiet og siderne hist og her finslebet, ellers er den fint tilhugget. F. ved kanalarbeidet i Dybingen paa gaarden Vatne i Høilands pgd., Jæderen. (2207).

41. *Øks* eller *kile* af sleben graa *lerskifer*, 12,5 cm lang, 4,3 cm bred over eggen og 2,3 cm tyk. Sidefladerne er endel beskadiget. F. ved kanalgravning i Dybingen paa Vatne i Høilands pgd., Jæderen. (2208).

42. *Tverøks* af sleben, lys *grønsten*, 9,5 cm lang, 5,5 cm bred langs eggen og 3,5 cm over banen samt 2,7 cm tyk. (2209).

43. Egstykke af en *tverøks* af smukt sleben, mørk *grønsten*. Brudfladen er senere tilslebet. Stykket er nu 5,6 cm langt, 5,2 cm bredt over eggen, 4 cm bredt i den anden ende og 1,5 cm tykt. (2210).

No. 2209 og 2210 er fundne paa gaarden Gaard i nærheden af Haraldstøtten, Skaare pgd., Ryfylke.

44. *Pilespids* med agnorer, af lys *flint*, 5 cm lang og 2,3 cm bred. F. i Harestadmyren paa gaarden Harestad i Randeberg sogn, Jæderen og Dalene. (2211).

45. Gravfund fra yngre jernalder, fundet i en haug uden gravkammer paa gaarden Grindheim i Etnes pgd., Søndhordland. (2212).

a. *Økseblad* af *jern* af typen N. O. 558, men ikke saa bredt langs eggen. Fra banen til eggen er det 16,5 cm langt og 10,5 cm bredt langs eggen.

b. *Spydspids* lig N. O. 532. Bladet er 30 cm langt og 3,4 cm paa det bredeste sted. Falen, hvoraf den ydre del mangler, er nu ca. 9,5 cm lang.

46. Gravfund fra ældre jernalder, fundet i en haug uden kammer paa gaarden Stødle, Etne pgd., Søndhordland. (2213).

a. *Økseblad,* lignende N. O. 152, men noget bredere, 19 cm langt, 6 cm bredt over eggen og banen 3,8 cm × 2 cm.

b. *Spydspids* af form lig N. O. 205, men midtribben mangler. Bladet er 17 cm langt og 5,5 cm paa det bredeste sted. Falen er 3 cm lang.

c. *Spydspids* nærmest lig N. O. 208. Bladet er 21 cm langt og 5,5 cm paa det bredeste sted. Falen er 8,5 cm lang.

d. *Spydspids* lignende N. O. 207. Bladet er 28 cm langt og 3,2 cm paa det bredeste sted. Falen er 18 cm lang.

e. *Kniv,* hvis blad er 18,5 cm langt og 2,8 cm bredt. Tangen er nær 10 cm lang.

47. *Økseblad* fra yngre jernalder, lig N. O. 561, men rettere foran, 16 cm langt og 10,5 cm langs eggen. F. paa dyrket mark i nærheden af en udjævnet haug no. 16 paa gaarden Gausel i Frue sogn, Hetlands pgd., Jæderen. (2214).

48. Liden *hammer* af sleben *granit,* 10 cm lang, 4,8 cm bred over skafthullet og 2,5 cm bred over banen samt 2,5 cm tyk. F. i en udjævnet stenhaug paa gaarden Ueland i Varhaugs sogn, Jæderen. (2215).

49. *Sænkesten* af *glimmerskifer* 13,5 cm lang og 6,5 cm bred. F. paa gaarden Tjøtte, Kleps pgd., Jæderen. (2216).

50. *Sænkesten* af *glimmerskifer,* 14,5 cm lang og 5,2 cm bred. F. i Espevær dybt nede i jorden. Gave af Ola Storksen. (2217).

51. Gravfund fra ældre jernalder fra haug no. 6 paa gaarden Frøiland i Riskekvervens sogn, Jæderen og Dalene. (2218).

a. Liden *hankepotte* af brændt *ler*, lig N. O. 365, men uden ornamenter, 8,8 cm høi og 11 cm vid ved aabningen.

b. *Bøilenaal* af *bronce*, lignende N. O. 241, men bøilen er adskillig smalere. Langs denne er udenpaa fastklinket et tykt, riflet broncebaand. Naalfalsen er oventil forsiret med endel tverrifler. Hele bøilenaalen er 7,5 cm lang, hvoraf naalfalsen er 3,1 cm lang. Bøilen er 0,7 cm bred.

c. Brændte *ben* og *kul*.

52. Gravfund fra ældre jernalder fra haug no. 2 paa gaarden Frøiland, Riskekvervens sogn, Jæderen og Dalene. (2219).

a. *Bøilenaal* af *bronce*, 7 cm lang, bøilen 0,9 cm bred, lig N. O. 243.

b. *Bøilenaal* af *bronce*, lig foregaaende, 6,1 cm lang og bøilen 0,6 cm bred.

c. *Bøilenaal* af *bronce*, lig foregaaende, 5 cm lang, bøilen 0,8 cm bred. Naalfalsen oventil tverfuret.

d. *Bøilenaal*, lig foregaaende, 4,7 cm lang og bøilen kun 0,3 cm bred. Naalfalsen oventil furet paa skraa.

e. Brudstykke af *naalen* til en bøilenaal af bronce.

f. Brudstykke af *bøilen* til en bøilenaal af bronce, bøilen 0,9 cm bred, stærkt bøiet og forandret af ild.

g. En fire gange snoet *slangefingerring* af *bronce*. Hele bredden er 1,3 cm.

h. Smaa brudstykker af en snoet *traad* af *bronce*.

i. *Haandsnellehjul* af *klæbersten*, lig N. O. 170, i tvermaal 4,1 cm.

j. Brudstykker af en liden urtepotformet *urne* af brændt *ler*.

k. Brudstykker af 3 smaa *urner* af brændt *ler*.

l. Brudstykke af *tangen* til en liden kniv af jern.

m. Brændte *ben* og *kul*.

53. Gravfund fra ældre jernalder fra samme haug som foregaaende. (2220).

a. *Mosaikglasperle* af grønt *glas* med 4 smukke firkantede ornamenter paa siden, 1,5 cm i tvermaal og 1 cm høi.

b. *Naal* af *jern*, der er afbrukket i den tykke ende, nu 9 cm lang og nær 0,5 cm tyk.

c. Brudstykke af en *ring* af *jern*, ca. 0,4 cm tyk og 3 cm vid. Hører muligens sammen med foregaaende.

d. Brudstykker af en stor grov *urne* af *ler*, der har været ca. 22 cm vid ved aabningen og omtrent af form som N. O. 354.

e. Brudstykker af 3 simple *urner*.

f. Brændte *ben* og *kul*.

54. Gravfund fra yngre jernalder fra haug no. 14 paa gaarden Frøiland, Riskekværvens sogn, Jæderen og Dalene. (2221).

a. Brudstykker af en skaalformet *spænde* af *bronce* med dobbelt plade, omtrent lig N. O. 654.

b. Oval *ring* af *jern* med perlesnorinddeling, 3,5 cm × 1,9 cm.

c. Liden *sigd* af *jern*. Bladet 14 cm langt og 1,7 cm bredt. Tangen 6,5 cm lang.

d. Brændte *ben* og *kul*.

55. Gravfund fra yngre jernalder fra haug no. 15 paa gaarden Frøiland, Riskekværvens sogn, Jæderen og Dalene. (2222).

a. Tveegget *sværd* med haandtag lig N. O. 494. Haandtaget er nær 10 cm langt. Overhjaltet 5 cm høit og 9,5 cm bredt, underhjaltet 2,3 cm høit og 11 cm bredt. Klingen 75 cm lang og 5 cm bred under hjaltet, afsmalnende mod spidsen, hvor den er 3 cm bred.

b. *Remspænde* af *bronce* (fig. 6), 3,5 cm bred og 2,3 cm høi. Sidestykkerne ender i et fuglehoved. Ved spænden sidder et stykke af læderremmen (sværdremmen), der er sammenklinket ved en bronceplade paa hver side.

c. *Remspænde* af *bronce* med naal af jern. Spænden har almindelig form, 3,7 cm bred og 2 cm høi.

Disse to spænder laa i nærheden af sværdet.

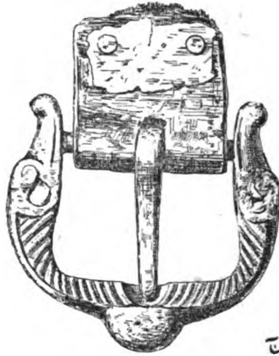

Fig. 6.

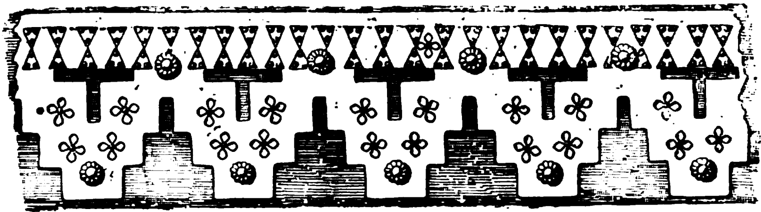

Fig. 7.

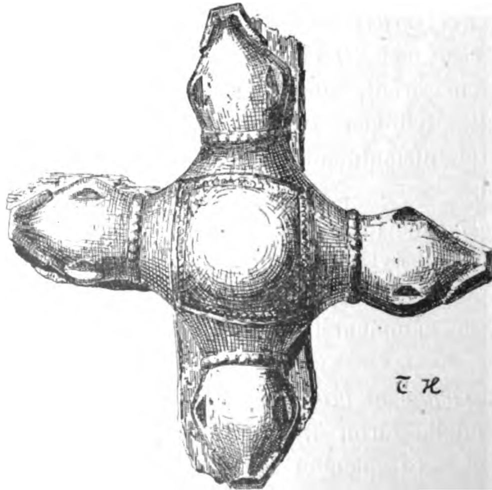

Fig. 8.

d. *Smykkebaand* af tyndt *sølvblik* (fig. 7), 2,6 cm bredt og ca. 18 cm langt, sammenbøiet til en oval. Den ene kant er udhugget til trappetrinformede tunger, i hvis midte er udhugget et T. Paa baandet er indstemplet smaa firkantede stjerner og langs den anden hele kant en bord af spidse trekanter. Sølvbaandet har ved nagler været fæstet til et underlag af tøi eller skind og har sandsynligvis været benyttet som armbaand eller zirat paa et bælte.

e. *Økseblad,* hørende til typen N. O. 559, men tykkere og kraftigere under skafthullet, 17 cm langt og 12 cm langs eggen. Under skafthullet 3,5 cm bred og 2,5 cm tyk. Banen 3 cm × 4 cm. I skafthullet sidder en rest af skaftet, der er af ek.

f. *Sigdblad* med tange. Bladet er 17 cm langt og 2,3 cm bredt. Tangen er 9 cm lang.

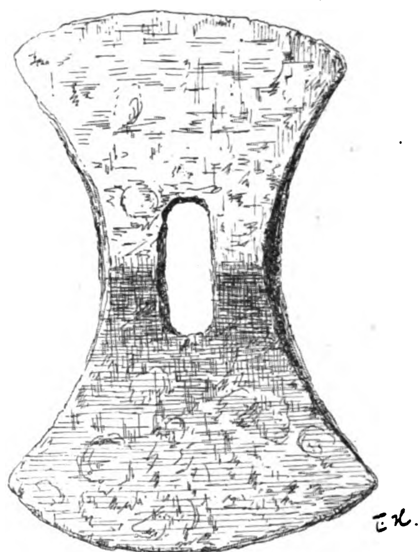
g. *Sigdblad* med tange, der er bøiet i spidsen. Bladet er 15 cm langt og 2 cm bredt.

h. *Bidselmundbid* af *jern*. Mundbiddet bestaar af 2 lige lange led, tilsammen 16 cm. Ringene er kraftige, 5,6 cm i ydre tvermaal, med en fure langs siden. Til hver ring er fæstet et bronceret firkantet beslagstykke til remtøiet.

i. 2 lige, korsformede *smykkebeslagstykker* af *bronce* til bidselet (fig. 8). Midtpartiet er ophøiet halvkugleformet. Fra dette udgaar fire korte arme, der hver ender i et dyrehoved. Fra snudespids til modstaaende snudespids er længden 6,4 cm. Hvert stykke er fastnaglet til to korslagte skindremme og har sandsynligvis staaet paa hver side af bidselet.

j. *Remspænde* af *jern* af almindelig form, 4,7 cm bred og 4,5 cm høi. Til spænden hefter en stærkt gjennemrustet rest af en rem.

k. *Remspænde* af *jern* omtrent af lignende form, 5 cm bred og 4,5 cm høi. Et forrustet stykke af remmen sidder fæstet til spænden. — Begge har sandsynligvis tilhørt sæle- eller ridetøiet.

2/3

Fig. 9.

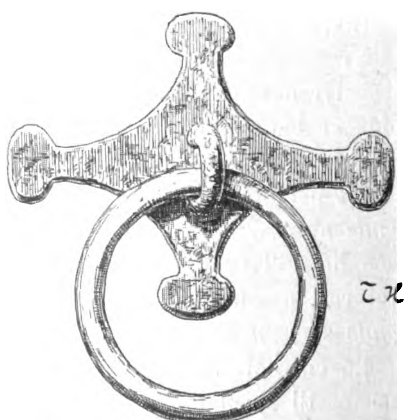

Fig. 10.

l. *Skraber* eller *kværnsikle* af *jern* (fig. 9), 10,5 cm lang, 7 cm bred langs den ene eg og 6,6 cm langs den anden. Paa midten er den 3,4 cm bred og 1,5 cm tyk. Forsiden hvælvet og bagsiden konkav. I midten et 2,5 cm lang og 1,2 cm bredt skafthul, hvori en stift af jern sidder fastrustet.

m. Lindseformet *skive* af *jern*, 7,5 cm i tvermaal. I midten er der et stort hul, 3 cm i tvermaal. Ved dette er skiven 1 cm tyk.

n. *Hank* til et træskrin (fig. 10). Hanken bestaar af en 0,4 cm tyk ring af bronce, ca. 4,5 cm i ydre tvermaal. Denne er fæstet til en korsformet beslagplade af jern, der har været fæstet ved den krampe, som ogsaa holder ringen. Beslagstykket er 6,7 cm × 5,3 cm.

o. Tre smaa *hængsler*, hver dannet af en krampe, hvis grene er 3 cm lange, og et beslagstykke, der er 2,2 cm langt og 1,7 cm bredt. Paa krampen sidder trærester.

p. 10 smaa *stifter* af *jern*, ca. 2 cm lange, med paasiddende rester af egetræ. 2 af stifternes hoveder er prydet med en korsformet stjerne af bronce. Disse stifter laa sammen og har sandsynligvis tilhørt et træskrin, hvis hank ovenfor er beskrevet.

q. 2 smaa brudstykker af *bronceblik*, der sandsynligvis har været rembeslag.

r. Endel brudstykker af tyndt *jernblik* og *jernbeslag*.

s. Endel *jernstifter*, 6 cm lange.

t. Endel *næverstykker*.

u. *Klinknagler* med paasiddende rester af egetræ. Paa en nagle hænger et stykke drev. Naglerne har sandsynligvis tilhørt en stor trækiste, hvori ovennævnte gjenstande har været nedsat.

v. Nogle ubrændte *ben*.

56. Gravfund fra yngre jernalder fra samme haug som foregaaende nummer. (2223).

a. *Kasserolle* af sammenklinkede *jernplader*, af samme form som N. O. 731, men istedetfor hank har denne

et langt haandtag, der er fastklinket til karrets indvendige side. Karret er 22 cm i tvermaal ved aabningen og 10 cm dybt. Haandtaget er 33,5 cm langt og ca. 1,5 cm bredt og noget udvidet og sammenbøiet i enden.

b. 2 lige *hankebeslag* af *jern* til en træbøtte (?), bestaaende af en krampe, hvis grene er ca. 6 cm lange og 1,3 cm brede og forbundet med hinanden med to nagler. Mellem krampens grene sidder rester af træ. I krampen er fæstet en ring af jern, ca. 5 cm i tvermaal og 0,8 cm tyk.

c. En liden *kniv* af *jern*, bladet 5,8 cm langt og 1,1 cm bredt. Tangen 6,5 cm lang.

d. En liden *nagle,* paa hvis hoved er fæstet en firkantet stjerne af bronceblik.

e. Endel alm. *klinknagler* med trærester.

57. Gravfund fra ældre jernalder fra bunden af samme haug som foregaaende. (2224).

a. Brudstykker af en simpel grov *lerurne.*

b. Brændte *ben* og *kul.*

58. Gravfund fra yngre jernalder fra haug no. 16 paa gaarden Frøiland, Riskekværvens sogn, Jæderen og Dalene. (2225).

a. En liden *bøile* af *jern,* 2,5 cm i tvermaal.

b. Brudstykke af et *jernbaand,* 1,2 cm bredt.

c. *Klinknagler.*

d. Brudstykke af en *hein.*

e. Brændte *ben* og *kul.*

59. Gravfund fra ældre jernalder fra haug no. 2 paa gaarden Bjelland, Riskekvervens sogn, Jæderen og Dalene. (2226).

a. Brudstykker af en liden simpel *urne* af *ler.*

b. Brændte *ben* og *kul.*

60. Gravfund fra ældre jernalder fra haug no. 5 paa gaarden Haugland, Riskekværvens sogn, Jæderen og Dalene. (2227).

a. Liden urtepotformet *urne* af brændt *ler,* ca. 10 cm

høi og ca. 12 cm vid ved aabningen. Siden er forsiret med 3 horisontalt gaaende baand, hvert dannet af 5 furer. Under det sidste baand er endel furer i zikzak. Af form lig N. O. 370.

b. Liden *hankepotte* af brændt *ler*, ca. 11 cm høi og 12 cm vid ved aabningen. Hanken er anbragt ved pottens rand og er nærmest lig N. O. 365, men forholdsvis høiere og uden ornamenter.

c. *Kniv* af *jern* (fig. 11), bladet er 14,2 cm langt og 3 cm bredt paa midten. Tangen er 12 cm lang med

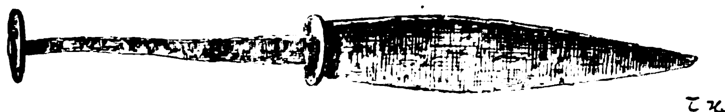

Fig. 11.

et ovalt endebeslag af jern, 2,3 cm høit og 1,8 cm bredt.

d. Liden oval *remspænde* af *jern,* 3 cm bred og 1,6 cm lang.

e. Brudstykke af en *hein.*

f. Et stykke brændt *ler,* lignende et halvt handsnellehjul.

g. Brændte *ben* og *kul.*

61. Gravfund fra yngre jernalder fra haug no. 5 paa gaarden Nordre Haugstad, Riskekvervens sogn, Jæderen og Dalene. (2228).

a. *Ringnaal* af *bronce.* Ringen har rombisk tversnit og er 4,5 cm i ydre tvermaal. Naalen er 16 cm lang, den ydre $^2/_3$ flad og ligesom ringen forziret med kantlinjer.

b. *Kniv* af *jern.* Bladet er 10,5 cm langt og 1,8 cm bredt. Tangen 9,5 cm lang.

c. Brændte *ben* og *kul.*

62. Gravfund fra ældre jernalder fra bunden i samme haug som foregaaende nummer. (2229).

a. Brudstykker af en simpel *urne* af *ler.*

b. Brændte *ben* og *kul.*

63. Gravfund fra yngre jernalder fra haug no. 3 paa gaarden Nordre Haugstad, Riskekvervens sogn, Jæderen og Dalene. (2230).
   a. Tveægget *sværd* af *jern,* lignende N. O. 494, men overhjaltet er oventil afrundet og underhjaltet svagere. Haandtaget er 9,3 cm langt. Øvre hjalt 8,4 cm bredt og 4 cm høit. Nedre hjalt 9,8 cm langt og 1,3 cm tykt. Klingen er 74,5 cm lang og 4,5 cm bred paa midten.
   b. *Sigd,* bladet 14 cm langt og 1,6 cm bredt. Tangen 6 cm lang.
   c. *Kniv* af *jern.* Bladet 13 cm langt og 2,2 cm bredt. Tangen 11 cm lang.
   d. *Kniv* af *jern.* Bladet 10 cm langt og 1,5 cm bredt. Tangen 10,5 cm lang.
   e. *Pilcspids* af *jern,* 17 cm lang og 1,9 cm bred, nærmest lig N. O. 540, men slankere.
   f. Smukt formet *økseblad,* lignende N. O. 555, men bredere over eggen, 18 cm langt og 13 cm bredt over eggen.
   g. Brudstykke af en *naal* af *bronce,* 5 cm lang.
   h. Brændte *ben* og *kul* af ek.
64. Gravfund fra ældre jernalder fra to af smaahaugene no. 6 paa gaarden Nordre Haugstad, Riskekvervens sogn, Jæderen og Dalene. (2231).
   a. Brudstykker af en simpel *urne* af brændt *ler.*
   b. *Kul.*
65. Gravfund fra ældre jernalder fra langhaug no. 2 paa samme gaard som foregaaende. (2232).
   2 brudstykker af en simpel *urne* af brændt *ler.*
66. Gravfund fra ældre jernalder fra haug no. 5 paa gaarden Skjørestad, Riskekvervens sogn, Jæderen og Dalene. (2233).
   a. Brudstykke af en simpel *urne* af brændt *ler.*
   b. Brændte *ben* og *kul.*
67. Gravfund fra ældre jernalder fra haug no. 1 paa gaarden Jødestad, Riskekvervens sogn, Jæderen og Dalene. (2234).

a. Tveegget *sværd*. Haandtaget 9,4 cm langt, belagt med horn. Nedre hjaltet 9,5 cm langt og 1,6 cm tykt, overhjaltet 8 cm bredt og 1,5 cm tykt, begge af horn eller ben. Paa oversiden af overhjaltet er en afstumpet firkantet pyramidal knap af jern, der fæster det til tangen. Klingen er 75 cm lang og 4 cm bred med rester af en træskede.

b. *Spydspids* i form en mellemting af N. O. 207 og 209. Bladet er 29 cm langt og 4 cm paa det bredeste. Falen er 3 cm lang.

c. *Spydspids*, lignende N. O. 211, men spidsen er smalere, 33 cm lang. Fra spidsen til agnorerne 9,5 cm.

d. *Kniv* af *jern*, bladet 14 cm langt og 2,9 cm bredt. Paa den 10 cm lange tange sidder et stykke af træskaftet, 2,8 cm høit og 1,8 cm bredt.

e. Brudstykker af en *skjoldbule* med pig.

f. *Saks* af *jern*, lig N. O. 172, 19 cm lang. Bladene 7,8 cm lange og 1,5 cm brede.

g. Stykker af kanten af en *klædedragt*, hvortil er fæstet smaa, flade, tynde knapper af forsølvet bronce, 1,2 cm i tvermaal, i en afstand af 1 cm fra hinanden.

h. *Urne* af lakeret brændt *ler*, af form som N. O. 361, 11,5 cm høi og 12,5 cm vid over randen.

i. Brudstykker af en rigt forziret urtepotformet *urne* af grafitholdigt *ler*, lig i form N. O. 377.

j. Et par brudstykker af en urtepotformet *urne* af *grafitholdig masse*, af form som N. O. 370.

k. Brudstykker af *randbeslag* af *jern* til et lidet trækar.

68. Gravfund fra yngre jernalder fra haug no. 5 paa gaarden Riske i Riskekververvens sogn, Jæderen og Dalene. (2235).

a. Nogle smaa *klinknagler* af *jern*.

b. Brudstykker af en liden *brynesten*.

69. Brudstykker af en simpel *urne* fra haug no. 2 paa samme gaard som foregaaende. (2236).

70. Fund fra yngre jernalder i en røis paa gaarden Marsdal i Ulfstens pgd., Søndmøre. (2237).

a. Brudstykke af et enegget *sværd* af *jern,* 26 cm langt og 4 cm bredt.
b. *Økseblad* af *jern,* 17 cm langt og 8,5 cm bredt over eggen.

71. Gravfund fra ældre jernalder fra haug no. 4 paa gaarden Indre Bø, Randeberg sogn, Jæderen og Dalene. (2238).
a. *Urne* af brændt *ler,* af typen N. O. 361, 11,5 cm høi og 13,3 cm vid ved aabningen. Det skraa midtparti er forziret med horisontale baand og skraastreger.
b. Brudstykker af en urtepotformet *urne* af brændt *ler,* rigt ornamenteret. Har været ca. 16 cm i tvermaal ved aabningen.
c. Brudstykker af 5 forskjellige *urner.*
d. Brudstykke af en *naal* af *bronce,* 3,5 cm lang.
e. Et stykke smeltet lysegrønt *glas.*
f. Et par *hestetænder* og *ben* af *hest.*
g. Brændte *menneskeben* og *kul.*

72. Brudstykker af en simpel *urne* af brændt *ler* fra haug no. 3 paa samme gaard som foregaaende nummer (2239).

73. Gravfund fra ældre jernalder fra haug no. 10 paa gaarden Randeberg i Randeberg sogn, Jæderen og Dalene. (2240).
a. *Urne* af brændt *ler,* af form som N. O. 361, men midtpartiet er afrundet. Den øvre del af siden er forziret med indstukne horisontale punktrækker og linjer, dannende firkanter, omsluttende et ringformet punktornament. Urnen er 14 cm høi og 16 cm vid ved aabningen.
b. *Hankepotte* af form som N. O. 364, 10 cm høi og 13,5 cm vid ved aabningen. Stærkt forbrændt og lidt opsvulmet.
c. Brudstykker af en *urne,* af form som N. O. 361, 13 cm høi og 16 cm vid ved aabningen. Meget ødelagt af ild.
d. Brudstykke af en *fingerring* af *guld,* der har været 1,2 cm bred.

e. 5 *stykker* af *bronce,* hvis form er ødelagt af ild.
f. Et lidet brudstykke af en *kam* af *ben.*
g. Et stykke smeltet grønligt *glas.*
h. En liden *stift* af *bronce,* 1,2 cm lang, med firkantet hoved.
i. Brændte *ben* og *kul.*

74. Fire *sænkestene,* ca. 12 cm lange og 9 cm brede. Tre af dem er af *klæbersten* og en af *skifer.* F. i en liden udjævnet haug, som laa øst for haug no. 10, omtrent midtveis mellem denne og nærmeste vaaningshus i øst. Der blev ogsaa fundet nogle gjenstande af jern, men disse blev bortkastet. (2241).

75. *Øks* af slebet *granit,* 15 cm lang, 5,5 cm bred over eggen og 3,5 cm over banen og 4 cm tyk. De smale sider er konkavt slebne. F. i Sogndal. Gave af Dr. Buch. (2242).

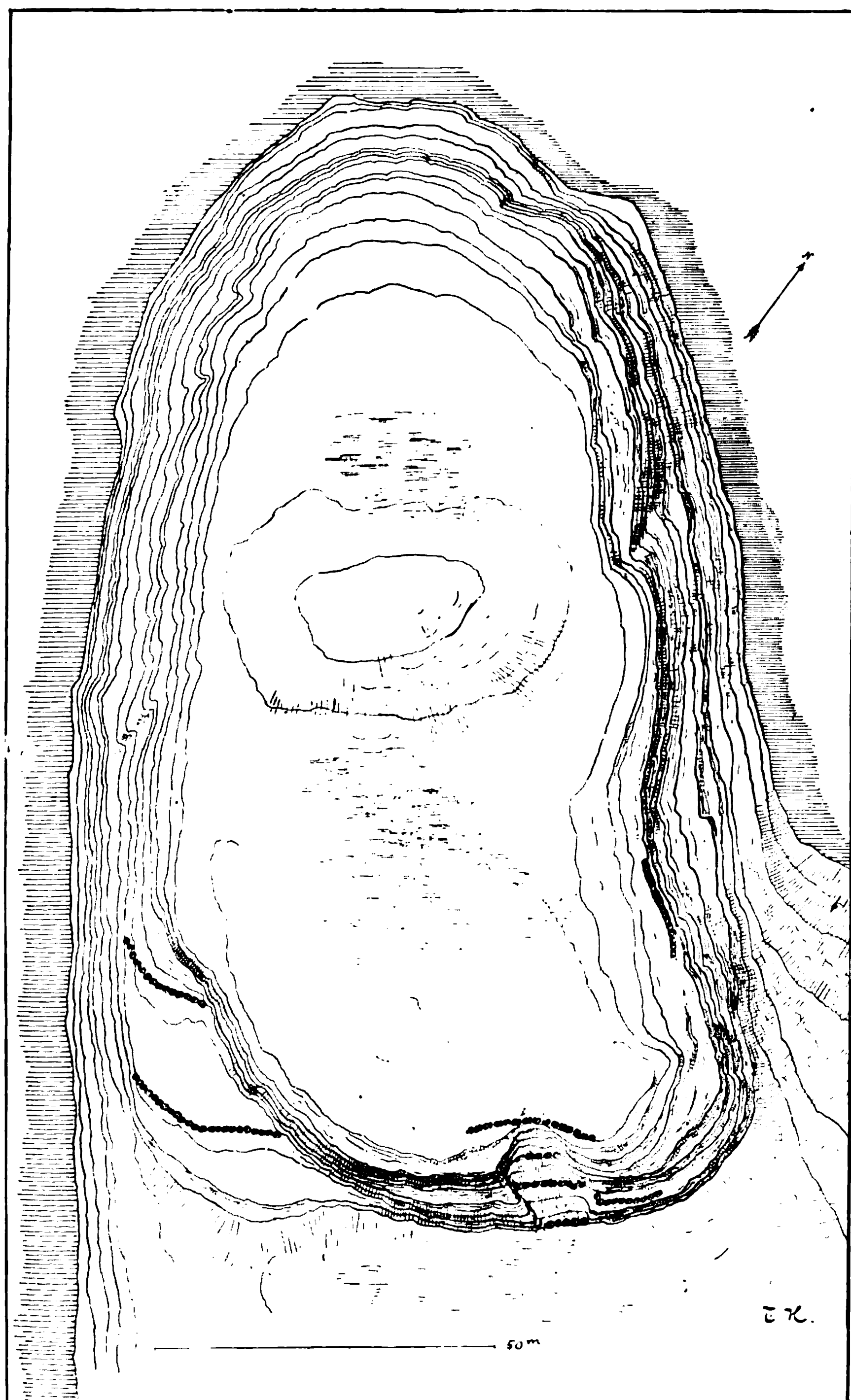
76. Gravfund fra yngre jernalder fra haug no. 10 paa gaarden Revheim i Malde sogn, Haalands pgd., Jæderen og Dalene. (2243).
a. *Økseblad,* lig N. O. 552, 16 cm langt og 11 cm bredt over eggen.
b. *Spydblad* af form som N. O. 520. Bladet er 28 cm langt og 3,6 cm bredt. Falen 15 cm lang.
c. Brudstykke af en *skjoldbule.*
d. Stykke af en *hank* af *jern,* 21 cm lang.
e. *Naal* af *bronce,* lignende N. O. 681, 9 cm lang.
f. Liden *perle* af rødlig *glasmasse.*
g. Brudstykker af endel smale *jernbaand.*
h. *Hein,* 8,5 cm lang.

77. *Urne* af brændt *ler,* af form lignende N. O. 369, men lavere og uden ophøiede ribber. Den er 12 cm høi, 10 cm vid ved aabningen og 16 cm paa midten. Rundt den nedre del af halsen gaar etpar horisontale linjer og under disse endel uregelmæssige korte skraastreger. F. i haug no. 2 (Malthaug) paa S. Sunde, Malde sogn. (2244).

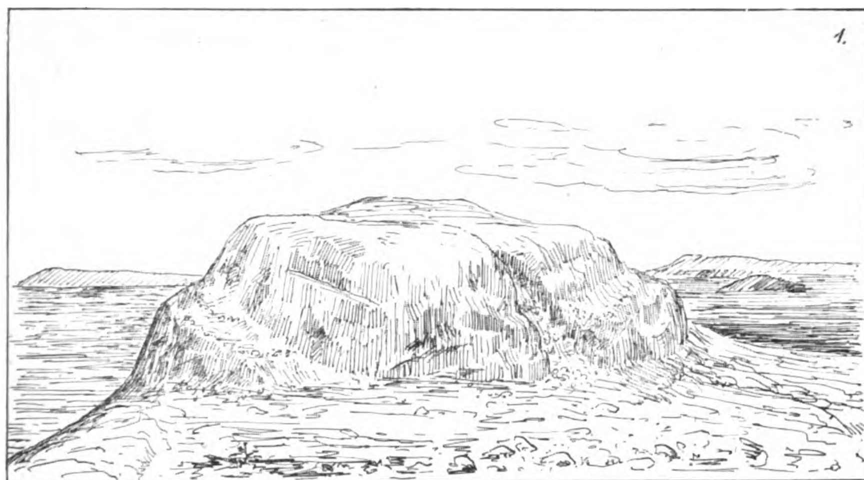
78. *Brakteat* af *guld*, 2,4 cm i tvermaal, dannet af en eftergjort mynt efter græsk forbillede (fig. 12). Paa den ene side et ganske godt eftergjort brystbillede, der minder noget om Constantin. Omskriften er meningsløs. Paa den anden side en rytter paa en hest, der ser temmelig national ud. I den ene haand holder rytteren en stor ring. F. ved pløining i en ager paa gaarden Mauland i Time sogn, Jæderen og Dalene. (2245).

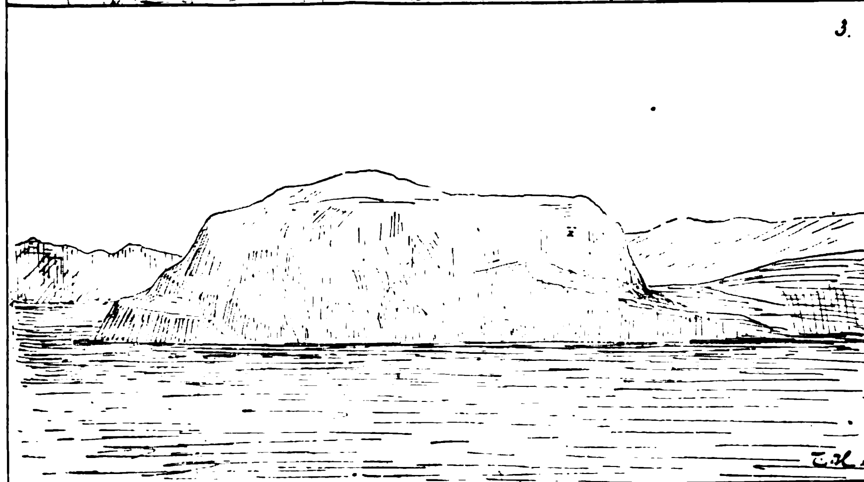
Fig. 12.

STOREBERGET
PAA USKEN I RISKEKVERVEN

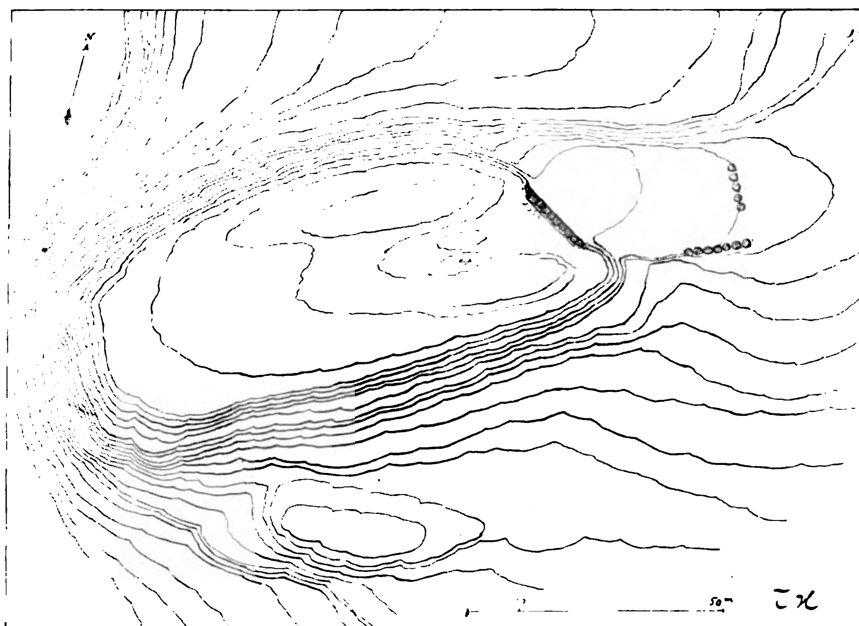

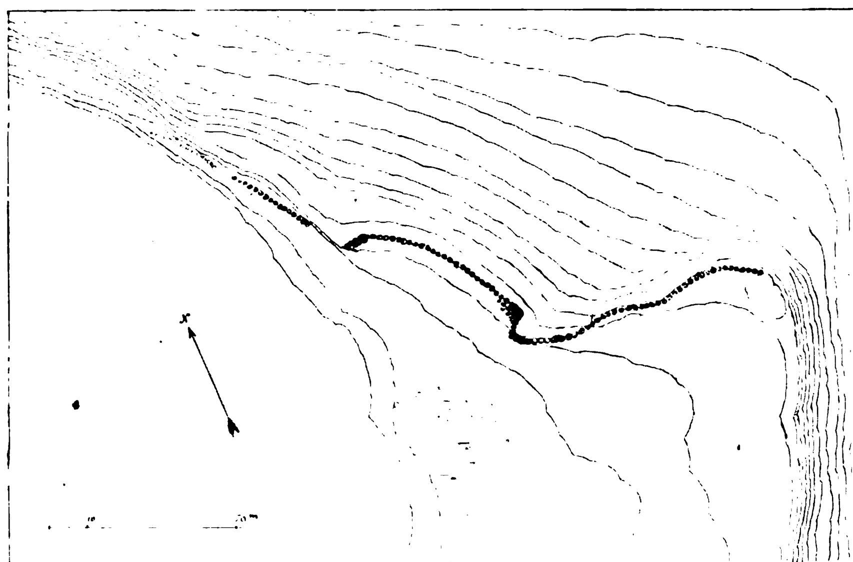

STOREBERGET PAA USKEN I RISKEKVERVEN

1. SEET FRA SYD. 2. SEET FRA ØST. 3. SEET FRA VEST.

KATTABORG
I ELTREVAAG, RISKEKVERVEN

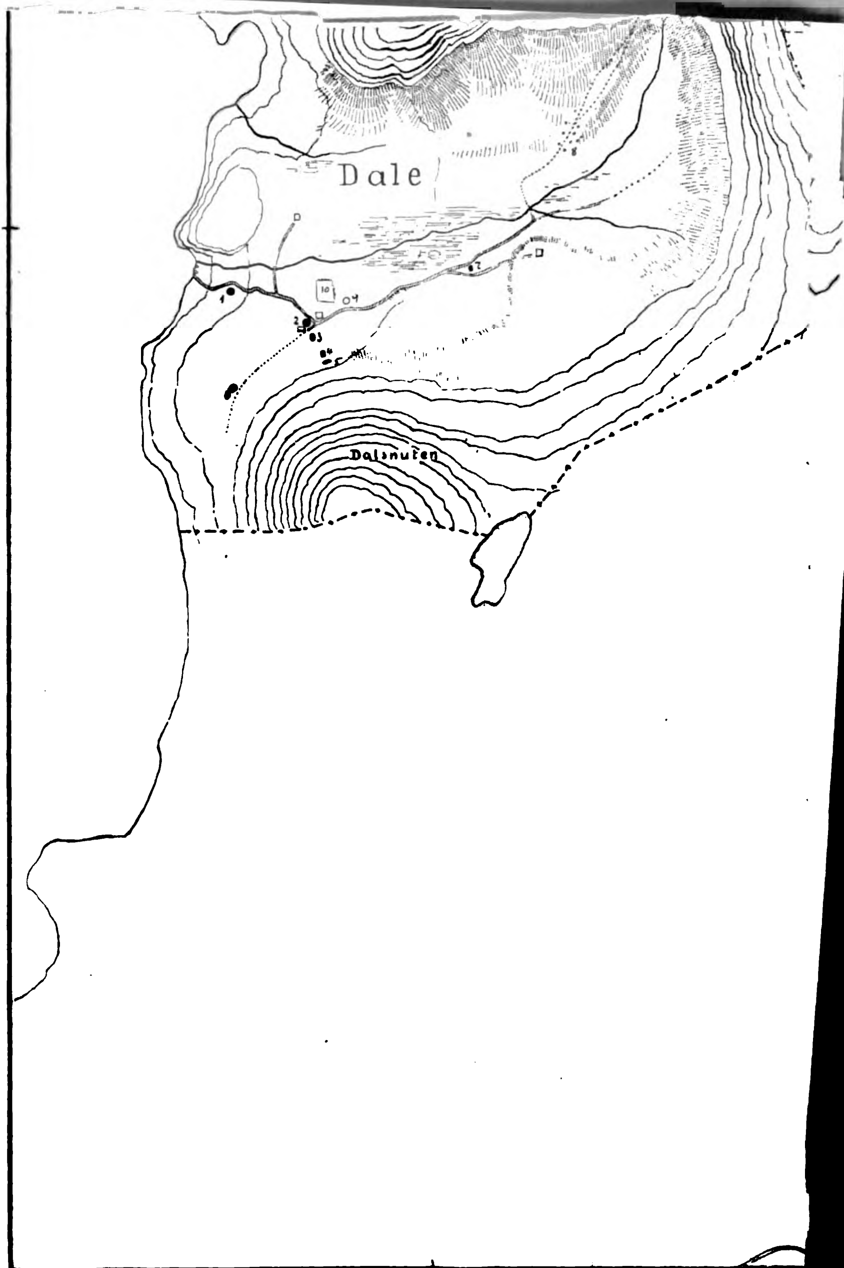
STOREBERG
PAA NORDRE HAUGSTAD, RISKEKVERVEN

AAVELAND PAA HETLAND I RISKEKVERVEN

AAVELAND PAA HETLAND I RISKEKVERVEN

● Gravhaug

○ Udjavnet gravhaug

1 km

3 2044 106 296 031

Digitized by Google